Victor Hugo

OAMENII MĂRII

Victor Hugo

OAMENII MĂRII

Traducere prescurtată după: Les travailleurs de la mer

www.virtual-project.eu

Editura ION CREANGĂ
București, 1989

Închin această carte insulei ospitalității și libertății, acestui colț din bătrânul pământ normand, unde trăiește un mic popor de nobili oameni ai mării – asprei și blândei stânci Guernesey, astăzi azilul meu, și poate și mormântul.

V.H.

ARHIPELAGUL MÂNECII

Cataclismele de demult

Atlanticul macină coastele Franței. Presiunea curentului polar ne schilodește țărmul dinspre apus. Meterezele noastre împotriva mării sunt mânate de la Saint Valéry-sur-Somme la Ingouville, blocuri uriașe de stâncă se prăvălesc, valurile rostogolesc nori albi de bolovăniș, porturile ni se înnămolesc de atâta nisip și pietriș, la gurile fluviilor ni se închide calea. Zilnic se desprinde câte un crâmpei din pământul Normandiei și dispare sub valuri. Această uluitoare acțiune de măcinare, azi încetinită, a fost cândva înfiorătoare. Numai pintenul uriaș al peninsulei Finistère a fost în stare s-o frâneze. De puterea curentului polar și de violența acțiunii lui de surpare îți poți da seama după scobitura pe care a produs-o între Cherbourg și Brest. Formarea în acest chip a Golfului Mânecii în dauna pământului francez s-a petrecut înaintea erei istorice. Se cunoaște totuși data ultimei violențe hotărâtoare a oceanului asupra coastei franceze. În anul 700, șaizeci de ani înaintea urcării pe tron a lui Carol cel Mare, o furtună violentă a desprins Jersey-ul de Franța.

Asemenea Jersey-ului, se pot vedea azi și creștetele altor crâmpeie de uscat înghițite mai demult de apele oceanului. Aceste creștete care se înalță din apă sunt azi insule. Este ceea ce se cheamă arhipelagul normand.

Viețuiește acolo un harnic furnicar omenesc.

Acțiunii mării, care a pricinuit prăpădul, i-a urmat acțiunea omului, care a făurit un popor.

Guernesey

Granit la miazăzi, nisip la miazănoapte; ici stânci abrupte, colo dune. Un povârniș de pajiști, cu unduiri de coline și

reliefuri stâncoase; drept ciucuri acestui covor verde, învrâstat de cute, spuma oceanului; de-a lungul coastei, baterii la nivelul solului; din loc în loc, turnuri cu deschizături pentru ochit; cât e plaja de lungă se vede jos un parapet masiv, întretăiat de creneluri și de scări, pe care-l năpădește nisipul și pe care-l atacă valul, unicul asediator de temut; niște mori cu aripile smulse de furtună; câteva, la Valle, la Ville-au-Roi, la Saint-Pierre-Port și la Torteval se mai învârt încă; pe coastă, mici golfuri de ancorat; pe dune, turme, și lângă ele, fugind de colo-colo și adulmecând, câinele ciobanului și câinele văcarului; căruțele ușoare ale negustorilor de la oraș gonesc pe drumurile desfundate; multe case negre, unse cu smoală pe partea dinspre apus, spre a fi ferite de ploaie; cocoși, găini, bălegar; pretutindeni ziduri ciclopice; minunate erau cele din vechiul port – din păcate azi distruse – cu blocurile lor informe, cu stâlpii lor puternici și lanțurile lor grele; ferme împrejmuite de arbori uriași; țarini cu garduri de zid gros de piatră, înalte până la brâu, ce desenează pe câmpii o ciudată tablă de șah; ici și colo câte un meterez în jurul unui teren năpădit de scaieți, colibe de granit, bordeie întărite ca niște cazemate, cabane ce pot sfida ghiuleaua; uneori, în locul cel mai sălbatic, dai de o clădire nouă, nu prea mare, cu clopot deasupra; e o școală; două-trei pâraie prin fundul livezilor; ulmi și stejari; un crin făcut anume parcă pentru Guernesey – *Guernesey lily* – pe care nu-l întâlnești decât aici; când vine vremea muncilor de vară, vezi pluguri cu câte opt cai; în fața caselor, clăi mari de fân, înălțate pe blocuri de piatră așezate-n cerc; tufișuri de măcieși plini de ghimpi; pe alocuri, printre livezi și grădini de zarzavat – grădini lucrate în vechiul stil francez, cu tise tăiate geometric, cu garduri vii de merișor tuns, cu vase baroce; flori rare cresc prin curțile țăranilor, rododendroni printre cartofi; pretutindeni, pe iarbă, covoare de varec[1], de culoarea urechiușei; în zare, zece clopotnițe gotice; aproape tot atâtea flori iarna ca și vara. Acesta-i Guernesey-ul.

Guernesey (urmare)

Pământul, amestecat până la saturație cu pulbere de stâncă. E viguros; nămolul și algele marine, care servesc de îngrășământ, adaugă sare granitului, de unde rezultă o fertilitate nemaiîntâlnită; seva face minuni; magnolii, mirt, dafini, oleandri, hortensii albastre; fucsiile sunt peste măsură de mari; găsești bolți de verbină cu floarea bătută; ziduri întregi de mușcate; portocali și lămâi crescând sub cerul liber; de struguri nici pomeneală, căci ei nu se coc decât în sere; aceștia, însă, sunt minunați; cameliile au înălțimea arborilor; prin grădini întâlnești flori de aloes mai înalte decât casa.

Atrăgător pe această parte a țărmului, Guernesey este înfricoșător pe cealaltă. Coasta apuseană, devastată, e veșnic bântuită de vânturile dinspre larg. Numai brizanți{2}, vijelii, mici golfuri de adăpost, bărci peticite, pârloage, lande, cocioabe, uneori câte un cătun sărăcăcios, și, tremurând parcă, cirezi de vite slabe, iarbă pipernicită. Și sărată, și sărăcie lucie, sub aspectul ei cel mai crunt.

Dacă sapi nisipul depus de apele mării în micul golf Vason, găsești acolo arbori. Există în locul acela, sub un misterios strat de nisip, o pădure întreagă.

Pescarii, tratați cu asprime de această coastă apuseană bântuită de vânturi, au devenit piloți îndemânatici. Marea ce scaldă insulele Mânecii nu se aseamănă cu nicio altă mare. În golful Cancale, din apropierea acestora, e locul unde nivelul fluxului atinge cea mai mare înălțime de pe întregul glob.

Primejdiile mării

… Coasta apuseană a Guernesey-ului e plină de locuri primejdioase. Valurile au crestat-o cu multă măiestrie. Uneori, oceanul te pune aici în fața unor situații neașteptate, de care trebuie să te ferești. Iată, de pildă, unul din capriciile cele mai obișnuite ale rozei vânturilor din insulele Mânecii: furtuna se dezlănțuie de la sud-est; apoi se așterne liniștea, o liniște

deplină; răsufli ușurat; asta ține uneori o oră; și deodată, uraganul, care dispăruse spre sud-est, se ivește dinspre nord-vest; îl aveai la început în spate, acum îl ai în față; e vijelia răsturnată. Dacă nu ești un pilot încercat și un vechi lup de mare. Și dacă, profitând de răstimpul de liniște, n-ai fost destul de prevăzător să faci o manevră în sens contrar în timp ce vântul își schimbă direcția, totul s-a sfârșit, nava se sfărâmă în bucăți și se scufundă.

Aproape niciodată nu-i liniște în partea aceasta a oceanului.

Stâncile

În arhipelagul Mânecii coasta e în cea mai mare parte sălbatică. Interiorul acestor insule e plin de farmec, țărmurile sunt însă aride și mohorâte. Marea Mânecii fiind o Mediterană în miniatura, valurile ei sunt scurte și violente, iar undele – un plescăit. Din această cauză, falezele par ciocănite în chip ciudat, iar coasta prezintă săpături adânci.

Cine trece de-a lungul acestor țărmuri vede perindându-i-se în fața ochilor un șir întreg de imagini amăgitoare. În fiecare clipă stânca încearcă să te înșele. Nimic mai straniu decât aceste miraje. Iată gigantice broaște de piatră, ieșite fără îndoială din apă ca să respire; călugărițe uriașe zoresc grăbite, cu capul aplecat spre orizont; iar prin cutele împietrite ale vălului lor vezi trecând parcă suflul vântului: regi cu coroane din lavă vulcanică stau gânditori pe tronuri masive de pe care se prelinge spuma mării: fel de fel de ființe pitite în stâncă își scot brațele în afară; li se văd degetele răsfirate ale mâinilor. Toate acestea nu sunt însă decât stânci lipsite de formă. Apropie-te, și nu mai rămâne nimic. Sunt fenomene caracteristice stâncilor. Iată aici o fortăreață, acolo un templu străvechi: dincolo o grămadă de ruine și de ziduri surpate, imaginea jalnică a unui oraș pustiu. Dar nu există nici templu, nici oraș, nici fortăreață: e numai faleza. Pe măsură ce te apropii sau te îndepărtezi, te abați din drum sau faci vreun ocol, țărmul ia forme mereu noi; nu există caleidoscop care să se descompună mai repede; imaginile se destramă și renasc

iarăși; perspectiva se va ține de năzbâtii. Blocul acesta e un trepied, apoi se preface în leu, și mai târziu într-an înger, care-și întinde aripile; pe urmă, ia forma unui om care șade și citește o carte. Nimic nu-și schimbă forma mai iute decât norii, cu excepția stâncilor.

Saint-Pierre-Port

Casele de lemn sculptat din care a fost construit odinioară Saint-Pierre-Port, capitala Guernesey-ului, au fost aduse din Saint-Malo. O frumoasă casă de piatră din secolul al XVI-lea se mai poate vedea și astăzi pe Strada Mare.

Portul Saint-Pierre este un port liber. Orașul e construit în etaje pe un șir întreg de văi și de coline, care înconjoară într-o neorânduială pitorească vechiul port, ca și când ar fi fost strânse laolaltă de mâna unui uriaș. Râpele țin loc de străzi. Iar scările înlătură ocolurile. Pe străzile în pante foarte abrupte galopează în sus și în jos minunații cai anglo-normanzi.

În piața mare, vânzătoarele, așezate pe caldarâm, sub cerul liber, expuse ploilor torențiale din timpul iernii; în schimb, la câțiva pași numai, se poate vedea statuia de bronz a unui prinț. La Jersey cad pe an 330 milimetri cubi de apă, iar la Guernesey 289. Vânzătorii de pește sunt mai favorizați decât zarzavagiii; piața de pește, o imensă hală acoperită, are mese de marmură pe care se expune, cum nu se poate mai frumos, peștele, care la Guernesey se pescuiește de multe ori în cantități uimitoare.

Nu există nicio bibliotecă publică. Există o societate tehnică și literară. De asemenea un colegiu. Se construiesc biserici cu duiumul.

Există aici și un Palat de Justiție. Judecătorii, îmbrăcați în violet, își expun părerile cu voce tare. În secolul trecut, măcelarii nu puteau vinde nici măcar o jumătate de kilogram de carne de vacă sau de berbec mai înainte ca autoritățile să nu-și fi luat partea leului.

Există și un teatru. Pe o stradă pustie, o portiță prizărită

dând într-un coridor constituie intrarea. Interiorul se aseamănă, din punct de vedere arhitectonic, cu o șură de fân.

Pe colina de la nord, la Castle Carey (mai corect Carey Castle), se află o prețioasă colecție de tablouri, cea mai mare parte spaniole. Dac-ar fi publică, ar constitui un muzeu.

În Saint-Pierre-Port sunt tot atâția arbori câte acoperișuri, mai multe cuiburi decât case, și zgomotul pe care-l fac păsările e mai mare decât cel al trăsurilor.

Treci o râpă, străbați Mill-street, intri într-un fel de gang strâmt între două case înalte, urci un drum cu scări, îngust și nesfârșit, care cotește când la dreapta, când la stânga, și ale cărui trepte se clatină, și iată-te dintr-o dată într-un oraș beduin; dărâmături, gropi săpate de apa ploilor, ulicioare desfundate, ziduri cu crestele arse, case năruite, odăi pustii, fără ferestre și fără uși, în care iarba crește în voie, grinzi aruncate de-a curmezișul străzilor, ruine baricadând trecerea, ici-colo câte o șandrama locuită, băiețași goi, femei palide.

Ici-colo, femei care umblă din poartă-n poartă, ca să vândă tot felul de mărunțișuri cumpărate în bazare sau în piețe. Aceste revânzătoare, foarte sărace, câștigă cu mare greutate câteva centime pe zi. Iată observația uneia din ele: „Mare minune c-am putut pune deoparte săptămâna asta treizeci și cinci de centime”.

În luna mai încep să sosească iahturile, rada portului e înțesată de vase de plăcere; cele mai multe sunt cu pânze, unele însă merg cu aburi. Sunt iahturi a căror întreținere se ridică la o sută de mii de franci pe lună.

Localnicii sunt sănătoși, chipeși și cumsecade. Închisoarea orașului e mai mult goală.

Meșterii marangozi{3} din Guernesey sunt renumiți; bazinul de carenaj{4} e totdeauna plin cu vase în reparație. Vasele sunt trase pe uscat în sunetul flautului. Cântărețul, spun meșterii marangozi, face mai multă treabă decât un lucrător.

Orașul e străbătut în toate direcțiile de un soi de căruțe cu două roți, încărcate cu butoiașe de bere și cu saci cu cărbuni de pământ.

Istorie, legendă, religie

Jersey a cunoscut împilarea a doi jefuitori: Cezar[5] și Rollon[6]. Înaintea lui Rollon, duce al normanzilor, a domnit peste arhipelag Salomon, regele bretonilor. Din această cauză la Jersey se resimte o puternică influență normandă, iar la Guernesey o puternică influență bretonă; natura ținuturilor oglindește istoria lor; la Jersey sunt mai multe pășuni, iar la Guernesey mai multe stânci; Jersey e mai verde, Guernesey mai sălbatic.

Arhipelagul are biserici din belșug. E un amănunt asupra căruia merită să te oprești; pretutindeni temple. Cucernicia catolicilor e depășită; pe un petic de pământ din Jersey sau din Guernesey se găsesc mult mai multe capele decât pe oricare suprafață de pământ de aceeași mărime din Spania sau din Italia. Metodiști propriu-ziși, metodiști primitivi, metodiști uniți, metodiști independenți, baptiști, presbiterieni, milenariști, quakeri[7], evangheliști, frați din Plymouth, nesectari etc.; adăugați biserica episcopală anglicană, adăugați biserica romano-catolică. Se găsește la Jersey până și o capelă mormonă[8].

Cuvântul Voltaire e aici, după cum se pare, sinonim cu una din multiplele porecle ale diavolului. Când e vorba de Voltaire, toate sectele religioase fac front comun. Mormonul e de aceeași părere cu anglicanul, acordul se stabilește pe terenul dușmăniei și toate sectele se unesc prin ură. Anatema aruncată asupra lui Voltaire constituie punctul de întâlnire al tuturor variantelor protestantismului. Trebuie subliniat că în timp ce catolicismul nu-l poate doar suferi pe Voltaire, protestantismul resimte față de el oroare. Geneva supralicitează Roma. Există și un crescendo al blestemului. Calas[9], Sirven[10], atâtea pagini strălucitoare îndreptate împotriva persecuțiilor la care au fost supuși protestanții sunt date uitării. Voltaire a negat dogma. Acest lucru e de ajuns. E drept că el a apărat pe protestanți, dar a păcătuit împotriva protestantismului. Protestanții îl urmăresc cu o ingratitudine

ortodoxă. O persoană care trebuia să vorbească în public la Saint-Hélier în legătură cu o colectă a fost prevenită că dacă va pomeni numele lui Voltaire în cuvântare, cheta nu va da niciun rezultat. Atâta timp cât trecutul va mai avea putere să-și spună cuvântul, Voltaire va fi ostracizat. Ascultați-l; nu a avut nici geniu, nici talent, nici spirit. La bătrânețe a fost insultat, iar după moarte – proscris. El este veșnic „discutat”. În aceasta constă gloria lui. E oare posibil să se vorbească despre Voltaire fără patimă și cu nepărtinire? Când un om domină un secol și întruchipează ideea de progres, el nu mai dă naștere la critici, ci la ură.

Bătrânele sălașuri și vechii sfinți

Cicladele descriu un cerc; arhipelagul Mânecii, un triunghi. Când te uiți pe hartă la insulele Mânecii – căci harta îți redă imaginea a ceea ce ai vedea dacă ai privi de sus – vezi o porțiune triunghiulară de mare care se desprinde dintre aceste trei puncte extreme; Aurigny, care reprezintă vârful nordic al triunghiului, Guernesey, vârful apusean, și Jersey, cel de la sud. Fiecare dintre aceste trei insule-mamă este înconjurată de ceea ce am putea numi puișorii: insulițele Aurigny are Bur-Hou, Ortach și Casquets, Guernesey are Herm, Jet-Hou și Li-Hou.

Pe vremuri, în timpurile preistorice, insulele Mânecii erau sălbatice. Primii locuitori ai insulelor au aparținut probabil acelei rase primitive al cărei tip se mai întâlnește și azi la Moulin-Guignon. Trăiau jumătate din an hrănindu-se cu pește și scoici, iar cealaltă jumătate prădând vasele naufragiate. Pirateria de-a lungul țărmurilor arhipelagului constituie pentru ei un mijloc de existență. Nu cunoșteau decât două anotimpuri: *anotimpul pescuitului* și *anotimpul naufragiilor*; asemenea locuitorilor din Groenlanda, care numesc vara *vânătoarea renilor*, și iarna – *vânătoarea focilor*. Toate aceste insule, mai târziu normande, erau numai scaieți, mărăciniș, vizuini de sălbăticiuni și sălaș de tâlhari. Un vechi cronicar, originar din aceste insule, se exprimă cu energie: *capcane* și

cuiburi de pirați. Romanii le cotropiră, dar prezența lor nu influență prea mult moravurile locuitorilor; răstigneau pirații, dar celebrau *Furinalele*, adică sărbătoarea pungașilor. Această zi se mai sărbătorește și azi în unele din satele noastre la 25 iulie, iar în orașele noastre în tot cursul anului.

Insulele Casquets sunt foarte primejdioase; pe coasta lor se produc multe naufragii. Cu două sute de ani în urmă, englezii își făcuseră o ocupație din scoaterea la suprafață a tunurilor scufundate în acele locuri. Unul din aceste tunuri, acoperit de stridii și de midii, se găsește în muzeul din Valognes.

Alte particularități

Locuitorii de pe-o insulă trăiesc în relații de mare prietenie cu cei de pe celelalte; dar se și iau în râs unii pe alții, însă fără răutate. Aurigny, care depinde din punct de vedere administrativ de Guernesey, se înfurie câteodată, și-ar dori ca șeful puterii judecătorești să-și mute reședința pe teritoriul ei și în felul acesta Guernesey să-i devină satelit. La care Guernesey răspunde, fără mânie, prin următoarea glumă populară:

„*Păzea, Pierre, păzea André,*
Că te-altoiește Guernesey".

Insularii aceștia, formând o adevărată familie a mării, sunt uneori amărâți, dar niciodată ursuzi.

Aurigny, de altfel, își are și ea importanța ei relativă.

Pentru cei din Casquets, Aurigny e însăși Londra. Fiica păzitorului de far Houguer, născută la Casquets, a făcut pe când avea douăzeci de ani o călătorie la Aurigny. Fu atât de buimăcită de zgomotul de acolo, încât ceru să plece numaidecât înapoi, la stâncile ei. Nu văzuse niciodată până atunci un bou. Zărind un cal, exclamă: „Ce câine mare!"

... „*Întotdeauna cu cei doi pe cele zece*", spune o străveche zicătoare din partea locului. Și ce vrea să spună? Că niciodată, dacă ți-ai luat vreun om cu ziua sau vreo femeie de serviciu,

cei doi ochi ai tăi nu trebuie să slăbească o clipă cele zece degete ale lor. Sfat de stăpân cărpănos, vechea neîncredere care dă pe față vechea lenevie. Diderot povestește că, pe când era în Olanda, vrând să înlocuiască un geam spart de la o fereastră, văzu venind cinci lucrători: unul aducea geamul cel nou, altul chitul, unul găleata cu apă, unul mistria și un altul buretele. În două zile, și lucrând toți cinci, au pus geamul la loc.

Acestea sunt, trebuie s-o spunem, străvechile lâncezeli gotice, rezultat al iobăgiei, după cum nepăsarea creolă e un rezultat al sclaviei, ambele fiind vicii comune tuturor popoarelor și care, în zilele noastre, în contact cu progresul, dispar de pretutindeni: de pe insulele Mânecii, ca și din alte părți, și poate de aici mai repede ca de oriunde, în aceste harnice comunități insulare, sârguința care face parte din îndeplinirea conștiincioasă a îndatoririlor devine din ce în ce mai mult legea muncii.

Particularități (urmare)

Insulele Mânecii nu au deocamdată decât două statui: una la Guernesey a „prințului-consort”, cealaltă la Jersey, numită „Regele de Aur”; i se spune așa, neștiindu-se pe cine reprezintă și nici pe cine vrea să imortalizeze. Se află în centrul pieței mari din Saint-Hélier. O statuie, fie ea și anonimă, e totuși o statuie și asta măgulește amorul propriu al populației, căci a fost fără îndoială ridicată în cinstea cuiva. Nimic nu răsare mai anevoie din pământ ca o statuie, dar în același timp nimic nu se înalță cu mai mare repeziciune. Când nu poți avea un stejar, te mulțumești și cu o ciupercă. Shakespeare își așteaptă și astăzi statuia în Anglia, Beccaria și-o așteaptă mereu pe-a sa în Italia, dar se pare că domnul Dupin și-o avea pe-a lui în Franța.

Jersey are un „Munte al Spânzuraților”, ceea ce lipsește la Guernesey. Cu șaizeci de ani în urmă a fost spânzurat la Jersey un om pentru că a luat dintr-un sertar șaizeci de centime; e adevărat că în aceeași epocă a fost spânzurat în

Anglia un copil de treisprezece ani pentru că furase niște prăjituri, iar în Franța a fost ghilotinat Lesurques, un nevinovat. Farmecul pedepsei cu moartea!

La Guernesey mai stăruie încă pedeapsa bătăii eu biciul; la Jersey acuzatul e aruncat într-o cușcă de fier. Lumea își bate joc de relicvele sfinților, dar venerează cizmele lui Carol al II-lea{11}. Ele sunt păstrate cu sfințenie în castelul de la Saint-Quen.

… Clima, o primăvară veșnică. Exista și iarnă, și vară, fără îndoială; dar cu măsură; niciodată arșița Senegalului, dar nici gerurile Siberiei. Insulele Mânecii sunt pentru Anglia ceea ce insulele Hyères sunt pentru Franța. Bolnavii de piept de pe insula Albionului vin aici să-și îngrijească sănătatea.

Homo edax{12}

Marea clădește și dărâmă; iar omul ajută mării, nu însă pentru a construi, ci pentru a distruge.

Nicio unealtă a timpului nu lucrează atât de intens ca târnăcopul omului. Omul e un adevărat rozător. Sub mâinile lui totul se schimbă și totul se transformă fie în bine, fie în rău. Omul, această ființă cu o existență atât de scurtă, această viețuitoare care se apropie cu fiecare zi ce trece de mormânt, întreprinde acțiuni care sfidează infinitul. Tuturor acțiunilor și reacțiunilor naturii, elementelor care tind să comunice cu alte elemente, fenomenelor lumii înconjurătoare, vastei circulații a forțelor din adâncul lucrurilor, omul le opune blocada sa. Și el, la rândul lui, le spune: „*Pe aici nu se trece*”. El are interesele sale și universul trebuie să țină seama de ele. Nu are el, de altfel, un univers al lui? Și înțelege să dispună de el după bunul său plac.

Totul tinde să îngrădească pe om, dar nimic nu-l poate opri. Limitelor el răspunde prin salturi. Imposibilul e o frontieră care bate veșnic în retragere în fața lui.

O formațiune geologică, care are la bază nămolul din timpul potopului și în vârf zăpada veșnică, e pentru om un zid ca oricare altul: îl străpunge și trece mai departe. El taie

istmuri, forează vulcanii, crestează stâncile de pe malul mării, sapă galerii subterane, sfărâmă promontorii. Odinioară, toată munca asta gigantică o făcea pentru Xerxes{13}; azi, mai puțin naiv, o face pentru el însuși. Această scădere a prostiei se numește progres. Omul lucrează pentru casa lui, și casa lui e întreg pământul, el schimbă ordinea lucrurilor, le mută, le înlătură, dărâmă, scormonește, răscolește, sapă, scobește, sparge, pulverizează, desființează ici, dărâmă dincolo și clădește din nou cu ceea ce a mai rămas din dărâmături. Nimic nu-l face să șovăie, nicio masă, niciun bloc, nicio piedică, nici rezistența materiei, nici maiestatea naturii. Cu târnăcopul în mână, omul pornește să ia cu asalt nemărginirea. Viitorul va asista poate la dărâmarea Alpilor. Globule, nu te împotrivi strădaniilor furnicii tale!

Câțiva visători, unii dintre ei iluștri, au visat să readucă pe pământ primăvara veșnică. Anotimpurile excesive, vara și iarna, sunt rezultatul prea marii înclinări a axei pământului pe planul eclipticei. Pentru a suprima anotimpurile, ar fi suficient să se îndrepte această axă. Nimic mai simplu. Înfigeți în pol un par care să pătrundă până în centrul globului, legați de el un lanț, găsiți undeva în afara suprafeței pământului un loc din care să puteți trage, procurați-vă zece miliarde de atelaje cu câte zece miliarde de cai fiecare, dați bici cailor, axa se va îndrepta și veți realiza astfel primăvara veșnică. După cum vedeți, nu-i mare scofală!

Dar să căutăm în altă parte paradisul. Primăvara e un lucru minunat: libertatea și dreptatea sunt, însă, cu mult mai prețioase. Paradisul ține de lumea spirituală, nu de cea materială.

Ca să fim liberi și drepți, nu depinde decât de noi.

Seninătatea e de natură interioară. Iar primăvara veșnică se află în noi înșine.

Bunătatea poporului din arhipelag

Cine a vizitat arhipelagul normand îl iubește; cine a trăit acolo îl prețuiește.

Pe aceste insule trăiește un popor nobil, puțin numeros, dar mare prin calitățile sale sufletești. Sufletul lui este sufletul mării. Oamenii de pe insulele Mânecii aparțin unei rase deosebite. Ei se consideră oarecum superiori „țării celei mari”[14] și-i privesc de sus pe englezi, care sunt înclinați câteodată să disprețuiască „cele trei sau patru ghivece de flori din heleșteul acela”. Cele două insule: Jersey și Guernesey nu rămân datoare: „*Noi suntem normanzi* – spun locuitorii lor – *și noi am fost acei care-am cucerit Anglia*”. Poți surâde, desigur, dar poți și admira.

… Insula Guernesey este supusă unei vaste acțiuni de dărâmare. Granitul de aici e bun, cine mai dorește? Întregul șir de stânci de pe malul mării a fost scos la licitație. Locuitorii vând insula cu de-amănuntul. Ciudata stânca numită „Stânca Diavolului” a fost vândută de curând, ca un obiect de ocazie, pentru câteva lire sterline și, după ce imensa carieră de la Ville-Baudue va fi secătuită, va veni rândul alteia.

Piatra de aici e căutată în întreaga Anglie. Numai pentru digul care se construiește de-a lungul Tamisei vor trebui două sute de mii de tone de piatră. Persoanele devotate monarhiei, care țin la trăinicia statuilor regale, au regretat foarte mult că piedestalul statuii de bronz a regelui Albert e din granit de Chessering și nu din minunatul granit de Guernesey. Dar, în sfârșit, aceasta e situația: țărmurile Guernesey-ului cad sub loviturile târnăcoapelor. În numai patru ani, în Saint-Pierre-Port a dispărut un munte, chiar de sub ferestrele locuitorilor din la Falue.

Dar lucrurile acestea se petrec în America, la fel ca și în Europa. În momentul de față, Valparaiso e pe punctul de-a vinde la mezat jupuiturilor de stânci străvechile și minunatele sale coline, care-au dat orașului numele de *Valea Paradisului*.

Vechii locuitori din Guernesey nu mai recunosc insula. Și ar fi ispitiți veșnic să spună: „*Ni s-a schimbat locul natal*”. Adăugați la aceasta faptul că locuitorii din Guernesey, care vorbeau odinioară franțuzește, vorbesc azi englezește; încă o dărâmare.

Până în jurul anului 1805, insula Guernesey era tăiată în două. Un fluviu care se vărsa în mare o străbătea de la un capăt la celălalt, de la lanțul răsăritean la lanțul apusean al munților Crevel. Acest braț al mării înainta până în dreptul stâncilor Fruquiers și al celor două Sauts-Roquiers; el forma, mici golfuri care pătrundeau adânc în uscat, unul întinzându-se până la Salterns; acest braț al mării era cunoscut sub numele de Braye du Valle. Saint-Sampson în secolul trecut era un loc pentru ancorat, situat de cele două părți ale unei străzi a oceanului. Stradă îngustă și întortocheată. Tot așa după cum olandezii au secat lacul Harlem, transformându-l într-o câmpie, destul de urâtă de altfel, cei din Guernesey au astupat brațul Braye du Valle, transformat astăzi în pășune. Din strada de odinioară ei au făcut o fundătură; această fundătură este portul Saint-Sampson.

Ori de câte ori se prezintă prilejul, pescarii aceștia săraci se dovedesc a fi oameni cu adevărat excepționali; când au fost lansate liste de subscripții pentru victimele inundațiilor de la Lyon și pentru înfometații de la Manchester, Jersey și Guernesey au contribuit cu mult mai mult decât Anglia și Franța la un loc, păstrându-se, bineînțeles, proporțiile[15].

Locuitorii acestor insule au păstrat din vechea lor viață de contrabandiști o atracție puternică pentru tot ce e riscant și primejdios. Ei se răspândesc peste tot locul. Roiesc. Arhipelagul normand colonizează astăzi așa cum coloniza odinioară arhipelagul grecesc. E una din gloriile lui. Întâlnești locuitori originari din Guernesey și Jersey până în Australia, California și Ceylon. În America de Nord există un New-Jersey și un New-Guernesey, acesta din urmă în statul Ohio. Acești anglo-normanzi, deși ținuți puțin în loc din cauza atâtor secte religioase, au totuși o înclinație nestăvilită pentru progres. Întâlnești la ei toate superstițiile, dar și judecata cea mai sănătoasă. Oare Franța n-a cunoscut și ea tâlhăria la drumul mare? Și în Anglia n-a existat oare canibalismul? Să fim modești și să ne gândim la strămoșii noștri tatuați!

Jersey, Guernesey, Aurigny, străvechi cuiburi de hoți sunt astăzi ateliere. Iar în locul stâncilor amenințătoare, acum sunt

porturi.

Ce minunată diferență între navigația actuală, de-a hangul coastelor, sau a râurilor, cinstită, frățească, și vechea corabie de pirați, diformă, având drept deviză: *Homo homini monstrum*[16]. Barierele de altădată s-au prefăcut în punți. Obstacolul de ieri îți sare astăzi în ajutor. Piratul de odinioară a devenit acum pilot. Și e mai întreprinzător și mai îndrăzneț ca niciodată. Astăzi nu se mai pomenește decât cu bunăvoință despre vechea piraterie din arhipelagul normand. În fața tuturor acestor pânze, încântătoare și luminoase, triumfal călăuzite de lanternă și de far printre adevărate labirinte de talazuri și de stânci submarine, te gândești cu mulțumirea adâncă pe care ți-o dă înfăptuirea progresului, la acei bătrâni marinari mândri, de odinioară, navigând pe furiș în șalupe fără busolă, pe valurile negre, palid Luminate din loc în loc, din promontoriu în promontoriu, de străvechile focuri cu flăcări tremurânde, pe care le agitau cu violență în cuștile de fier în care ardeau năprasnicele vânturi ale oceanului.

• PARTEA ÎNTÂI • SIEUR CLUBIN

• Cartea întâi • CUM SE CREEAZĂ O REPUTAȚIE PROASTĂ

Un cuvânt scris pe o pagină albă

Crăciunul din 182… a fost la Guernesey de pomină. Ninsese în ziua aceea. În insulele Mânecii o iarnă geroasă e o iarnă de neuitat, iar zăpada constituie un adevărat eveniment.

În dimineața acelei zile de Crăciun, șoseaua care merge de-a lungul mării de la Saint-Pierre-Port la Valle era în întregime albită. Ninsese de pe la miezul nopții până-n zori. Către ora nouă, puțin după răsăritul soarelui, cum pentru anglicani nu era încă ora când trebuiau să se ducă la biserica din Saint-Sampson, și nici pentru wesleyeni[17] momentul s-o pornească spre capela Eldad, drumul era, aproape pustiu. Pe crâmpeiul de șosea care desparte prima turlă de a doua nu se zăreau decât trei trecători: un copil, un bărbat și o femeie. Mergând la o oarecare distanță unul de altul, era limpede că acești trecători nu aveau nici în clin, nici în mânecă unul cu altul. Copilul, în vârstă de vreo opt ani, se oprise și privea curios zăpada. Bărbatul venea la o distanță de vreo sută de pași în urma femeii. Mergea, ca și aceasta, spre Saint-Sampson. Bărbatul, tânăr încă, părea muncitor sau marinar. Era îmbrăcat cu hainele lui de lucru: o bluză cafenie de postav gros și pantaloni cu jambiere gudronate, ceea ce dădea a înțelege că, deși era zi de sărbătoare, el n-avea de gând să meargă la niciuna din biserici. Bocancii lui greoi, din piele netăbăcită, cu tălpile bătute în ținte mari, lăsau pe zăpadă o urmă mult mai asemănătoare cu lacătul unei închisori decât cu piciorul unui om. Cât privește femeia, ea era, fără urmă de îndoială, îmbrăcată pentru biserică: avea o pelerină largă, de mătase neagră, vătuită, sub care purta cu multă cochetărie o

rochie de poplin de Irlanda, cu benzi albe și roz, și, dacă n-ar fi avut ciorapi roșii, ai fi putut-o lua drept pariziană. Mergea plină de vioiciune, cu pași sprinteni și ușori, și după mersul ei, încă neîmpovărat de greutățile vieții, ghiceai o fată tânără. Avea în mișcări acea grație trecătoare, caracteristică celei mai gingașe dintre vârste – adolescența – răsăritul și apusul laolaltă, începutul feminității și sfârșitul copilăriei. Bărbatul n-o băgase încă de seamă.

Deodată, în dreptul unui pâlc de stejari verzi de la capătul unei grădini, la locul numit „Casele scunde”, fata își întoarse brusc capul și această mișcare îl făcu pe tânăr s-o privească. Se opri, păru că-l examinează o clipă, apoi se plecă, și omul avu impresia că scrie ceva cu degetul pe zăpadă. După aceea se ridică, porni mai departe, iuțindu-și pașii, întoarse din nou capul, de data asta râzând, și dispăru în stânga drumului, pe poteca cu garduri de nuiele care duce la castelul din Lierre. Când se întoarse pentru a doua oară, bărbatul o recunoscu pe Déruchette, o încântătoare fată din partea locului.

Nu simți defel nevoia să se grăbească, și câteva clipe mai târziu ajunse în dreptul pâlcului de stejari de la capătul grădinii. Nici nu se mai gândea la fata care dispăruse pe potecă, și de bună seamă că dacă în momentul acela vreun porc de mare ar fi sărit în mare sau vreun prihor ar fi țâșnit din tufișuri, omul și-ar fi continuat drumul cu ochii țintă la prihor sau la porcul de mare. Din întâmplare, însă, el mergea cu ochi plecați și privirea îi căzu fără voie pe locul unde se oprise tânăra fată. Rămăseseră acolo urmele a două piciorușe, iar alături putu citi cuvântul acesta scris de ea pe zăpadă: Gilliatt. Era numele lui.

Îl chema Gilliatt.

Rămase pironit locului multă vreme, privind numele acesta, urma piciorușelor, zăpada, apoi își continuă drumul îngândurat.

Capătul drumului

Gilliatt locuia în parohia Saint-Sampson. Și nu prea era

iubit prin partea locului. Existau destule motive pentru aceasta.

În primul rând, locuia într-o casă „bântuită de stafii”. Se întâmplă uneori ca la Jersey sau la Guernesey, la țară sau chiar în oraș, trecând pe o uliță pustie sau pe o stradă forfotind de lume, să dai de o casă cu intrarea baricadată; bălăriile astupă ușa; ferestrele de la parter sunt acoperite cu scânduri, bătute în cuie, groaznice la vedere; ferestrele de la etaje sunt închise și deschise totodată, cercevelele sunt zăvorâte, dar toate ochiurile sunt sparte. Dacă în jurul casei e vreo curte, iarba crescută în voie o acoperă în întregime, iar zidul împrejmuitor se năruie; dacă se află și vreo grădină, e invadată de urzici, mărăcini și cucută, și poți zări acolo tot soiul de insecte neobișnuite; coșurile casei sunt crăpate, acoperișul se prăbușește; ceea ce se vede în interiorul camerelor e o ruină; lemnul e putred, iar piatra, acoperită cu mucegai. Tapetul de pe pereți se scorojește. Dar poți studia în voie vechile modele de tapete, grifonii din timpul imperiului, draperiile în formă de semilună și coloanele trunchiate din vremea lui Ludovic al XVI-lea. Păienjenișul e des și plin de muște, semn că nimic nu vine să tulbure liniștea deplină a păianjenilor. Câteodată zărești pe o poliță un vas spart. Asta e o casă „bântuită de stafii”. Din când în când, diavolul vine noaptea pe-acolo.

O casă, ca și un om, poate să moară. E de ajuns numai să se abată asupra ei cine știe ce superstiție. Atunci e îngrozitor. Asemenea case moarte nu sunt deloc rare în insulele Mânecii.

Țăranii, ca și locuitorii de pe litoral, n-au pic de liniști din pricina diavolului. Populația din regiunea Mânecii – din arhipelagul englez și de pe coasta franceză – posedă date foarte precise în privința lui. Diavolul are emisarii săi care împânzesc tot pământul. Și e absolut sigur că Belfegor e ambasadorul Iadului în Franța. Hufgin în Italia, Belial în Turcia, Thamuz în Spania, Martinet în Elveția, iar Mammon în Anglia. Satan e un împărat ca oricare altul. Împăratul Satan. Locuința lui e foarte bine pusă la punct; Dagon e mare pitar; Succor Bénoth e căpetenia eunucilor; Asmodeu, bancherul

jocurilor de noroc; Kobal, director al teatrului, și Verdelet mare maestru de ceremonii; Nybbas e măscărici, Wierus, mare învățat, bun strigolog și demonograf erudit, îl numește pe Nybbas „marele maestru al parodiei”.

Bătrânii din partea locului povestesc – aceste lucruri însă s-au petrecut tare de mult – că populația catolică din arhipelagul normand a fost pe vremuri, deși împotriva voinței ei, în legături încă și mai strânse cu necuratul, decât populația hughenotă. De ce? Nu știm. E sigur însă că diavolul a pricinuit odinioară multe necazuri acestei minorități. Prinsese mare drag de catolici și obișnuia să-i viziteze chiar, ceea ce ar da să se înțeleagă că diavolul e mai curând catolic decât protestant.

Casa în care locuia Gilliatt fusese bântuită pe vremuri de stafii, dar acuma nu mai era. Ceea ce dădea și mai mult de bănuit. Toată lumea știe că atunci când un vrăjitor se mută într-o casă blestemată, diavolul socoate că această casă este locuită de cine trebuie și-i face vrăjitorului favoarea de a nu mai da pe acolo, afară doar de cazul când e chemat anume, cum e chemat medicul.

Această casă era cunoscută sub numele de „Casa de la capătul drumului”. Era așezată la marginea unei fâșii de pământ, sau mai bine-zis, de stâncă, ce forma un mic loc aparte de ancorat în Golful Houmet-Paradis. În acele locuri apa e adâncă. Casa era singuratică, așezată la margine de tot, aproape în afara insulei, și având împrejur doar atât pământ cât trebuie pentru o grădiniță. Fluxul inunda câteodată grădinița. Între portul Saint-Sampson și micul Golf Houmet-Paradis se găsește un deal mărișor, pe care se înalță acel bloc de turnuri și de iederă numit castelul din Valle sau al Arhanghelului, așa că din Saint-Sampson nu se putea vedea „Casa de la capătul drumului”.

Nu există nimic mai obișnuit la Guernesey decât un vrăjitor. El își practică meseria în mai multe parohii, și faptul că ne aflăm în veacul al XIX-lea nu-i tulbură defel. Și au îndeletniciri cu adevărat criminale. Fierb aur. Culeg ierburi la miezul nopții. Deoache vitele oamenilor. Iar lumea le cere sfaturi; ei cer să li se aducă în sticle „udul bolnavilor” și-i auzi

șoptind: „*Cât de trist e udul*”. Unul din ei a descoperit într-o zi – era în martie 1856 – șapte diavoli în udul unui bolnav. Vrăjitorii sunt temători și-n același timp de temut. Unul a vrăjit de curând un brutar „împreună cu cuptorul său”. Un altul e atât de ticălos, încât lipește și sigilează cu cea mai mare grijă plicuri „în care nu se află nimic”. Un al treilea merge până acolo încât ține în casă, pe un raft, trei sticle etichetate, purtând inscripția „B”. Aceste fapte monstruoase sunt pe deplin dovedite. Unii vrăjitori sunt binevoitori, și în schimbul a două sau trei guinee{18} îți iau boala cu mâna. Pentru asta se zvârcolesc în patul lor, urlând cât îi ține gura. Și în timp ce ei se sucesc și se răsucesc, spui deodată: „Uite, mi-a trecut!” Alții te vindecă de toate bolile, legându-ți o batistă în jurul corpului. Leacul e atât de simplu, încât te minunezi că nimeni nu s-a gândit la el până azi. În secolul trecut, curtea regală din Guernesey îi punea pe rug și-i ardea de vii. În zilele noastre îi condamnă doar la opt săptămâni închisoare, patru săptămâni de pâine și apă și patru săptămâni de regim celular, alternând unul cu celălalt. *Amant alterna catenae*{19}.

Ultima condamnare la ardere pe rug a avut loc la Guernesey în 1747. Orașul folosise pentru acest lucru una din piețele sale, răscrucea de la Bordage. Între 1565 și 1700 locul acesta a fost martor la arderea a unsprezece vrăjitori. Îndeobște, vinovații recunoșteau toate învinuirile ce li se aduceau. Și erau ajutați să mărturisească prin torturi. Răscrucea de la Bordage a adus și alte servicii societății și religiei. Acolo au fost arși și eretici. Sub domnia Mariei Tudor au fost arse acolo, împreună cu alți hughenoți, o mamă și cele două fiice ale ei; mama se numea Perrotine Massy. Una din fiice era însărcinată. Și născu în jurul rugului. Cronica spune: „Pântecele ei plesni”. Din pântecul acesta ieși un copil viu; nou-născutul se rostogoli în afara focului nimicitor un oarecare Housse îl ridică. Judecătorul Hélier Gosselin, bun catolic, porunci să fie aruncat din nou în foc.

„Pentru soția ta, când te vei însura”

Să ne întoarcem la Gilliatt.

Oamenii din partea locului povesteau că o femeie, care avea cu ea un copilaș, venise spre sfârșitul revoluției să se stabilească la Guernesey. Era englezoaică, afară doar dacă n-a fost franțuzoaică. Copilul purta un nume oarecare, pe care felul de a pronunța al locuitorilor din Guernesey și ortografia țărănească îl transformară în Gilliatt. Trăia singură cu acest copil care, după unii, îi era nepot de frate sau de soră, după alții fiu, după alții nepot de fiu sau de fiică, iar după alții nu-i era niciun fel de rudă. Avea ceva bani, atâția doar cât să nu moară de foame. Cumpărase un petic de pământ pentru pășune la Sergentée și un loc de arătură la Roque-Crespel, în apropiere de Rocquaine. „Casa de la capătul drumului" era, în acea vreme, bântuită de stafii. De mai bine de treizeci de ani rămăsese nelocuită. Se năruia pe zi ce trecea. Grădina, pe care marea o vizita cam prea des, nu mai producea nimic. În afara zgomotelor din timpul nopții și a luminilor, îndeosebi de înspăimântător la această casă era faptul că dacă lăsai acolo seara pe vatră un ghem de lână, andrele și o farfurie cu supă, găseai a doua zi dimineața farfuria goală, supa mâncată și gata împletite o pereche de mănuși femeiești. Cocioaba era de vânzare, împreună cu demonul din ea, pentru câteva lire sterline. Femeia o cumpără, ispitită bineînțeles de diavol. Sau de prețul așa de scăzut.

Ea nu se mulțumi numai să cumpere casa, ci se și mută în ea împreună cu copilul; și din acel moment casa își redobândi liniștea. „*Casa asta a dobândit ce dorea*", spuseră oamenii din partea locului. Vraja încetă. Nu se mai auziră strigăte în faptul zilei. Nu mai apărură alte lumini decât aceea a lumânării de seu pe care o aprindea femeia în fiecare seară. Lumânarea unei vrăjitoare nu se deosebește cu nimic de făclia unui diavol. Această explicație fu pe placul tuturor.

Femeia știa să tragă foloase pe de urma celor câteva prăjini de pământ pe care le cumpărase. Avea și o vacă bună cu laptele gras. Cultiva fasole albă, bostani și cartofi *Golden Drops*. Vindea, așa cum se obișnuiește, „păstârnacul cu mia, ceapa cu suta și bobul cu cântarul". Nu se ducea niciodată la

târg, ci își vindea recolta în piața de zarzavat de la Saint-Sampson, prin intermediul lui Guilbert Falliot. Condica lui Falliot arată că odată vânduse pentru ea până la douăsprezece banițe de cartofi timpurii, așa-ziși „de trei luni”.

Casa fusese reparată ici și colo: atât doar cât să poată locui cineva în ea. În cameră, de plouat nu ploua decât pe vreme de mare vijelie. Casa avea un parter și un pod. Parterul era împărțit în trei încăperi, două pentru dormit și una pentru mâncat. În pod te urcai pe o scară. Femeia gătea și își învăța copilul să citească. Nu se ducea niciodată la biserică, cea ce îi făcu pe localnici să declare, după o matură chibzuință, că e franțuzoaică. A nu te duce „la nicio slujbă” este un lucru grav.

Într-un cuvânt, erau niște oameni de care nu merita să te ocupi.

După toate probabilitățile, femeia era franțuzoaică. După câtva timp, femeia îmbătrâni, copilul crescu. Trăiau singuri, iar lumea îi ocolea. N-aveau nevoie de ajutorul nimănui. Lupoaica și puiul de lup se ling unul pe altul. Era și aceasta una din formulele pe care le născocise la adresa lor bunăvoința celor din jur. Copilul deveni adolescent, adolescentul se făcu bărbat și atunci, așa cum se întâmplă întotdeauna, bătrânele tipare ale vieții trebuind să dispară, mama muri. Ea îi lăsă moștenire pășunile de la Sergentée, peticul de arătură de la Roque-Crespel, „Casa de la capătul drumului” și, pe lângă acestea, după cum sună inventarul oficial, „o sută de guinee de aur puse la ciorap”. Casa era destul de bine mobilată: două cufere de stejar, două paturi, șase scaune și o masă, împreună cu toate cele necesare unei gospodarii. Pe o poliță se aflau câteva cărți, iar într-un ungher un cufăr, a cărui înfățișare n-avea nimic misterios, și care fu deschis pentru întocmirea inventarului. Cufărul era din piele roșcată, cu arabescuri din cuie de aramă și stele de cositor, și conținea un trusou de fată nou-nouț, din care nu lipsea nimic, croit din pânză fină de Dunkerque, cămăși și fuste, mai multe bucăți întregi de mătase pentru rochii și o hârtie pe care citi aceste cuvinte, scrise de mâna moartei: „*Pentru soția ta, când te vei însura*”.

Moartea femeii fu o grea lovitură pentru cel rămas în viață. Până atunci fusese sfios, acum deveni de-a dreptul sălbatic. În jurul lui se făcu un adevărat pustiu. Nu mai era vorba de singurătate, ci de un gol imens. Atâta timp cât simți pe cineva alături de tine, viața e suportabilă. Singur, ți se pare că n-ai s-o mai duci multă vreme. Și nu mai faci nicio sforțare. Aceasta e prima formă a deznădejdii. Mai târziu înțelegi că datoria nu e decât un șir de consimțăminte. Privești viața, privești în față moartea și consimți la toate. Dar acest lucru te face să sângerezi.

Gilliatt fiind tânăr, rana i se cicatriză. La vârsta asta, țesuturile inimii se refac. Tristețea lui, care se risipea treptat-treptat, se contopi cu natura din jur, se prefăcu într-un fel de vrajă care-l atrase spre lucruri, îndepărtându-l de oameni, și-i contopi din ce în ce mai mult sufletul cu singurătatea.

Dușmănie

Gilliatt, am mai spus-o, nu era iubit în parohie. Nimic mai firesc decât această aversiune. Motive se întâlneau cu duiumul. Mai întâi, după cum am arătat, casa în care locuia, apoi, originea lui. Cine era această femeie? Și ce legătură avea ea cu el? Localnicilor, îndeobște, nu le place ca străinii să fie învăluiți în mister. Era apoi îmbrăcămintea lui, întocmai ca a unui lucrător, deși, fără să fie bogat, avea cu ce trăi chiar fără să muncească. Apoi, grădina, pe care reușea s-o cultive și de unde strângea recolta de cartofi, în ciuda uraganelor din timpul echinocțiului. Apoi cărțile acelea groase pe care le ținea pe poliță și din care citea.

Și încă multe alte motive.

Cine-l silea să trăiască singur cuc? „Casa de la capătul drumului" era un fel de lazaret; Gilliatt era ținut în carantină; de aceea nimic mai firesc decât să se minuneze oamenii de sihăstria lui și să-l scoată tot pe el vinovat pentru singurătatea la care ei înșiși îl condamnaseră.

Nu se ducea niciodată la biserică. Ieșea deseori noaptea din casă. Vorbea cu vrăjitorii. Fusese văzut într-o bună zi stând în

iarbă, cu un aer mirat. Se ducea des la dolmenul[20] de la Ancresse și la pietrele vrăjite, risipite ici-colo pe câmpie. Unii spuneau că sunt siguri că l-au văzut salutând politicos Piatra care Cântă. Cumpăra toate păsările care i se aduceau și-apoi le dădea drumul. Era cât se poate de cuviincios cu orășenii pe care-i întâlnea pe străzile din Saint-Sampson, dar făcea bucuros un ocol pentru a nu fi obligat să treacă pe acolo. Mergea adesea la pescuit și se întorcea totdeauna cu pește. Își lucra grădina duminica. Avea un cimpoi, pe care-l cumpărase de la niște soldați scoțieni în trecere prin Guernesey, și cânta din el la căderea nopții, pe stâncile de pe malul mării. Făcea gesturi largi ca semănătorii. Ce nu i se poate în-tâmpla, oare, unui ținut în care trăiește un om ca acesta?

Cât despre cărțile pe care i le lăsase răposata și din care tot citea nu prevesteau nimic bun. Reverendul Jaquemin Hérode, pastorul din Saint-Sampson, intrând în casă cu prilejul înmormântării femeii, citise pe cotorul acestor cărți următoarele titluri: „*Dicționarul horticultorului*, *Candide* de Voltaire, *Sfaturi pentru popor cu privire la sănătate* de Tissot”. Un nobil francez emigrat, care se retrăsese la Saint-Sampson, spusese: *Trebuie să fie acel Tissot care a purtat în băț capul prințesei de Lamballe*”.

Pastorul observase pe una din aceste cărți următorul titlu, cu adevărat suspect și amenințător: *De Khubarbaro*.

Să recunoaștem totuși că lucrarea, fiind scrisă în limba latină, după cum arată și titlul, era îndoielnic ca Gilliatt, care nu cunoștea această limbă, s-o fi putut citi.

Dar tocmai cărțile pe care omul nu le poate citi sunt cele care îl acuză mai mult. Inchiziția din Spania s-a pronunțat asupra acestei chestiuni, înlăturând orice îndoială în această privință.

De altfel, cartea cu pricina nu era alta decât tratatul doctorului Tilingius „*Despre revent*”[21], publicată în Germania în 1679.

Existau bănuieli că Gilliatt ar face farmece, filtre și „fierturi”. N-avea el oare fiole?

Și-apoi, de ce ieșea să se plimbe seara, câteodată chiar până

la miezul nopții, pe stâncile de pe țărm? Desigur, pentru a sta de vorbă cu duhurile rele care rătăcesc noaptea pe malul mării, învăluite în fum.

Odată el ajutase chiar vrăjitoarei din Torteval să-și scoată căruța care se împotmolise în noroi. Era vorba de o bătrână numită Moutonne Gahy.

Cu prilejul unui recensământ care se făcuse pe insulă, întrebat asupra meseriei sale, el răspunsese: „*Pescar atunci când se găsește pește*”. Puneți-vă în locul acelor oameni; v-ar plăcea oare, un asemenea răspuns?

Sărăcia ca și bogăția sunt relative. Gilliatt avea pământ și o casă și, în comparație cu acei care n-aveau nimic, nu era sărac. Într-o zi, pentru a-l pune la încercare și poate și pentru a-l îmbia, căci există femei care s-ar căsători și cu diavolul dacă ar fi bogat, o fată îi spusese lui Gilliatt: „Când ai să te însori, oare?” El răspunsese: „*Îmi voi lua nevastă atunci când își va lua bărbat Piatra care Cântă*”.

Această Piatră care Cântă e un bolovan uriaș înfipt într-o grădină de lângă proprietatea d-lui Lemézurier de Fry. E o piatră care trebuie supravegheată îndeaproape. Nimeni nu i-a dat încă de rost. Auzi cântând lângă ea un cocoș pe care nu-l vezi; fapt nemaipomenit de supărător. Și apoi, e lucru știut că ea a fost adusă aici de duhurile rele, numite „sargusete”.

Noaptea când tună, dacă vezi zburând în văpaia norilor și în unduirea aerului niște făpturi, poți fi sigur că sunt „sargusete”. O femeie care locuiește la Grand-Mielles le cunoaște bine. Într-o seară, pe când se găseau mai multe „sargusete” la o răscruce, această femeie strigă unui căruțaș, care nu știa pe ce drum să apuce: „Întreabă-le pe ele care-i drumul; sunt duhuri binevoitoare și foarte politicoase când stau de vorbă cu oamenii”. Nu mai încape nicio îndoială că femeia e o vrăjitoare.

Dreptul și învățatul rege Jacques I[22] punea să fie fierte de vii femeile de soiul acesta, gusta apoi fiertura și, după gustul pe care-l avea, spunea: „A fost vrăjitoare”, sau „N-a fost vrăjitoare”.

Este regretabil că regii de azi nu mai au daruri de felul

acesta, care te făceau să pricepi utilitatea monarhiei.

Existau motive serioase ca Gilliatt să fie luat drept vrăjitor. În timpul unei furtuni, pe la miezul nopții, fiind singur într-o barcă pe mare în dreptul locului numit Somnoroasa, fu auzit cum întreba:

— E loc de trecere?

O voce îi răspunse de pe înălțimea unei stânci:

— Este. Curaj!

Cu cine vorbea el oare, dacă nu cu cineva care-i răspundea? După părerea noastră, acest lucru constituie o dovadă neîndoielnică.

Într-o altă noapte furtunoasă, atât de întunecoasă că nu vedeai nimic în fața ochilor, foarte aproape de stânca Cattau, care nu-i decât un dublu șirag de bolovani, unde vin vinerea să danseze vrăjitorii, caprele și duhurile rele, a fost recunoscută în mod aproape sigur vocea lui Gilliatt în următoarea conversație înspăimântătoare:

— Cum îi merge lui Vésin Brovard? (Era un zidar care căzuse de pe acoperiș.)

— Se vindecă.

— Ptiu, drace! Și-a căzut de la o înălțime mai mare ca stâlpul ăsta uriaș. Ce minune c-a scăpat fără să-și frângă gâtul!

— A fost vreme frumoasă la strânsul ierbii de mare, săptămâna trecută?

— Mai frumoasă ca azi.

— Cu siguranță că nu va mai fi pic de pește în piață.

— Vântul suflă prea tare.

— Nu vor reuși să întindă năvoadele.

— Ce face mătușa Caterina?

— Minunat!

„Mătușa Caterina” era, fără îndoială, o „sargusetă”.

După cât se pare, Gilliatt făcea farmece în timpul nopții. Cel puțin așa bănuia lumea.

Era uneori văzut turnând apă pe jos, dintr-un urcior pe care îl avea. Dar e lucru știut că apa pe care-o împrăștii pe jos ia chipul diavolilor.

Pe șoseaua care duce la Saint-Sampson, în fața turnului de

pază nr. 1, se găsesc trei pietre așezate în formă de scară. Pe platforma lor, azi goală se găsea odinioară o cruce; afară doar dacă nu fusese vreo spânzurătoare. Aceste pietre sunt foarte primejdioase.

Oameni de-o cinste fără cusur și persoane demne de toată încrederea susțineau că l-au văzut pe Gilliatt în apropierea acestor pietre stând de vorbă cu o broasca râioasă. Dar la Guernesey nu există broaște râioase; la Guernesey sunt numai năpârci, iar broaște râioase sunt numai la Jersey. Această broască râioasă trebuie să fi venit înot de la Jersey, ca să stea de vorbă cu Gilliatt. Convorbirea era prietenească.

Aceste lucruri au fost pe deplin stabilite; și dovada stă în faptul că cele trei pietre se mai găsesc și astăzi acolo. Iar cei care s-ar mai îndoi de acest lucru n-au decât să meargă să le vadă; și, mai mult chiar, la mică depărtare de ele e o casă în colțul căreia se vede următoarea firmă: *Negustor de vite tăiate și vii, de frânghii vechi, fier, oase și tutun de mestecat; plătește, și servește imediat.*

Ar trebui ca cineva să fie de rea credință ca să nege prezența acestor pietre și existența acestei case, și toate astea erau în dauna lui Gilliatt.

Numai necunoscătorii nu știu că regele auxcrinierilor reprezintă primejdia cea mai mare a apelor Mânecii. Nicio viețuitoare a mării nu e mai de temut ca el. Cine-l zărește va naufragia cu siguranță între un sfânt Mihail și următorul. E micuț de tot, fiind pitic, și e surd, fiind rege. El știe numele tuturor celor care și-au găsit moartea pe mare, și locul precis în care zac. Cunoaște în cele mai mici amănunte cimitirul din fundul oceanului. Un cap țuguiat, cu fălci puternice, un corp îndesat, un pântece vâscos și lăbărțat, țeasta numai noduri, picioare scurte, brațe lungi, în locul labelor înotătoare, în locul mâinilor – gheare, o față lătăreață și verde, iată cum arată acest rege. Ghearele îi sunt unite printr-o pieliță, iar înotătoarele au unghii. Închipuiți-vă un pește care e în același timp o fantomă și care are figura unui om. Ca să-i vină de hac cineva, trebuie să-l vrăjească sau să-l pescuiască. Până una alta însă, e înspăimântător. Nimic nu e mai neliniștitor decât

să-l zărești. Distingi deasupra talazurilor și în plină hulă, dincolo de negurile dese, un contur care e o făptură; o frunte joasă, un nas cârn, urechi turtite, o gură enormă din care lipsesc dinții, un rânjet verde-albastru, sprâncene drăcești și ochii mari, șugubeți. E roșu când fulgerul e gălbui și vânăt când fulgerul e roșu-aprins. Are o barbă aspră și ondulată, tăiată pătrat, pe care o desfășoară pe-o membrană în formă de pelerină, împodobită cu paisprezece scoici, șapte în față și șapte în spate. Acei care se pricep la scoici spun că sunt nemaipomenite. Regele auxcrinierilor nu poate fi văzut decât pe timp de furtună. El e măscăriciul lugubru al vijeliilor. Forma lui prinde consistență doar în negură, în uragane și pe vreme de ploaie. Are un buric hidos. O carapace de solzi îi acoperă coastele ca într-o vestă. El se ridică în picioare deasupra valurilor care țâșnesc sub presiunea curenților și se răsucesc ca talașul sub rindeaua tâmplarului. Stă cu tot corpul deasupra spumei și, dacă zărește cumva la orizont vapoare în primejdie, dansează în umbră, cu fața luminată de strălucirea unui vag surâs, cu o înfățișare de nebun, îngrozitoare. Teribilă întâlnire! Pe vremea când Gilliatt era în centrul preocupărilor celor din Saint-Sampson, persoanele care-l văzuseră în ultima vreme pe regele auxcrinierilor declarau că pelerina acestuia nu mai avea decât treisprezece scoici. Treisprezece; asta îl făcea și mai primejdios. Dar ce se întâmplase cu a paisprezecea? O dăruise el oare cuiva? Și cui anume? Nimeni nu putea răspunde la asemenea întrebări și lumea se mulțumea să facă tot felul de presupuneri. Un fapt era însă sigur. Și anume că domnul Lupin-Mabier, de fel din Godaines, om cu greutate, proprietar taxat la optzeci de pogoane, era gata să jure cu mâna pe cruce că văzuse într-o zi în mâinile lui Gilliatt o scoică foarte ciudată.

Nu arareori se puteau auzi convorbiri de felul acesta între doi țărani:

— Nu-i așa, vecine, că am un bou frumos?

— Cam umflat, vecine.

— Hm, da. Se pare că ai dreptate.

— Are mai mult seu decât carne.

— Ptiu, drace!

— Nu l-o fi deocheat oare Gilliatt?

Gilliatt se oprea uneori la marginea ogoarelor lângă plugari sau la marginea grădinilor lângă grădinari și se întâmpla să le arunce vorbe misterioase:

— Când mușcatul-dracului înflorește, seceră secara de toamnă.

(Paranteză: mușcatul-dracului e totuna cu sipica.)

— Frasinul înfrunzește, semn că nu va mai fi îngheț.

— Solstițiul de vară, scaietele în floare.

— Dacă nu plouă în iunie, grâul va prinde rugină. Teme-te de mătură.

— Când leagă cireșul sălbatic, ferește-te de lună plină.

— Dacă vremea e în a șasea zi a lunii la fel cu cea din ziua a patra sau din ziua a cincea, ea va continua tot așa luna întreagă, în prima situație în nouă cazuri din douăsprezece, și în a doua în unsprezece cazuri din douăsprezece.

— Nu-ți slăbi din ochi vecinii cu care ești în proces. Ferește-te de glumele răutăcioase. Dacă dai porcului lapte fierbinte, moare. Dacă freci dinții unei vaci cu soc, ea nu mai poate mânca.

— Pietroșelul se împerechează, atenție la friguri.

— Dacă ies broaștele, seamănă pepeni.

— Popivnicul iepuresc de înflorește, seamănă orz.

— Teiul de înflorește, cosește-ți iarba.

— Ulmul cu frunzele late de înflorește, deschide serele.

— Tutunul de înflorește, acoperă serele.

Și, lucru nemaipomenit, dacă-i urmai sfaturile, mergeau toate strună.

Într-o noapte de iunie, în timp ce cânta din cimpoi între dune, înspre Demie de Fontenelle, pescuitul scrumbiilor dădu greș.

Într-o seară, în timpul refluxului, o căruță încărcată cu iarbă de mare se răsturnă pe prundul din fața „Casei de la capătul drumului”. Îi fu pesemne frică că va fi dat în judecată, căci își dădu multă osteneală, ajutând la ridicarea căruței, pe care apoi o încărcă din nou el însuși.

Aflând că fetița unor vecini are păduchi, Gilliatt merse la Saint-Pierre-Port, de unde se înapoie cu o alifie și unse cu ea copila; Gilliatt o scăpă astfel de păduchi, ceea ce dovedește că el fusese acela care-o umpluse.

Toată lumea știe că există farmece pentru a umple pe cineva de păduchi.

Lumea spunea că Gilliatt obișnuiește să se uite în fântâni, ceea ce e lucru primejdios atunci când ai ochi care deoache; fapt sigur este că într-o zi la Arculons, în apropiere de Saint-Pierre-Port, apa unei fântâni se umplu dintr-o dată de mâl. Femeia căreia îi aparținea puțul îi spuse lui Gilliatt: „Ia te uită, mă rog, la apa asta". Și îi întinse un pahar plin. Gilliatt mărturisi: „E drept – spuse el – apa e tulbure". Femeia, neîncrezătoare, îi spuse: „Atunci, limpezește-o!" Gilliatt îi puse tot felul de întrebări: Dacă are staul, dacă staulul are canal de scurgere, dacă șanțul canalului de scurgere nu trece cumva pe lângă puț; femeia răspunse că da. Gilliatt intră în staul, trebălui un timp la canalul de scurgere, schimbă direcția șanțului, și apa din puț deveni din nou limpede. Lumea comentă faptul în fel și chip. Apa unui puț nu poate fi rea de băut și-apoi dintr-o dată să devină bună, așa, fără niciun motiv; oamenii fură de părere că n-a fost lucru curat, și într-adevăr e greu de presupus ca Gilliatt să nu fi fermecat puțul.

La țară e obiceiul să se culeagă tot soiul de informații despre o persoană, se adună apoi toate dovezile la un loc, iar totalitatea lor formează ceea ce se numește renumele unui om.

Într-o zi, Gilliatt fu surprins pe când îi curgea sânge din nas. Lucru destul de grav. Proprietarul unei bărci, care călătorise mult și care făcuse aproape înconjurul pământului, afirmă că la tunguși tuturor vrăjitorilor le curge sânge din nas. Când vezi un om căruia îi sângerează nasul, știi bine cu cine ai de-a face. Totuși, s-au găsit și oameni cu bun simț care-au observat că ceea ce-i caracterizează pe vrăjitorii din Tungusia poate să nu-i caracterizeze în aceeași măsură pe cei din Guernesey.

În preajma unui sfânt Mihail fu văzut oprindu-se într-o pășune situată în mijlocul cânepiștilor de la Huriaux, la

marginea șoselei principale de la Videclins. Fluieră, și în clipa următoare se ivi un corb, și îndată după asta o coțofană. Faptul a fost confirmat de un om cu vază, ajuns mai târziu consilier în consiliul celor doisprezece, căruia i-a fost încredințată sarcina de a întocmi evidența bunurilor regale.

La Hamel, în circumscripția Epine, existau câteva bătrâne care spuneau că sunt absolut sigure că au auzit într-o dimineață, în faptul zilei, niște rândunele chemându-l pe Gilliatt.

Adăugați la toate acestea că nu era nici om bun.

Într-o zi, un biet om bătea un măgar. Măgarul nu se urnea din loc. Stăpânul îl izbi de câteva ori cu saboții în pântece, până ce măgarul căzu la pământ. Gilliatt alergă repede să ridice măgarul, dar măgarul murise. Gilliatt îl pălmui atunci pe sărmanul om.

Într-o altă zi, văzând un băiat dându-se jos dintr-un copac cu niște pui de pescăruși, abia ieșiți din găoace și complet golași, Gilliatt luă puișorii din mâna băiatului și împinse răutatea până acolo, încât îi pusese înapoi în cuib.

Niște trecători îl mustrară pentru asta, dar el se mulțumi să le arate perechea de pescăruși, care zburau țipând în jurul copacului și care se reîntorceau la cuib. Avea o adevărată slăbiciune pentru păsări. Acesta e semnul după care pot fi recunoscuți îndeobște vrăjitorii.

Cea mai mare plăcere a copiilor e să dibuiască cuiburile pescărușilor și ale lăstunilor din stâncile de pe malul mării.

Ei se întorc cu mari cantități de ouă albastre, galbene și verzi, din care fac tot felul de ornamente în formă de rozetă pe peretele din fața vetrei. Dar cum stâncile de pe malul mării sunt foarte abrupte, uneori piciorul le alunecă, ei cad și-și găsesc astfel moartea. Nimic nu-i mai frumos ca paravanele acelea împodobite cu cojile de ouă ale păsărilor de mare! Gilliatt nu știa ce să mai născocească pentru a face rău. Punându-și viața în primejdie, el se cațără pe povârnișurile stâncilor de pe țărm și atârnă maldăre de fân peste care puse pălării vechi și tot felul de momâi, în scopul de a împiedica păsările să-și mai facă acolo cuibul, și în felul acesta și pe

copii de a se cățăra în căutarea lor.

Iată pentru ce oamenii din partea locului îl urau aproape pe Gilliatt. L-ar fi urât chiar și pentru mai puține motive.

Alte trăsături de-ale lui Gilliatt, care dădeau de bănuit

Opinia publică nu era încă prea bine lămurită asupra lui Gilliatt. Îndeobște, era luat drept „marcou”, adică om „însemnat”. Unii însă mergeau până acolo încât îl socoteau chiar „cambion”. „Cambionul” este copilul zămislit de o femeie cu diavolul.

Când o femeie are de la același bărbat șapte băieți în șir, al șaptelea este „marcou”. Cu condiția ca seria băieților să nu fie întreruptă de nașterea unei fete. Un „marcou” are o floare de crin întipărită pe corp, ceea ce-i dă puterea de a vindeca scrofuloza, tot așa de bine cum o vindecau și regii Franței.

Astfel de oameni există la Jersey, la Aurigny și la Guernesey. Asta probabil din cauza drepturilor pe care Franța le are asupra ducatului Normandiei. Altfel la ce bun floarea de crin?

Pe insulele Mânecii există de asemenea și scrofuloși, ceea ce face ca acești „marcou” să fie necesari.

Într-o zi, pe când Gilliatt se scălda în mare, câtorva persoane care erau de față li s-a părut că-i văd floarea de crin. Punându-i-se unele întrebări cu privire la aceasta, a început, drept răspuns, să râdă cu hohote. Căci râdea și el uneori, ca toți oamenii. Dar de-atunci n-a mai fost văzut scăldându-se; obișnuia să se îmbăieze numai în locuri primejdioase și singuratice. Probabil în timpul nopții, la lumina lunii; lucru, trebuie să recunoaștem, bătător la ochi.

Acei care se încăpățânau să-l ia drept „cambion”, adică pui de iazmă, se înșelau fără îndoială. Căci ar fi trebuit să știe că numai în Germania există „cambioni”. Dar la Valle și la Saint-Sampson lumea era, acum cincizeci de ani, cu totul neștiutoare.

A considera pe cineva din Guernesey drept pui de iazmă, e,

fără îndoială, prea de tot.

Oamenii îi cereau sfaturi, tocmai pentru că prezența lui îi tulbura. Țăranii veneau la el plini de teamă să i se plângă de bolile lor. Această teamă cuprinde în ea o doză de încredere; la țară, cu cât medicul este mai deocheat, cu atât leacul e mai eficace. Gilliatt avea rețetele lui proprii, pe care le moștenise de la femeia care murise; le dădea tuturor celor care i le cereau și nu lua niciodată vreun ban. Vindeca sugelul cu cataplasme de buruieni; conținutul uneia din fiolele sale tăia fierbințeala; chimistul din Saint-Sampson, pe care noi în Franța l-am numi farmacist, era de părere că trebuie să fie o fiertură de chinină. Chiar și cei mai puțini binevoitori trebuiau să recunoască că Gilliatt era un diavol destul de cumsecade cu bolnavii atunci când era vorba de leacurile lui obișnuite; dar când făcea cineva apel la calitatea lui de „marcou", nici nu voia să audă; dacă vreun scrofulos îi cerea să-i atingă floarea de crin, Gilliatt, drept răspuns, îi închidea ușa în nas; el refuza cu încăpățânare să facă minuni, ceea ce e absolut ridicol când ești vrăjitor. N-ai decât să nu fi, dar dacă ești, atunci fă-ți meseria cum trebuie.

Erau totuși câteva excepții în ceea ce privea dușmănia generală. Sieur Landoys, din Clos-Landès, era ajutor de grefier al parohiei Saint-Pierre-Port, însărcinat cu întocmirea actelor și cu paza registrului de nașteri, căsătorii și decese. Acest grefier Landoys se fălea că se trage din vistiernicul Bretaniei, Pierre Landais, spânzurat în 1485. Într-o zi, pe când se scălda în mare, sieur Landoys se îndepărtă prea mult de țărm și fu cât pe-aci să se înece. Gilliatt se aruncă în mare, fu și el pe punctul de a se îneca, dar reuși să-l salveze pe Landoys. Din ziua aceea, Landoys nu mai vorbi nimic pe socoteala lui Gilliatt. Iar celor care se arătau mirați de purtarea sa, le răspundea: „*De ce aș dușmăni un om care nu numai că nu mi-a făcut niciun rău, ci dimpotrivă mi-a făcut un mare bine*". Ajutorul de grefier ajunse să lege chiar o oarecare prietenie cu Gilliatt. Era un om lipsit de prejudecăți. Nu credea în vrăjitori, își bătea joc de cei care se temeau de strigoi. În ceea ce-l privea, avea o luntre, pescuia când avea răgaz, numai de plăcere, și

nu văzuse niciodată nimic extraordinar, afară doar de o femeie în alb care țopăia deasupra apei la lumina lunii, dar nici chiar de asta nu era tocmai sigur. Moutonne Gahy, vrăjitoarea din Torteval, îi dăduse un săculeț ca să-l poarte atârnat la gât, pentru a fi ocrotit de duhurile rele; el își bătea joc de acest săculeț și nici nu știa măcar ce era înăuntru; îl purta totuși, fiind parcă mai în siguranță atunci când își simțea săculețul la gât.

Câțiva oameni mai îndrăzneți, urmând pilda lui sieur Landoys, se încumetară să-i găsească lui Gilliatt unele circumstanțe ușurătoare, oarecari calități, cum ar fi: cumpătarea lui, faptul că nu bea rachiu și nici nu fuma, și unii ajungeau până acolo că-l lăudau cam în felul următor: „*Nu bea, nu fumează, nu mestecă și nu prizează tutun*”.

Dar cumpătarea nu constituie o calitate decât dacă e însoțită și de altele.

Opinia publică îl urmărea pe Gilliatt cu vrăjmășia ei.

Orice s-ar fi spus însă despre el, în calitate de „marcou”, Gilliatt putea aduce numai foloase. Într-un an, în vinerea mare, exact la miezul nopții, zi și ceas hărăzite pentru asemenea vindecări, toți scrofuloșii de pe insulă, plini de plăgi care-ți inspirau milă, veniră în masă la „Casa de la capătul drumului” – fie din pură inspirație, fie în urma unei înțelegeri luate mai dinainte – implorându-l pe Gilliatt, cu mâinile împreunate, să-i vindece. El refuză. Acest fapt dădu la iveală toată cruzimea lui.

Burduful

Acesta era Gilliatt.

Fetele îl socoteau urât.

Urât nu era el, dimpotrivă, putem zice că era chiar frumos. Profilul său îți amintea întrucâtva profilul unui barbar din vechime. Când dormea, semăna cu un dac de pe Columna lui Traian. Urechea îi era mică, delicată, aproape fără lob, de o formă minunată. În mijlocul frunții avea acea semeață cută verticală a omului îndrăzneț și dârz. Colțurile gurii îi erau

lăsate, semn al amărăciunii; fruntea avea o linie nobilă și senină; privirea sinceră; avea ochi buni, deși puțin voalați de clipirea aceea continuă deprinsă de pescari din răsfrângerea luminii pe valurile mării. Avea un râs tineresc și fermecător. Nu exista fildeș mai luminos decât acela al dinților lui. Din cauza vântului și a soarelui, fața îi devenise aproape neagră. Nu poți înfrunta nepedepsit oceanul, furtuna și nopțile; la treizeci de ani părea de patruzeci și cinci. Purta pe față masca întunecată a vântului și a mării.

Fusese supranumit Gilliatt cel meșter la toate.

O legendă indiană spune: Într-o zi, Brahma întrebă Forța: „Cine e mai puternic decât tine?” Ea răspunse: „Iscusința”. Un proverb chinez zice: „Câte n-ar face leul, dac-ar fi maimuță”. Gilliatt nu era nici leu, nici maimuță; dar tot ceea ce făcea el venea atât în sprijinul proverbului chinez, cât și în al legendei indiene. Deși avea statura și puterea unui om obișnuit, el reușea totuși – atât de inventivă și de viguroasă îi era îndemânarea – să ridice greutăți uriașe și să realizeze minuni demne de un atlet.

Avea calitățile unui sportiv; se folosea tot atât de bine de mâna stângă, ca și de cea dreaptă.

Nu vâna, dar pescuia. Cruța păsările, dar nu și peștii. Vai de cei muți! Era un înotător excelent.

Singurătatea îi face pe unii oameni mai ageri, iar pe alții îi îndobitocește. Gilliatt se înfățișa sub amândouă aspectele. Uneori putea fi văzut cu acel „aer mirat”, despre care am mai vorbit, și putea fi luat drept cretin. Alteori, însă, avea privirea adâncă și pătrunzătoare.

Într-un cuvânt, nu era decât un biet om care abia știa să scrie și să citească. Probabil că se afla la limita care separă pe visător de gânditor. Gânditorul voiește, visătorul consimte. Când oamenii simpli trăiesc în singurătate, ei devin, într-o oarecare măsură, complicați. Și se pătrund pe nesimțite de spaimă în fața necunoscutului. Întunericul de care era înconjurat spiritul lui Gilliatt era alcătuit, în părți aproape egale, din două elemente obscure, amândouă, dar foarte deosebite: în el, neștiința, infirmitatea, în afara lui, misterul,

imensitatea.

Tot cățărându-se mereu pe stânci, suind urcușuri pieptișe, cutreierând pe orice vreme insulele arhipelagului, zi și noapte viața în primejdie prin trecătorile cele mai periculoase, el devenise, fără să tragă niciun folos din asta, ci numai pentru propria lui plăcere și din pură fantezie, un uimitor om al mării.

Era un pilot înnăscut. Adevăratul pilot e acel marinar care navighează pe fundul mării mai mult decât la suprafață. Valul e o problemă exterioară, veșnic complicată de configurația submarină a locurilor pe unde trece vasul. Văzându-l pe Gilliatt cum merge cu vasul lui printre șirurile de stânci din arhipelagul normand, aveai impresia că trebuie să aibă sub țeastă o hartă a adâncimilor mării. Știa totul și înfrunta totul.

Cunoștea balizele{23} mai bine decât cormoranii care veneau să se așeze pe ele. Deosebirile imperceptibile care există între stâlpii semnalizatori de la Creux, Alligande, Trémies și Sardrette erau perfect vizibile pentru el și nu dădea greș nici pe vreme de ceață.

Cunoștințele sale deosebite de marinar ieșiră, cum nu se poate mai bine, la iveală, cu prilejul uneia din acele întreceri marinărești, numite regate, care avu loc într-o zi la Guernesey. Întrecerea consta din următoarele: să fii singur într-o ambarcațiune cu patru pânze, s-o conduci de la Saint-Sampson la insula Herm, la depărtare de-o leghe{24}, și apoi s-o readuci de la Herm la Saint-Sampson. Nu există pescar care să nu poată conduce singur un vas cu patru pânze și lucrul nu pare să fie prea greu, dar iată ce venea să-l complice: în primul rând, însăși ambarcațiunea, una din acele largi și masive bărci pântecoase, așa cum se construiau pe vremuri la Rotterdam, pe care marinarii din secolul trecut le numeau „burdufuri olandeze”. Și astăzi se mai întâlnește uneori pe mare acest vechi model olandez burduhănos și turtit, având la babord{25} și tribord{26} două aripi care se pleacă după vânt, când una, când alta, și care înlocuiesc chila{27}. În al doilea rând, reîntoarcerea de la Herm, reîntoarcere care se complica printr-o grea încărcătură de pietre. Plecai cu corabia goală, dar te

întorceai cu ea plină. Premiul întrecerii îl constituia însăși corabia. Ea urma să aparțină învingătorului. „Burduful” servise drept pilotină[28]; pilotul care-o construise și-o condusese timp de douăzeci de ani fusese cel mai robust dintre toți marinarii Mânecii; după moartea lui nu s-a găsit nimeni să poată conduce „Burduful”, și-atunci s-a luat hotărârea să fie dat ca premiu învingătorului unei regate. Corabia, deși n-avea punte, avea unele calități care puteau ispiti un marinar. Catargul era situat în partea dinainte a corăbiei, ceea ce mărea forța pânzelor. Și-un alt avantaj, catargul nu stingherea defel încărcătura. Era o construcție solidă, greoaie, dar încăpătoare și care înfrunta cu semeție largul; o adevărată barcă – „cumătră”, cum i se spunea. S-au găsit mulți să și-o dispute; întrecerea era grea, dar răsplata ispititoare. Șapte sau opt pescari, cei mai voinici de pe insulă, se prezentară. Ei încercară rând pe rând. Dar niciunul nu putu ajunge până la Herm. Ultimul care primi lupta era renumit pentru faptul că trecuse vâslind, pe timp de mare furtună, primejdioasa strâmtoare dintre Serk și Brecq-Hou. Lac de sudoare, reveni cu „Burduful”, spunând: „Nu se poate!” Atunci Gilliatt se urcă în corabie, apucă mai întâi vâsla cu putere, înșfacă apoi scota[29] cea mare și-o porni în larg După aceea, fără a înțepeni scota, ceea ce ar fi constituit o imprudență, și fără a. O slăbi, ceea ce îl făcu să fie stăpân pe vela[30] cea mare, ci lăsând-o să alunece în voia vântului de-a lungul inelului, și fără a deriva, ținu echea[31] cârmei cu mâna stângă. În trei sferturi de oră ajunse la Herm. Trei ore mai târziu, deși între timp se stârnise dinspre miazăzi un vânt puternic care sufla spre rada de travers, „Burduful” condus de Gilliatt își făcea intrarea în Saint-Sampson cu încărcătura de pietre. El adăugă încărcăturii, din pură bravadă, micul tun de bronz de la Herm, cu care insularii trag la 5 noiembrie, în semn de bucurie pentru moartea lui Guy Fawkes[32].

Guy Fawkes, în treacăt fie zis, e mort de două sute șaizeci de ani; bucurie de lungă durată deci.

Gilliatt, încărcat peste măsură și istovit, deși avusese în plus în corabie tunul lui Guy Fawkes și în pânze vântul de miazăzi,

conduse înapoi – am putea spune chiar aduse înapoi – „Burduful” la Saint-Sampson.

Văzând acest lucru, mess Lethierry exclamă: „Iată un marinar curajos!”

Și-i întinse mâna lui Gilliatt.

Vom mai avea prilejul să vorbim despre mess Lethierry.

Această întâmplare nu dăună cu nimic poreclei sale de „cel isteț”.

Câteva persoane declarară că faptul nu avea nimic neobișnuit în sine, dat fiind că Gilliatt ascunsese în corabie o creangă de moșmon sălbatic. Dar lucrul nu putu fi dovedit.

Din ziua aceea Gilliatt nu mai folosi alt vas decât „burduful”. Până și la pescuit se ducea tot cu barca asta greoaie. El o lega de țărm în micuțul, dar minunatul loc de ancorare de sub zidul casei sale de la „capătul drumului”, pe care îl întrebuința numai el. La căderea nopții își arunca năvodul pe umăr, străbătea grădina, trecea zidul de piatră, cobora de pe o stâncă pe alta și sărea drept în corabie. Și-apoi în larg.

Prindea pește mult, dar se șoptea că rămurica de moșmon se afla veșnic în corabie. Nimeni nu văzuse creanga asta, dar toată lumea credea în existența ei.

Peștele de prisos nu-l vindea niciodată, ci-l dăruia.

Săracii îi primeau peștele, dar îi purtau totuși pică din cauza crengii aceleia de moșmon. Sunt lucruri care nu se fac. Nu trebuie să înșeli marea.

Era pescar dar nu era numai atât. Învățase, dintr-o pornire lăuntrică și din dorința de a se distra, încă trei sau patru meserii. Era tâmplar, fierar, rotar, calafagiu și întrucâtva și mecanic. Nimeni nu dregea o roată mai bine ca el. Își fabrica singur toate uneltele de pescuit, după o metodă proprie. Într-un ungher al „casei de la capătul drumului” se afla un mic cuptor pentru topitul fierului și o nicovală și pentru că „burduful” nu avea decât o ancoră, își forjă singur, fără ajutorul nimănui, încă una. Această ancoră era minunată; inelul prin care trecea cablul avea exact tăria care-i trebuia, și Gilliatt, fără ca să-l fi învățat cineva, găsise dimensiunile

exacte pe care trebuie să le aibă traversa, pentru ca ancora să nu se dea peste cap.

Înlocuise cu multă răbdare cuiele bordajului[33] corăbiei cu cuie de lemn, așa încât rugina n-avea cum să mai vatăme vasul.

În felul acesta, el îmbunătățise cu mult navigabilitatea „burdufului". Profitând de aceasta, pleca din când în când să petreacă o lună sau două pe vreo mică insulă singuratică, de pildă la Chousey sau Casquets. Lumea spunea: „Poftim! Iar a plecat Gilliatt!" Dar nu-i părea nimănui rău de el.

Scaunul Gild-Holm-'Ur

Ar fi o muncă zadarnică să cauți astăzi în micul golf Houmet casa lui Gilliatt, grădina lui și micuța radă în care-și adăpostea corabia. „Casa de la capătul drumului" nu mai există. Mica peninsulă, pe care era clădită casa, a căzut sub târnăcopul dărâmătorilor de stânci și a fost încărcată, căruță cu căruță, pe vasele negustorilor de piatră și de granit. În capitală, s-a transformat în cheiuri, biserici, palate. Toată această creastă stâncoasă ce ieșea din mare a luat de mult drumul Londrei.

Aceste stânci care înaintează în mare, cu crăpăturile lor largi și cu creasta lor dințată, sunt niște adevărate mici lanțuri de munți; văzându-le, ai aceeași impresie pe care ar avea-o un uriaș privind lanțul Cordilierilor. În dialectul local li se spune „bănci". Aceste „bănci" au înfățișări variate. Unele se aseamănă cu o coloană vertebrală, fiecare stâncă reprezentând o vertebră, altele cu un os de pește, iar altele cu un crocodil care se adapă.

La extremitatea „băncii" de la „capătul drumului" se afla o stâncă imensă, pe care pescarii din Houmet o numeau „Cornul fiarei". În timpul fluxului, valurile mării separau stânca de „bancă" și „Cornul" rămânea răzleț. În timpul refluxului ajungeai la ea printr-un istm format din stânci ușor de trecut. Curiozitatea acestei stânci o forma, când o priveai venind dinspre larg, un fel de scaun natural, săpat de valuri și lustruit

de ploi. Dar acest scaun era înșelător. Erai atras spre el, aproape fără să-ți dai seama, de frumusețea priveliștii; te opreai acolo „de dragul prospectului”, cum se spune la Guernesey; era acolo ceva care te țintuia locului; e un adevărat farmec în orizonturile fără sfârșit. Scaunul te îmbia să te așezi pe el; forma un fel de firidă în fațada abruptă a stâncii; era ușor să te cațări până la această firidă; marea care-o săpase în stâncă tăiase dedesubtul ei un fel de scară alcătuită din pietre late, comod așezate, unele deasupra celorlalte; prăpastia are uneori momeli de felul acesta, te urcai până acolo, te așezai în el; te simțeai în largul tău; fundul scaunului era din granit ros și ruginit de spuma mării, drept brațe două scobituri care păreau făcute anume, iar drept spătar zidul înalt și vertical al stâncii, pe care-l admirai până sus, deasupra capului, fără să-ți treacă măcar prin gând că n-ai fi în stare să sari peste el. Nimic mai ușor decât să cazi pradă visării stând în fotoliul acesta; în față ți s-așternea toată imensitatea mării; vedeai până-n depărtare cum veneau și plecau corăbiile, puteai urmări cu privirea o pânză până ce dispărea dincolo de Casquets, sub rotunjimea oceanului; erai uimit, priveai și iar priveai, încercai o nemaipomenită bucurie, simțeai mângâierea brizei și a valurilor; vântul, când nu-i pustiitor, te adoarme. Contemplai marea, ascultai vintul, te simțeai cuprins de toropeala extazului. Când ochii îți sunt plini de prea multă frumusețe și lumină, e o plăcere nespusă să-i închizi. Te trezeai apoi dintr-o dată. Era prea târziu. Fluxul crescuse treptat-treptat. Marea împresura stânca din toate părțile.

Erai pierdut.

Cel mai înfricoșător asediu – marea care se umflă.

Fluxul crește la început pe nesimțite, apoi din ce în ce mai repede. Ajuns în dreptul stâncilor. Devine furios, spumegă. Nu reușești întotdeauna să te salvezi înot printre brizanți. Foarte buni înotători s-au înecat la „Cornul” de la „capătul drumului”.

A privi marea din anumite locuri, la anumite ore, e o adevărată otravă. Ca atunci când uneori privești o femeie.

Străvechii locuitori ai insulei Guernesey numeau odinioară această firidă săpată în stâncă de valuri „Scaunul Gild-Holm-'Ur" sau „Kidormur". Cuvânt celt (se spune), pe care cei care cunosc limba celtă nu-l înțeleg, iar cei care cunosc franceza îl înțeleg: „Qui-dort-meurt" (Cine-adoarme-moare.) Așa îl traduc țăranii.

Există și la Aurigny un scaun asemănător, căruia i se spune „Scaunul călugărului', atât de bine săpat de valuri și cu o proeminență stâncoasă atât de izbutită, încât s-ar putea spune că marea a avut amabilitatea să-ți pună un scăunel sub picioare.

În timpul fluxului, când marea atingea cea mai mare înălțime, scaunul Gild-Holm-'Ur nu se mai zărea defel. Apa îl acoperea în întregime.

Scaunul Gild-Holm-'Ur se găsea în vecinătatea „Casei de la capătul drumului", Gilliatt îl știa și stătea adesea pe el. Venea mereu pe-acolo. Medita? Nu. Am mai spus-o. El nu se lăsa surprins de flux.

• Cartea a doua • MESS LETHIERRY

Viață zbuciumată și conștiință luminată

Mess Lethierry, om cu vază în Saint-Sampson, era un marinar grozav. Navigase mult. Fusese mus{34}, matelot la vele, gabier{35}, timonier, contramaistru, șef de echipaj, pilot, căpitan. Acum era armator. Nu exista altul care să cunoască la fel de bine marea ca el. Era neînfricat când trebuia să salveze pe cineva de la înec. Pe timp de furtună o lua de-a lungul țărmului cercetând orizontul. Ce se petrece oare acolo departe? Cineva e în primejdie. Sărea într-o barcă, chema doi-trei oameni îndrăzneți, se lipsea la nevoie și de ei, își alcătuia un echipaj de unul singur, dezlega parâma, punea mâna pe vâsle, se avânta în larg, urca și cobora, și-apoi sălta din nou pe creasta valurilor, devenea una cu uraganul, dădea piept cu primejdia. Îl zăreai astfel de departe în mijlocul vijeliei, stând în picioare în barcă, cu apa curgând șiroaie de pe el, prins

între fulgere, cu o față de leu care-ar avea coama de spumă. Uneori își petrecea așa ziua întreagă, riscându-și viața în mijlocul valurilor, a vânturilor, a grindinei, apropiindu-se de vasele gata să se scufunde, salvând oamenii, salvând încărcătura, căutând parcă pricină furtunii. Seara se întorcea acasă și împletea o pereche de ciorapi.

Dusese viața asta cincizeci de ani, de la zece ani până la șaizeci, atâta vreme cât se simțise tânăr. La șaizeci de ani băgă de seamă că nu mai poate ridica cu o singură mână nicovala din fierăria lui Varclin; nicovala asta cântărea o sută douăzeci de kilograme; și deveni dintr-odată prizonierul reumatismelor. Fu silit să renunțe la mare. Trecu atunci de la vârsta eroică la vârsta patriarhală. Și nu mai fu decât un simplu unchiaș.

Dobândi în acest timp și reumatismul, și belșugul din casă. Aceste două rezultate ale muncii își țin bucuros tovărășie. În momentul în care devii bogat, îți dai seama că ești și paralizat. Asta e încoronarea vieții.

Și-ți spui: Acum bucură-te!

În insulele de felul Guernesey-ului populația e alcătuită din oameni care și-au petrecut viața făcând ocolul ogorului lor și din oameni care și-au petrecut viața făcând ocolul lumii. Sunt cele două feluri de plugari: unii ai pământului, ceilalți ai mării. Mess Lethierry făcea parte dintre cei din urmă. Totuși cunoștea și uscatul. Dusese o viață grea, de muncitor. Călătorise pe continent. Fusese câtva timp marangoz{36} la Rochefort, apoi la Cette. Am pomenit mai înainte de ocolul lumii; el făcuse ocolul Franței în calitate de meșter în breasla marangozilor. Lucrase și la mașinăriile care scoteau apa salinelor din Franche-Compté. În Franța învățase să citească, să cugete și să vorbească. Făcuse de toate, și din tot ce făcuse se alesese cu o învățătură: cinstea. Fondul firii sale era acel al marinarului. Elementul său era apa. Obișnuia să spună: „*Peștii sunt acasă la mine*”. Într-un cuvânt, întreaga sa existență, cu excepția a doi sau trei ani* fusese dăruită oceanului: „*azvârlită în apă*”, cum spunea el. Navigase pe mările cele mari, în Atlantic și în Pacific, dar prefera Marea Mânecii. Exclama cu dragoste: „*Dintre toate, asta-i cea cu adevărat sălbatică*!” Acolo

se născuse și tot acolo voia să moară. După ce făcuse o dată sau de două ori înconjurul lumii, știind la ce se putea aștepta, se înapoiase la Guernesey, și nu se mai clintise din loc. Singurele lui călătorii, de-atunci încolo, fuseseră la Granville și la Saint-Malo.

Mess Lethierry era din Guernesey, adică normand, adică englez, adică francez. Purta în el această patrie cvadruplă, înconjurată din toate părțile, aproape scufundată în marea lui patrie, oceanul. Toată viața și peste tot locul își păstrase obiceiurile lui de pescar normand.

Aceasta nu-l împiedica însă să deschidă din când în când câte o carte veche, să se complacă citind vreun volum care-i cădea la îndemână, să știe câteva nume de filosofi și de poeți, și s-o rupă nițeluș în orice limbă.

Acești semeți marinari din arhipelagul normand sunt oameni de spirit. Știu aproape cu toții să citească. Poți vedea duminica mici marinari de câte opt ani șezând pe câte un colac de funii, cu o carte în mână. Dintotdeauna le-a plăcut acestor marinari normanzi să fie batjocoritori și au făcut, așa cum se spune astăzi, jocuri de cuvinte.

Unul din ei, îndrăznețul pilot Quéripel, i-a aruncat în față lui Mongomery{37}, refugiat la Jersey după nenorocita lovitură de lance dată lui Henric al II-lea, următoarea apostrofă: „*Un cap fără o doagă a spart un cap sec*”.

Marinarii de pe insulele Canalului sunt niște adevărați gali din vechime. Aceste insule, care în prezent se anglizează cu repeziciune, și-au păstrat multă vreme caracterul lor autohton. Țăranul din Serk vorbește limba lui Ludovic al XIV-lea.

Acum patruzeci de ani, marinarii din Jersey și Aurigny vorbeau jargonul clasic al marinarilor. Te-ai fi putut crede atunci în plină viață marinărească din secolul al XVII-lea. Vocabularul marinăresc al strămoșilor noștri, azi aproape complet reînnoit, mai era încă în uz la Guernesey către 1820. Astăzi e o limbă moartă. Argoul mării e cu totul altul în prezent.

Limbai ul semnelor nu s-a transformat nici el mai puțin; cât de departe sunt cele patru flăcări: roșie, albă, albastră și

galbenă, ale lui La Bourdonnais[38], de cele optsprezece pavilioane din timpurile noastre care, arborate două câte două, trei câte trei și patru câte patru, oferă nevoilor de a comunica la distanțe mari șaptezeci de mii de combinații, care nu dau greș niciodată și care, ca să spunem așa, prevăd neprevăzutul.

Poți fi lovit în ceea ce iubești

Mess Lethierry avea o fire deschisă și o inimă generoasă. Acea minunată calitate, încrederea, era cusurul lui. Avea un fel al lui de a-și lua un angajament; o făcea în mod solemn; și spunea: „*Îmi dau cuvântul de onoare bunului Dumnezeu*". Și odată rostite aceste cuvinte, el mergea până-n pânzele albe. Credea în bunul Dumnezeu și în nimic altceva. Se ducea foarte rar la biserică, și atunci din politețe. Pe mare era superstițios.

Cu toate astea, niciodată o furtună nu l-a făcut să dea înapoi, și aceasta din cauză că nu admitea să fie contrazis. Nu tolera acest lucru nici din partea oceanului și nici din a altcuiva. Voia să fie ascultat; cu atât mai rău pentru mare, dacă opunea rezistență; nu-i rămânea decât să se resemneze. Mess Lethierry nu se lăsa înduplecat cu una, cu două. Nici valul care se înalță amenințător, nici vecinul pus pe harță nu izbuteau să-l oprească din drum. Ceea ce spunea odată, era bine spus; ceea ce își propunea să facă era ca și făcut. Nu se pleca nici în fața unei obiecții, nici în fața unei furtuni. Pentru el nu exista nu; nici în gura unui om, nici în bubuitul norilor. Trecea peste orice piedică. Nu îngăduia nimănui să-i refuze ceva. De aici îndărătnicia sa în viață și curajul său neclintit pe ocean.

Își gătea bucuros ciorba de pește, cunoscând bine cantitatea de piper și de sare, precum și ierburile trebuincioase, și se desfăta tot atât de mult când o gătea, ca și atunci când o mânca. O ființă pe care o flanelă de marinar o transfigurează și căreia o redingotă îi dă un aer stupid, care, cu părul în vânt, seamănă cu Jean Bart[39], iar cu pălărie tare, cu Jocrisse[40] stângaci în oraș, ciudat și de temut pe mare, cu grumaz de

hamal, neînjurând niciodată, înfuriindu-se extrem de rar, cu un glas foarte dulce, care devine tunet într-o pâlnie marinărească, un țăran care-a citit Enciclopedia, un guernesiez care a văzut revoluția, un ignorant care știe multe, o fire lipsită de bigotism, dar având tot felul de viziuni, crezând mai mult în Știma apelor, decât în Sfânta Fecioară, posedând forța lui Polifem[41], voința lui Cristofor Columb, logica unei sfârleze, ceva dintr-un taur și ceva dintr-un copil, un nas aproape cârn, fălci puternice, o gură din care nu lipsește niciun dinte, o față numai zbârcituri, un obraz pe care pare să-l fi bătătorit valurile și peste care roza vânturilor s-a învârtit timp de patruzeci de ani, un aer de vijelie pe frunte, carnația unei stânci în plină mare, și acum adăugați acestei aspre înfățișări privirea unui om bun, și-l veți avea pe mess Lethierry.

Mess Lethierry avea două pasiuni: Durande și Déruchette.

• Cartea a treia • DURANDE ȘI DÉRUCHETTE

Ciripit și fum

O pasăre cu înfățișarea unei fete, ce poate fi mai încântător? Închipuiți-vă că se află în casa dumneavoastră și că ar fi Déruchette. Fermecătoare făptură! Ai fi ispitit să spui: „*Bună ziua, domnișoară codobatură*!” Nu i se văd aripile, dar i se aude ciripitul. Câteodată cântă. Prin ciripit, ea e mai prejos decât omul; prin cântec e mai presus. Cântecul ei e plin de mister. Așteptând viața, aceea care într-o zi va deveni mamă continuă să fie foarte multă vreme copil, fetița stăruie în tânăra fată. Și e ca o pitulice. Când o vezi, te gândești: Ce drăguț din partea ei să nu-și ia zborul! Aceasta făptură blândă, prietenoasă, se familiarizează cu locuința, ramură cu ramură, vreau să spun cameră cu cameră, intră, iese, se apropie, se îndepărtează, își netezește penele sau își pieptănă părul, face tot soiul de mici zgomote delicate, îți șoptește la ureche cine știe ce gingășie ce nu se poate exprima prin cuvinte. Pune întrebări, îi răspunzi; o întrebi, ciripește. Trăncănești cu ea

vrute și nevrute. Să flecărești puțin e o adevărată destindere după o discuție serioasă. Această ființă poartă în ea cerul. A răspândi bucurie, a radia fericire, a fi un izvor de lumină în mijlocul lucrurilor întunecate, a fi ceea ce dă farmec vieții, a fi armonia, grația, drăgălășenia înseamnă a fi de folos celor din jur. Frumusețea îmi provoacă mulțumire prin simplul fapt că e frumoasă. Există ființe care au puterea magică de a fermeca pe toți cei din jurul lor; câteodată, nici nu-și dau seama de asta, ceea ce face și mai strălucitoare feeria; prezența lor luminează, apropierea lor încălzește; trec pe lângă tine, ești mulțumit, se opresc, ești fericit, le privești și simți că trăiești; e aurora întruchipată în om; nu fac nimic altceva decât să existe, aceasta e de ajuns, îți transformă casa în paradis, întreaga lor ființă răspândește un farmec nespus; împărtășesc tuturor celor din jur extazul, fără să-și dea altă osteneală decât de a respira alături de ei.

Déruchette avea o căutătură molatică și agresivă în același timp, dar nu-și dădea seama de asta. Ea nu cunoștea poate înțelesul adânc al cuvântului dragoste, dar îi plăcea să vadă că oamenii se îndrăgostesc de ea. Și făcea acest lucru fără niciun gând rău.

Déruchette avea cele mai frumoase mânușițe din lume și piciorușe care i se potriveau de minune: „Patru lăbuțe de muscă”, cum spunea Mess Lethierry. Avea în întreaga-i făptură bunătate și gingășie; drept familie și avuție, pe Mess Lethierry, unchiul ei; munca ei consta din plăcerea de a trăi; talentul – în câteva cântece; drept știință avea frumusețea, drept spirit – candoarea, drept inimă – naivitatea; avea grațioasa lenevie creolă, amestecată cu nechibzuință și cu vioiciune, veselia cicălitoare a copilăriei, cu o ușoară înclinare spre melancolie; rochii puțin cam provinciale, elegante, dar nu prea bine croite, pălării împodobite cu flori în orice anotimp, fruntea senină, gâtul mlădios și ispititor, părul castaniu, pielea albă, punctată cu câțiva pistrui în timpul verii, gura mare și sănătoasă, iar pe buze – gingașa și primejdioasa lumină a surâsului. Asta era Déruchette.

Uneori, seara, după apusul soarelui, în clipa în care marea

și noaptea se contopesc, când crepusculul împrumută talazurilor un aspect înspăimântător, vedeai intrând în rada portului Saint-Sampson, purtată de mișcarea sinistră a valurilor, ceva ca o masă informă, o siluetă monstruoasă care fluiera și scuipa, o arătare groaznică care horcăia ca o fiară și din care ieșea fum ca dintr-un vulcan, un fel de hidră căreia-i curgeau balele în spuma mării, care târa după ea o dâră de pâclă, arătare care se năpustea asupra orașului cu o îngrozitoare bătaie a roții și cu o gură din care țâșneau flăcări. Aceasta era *Durande*.

Eterna istorie a utopiei

A fost o nemaipomenită noutate prezența unui vas cu aburi în apele Mânecii în 182... Toată coasta normandă a fost pentru multă vreme înfricoșată. Astăzi, când la orizont se încrucișează zece sau douăsprezece vapoare, nimeni nu-și mai întoarce privirea, ele preocupă cel mult un moment vreun cunoscător care deosebește după culoarea fumului vaporul care arde cărbune din Eales, de cel care întrebuințează cărbune din Newcastle. Dacă trec, foarte bine. N-au decât să treacă. Bun venit, de intră în port. Și drum bun, de pleacă.

În primul pătrar al secolului nostru{42}, lumea privea cu neliniște aceste invenții, iar mașinăriile și fumul lor erau cu deosebire rău văzute de locuitorii din insulele Mânecii. În acest arhipelag puritan, unde i s-a imputat reginei Angliei că a încălcat preceptele bibliei, deoarece la o naștere a fost adormită cu cloroform, cel dintâi succes al vasului cu aburi a fost acela de-a fi botezat *Vasul Diavolului* (Devil-Boat). Acelor pescari cumsecade de pe atunci, catolici pe vremuri, după aceea calviniști, dar întotdeauna bigoți, acel vapor li s-a părut un infern plutitor. Un predicator local dezbătu această problemă: „*Ești îndreptățit oare să pui să lucreze laolaltă apa și focul, pe care Dumnezeu le-a despărțit*?” Acest monstru de fier și de foc nu seamănă oare cu Leviatan{43}? Nu înseamnă să refaci în felul acesta, în măsura în care-o poate face omul, haosul? Nu este prima dată când progresul e calificat drept o

«întoarcerea la haos».

„*Idee nesăbuită, eroare grosolană, absurditate*”, acesta a fost verdictul Academiei de științe consultată de către Napoleon, la începutul acestui secol, cu privire la vasul cu aburi; li se poate trece cu vederea pescarilor din Saint-Sampson dacă în domeniul științei ei nu ating decât nivelul geometrilor din Paris, iar în domeniul religiei nu i se poate cere unei insulițe ca Guernesey să fie mai luminată decât un mare continent ca America. În 1807, când cel dintâi vapor al lui Fulton{44}, sprijinit de Livingstone, înzestrat cu mașina lui Watt{45} –, trimisă din Anglia, având pe bord, în afară de echipaj, doi călători francezi – André Michaud și încă unul – când acest prim vapor cu aburi a întreprins prima sa călătorie de la New York la Albany, s-a nimerit să fie ziua de 17 august. Fapt care a determinat metodismul să ia atitudine, și în toate capelele predicatorii blestemară această mașină, declarând că numărul șaptesprezece reprezintă totalul celor zece coarne și al celor șapte capete ale fiarei din Apocalips. În America, vasul cu aburi era condamnat în numele Apocalipsului, iar în Europa în numele Genezei. Aceasta era singura deosebire.

Savanții respinseseră ideea vasului cu aburi ca pe un lucru imposibil, preoții la rândul lor o respingeau ca pe o nelegiuire. Știința condamnase, religia osândise. Fulton era un fel de Lucifer. Oamenii simpli de pe litoral și cei de la țară încercau același sentiment de împotrivire față de noua invenție din cauza neliniștii pe care le-o provoca noutatea. Față de vapor, punctul de vedere al religiei era următorul: apa și focul sunt despărțite printr-o prăpastie de netrecut. Așa a poruncit Dumnezeu. Nu trebuie să separi ceea ce Dumnezeu a unit; și nu trebuie să unești ceea ce el a separat. Punctul de vedere al țăranilor era următorul: ăsta e un lucru de care mi-e frică.

Numai un om ca Mess Lethierry putea cuteza în acea epocă îndepărtată să întreprindă o acțiune de felul acesta: punerea în circulație a unui vapor de la Guernesey la Saint-Malo. Numai el, ca liber-cugetător, putea s-o conceapă, și ca marinar curajos s-o realizeze. Francezul care sălășluia în el concepu ideea, iar englezul din el o înfăptui.

În ce împrejurare? S-o spunem.

Rantaine

Cu vreo patruzeci de ani înaintea epocii în care s-au petrecut faptele aci povestite exista la periferia Parisului, aproape de zidul de centură, între „Fosse-aux-Loups” și „la Tombe Issoire”, o casă cam deocheată. Era o cocioabă singuratică, servind la nevoie și drept capcană. Acolo locuia, împreună cu soția și copilul său, un soi de burghez-bandit, fost copist la unul din procurorii de la Châtelet, care devenise apoi tâlhar pur și simplu. Compăru mai târziu în fața Curții cu Juri. Numele familiei era Rantaine. Copilul creștea în cocioaba asta, laolaltă cu crima. Tatăl și mama, deoarece făcuseră parte din mica-burghezie, îl învățau să citească; îl instruiau. Mama, palidă, aproape în zdrențe, făcea în chip mecanic „educația copilului”, îl învăța să silabisească, și-și întrerupea apoi lecțiile pentru a da o mână de ajutor soțului în afacerile lui bandițești. În acest timp, cartea de rugăciuni, deschisă la pagina unde fusese lăsată, rămânea pe masă, și copilul, alături, aștepta visător.

Tatăl și mama, prinși până la urmă cu mâța-n sac, dispărură în noaptea penală. Copilul dispăru și el.

Lethierry, într-una din călătoriile lui, întâlni un aventurier ca și el, îl scoase din nu se știe ce încurcătură, îl ajută, prinse drag de el, îl luă cu sine, îl aduse la Guernesey, îl găsi priceput la cabotaj[46] și și-l făcu asociat. Era micul Rantaine, care între timp crescuse.

Rantaine, ca și Lethierry, avea grumaz vânjos, umeri lați și puternici, pe care putea căra poveri mari, și șolduri de Hercule-Farnese[47]. Lethierry și Rantaine aveau același mers și același aer de familie; Rantaine era doar mai înalt. Cine-i vedea din spate, plimbându-se prin port, unul lângă celălalt, spunea: „*Iată-i pe cei doi frați*”. Văzuți din față, lucrurile se schimbau. Tot ceea ce era deschis și luminos la Lethierry, se mohora la Rantaine. Rantaine era prudent. El mânuia armele de minune, cânta din armonică, nimerea mucul unei lumânări

cu un glonț, de la douăzeci de pași, avea un pumn grozav, recita versuri din *Henriada* și tălmăcea visele. Știa pe dinafară *Mormintele de la Saint-Denis*, de Treneuil. Spunea că fusese prieten cu sultanul din Calicut, „căruia portughezii îi spun zamorinul”. Dacă cineva ar fi putut răsfoi carnețelul pe care-l purta la el, ar fi putut găsi, printre alte însemnări, și unele de felul acesteia: „La Lyon, într-o crăpătură din zidul uneia din celulele închisorii Sfântul Iosif, se găsește ascunsă o pilă”. Vorbea cu o încetineală calculată. Spunea că e fiul unui cavaler al Ordinului Sfântului Ludovic. Lenjeria îi era desperecheată și însemnată cu inițiale diferite. Nimeni nu era mai sensibil ca el la chestiuni de onoare; se bătea și ucidea.

Forța servind de înveliș șireteniei, acesta era Rantaine.

Frumusețea loviturii sale de pumn, aplicată într-un bâlci pe o *cabeza de moro*{48} cucerise odinioară inima lui Lethierry.

La Guernesey nu se cunoștea nimic din aventurile lui, care erau deocheate de tot. Rantaine văzuse lume și trăise viața din plin. Înconjurase, navigând, toate continentele. Avusese fel de fel de meserii. Fusese bucătar în Madagascar, crescător, de păsări în Sumatra, general în Honolulu, redactor la un ziar religios în insulele Galapagos, poet în Oomrawutte, francmason în Haiti. Se declara de rasă albă, pursânge, și-i ura pe negri; totuși, cu siguranță că l-ar fi admirat pe Soulouque{49}. Viața îi fusese un lung șir de eclipse; apărea, dispărea și apărea din nou… Nu termina bine o blestemăție și începea alta.

Era capabil de orice și chiar și de mai rău.

Izbucnea uneori în râs, dar își încrunta în același timp sprâncenele. Forma gurii dezmințea înțelesul cuvintelor sale. Nările aduceau mai mult cu ale unui animal. Avea la coada ochiului o răscruce de zbârcituri, în care-și dădeau întâlnire tot felul de ghinduri ascunse. Secretul înfățișării sale nu putea fi dezlegat decât în acel loc. Laba gâștei se prefăcuse la el într-o adevărată gheară de vultur. Avea un cap țuguiat: lat la tâmple, îngust la vârf. Urechea sa diformă și acoperită de păr părea că-ți spune: Nu vorbi fiarei care sălășluiește în vizuina asta.

Într-o bună zi, la Guernesey nu se mai știu nimic de soarta lui Rantaine.

Asociatul lui Lethierry „spălase putina”, golind casa asociației.

În această casă se găsea, de bună seamă, și partea lui Rantaine. Dar erau, de asemenea, și cincizeci de mii de franci ai lui Lethierry.

Lethierry, în meseria lui de navigator și de marangoz, câștigase, în decurs de patruzeci de ani de muncă și de cinste, o sută de mii de franci. Rantaine fugi cu jumătate din ei.

Lethierry, deși pe jumătate ruinat, nu deznădăjdui și se gândi imediat să-și refacă situația. Unui om de inimă îi poți lua avutul, nu însă și curajul. Începuse tocmai să se vorbească despre vapor. Lui Lethierry îi veni ideea să încerce mașina lui Fulton, atât de contestată, și să lege arhipelagul normand de Franța printr-un vas cu aburi. Și riscă totul pentru această idee. Învesti toți banii pe care-i mai avea. Șase luni după fuga lui Rantaine, locuitorii înmărmuriți văzură ieșind din portul Saint-Sampson un vapor din care ieșea fum, care-ți făcea impresia unui incendiu pe mare, primul vas cu aburi care a navigat pe Mana Mânecii.

Acest vapor, căruia ura și disprețul tuturor îi dăruiră porecla de „Galera lui Lethierry”, anunță că va face cursa regulată între Guernesey și Saint-Malo.

Cum e și ușor de înțeles, lucrurile au mers la început rău de tot. Toți proprietarii de cutere, care făceau cursa între insula Guernesey și coasta franceză, începură să țipe cât îi ținea gura. Ei se ridicară împotriva acestui atentat contra Sfintei Scripturi și a monopolului lor. Câteva fețe bisericești tunară și fulgerară. Un oarecare pastor, pe numele Elihu, califică vaporul drept „destrăbălare”, iar vasul cu pânze fu decretat ortodox. Fură văzute deslușit coarnele diavolului pe capul boilor pe care-i transporta și-i debarca vaporul. Aceste proteste se făcură auzite o bună bucată de vreme. Totuși, treptat-treptat, lumea sfârși prin a-și da seama că vitele ajungeau la destinație mai puțin obosite și că se vindeau pe un preț mai bun, carnea fiind mai fragedă; că riscurile călătoriei

erau mai mici chiar și pentru oameni; că traversarea Mânecii, mai puțin costisitoare, era și mai sigură, și de mai scurtă durată; că plecai la oră fixă și că ajungeai la oră fixă; că peștele, fiind transportat mai repede, era mai proaspăt și că, începând de la acea dată, cantitatea de pește care prisosea, lucru foarte frecvent la Guernesey, putea fi desfăcută pe piețele franceze; că untul minunatelor vaci din Guernesey ajungea mai repede la destinație cu *Vaporul Diavolului*, decât cu corăbiile cu pânze cu un singur catarg, și că nu pierdea din calitate, ceea ce făcea ca de la Dinan, de la Saint-Brieuc și de la Rennes să vină mereu alte și alte cereri; că, în sfârșit, mulțumită a ceea ce se chema „Galera lui Lethierry”, aveai siguranța călătoriei, un itinerar regulat, un du-te-vino ușor și rapid, o intensificare a circulației, o lărgire a debușeurilor, o extindere a comerțului, așa încât lumea trebui să se resemneze cu acest *Vapor al Diavolului*, care încălca preceptele bibliei, dar care îmbogățea insula. Câteva spirite independente avură chiar curajul să-și dea, într-o oarecare măsură, aprobarea. Sieur Landoys, grefierul, acordă toată considerația sa acestui vapor. De altfel, acesta fu un gest obiectiv din partea lui. Deoarece nu-l iubea deloc pe Lethierry.

Se alăturară și alții lui sieur Landoys. Încetul cu încetul evenimentul luă proporții; evenimentele sunt aidoma fluxului mării; cu trecerea vremii și în fața succesului neîntrerupt și mereu crescând, precum și a foloaselor de netăgăduit, creșterea bunăstării tuturora fiind fapt constatat, veni o zi în care, cu excepția câtorva „înțelepți”, „Galera lui Lethierry” deveni obiectul de admirație al întregii insule.

Astăzi ar fi mai puțin admirat. Acest vas de acum patruzeci de ani i-ar face să surâdă pe constructorii din zilele noastre. Minunăția aceea era diformă; fenomenul acela era infirm. Ceea ce nu împiedica să fie o capodoperă. Orice embrion al științei se prezintă sub acest dublu aspect: ca făt – un monstru; ca germen – o minune.

Vaporul-diavol

„Galera lui Lethierry” nu avea catargele ridicate după așa-numitul punct velic[50] ceea ce nu constituia un cusur, deoarece acest punct reprezintă doar una din legile construcției navale; de altfel, vasul fiind pus în mișcare cu ajutorul aburului, pânzele treceau pe planul al doilea. Să mai adăugăm apoi că un vapor cu zbaturi[51] e aproape indiferent la felul pânzelor care i se pun. „Galera” era prea scurtă, prea rotundă, prea turtită; era prea lată și dinainte, și dinapoi; curajul constructorului nu mersese până acolo încât s-o facă și ușoară; „Galera” avea unele din defectele și unele din calitățile „burdufului”.

Avea puțin tangaj[52], dar mult ruliu[53]. Tambuchiurile[54] erau prea înalte. Era cu mult prea lată față de lungimea sa. Mașina, masivă, ocupa foarte mult loc și, pentru ca vasul să poată lua totuși încărcătură cât mai multă, a trebuit ca bordajul vasului să fie înălțat peste măsură, ceea ce constituia un alt cusur. Fiind scurtă, ar fi trebuit să vireze iute, timpul necesar unei girații a vasului fiind în raport direct cu lungimea sa; dar greutatea îi răpea avantajul pe care i-l dădea scurtimea. Cuplul ei maiestru[55] era prea larg, ceea ce îi încetinea mersul, rezistența apei fiind direct proporțională cu cea mai mare secțiune a suprafeței udate și cu pătratul vitezei vaporului. Partea dinainte a vasului era verticală, ceea ce n-ar constitui o greșeală în ziua de azi, dar în acea vreme se obișnuia în mod invariabil ca ea să fie înclinată cu 45°. Toate curbele corpului vasului erau bine îmbinate, dar nu erau destul de lungi pentru înclinarea lor și mai ales pentru paralelismul cu prisma de apă deplasată, care trebuie să fie refulată întotdeauna numai lateral. Pe timp de furtună vasul se afunda prea tare în apă, fie cu partea dinainte, fie cu partea dinapoi, semn că centrul de gravitate fusese greșit calculat. Cârma era aceea de demult, nu cu roată ca cea din zilele noastre, ci cu eche, învârtindu-se în niște țâțâni fixate în etambou[56] și mișcându-se cu ajutorul unei grinzi orizontale, așezată deasupra bolții de la pupa. Două bărci lunguiețe erau agățate de niște gruie[57]. Vaporul avea patru ancore, ancora cea mare, cea de-a doua ancoră, care este ancora de lucru,

working-anchor[58] și două ancore de afurcat[59]. Aceste patru ancore, fundarisite cu ajutorul lanțurilor, erau manevrate, după împrejurări, de marele cabestan[60] de la pupa și de micul cabestan de la prova. Neavând decât două ancore pentru afurcat, una la tribord și alta la babord, vasul nu putea ancora în labă de gâscă, ceea ce îl făcea să fie oarecum dezarmat în fața unor anumite vânturi. Totuși, în asemenea cazuri, el putea folosi cea de-a doua ancoră. Geamandurile erau normale și în așa fel construite, încât puteau ține greutatea lanțului ancorelor, continuând totuși să plutească. Barca avea dimensiunile necesare. Era o adevărată rezervă a vasului; și era suficient de solidă ca să poată ridica ancora cea mare. Acest vas prezenta o inovație; era prevăzut cu lanțuri, ceea ce de altminteri nu răpea nimic din mobilitatea manevrelor curente[61] și nici din întinderea manevrelor fixe[62]. Arborada[63], deși de importanță secundară, nu prezenta niciun defect de construcție; capelatura[64], bine strânsă și bine degajată, abia era vizibilă. Coastele vaporului erau solide, dar grosolan lucrate, lemnăria vaselor cu aburi necerând execuția aceea delicată a vaselor cu pânze. Vaporul naviga cu o iuțeală de două leghe marine pe oră. Când era imobilizat în larg, devierea provei din linia vântului se efectua în condiții mulțumitoare. Așa cum era ea, „Galera lui Lethierry" naviga bine, dar îi lipsea prova lansată, care despică valurile și, în genere, nu se putea spune că se comporta prea elegant pe valuri. Îți dădeai seama că, în cazul unei primejdii – trombă marină sau brizanți – numai cu greu putea fi guvernată. Scârțâia din încheieturi ca un obiect diform. Și făcea, alunecând pe valuri, zgomotul unei ghete noi.

Vasul, special construit pentru a lua cât mai multă marfă, ca toate vapoarele construite mai curând pentru comerț decât pentru război, era amenajat exclusiv în scopul ca încărcarea lui să se facă în cele mai bune condiții. Primea puțini pasageri. Transportul vitelor se făcea în condiții foarte grele și încărcarea lor cerea o atenție deosebită. Vitele erau ținute pe vremea aceea în cala vaporului, ceea ce dădea naștere la

multe complicații. Astăzi animalele se transportă pe puntea de la prova. Tambuchiurile *Vaporului-Diavol* erau vopsite în alb, corpul vasului, până la linia de plutire, era de culoarea focului, iar restul vasului, urmând moda destul de urâtă a acelui secol, în negru.

Fără încărcătură, vasul avea pescaj{65} de șapte picioare, încărcat – de paisprezece.

Cât privește mașina, ea era puternică. Forța ei era de un cal putere pentru fiecare trei tone. Ceea ce reprezintă aproape forța unui remorcher. Roțile cu zbaturi erau așezate la locul potrivit, puțin înaintea centrului de gravitate al vaporului. Presiunea maximă a mașinii era de două atmosfere. Înghițea mult cărbune, deși funcționa pe baza principiului de condensație și de expansiune. Era așezată pe o placă de fontă dintr-o singură bucată, în așa fel încât, chiar în cazul unei avarii grave, nici o izbitură a valurilor n-ar fi putut să-i deranjeze echilibrul și chiar deformarea corpului navei nu ar fi avut repercusiuni asupra mașinii. Pentru a-i da și mai multă soliditate, biela principală fusese așezată lângă cilindru, ceea ce deplasa centrul de oscilație al balansoarului de la mijloc spre extremitate. În ultima vreme s-au inventat cilindri oscilanți care permit suprimarea bielelor; în epoca aceea, însă, biela așezată lângă cilindri însemna ultimul cuvânt al tehnicii. Căldarea era compartimentată prin pereți cu metal și prevăzută cu o pompă de alimentare. Roțile cu zbaturi erau foarte mari, ceea ce micșora pierderea forței motrice, iar coșul era foarte înalt, ceea ce mărea tirajul focarelor căldărilor; dar mărimea roților mărea puterea de izbire a valurilor, și înălțimea coșului – presiunea vântului. Zbaturi de lemn, cârlige de fier și butuci de fontă, acestea erau roțile, bine construite și, lucru uimitor, puteau fi demontate. Trei zbaturi se aflau în permanență sub apă. Viteza centrului zbaturilor nu depășea decât cu o sutime viteza vaporului; aceasta constituia defectul roților. Pe de altă parte, fusul manivelelor era prea lung, iar sertarul producea prea mare frecare când se dădea drumul vaporilor în cilindru. Pentru vremea ei, însă, această mașină părea să fie, și era într-adevăr, o minune.

Mașina fusese construită în Franța în uzina metalurgică din Bercy. Într-o oarecare măsură, mecanicul care-o construise după planurile lui Lethierry, murise; mess Lethierry fusese cel care o concepuse, așa încât mașina aceasta era unică și cu neputință de înlocuit. Desenatorul rămăsese, constructorul însă lipsea. Mașina costase patruzeci de mii de franci.

Lethierry își construise singur „Galera” pe cala acoperită de lângă primul turn situat între Saint-Pierre-Port și Saint-Sampson. Pentru a cumpăra lemnăria fusese la Brema. Își pusese întreaga lui iscusință de meșter marangoz în această construcție și-i puteai recunoaște măiestria după felul cum erau împreunate scândurile bordajului, înguste și egale între ele și acoperite cu mastic de India, mult mai bun decât gudronul. Dublura{66} vasului era solid fixată. Lethierry cătrănise carena vaporului. Pentru a remedia rotunjimea prea mare a cocii{67}, fixase săgeata{68} bompresului{69}, ceea ce-i permitea să adauge la marea pânză pătrată a bompresului încă una, falsă. În ziua în care fu lansat vaporul, el spuse: „Iată-mă din nou pe linia de plutire!” „Galera” reuși în cele din urmă, după cum am văzut.

Din întâmplare sau dinadins, vaporul fusese lansat într-o zi de 14 iulie. În ziua aceea, Lethierry, în picioare pe punte, între cele două tambuchiuri, se uită țintă în larg și strigă: „Acum e rândul tău! Parizienii au cucerit Bastilia, azi te cucerim noi pe tine!”

„Galera lui Lethierry” făcea naveta o dată pe săptămână între Guernesey și Saint-Malo. Pleca marți dimineața și se reîntorcea vineri seara, în ajunul târgului de sâmbătă. Lemnul din care era construită era mai tare decât lemnul celor mai mari cutere de pe coasta întregului arhipelag, iar capacitatea fiindu-i în raport direct cu dimensiunea, o singură cursă a „Galerei” aducea un venit egal cu cel adus de patru curse al unui cuter obișnuit. De aici, câștiguri frumoase. Renumele unui vas depinde de felul în care i se stivează încărcătura și Lethierry se pricepea să-și încarce vasul de minune. În ziua în care el nu mai putu să lucreze pe mare, instrui un marinar care să-l înlocuiască la stivarea încărcăturii vasului. După doi

ani, vasul cu aburi producea un venit net de șapte sute cincizeci de lire sterline pe an, ceea ce echivalează cu optsprezece mii de franci francezi. Lira sterlină din Guernesey valorează douăzeci și patru de franci, cea din Anglia douăzeci și cinci, iar cea din Jersey douăzeci și șase. Aceste ciudățenii sunt mai puțin ciudate decât par; băncile sunt interesate să mențină aceste cursuri diferite.

Lethierry suie treptele gloriei

„Galera” propășea. Mess Lethierry vedea apropiindu-se clipa când avea să devină „domnul” Lethierry. La Guernesey nu ești „domn” cu una, cu două. Între om și domn există o întreagă scară ierarhică: la început, și asta e prima treaptă, ți se spune scurt, pe nume, Petre, să zicem; apoi, treapta a doua, „vecine” Petre; treapta a treia, „moș” Petre; apoi a patra treaptă, „sieur” Petre; apoi, a cincea treaptă, „mess” Petre; apoi, ajuns în vârf, „domnul” Petre.

Datorită isprăvii sale dusă la bun sfârșit, datorită aburului, datorită mașinii sale, datorită *Vaporului-Diavol*, Mess Lethierry devenise cineva. Ca să-și construiască „Galera”, fusese nevoit să recurgă la împrumuturi; făcuse datorii la Brema, făcuse datorii la Saint-Malo; dar în fiecare an mai stingea ceva din datorie.

Ceva mai mult. Cumpărase pe credit, chiar la intrarea portului Saint-Sampson, o frumoasă casă de piatră, nou-nouță, având marea de o parte și o grădină de alta, în colțul căreia se putea citi acest nume „*Neînfricatele*”. Această clădire, a cărei fațadă făcea parte din însuși zidul portului, atrăgea atenția printr-un dublu șir de ferestre, dintre care unul, cu fața spre miazănoapte, răspundea într-o curte plină cu flori, iar celălalt, cu fața spre miazăzi, privea spre ocean; în felul acesta, casa avea două fațade, una îndreptată spre furtuni, iar cealaltă spre trandafiri.

Fațadele acestea păreau construite anume pentru cei doi locatari: mess Lethierry și miss Déruchette.

Casa „*Neînfricatele*” era foarte cunoscută în Saint-Sampson,

căci mess Lethierry izbutise în cele din urmă să devină popular. Popularitatea i se datora, într-o oarecare măsură, bunătății, devotamentului și curajului lui, oarecum faptului că salvase un mare număr de oameni și într-o foarte mare măsură, succesului său, precum și faptului că dăruise portului Saint-Sampson privilegiul plecărilor și sosirilor vasului cu aburi. Văzând că *Vaporul-Diavol* este, fără nicio îndoială, o afacere strălucită, Saint-Pierre, capitala insulei, reclamase vaporul pentru portul ei, dar Lethierry nu cedă cu niciun chip și vaporul rămase la Saint-Sampson. Era orașul său natal. „Aici am primit eu botezul mării”, spunea el. Și datorită acestui fapt, el dobândi o mare popularitate locală. Calitatea lui de proprietar care plătește dări făcuse din el ceea ce la Guernesey se numește un *locuitor*. Fusese numit consilier. Acest biet marinar ajunsese să urce cinci din cele șase trepte ale ierarhiei sociale din Guernesey; era „mess”; era aproape „domn”, și cine știe dacă într-o bună zi nu va reuși să pășească și această treaptă? Cine știe dacă într-o bună zi nu se va putea citi în almanahul Guernesey-ului, la capitolul „Gentry and Nobility”{70}, această nemaiauzită și minunată mențiune: „Lethierry esq.”{71}?

Dar mess Lethierry disprețuia, sau mai curând ignora acea latură a lucrurilor care se numește vanitate. Simțea că-i folositor și aceasta îl bucura. Faptul că era popular îl mulțumea mai puțin decât acela de a se ști folositor. El nu avea, după cum am mai spus, decât două pasiuni, și ca urmare numai două ambiții: Durande și Déruchette.

Oricum ar fi fost, el mizase la loteria mării și scosese lozul cel mare.

Lozul cel mare era Durande navigând.

Același naș și aceeași patroană

După ce crease vaporul, Lethierry îl boteză. Îi spuse Durande. Durande – de-acum încolo nu-i vom mai spune altfel. Să ne fie de asemenea îngăduit, oricare-ar fi practica în tipografie, să nu subliniem acest nume, conformându-ne în

felul acesta intenției lui Lethierry, pentru care Durande era aproape o ființă.

Durande și Déruchette, e unul și același nume. Déruchette nu-i decât diminutiv. Acest diminutiv e foarte răspândit în apusul Franței.

Sfânta Durande e o sfântă din regiunile Angoumois și Charente. Fusese oare cuvioasă? Asta îi privește pe cei ce se ocupă de viețile sfinților. Cuvioasă sau nu, i s-au închinat o sumedenie de biserici.

Lethierry, pe vremea când fusese la Rochefort, tânăr marinar, făcuse cunoștință cu această sfântă, probabil în persoana vreunei drăguțe charenteze sau poate a vreunei fetișcane cochete, cu unghiile îngrijite. Amintirea ei trebuie să fi fost destul de vie pentru ca să dea acest nume celor două iubite ale lui: Durande, „Galerei”, și Déruchette, fetei.

Era părintele uneia și unchiul celeilalte.

Déruchette era fiica unui frate al său care murise. Nu mai avea nici tată, nici mamă. O adoptase Lethierry. Îi ținea loc de tată și de mamă.

Déruchette nu-i era numai nepoată. Îi era și fină. El o ținuse în brațe la botez. El fusese acela care-i alesese ca patroană pe sfânta Durande și ca nume de toată ziua, Déruchette.

Déruchette, cum am spus, se născuse la Saint-Pierre-Port. Numele ei figura în registrul parohiei la data respectivă. Lethierry s-ar fi învoit bucuros să-și mărite nepoata, însă așa cum înțelegea el. Ar fi vrut să-i găsească un soț după chipul și asemănarea lui, care să muncească toată vremea, în timp ce ea să nu facă prea mare lucru. Îi plăceau mâinile negre la bărbați și mâinile albe la femei. Pentru ca Déruchette să nu-și strice frumoasele ei mâini, el o crescuse ca pe-o domnișoară. Îi luase pian, profesor de muzică, o mică bibliotecă și ceva ață și câteva ace într-un coșuleț de lucru. Ei îi plăcea mai mult să citească decât să coasă, și mai mult să cânte decât să citească. Întocmai așa o voia mess Lethierry. Farmec, asta era tot ce-i cerea. El o crescuse mai mult ca pe-o floare decât ca pe-o femeie. Cine-i cunoaște bine pe marinari va înțelege lesne acest lucru. Acestor oameni aspri le place tot ce e gingaș.

Pentru ca nepoata să întruchipeze idealul unchiului, trebuia să fie și bogată. Aceasta era de altfel și dorința lui mess Lethierry. Uriașa lui mașină plutitoare lucra în acest scop. Sarcina Durandei era de a o înzestra pe Déruchette.

Aria „Bonny Dundee”

Déruchette ocupa cea mai frumoasă cameră a „*Neînfricatelor*”, cu mobilă de mahon și împodobită cu un pat cu perdele în carouri verzi și albe, cameră cu două ferestre și cu vederea înspre grădină și înspre colina cea înaltă pe care se găsește castelul din Valle. De partea cealaltă a colinei se găsea „Casa de la capătul drumului”.

Camera Déruchettei, în care se afla și pianul, era plină de cântecele ei. Acompaniindu-se la pian, Déruchette cânta aria ei preferată, melancolica melodie scoțiană „Bonny Dundee”; tot farmecul înserării era în această melodie, toată aurora era în glasul ei; aceasta crea un contrast surprinzător de plăcut; lumea spunea: „Miss Déruchette cântă la pian”, și trecătorii de la poalele colinei se opreau uneori în fața zidului grădinii „*Neînfricatelor*” pentru a asculta glasul ei atât de suav și cântecul acela atât de trist.

Déruchette umplea toată casa cu veselia ei și o transforma într-o veșnică primăvară. Era frumoasă, dar mai mult drăguță decât frumoasă, și mai mult drăgălașă decât drăguță. Ea amintea bătrânilor piloți, prietenii lui mess Lethierry, de acea prințesă dintr-un cântec soldățesc și marinăresc, care era atât de frumoasă, încât „i se dusese vestea în tot regimentul”. Mess Lethierry spunea: „Are un păr des, de parcă-i un cablu”.

De mic copil fusese încântătoare. Nasul ei produsese multă vreme îngrijorarea, dar micuța, probabil hotărâtă să se facă frumoasă, nu s-a dat bătută; creșterea nu i-a jucat nicio farsă; nasul nici nu i se lungi prea tare, nici nu i se scurtă prea mult; și mai târziu rămăsese tot încântătoare.

Nu-i spunea niciodată unchiului ei altfel decât „tată”.

El îi trecea cu vederea micile înclinații de grădinăriță și chiar de gospodină. Își stropea singură straturile de nalbe, de

molene purpurii, de brumărele și de călțunul-doamnei; semăna și măcrișori de culoare roz; știa să tragă folos de pe urma climei din Guernesey, insulă atât de prielnică florilor. Avea și ea, ca toți ceilalți de altfel, aloeși ce creșteau sub cerul liber și, ceea ce e mult mai greu, reușea să cultive chiar scrântitoare{72} de Nepal. Grădinița ei de zarzavat era cultivată cu foarte multă pricepere; semăna spanacul după ridichi și mazărea după spanac; știa când să semene conopida olandeză și varza de Bruxelles, pe care le răsădea în iulie, napii, pe care-i recolta în august, cicoarea creață în septembrie, păstârnacul rotund în toamnă și bănica în iarnă. Mess Lethierry o lăsa să facă tot ce poftește, numai să nu umble prea mult cu sapa și cu grebla, și mai ales să nu pună îngrășămintele cu mâna ei. Îi pusese la dispoziție două servitoare, pe care le chema Douce și Grace, două nume obișnuite la Guernesey. Grace și Douce se ocupau de casă și de grădină și aveau dreptul de a avea mâinile roșii.

Cât despre mess Lethierry, el avea drept cameră o odăiță cu fața spre port și învecinată cu sala cea mare și joasă de la parter, unde se găsea ușa de la intrare și de unde porneau diferitele scări interioare ale casei. Camera era mobilată cu un hamac de marinar, un cronometru și o pipă. Se mai găseau acolo o masă și un scaun. Tavanul, alcătuit din bârne, era dat cu var, la fel ca și cei patru pereți; în dreapta ușii, bătută în cuie, harta arhipelagului Mânecii, o frumoasă hartă maritimă, purta următoarea mențiune: *W. Faden, 5 Charing Cross. Geograf al Maiestății Sale*; iar la stânga era țintuită în cuie una din acele basmale mari de bumbac, pe care erau înfățișate în culori steagurile și semnele întregii marine de pe glob, având în cele patru colțuri stindardele Franței, Rusiei, Spaniei și Statelor Unite ale Americii, iar la mijloc steagul Imperiului Britanic.

Sala cea joasă de la parter, adevărată hală, având un cămin și jur împrejur bănci și mese, servise, în secolul trecut, drept loc de adunare unui grup de refugiați francezi de religie protestantă.

În fundul sălii, lângă ușa camerei lui mess Lethierry, o mică

estradă de scânduri, care servise hughenoților drept amvon, devenise, datorită unui grilaj și a unei deschizături, „oficiul” vaporului, adică biroul Durandei, de care se ocupa mess Lethierry în persoană. Pe vechiul pupitru de stejar, un registru, pe foile căruia erau scrise cuvintele: „Pasiv” și „Activ”, înlocuia biblia.

Omul care l-a dibuit pe Rantaine

Atâta timp cât mess Lethierry putuse naviga, condusese singur pe Durande și n-avusese alt pilot și alt căpitan decât pe sine însuși; dar venise ceasul, cum am arătat mai sus, când mess Lethierry simți nevoia să fie înlocuit. Alegerea sa s-a oprit asupra lui sieur Clubin din Torteval, un om tăcut. Sieur Clubin se bucura pe întregul litoral de renumele unui om de o cinste exemplară.

Deși avea mai mult aerul unui notar decât al unui marinar, sieur Clubin era totuși un marinar capabil, cum rar se întâlnește. Poseda toate însușirile ce se cer pentru a înfrunta primejdia sub toate formele în care s-ar fi înfățișat. Se pricepea să încarce cum trebuie un vapor, manevra pânzele cu meticulozitate, știa să boteze la perfecție ancora și lanțurile, era un timonier vânjos, un pilot foarte îndemânatic și un căpitan îndrăzneț. Era prudent și împingea uneori prudența până la cutezanță, ceea ce constituie o mare calitate când ești pe mare. Teama pe care-o resimțea în fața probabilului era temperată de instinctul posibilului. Era unul din acei marinari care înfruntă pericolul până la o anumită limită, cunoscută numai de ei, și care știu să tragă folos din orice aventură. Toată siguranța pe care-o poate avea cineva, când se află pe mare, el o poseda în întregime. În afară de aceasta, sieur Clubin era și un înotător căruia i se dusese vestea; făcea parte din categoria aceea de oameni deprinși cu valurile, care stau în apă cât timp vor, și care, la Jersey, pleacă de la Havre-des-Pas, ocolesc capul Colette, fac înconjurul schitului și al castelului Elisabeta și revin, după două ore, la punctul de plecare. Era din Torteval și se spunea c-ar fi străbătut de

multe ori înot distanța atât de primejdioasă dintre stâncile Hanois și capul Plainmont.

Dar ceea ce a contribuit în gradul cel mai înalt ca Clubin să câștige încrederea lui mess Lethierry a fost faptul că, cunoscându-l sau pătrunzându-l pe Rantaine, îl prevenise pe mess Lethierry despre necinstea acestuia, spunându-i: „*Rantaine are să te fure într-o bună zi*”. Fapt care s-a și adeverit. În mai multe rânduri, e drept că în acțiuni de puțină însemnătate, mess Lethierry pusese la încercare cinstea, împinsă până la scrupul, a lui Clubin și acum lăsa toate treburile pe seama lui. Mess Lethierry spunea: „O conștiință deplină cere o încredere deplină”.

Povestiri din marile călătorii

Mess Lethierry, nesimțindu-se în largul lui altfel, purta întotdeauna hainele de bord și prefera bluza sa de marinar celeia de pilot. Lucrul acesta o făcea pe Déruchette să strâmbe din născior. Nimic nu-i mai drăguț ca o ființă grațioasă care se înfurie. Déruchette îl dojenea pe Lethierry, râzând: „*Pfui*! *tată* – striga ea – *miroși a catran*”. Și-l lovea ușurel peste grumazul lui vânjos.

Acest bătrân lup de mare adusese din călătoriile lui povestiri uluitoare. Văzuse în Madagascar niște pene de pasăre atât de mari că trei din ele ajungeau să poți acoperi o casă. Văzuse în India tulpini de măcriș înalte de nouă picioare. Văzuse în Noua Olandă cârduri de curcani și de gâște mânate și păzite, ca de un câine ciobănesc, de o pasăre căreia i se zice *agami*[73]. Văzuse cimitire de elefanți. Văzuse în Africa gorile, un soi de oameni-tigri, înalți de șapte picioare. Cunoștea obiceiurile tuturor maimuțelor, de la macacul sălbatic, căruia îi spunea *macaco bravo*, până la macacul urlător, căruia îi spunea *macaco barbado*. În Chile văzuse o maimuță-femelă ce-i înduioșa pe vânători arătându-le puiul ei. Văzuse în California un trunchi de arbore scorburos căzut la pământ, în interiorul căruia un om călare putea face o sută cincizeci de pași. Văzuse în Maroc mozabiți și biskri bătându-se între ei cu măciuci și

cu răngi de fier, pentru că mozabiții le aruncaseră biskrilor cuvântul *kelb*, ceea ce înseamnă câini, iar biskri le spuseseră mozabiților *khamsi*, adică oameni din secta a cincea. În China văzuse cum a fost tăiat în bucățele piratul Chanh-thong-quaularh-Quoi, pentru că asasinase pe starostele unui sat. La Thun-daû-Môt văzuse un leu răpind o bătrână în plin târg. Fusese de față la sosirea marelui șarpe care venea de la Canton, pentru a celebra la Saigon, în pagoda din Cholen, sărbătoarea Quannam-ei, zeița navigatorilor. Contemplase în tribul Moï pe marele Quan-Su. La Rio de Janeiro văzuse cum femeile braziliene își pun seara în păr mici globuri din mătase străvezie, conținând fiecare câte un fel de licurici, ceea ce dă impresia că poartă în păr stele. Luptase în Uruguay cu furnici uriașe și în Paraguay cu un soi de păianjeni păroși, mari cât un cap de copil, care cuprind între labe a treia parte dintr-un cot, și care atacă oamenii, împungându-i cu țepii lor, se înfig în carne ca săgețile, provocând bășici cu puroi. Pe râul Arinos, afluentul Tocantinului, în pădurile virgine de la nord de Diamantina, dăduse ochi cu înspăimântătorul popor al oamenilor-lilieci, așa numiții *murcilagos*, oameni care se nasc cu părul alb și cu ochii roșii, locuiesc în bezna pădurilor, dorm în timpul zilei, se scoală noaptea și pescuiesc și vânează pe întuneric, văzând mai bine în nopțile fără lună. Lângă Beyruth, în tabăra unei expediții din care făcuse și el parte, dispărând un pluviometru dintr-un cort, un vrăjitor, încins cu două sau trei curele de piele, și care semăna cu un om care s-ar fi îmbrăcat numai cu bretele, scuturase cu atâta furie un clopoțel agățat de capătul unui corn, încât o hienă sosi aducând înapoi pluviometrul. Hiena fusese hoața. Aceste întâmplări adevărate semănau atât de mult cu basmele, încât o făceau pe Déruchette să petreacă de minune.

Păpușa de pe Durande era legătura dintre vapor și fată. Pe insulele normande se dă numele de *Păpușă*{74} figurii tăiate în prova vasului, statuie de lemn rudimentar sculptată. De aceea, în loc de „a naviga” se întrebuințează expresia locală: „a fi între pupa și păpușă”{75}.

Păpușa de pe Durande îi era în mod deosebit dragă lui mess

Lethierry. Ceruse tâmplarului s-o facă după chipul și asemănarea Déruchettei. Între această sculptură și Déruchette era tot atâta asemănare cât poate fi între o figură lucrată din topor și o ființă omenească. Era un buștean care se străduia să semene cu o față drăguță.

Blocul acesta, aproape diform, era un adevărat miraj pentru mess Lethierry. Îl admira cu religiozitate. Și în fața acestei figuri era cu totul sincer. În ea o regăsea întru totul pe Déruchette.

Mess Lethierry avea două mari bucurii pe săptămână: o bucurie marți și o bucurie vineri. Prima bucurie, când o vedea pe Durande plecând, a doua bucurie, când o vedea înapoindu-se. Se rezema cu coatele de fereastră, își privea opera și era fericit.

Vinerea, prezența lui mess Lethierry la fereastră era ca un semnal. Când era văzut la geamul „*Neînfricatelor*”, aprinzându-și pipa, lumea spunea: „Uite! Vaporul e la orizont”. Un fum îl anunța pe celălalt.

Când se întorcea în port, Durande își lega otgonul sub fereastra lui mess Lethierry de un inel mare de fier, fixat în temelia „*Neînfricatelor*”. În nopțile acelea, Lethierry dormea fericit în hamacul lui știind-o, de o parte, pe Déruchette adormită, și de cealaltă, pe Durande trasă la țărm.

Locul unde acosta Durande se afla în vecinătatea clopotului din port. Exista acolo, în fața porții „*Neînfricatelor*”, o fărâmă de chei.

Cheiul „*Neînfricatelor*”, casa, grădina, ulicioarele străjuite de garduri de nuiele și chiar cele mai multe dintre casele dimprejur nu mai există astăzi. Exploatarea granitului din Guernesey a făcut ca aceste terenuri să fie vândute. Tot locul acesta e ocupat, în clipa de față, de șantierele spărgătorilor de piatră.

Scurtă privire asupra eventualilor soți

Déruchette creștea, dar nu se mărita.

Mess Lethierry, făcând din ea o fată cu mâinile albe, o

făcuse pretențioasă. Felul acesta de educație se întoarce mai târziu împotrivă-ți.

De altminteri, el era, în ceea ce-l privea, încă și mai pretențios. Lethierry voia ca soțul Déruchettei să fie într-o oarecare măsură și un soț pentru Durande. Ar fi vrut să-și căpătuiască dintr-o singură lovitură amândouă fiicele. Ar fi vrut ca cel care-ar putea-o conduce pe una din ele, s-o poată pilota și pe cealaltă. Ce e oare un soț? Căpitanul unei călătorii pe mare. De ce nu același stăpân și fetei, și vaporului? O căsnicie are și ea fluxul și refluxul ei. Cine știe să conducă o barcă, știe să conducă și o femeie. Sieur Clubin, fiind numai cu cincisprezece ani mai tânăr decât mess Lethierry, nu putea fi pentru Durande decât un stăpân provizoriu; trebuia un pilot tânăr, un stăpân definitiv, un adevărat urmaș al întemeietorului, al inventatorului, al creatorului. Pilotul definitiv al Durandei ar fi fost oarecum ginerele lui mess Lethierry. De ce să nu fie contopiți amândoi ginerii într-unul singur? Era o idee care-i plăcea. Vedea și el apărându-i în vis un logodnic. Un marinar viguros cu pielea bronzată și cu părul roșu, atlet al mării, iată idealul lui. Nu prea era însă și cel al Déruchettei. Visele ei erau mai trandafirii.

Dar, indiferent de preferințele lor, atât unchiul cât și nepoata păreau înțeleși să nu se grăbească. Când își dădură seama că Déruchette avea să fie moștenitoarea probabil a lui Lethierry, pretendenții începură să se îmbulzească. Acest zel nu inspiră întotdeauna încredere. Mess Lethierry simțea acest lucru. Și mormăia: „Fată de aur, pețitori de bronz”. Și-i trimitea la plimbare. Aștepta. Și ea de asemenea.

O excepție în firea lui Lethierry

Mess Lethierry avea un cusur; și încă unul mare. Ura, dar nu pe cineva anume, ci ceva: pe popi. Într-o zi, citind – căci el citea – în Voltaire – căci el citea Voltaire – aceste cuvinte: „Popii sunt niște motani”, puse cartea deoparte și fu auzit mormăind printre dinți: „Simt că mă prefac în câine”.

E necesar să ne reamintim că preoții, atât cei luterani, cei

calvini, cât și cei catolici, îl combătuseră cu energie și-l persecutaseră cu blândețe cu prilejul construirii *Vaporului-Diavol*. A avea idei revoluționare în navigație, a încerca să legi numele arhipelagului normand de cel al progresului, a acorda bietei insulițe Guernesey privilegiul de a lansa o nouă invenție era – noi nu ne-am ferit s-o spunem – o îndrăzneală vrednică de anatemă. De aceea l-au și damnat întrucâtva. Noi vorbim aici, nu trebuie să se uite, despre vechiul cler, foarte diferit de clerul de azi, care, aproape în toate bisericile locale, manifestă o tendință liberală către progres. Încercaseră să-i zădărnicească munca lui mess Lethierry în fel și chip; toate piedicile care pot fi cuprinse în predici i-au fost puse în cale. Urât de către oamenii bisericii, îi ura și el la rându-i. Ura lor constituia circumstanța ușurătoare a urii sale.

Dar aversiunea față de preoți era la el o pornire firească. Ca să-i urască n-avea nevoie să fie urât de ei. După cum obișnuia să spună, el era câinele motanilor acelora. Era pornit împotriva lor din principiu și, ceea ce e mai hotărâtor încă, din instinct. Simțea ghearele lor ascunse și-și arăta colții. Nu întotdeauna cu multă chibzuință, trebuie să recunoaștem, și nu întotdeauna la locul și timpul potrivit. A nu face niciun fel de deosebire între ei e o greșeală. Ura în bloc nu dă întotdeauna rezultate bune. Nici chiar vicarul din Savoia{76} nu i-ar fi putut câștiga încrederea. Nu-i sigur că pentru mess Lethierry exista vreun preot cumsecade. Filozofând mereu, el pierdea puțin din înțelepciune. Și cei îngăduitori sunt uneori intoleranți, după cum și cei blânzi sunt câteodată furioși. Dar Lethierry era atât de blajin, încât nu putea urî cu adevărat. El mai mult respingea decât ataca. Ținea oamenii bisericii la distanță. Ei îi pricinuiseră mult rău, el se mulțumea să nu le facă bine. Diferența de nuanță dintre ura lor și ura lui e că ura lor era vrăjmășie, iar a lui era antipatie.

În insula Guernesey, așa micuță cum este, se găsește loc pentru două religii. Încape în ea și religia catolică, și religia protestantă. Trebuie să adăugăm că nu-și adăpostește cele două religii în aceeași biserică. Fiecare cult își are templul sau capela lui. La Guernesey, fiecare biserică își are lăcașul ei.

Există acolo o parohie drept-credincioasă și una eretică. Poți alege. Niciuna, nici alta, asta fusese alegerea lui mess Lethierry.

Acest marinar, acest lucrător, acest filosof, acest om care-și datora situația exclusiv muncii sale, atât de simplu în aparență, în fond nu era simplu defel. Avea contradicțiile și încăpățânările lui. Dar, în privința popilor, era de neclintit. L-ar fi întrecut chiar și pe Montlosier[77].

Antipapismul lui nu reușise să-l împace cu anglicanii. Era tot atât de puțin iubit de pastorii protestanți, ca și de preoții catolici. În prezența celor mai serioase dogme lipsa sa de respect față de religie izbucnea aproape fără nicio reținere.

Sămânța asta de ateism o avea din timpul șederii lui în Franța.

Deși guernesiez, și încă get-beget, oamenii de pe insulă îi spuneau „francezul”, din cauza spiritului lui ireverențios. Nici el nu făcea un secret din asta, era îmbibat de idei subversive. Înverșunarea lui de-a duce la bun sfârșit construirea vaporului cu aburi – a *Vaporului-Diavol* – o dovedise cu prisosință. „Eu am supt laptele lui ’89”[78] – spunea el. După părerea localnicilor, nu era un lapte prea bun.

De altfel, în ceea ce privește compromisurile, făcea și el unele. E foarte greu să rămâi integru în țările mici. În Franța, *să păstrezi aparențele*, în Anglia, *să fii respectabil*, iată prețul unei vieți tihnite. A fi respectabil, asta implică păzirea unei serii întregi de reguli, de la respectarea cu sfințenie a duminicii, până la înnodarea corectă a cravatei. „Să nu te-arate lumea cu degetul” – iată o altă lege teribilă. A fi arătat cu degetul e diminutivul afuriseniei. Orașele mici, cloacă de bârfeli, excelează în genul acesta de răutăți, care izolează și care sunt mai rele decât blestemele. Chiar și cei mai curajoși oameni se tem de asta. Poți înfrunta mitraliile, poți înfrunta uraganul, dar dai înapoi în fața mahalagismelor. Mess Lethierry era mai mult dârz decât logic. Dar sub această presiune, chiar și tenacitatea lui se încovoia. El turna – și asta era o altă locuțiune de-a lui, plină de concesii ascunse, și uneori de nemărturisit – „apă în vinul său”. Se ținea departe

de oamenii bisericii, dar nu le închidea cu hotărâre ușa casei. În împrejurări oficiale și în epocile fixate pentru vizitele pastorale, primea în chip mulțumitor fie pe pastorul luteran, fie pe preotul papistaș. I se întâmpla ca din când în când s-o însoțească la biserica anglicană pe Déruchette, care, de altminteri, amintim, nu se ducea la biserică decât cu prilejul celor patru mari sărbători ale anului.

Într-un cuvânt, aceste compromisuri pe care le făcea în silă îl enervau și, departe de a-l apropia de oamenii bisericii, îi măreau antipatia față de ei. Se despăgubea însă, bătându-și joc de ei cu și mai multă înverșunare. Acest om, care nu știa ce-i răutatea, era veninos numai în această privință. Cu neputință să-l schimbi.

De altminteri, fără doar și poate, aceasta era firea lui, așa că trebuia să te resemnezi.

Nu exista cler care să-i placă. Lipsa lui de respect față de clerici îmbrăca un caracter revoluționar. Nu prea făcea deosebire între o formă de cult și alta. Spunea: „*Wesley nu-i mai breaz decât Loyola*”{79}. Când vedea trecând un pastor întovărășit de soția sa, îi întorcea spatele. „Popă însurat!” spunea el, cu accentul absurd pe care-l avea în acea epocă, în Franța, această împerechere de cuvinte. Povestea că în timpul ultimei sale călătorii în Anglia o văzuse pe „episcopeasa Londrei”. Revolta lui cu privire la astfel de căsătorii mergea până la mânie. „Fustă cu fustă nu se cunună”, striga el. Demnitatea de preot îi făcea impresia unui sex aparte. Ar fi spus cu plăcere: „Nici bărbat, nici femeie: popă”. Întrebuința, cu aceeași lipsă de gust, și față de clerul anglican, ca și față de cel catolic, aceleași epitete disprețuitoare; învăluia ambele „sutane” în aceeași frazeologie; și nu-și dădea nici măcar silința să varieze poreclele soldățești la modă pe atunci, în legătură cu preoții, fie ei catolici sau luterani. Déruchettei îi spunea: „*Mărită-te cu cine vrei, numai popă să nu fie*”.

Grația cuprinde în ea și nepăsarea

Când spunea mess Lethierry o vorbă era vorbă; când spunea

Déruchette o vorbă, o uita numaidecât. Iată ce deosebea pe unchi de nepoată.

Déruchette, crescută așa cum am văzut, se obișnuise cu lipsa de răspundere. Într-o educație, căreia nu i se dă prea multă atenție, există – insistăm asupra acestui fapt – multe primejdii ascunse. Dorința de a-ți vedea copilul fericit prea de timpuriu e poate lucru nechibzuit.

Déruchette credea că, de vreme ce ea era mulțumită, totul merge strună. Ea simțea, de altfel că unchiul său e mulțumit numai văzând-o pe ea mulțumită. Avea aproape aceleași idei ca ale lui mess Lethierry. Dacă se ducea de patru ori pe an la biserică, era cu conștiința împăcată. Am întâlnit-o în rochie de sărbătoare, ducându-se la slujba de Crăciun. În ceea ce privea viața, era cu totul neștiutoare, întreaga ei fire o predispunea să se îndrăgostească, într-o bună zi, nebunește. Deocamdată, însă, era veselă.

Cânta când avea chef, trăncănea tot ce-i trecea prin minte, trăia fără nicio grijă, arunca o vorbă la întâmplare și apoi trecea mai departe, începea un lucru și-apoi îl lăsa. Era, într-un cuvânt, încântătoare. Adăugați la toate astea și libertatea educației engleze. În Anglia, copiii umblă singuri, fetele sunt propriile lor îndrumătoare, adolescența nu-i ținută în frâu. Acestea sunt moravurile. Mai târziu fetele acestea libere devin, ca femei, sclave. Întrebuințăm acești termeni în sensul lor cel mai bun: libere să crească în voie, sclave ale îndatoririlor lor.

Déruchette se trezea în fiecare dimineață fără să-și mai amintească de ceea ce făcuse în ajun. Ai fi pus-o în mare încurcătură dac-ai fi întrebat-o ce făcuse c-o săptămână în urmă, ceea ce n-o împiedica să aibă, în anumite ceasuri de neliniște sufletească, un misterios sentiment de tristețe și să simtă parcă trecerea unui nor de umbră peste veselia și bucuria ei. Peste seninul tinereții trec deseori asemenea nori. Dar norii aceștia se risipeau repede. Se smulgea din neliniștea asta printr-un hohot de râs, neștiind nici de ce fusese tristă, nici de ce era din nou senină. Totul era pentru ea prilej de joacă. Îi plăcea să glumească cu trecătorii. Făcea glume

răutăcioase pe socoteala băieților. Chiar dac-ar fi întâlnit pe necuratul în carne și oase nu l-ar fi cruțat și i-ar fi făcut și lui cine știe ce șotie. Era drăguță și-n același timp atât de candidă, încât abuza de drăgălășenia ei. Surâdea cu ușurința cu care te zgârie o pisicuță. Cu atât mai rău pentru cel zgâriat. Nici nu-și mai aducea aminte apoi de toate acestea. Ziua de ieri nu exista pentru ea; trăia din plin ziua de azi. Iată ce înseamnă să fii prea fericit. Amintirile Déruchettei dispăreau cu repeziciunea cu care se topește zăpada.

• Cartea a patra • CIMPOIUL

Primele învăpăieri ale unui răsărit sau ale unui incendiu

Gilliatt nu vorbise niciodată cu Déruchette. O cunoștea pentru că o văzuse de departe, așa cum cunoști luceafărul de dimineață.

Atunci când Déruchette l-a întâlnit pe Gilliatt pe drumul dintre Saint-Pierre-Port și Valle, și când i-a făcut surpriza de a-i scrie numele pe zăpadă, ea nu avea decât șaisprezece ani. Chiar în ajun, mess Lethierry îi spusese: „S-a sfârșit cu copilăriile. Iată-te domnișoară!”

Numele acesta, Gilliatt, scris de această copilă, pătrunsese într-o nebănuită adâncime sufletească.

Ce însemnau femeile pentru Gilliatt? Nici el n-ar fi putut spune. Când întâlnea vreuna, el îi inspira teamă, iar la rândul lui se temea și el de ea. Nu vorbea cu o femeie decât atunci când nu mai avea încotro. Nu fusese niciodată „drăguțul” vreunei fetișcane de la țară. Când mergea singur pe drum și zărea o femeie apropiindu-se, sărea peste cel dintâi gard întâlnit sau se ascundea în vreun tufiș și-apoi își continua drumul. Ocolea până și bătrânele.

În dimineața aceea de Crăciun, când o întâlnise pe Déruchette și când ea scrisese numele lui râzând, se întorsese din drum, nemaiștiind de ce plecase de acasă. Noaptea nu

putu închide ochii. Se gândi la mii de lucruri: c-ar fi mai bine să semene ridichi negre în grădină; că expoziția fusese reușită; că nu văzuse trecând vaporul de la Serk; se întâmplase oare ceva cu vaporul? Că văzuse iarba grasă în floare, lucru rar în acel anotimp. La drept vorbind, el nu știuse niciodată cu adevărat ce fusese pentru el bătrâna care murise. Își zise că trebuie să-i fi fost cu siguranță mamă, și atunci se gândi la ea cu și mai multă duioșie. Se gândi la trusoul din cufărul de piele. Se gândi că păstorul Jacquemin Hérode va fi probabil numit peste puțin timp decan în Saint-Pierre-Port și locțiitor al episcopului, așa că rectoratul din Saint-Sampson va deveni vacant. Se gândi că a treia zi de Crăciun va fi cea de-a douăzeci și șaptea zi a lunii și că, în consecință, fluxul va atinge cea mai mare înălțime la ora trei și douăzeci și unu de minute, că retragerea apelor la jumătate va avea loc la ora șapte și cincisprezece minute, că nivelul cel mai scăzut al refluxului va fi atins la ora nouă și treizeci și trei de minute și că fluxul va atinge jumătate din înălțimea sa maximă la ora douăsprezece și treizeci și nouă de minute. Își reaminti până în cele mai mici amănunte costumul scoțianului care-i vânduse cimpoiul. Se deșteptă târziu și primul său gând fu la Déruchette.

Noaptea următoare dormi, dar tot timpul nopții îi apăru în vis soldatul scoțian. Îl visă de asemenea și pe bătrânul pastor Jacquemin Hérode. Deșteptându-se, din nou se gândi la Déruchette și simți împotriva ei o mânie violentă; îi părea rău că nu mai era copil, pentru că s-ar fi dus să arunce cu pietre în geamurile ei.

Apoi se gândi că, dac-ar fi fost mic, mama i-ar mai fi trăit încă, și începu să plângă.

Se hotărî să plece pentru trei luni la Chousey sau la Minquires. Totuși nu plecă.

Nu mai puse niciodată piciorul pe drumul dintre Saint-Pierre-Port și Valle.

Își închipuia că numele său *Gilliatt* rămăsese întipărit acolo pe pământ și că sărea în ochii oricărui trecător.

Intrarea, pas cu pas, în necunoscut

În schimb el vedea în fiecare zi „*Neînfricatele*”. N-o făcea dinadins, dar se întâmpla să aibă treburi în direcția aceea. Se nimerea mereu ca drumul lui să fie tocmai cărarea ce mergea pe lângă zidul grădinii Déruchettei.

Într-o dimineață, fiind pe această cărare, o precupeață care se întorcea de la „*Neînfricatele*” spuse alteia: „*Domnișoarei Lethierry îi place varza de mare*”.

El săpă groapă în grădina „Casei de la capătul drumului” și sădi o varză de mare. Varza de mare e o varză cu gustul de sparanghel.

Zidul grădinii „*Neînfricatelor*” era foarte scund; puteai sări peste el. Dar ideea de a sări peste el i s-ar fi părut îngrozitoare. Totuși, nu era oprit de-a auzi, în trecere, ca toată lumea, vocile persoanelor care vorbeau în camere sau în grădini. El nu asculta, dar auzea. Odată auzi pe cele două fete în casă, Douce și Grace, certându-se. Era un zgomot de-al casei. Această ceartă îi sună în urechi ca o muzică.

Altă dată deosebi un glas care nu era la fel cu al celor două fete și care i se păru că ar fi glasul Déruchettei. Și o luă la goană.

Cuvintele pe care această voce le rostise îi rămaseră pentru vecie întipărite în minte. Și le repeta în fiecare clipă. Aceste cuvinte erau: „*Ești bună să-mi dai mătura*?”

Treptat-treptat mai prinse curaj. Îndrăzni să se oprească. Într-o zi, Déruchette, pe care n-o putea zări de afară, deși fereastra camerei ei era deschisă, ședea la pian și cânta. Cânta aria ei favorită: „*Bonny Dundee*”. El se făcu palid la față, dar împinse curajul până acolo, încât ascultă melodia până la capăt.

Sosi primăvara. Într-o zi, Gilliatt avu o viziune: cerul se deschise. Gilliatt o văzu pe Déruchette stropind niște lăptuci.

Cu timpul, făcu chiar mai mult decât să se oprească câtva timp locului. Începu să-i studieze obiceiurile, observă orele când venea și pleca, și-o aștepta.

Își luă toate măsurile ca să nu-l vadă nimeni.

Puțin câte puțin, în timp ce desișurile se umpleau de fluturi și de trandafiri, stând nemișcat și tăcut ore întregi, ascuns îndărătul zidului, nevăzut de nimeni, ținându-și răsuflarea, se obișnui s-o vadă pe Déruchette umblând de colo până colo prin grădină. Te obișnuiești cu otrava.

Din ascunzătoarea unde era, el o auzea deseori pe Déruchette vorbind cu mess Lethierry, sub o boltă deasă de verdeață sub care era o bancă. Cuvintele ajungeau foarte lămurit până la el.

Ce drum lung străbătuse! Ajunsese acum să pândească și să tragă cu urechea. Vai! Ce spion bătrân e inima omului!

Mai era și altă bancă, vizibilă și foarte apropiată, la capătul unei alei. Déruchette venea să stea uneori acolo.

După florile pe care vedea că le culege și le miroase Déruchette, îi ghicise gusturile cu privire la parfumuri. Mirosul zorelelor îi era cel mai drag, veneau apoi garoafele, caprifoiul și iasomia. Trandafirul nu venea decât în rândul al cincilea. Ea admira crinii, dar nu-i mirosea.

După parfumurile care-i plăceau mai mult, Gilliatt și-o făurea în imaginație. Fiecărui parfum îi corespundea o virtute.

Numai gândul c-ar putea sta de vorbă cu Déruchette făcea să i se zbârlească părul în cap.

Aria „BONNY DUNDEE” trezește un răsunet pe colină

Dincolo de gardul grădinii „*Neînfricatelor*”, la un colț al zidului îmbrăcat de ilice și iederă, năpădit de urzici, cu o nalbă sălbatică arborescentă și o uriașă coada-lupului crescută pe granit, iată locul în care-și petrecu Gilliatt aproape toată vara. Stătea acolo nespus de îngândurat. Șopârlele care se obișnuiseră cu el se încălzeau la soare pe aceleași pietre. Vara fu senină și blândă. Deasupra capului lui Gilliatt era un necontenit du-te-vino de nori. Ședea tot timpul pe-o piatră în iarbă. Văzduhul răsuna de ciripitul păsărilor. Gilliatt își lua capul în mâini și se întreba: „Dar la urma urmei, de ce mi-a scris ea numele pe zăpadă?” Vântul dinspre mare sufla cu

putere. Din când în când, în îndepărtata carieră de la Vauduc, trompeta minerilor dădea brusc semnalul, vestind trecătorii să se ferească pentru că va exploda o mină. Nu se vedea de acolo portul Saint-Sampson, dar se zăreau vârfurile catargelor pe deasupra arborilor. Pescărușii zburau, răzleți. Gilliatt o auzise pe maică-sa spunând că femeile se pot îndrăgosti de bărbați și că asta se întâmplă uneori. El își răspundea: „Acum înțeleg, Déruchette e îndrăgostită de mine”. Și se simțea trist până-n adâncuri sufletului. Își spunea: „Dar și ea, la rândul ei, se gândește la mine; așa-i trebuie”. Se gândea că Déruchette era bogată și că el era sărac. Se gândea că vaporul e o invenție groaznică, dezgustătoare. Nu-și putea aduce niciodată aminte în ce zi a lunii se află. Se uita, privind în gol, la uriașii bărzăuni negri cu burta galbenă și aripile scurte, care intrau cu zgomot în crăpăturile zidurilor.

Într-o seară, Déruchette intră în cameră să se culce. Se apropie de fereastră s-o închidă. Noaptea era întunecoasă. Deodată își aținti urechea. În bezna aceea adâncă plutea o melodie. Cineva, care se afla probabil pe panta colinei, sau la poalele turnurilor castelului din Valle, sau poate și mai departe, cânta dintr-un instrument o melodie. Déruchette recunoscu aria ei preferată „*Bonny Dundee*”, cântată din cimpoi. Dar nu înțelese nimic.

De atunci, muzica se repeta din timp în timp la aceeași oră, mai ales în nopțile foarte întunecoase.

Déruchettei nu-i prea era pe plac acest lucru.

Pentru unchi și tutori, persoane taciturne, serenadele înseamnă scandaluri nocturne

(*Versuri dintr-o comedie inedită*)

Trecură patru ani.

Déruchette avea să împlinească în curând douăzeci și unu de ani și nu se măritase încă.

Cineva a scris odată: O idee fixă e ca un sfredel. În fiecare an se mai adâncește c-o învârtitură. Dac-ar vrea cineva să ni-l

smulgă în primul an, ni l-ar scoate cu păr cu tot; în al doilea an, ne-ar sfâșia pielea; în al treilea an, ne-ar sfărâma oasele; în al patrulea an, ne-ar smulge și creierul.

Gilliatt ajunsese în acest al patrulea an.

El nu-i spusese încă niciun cuvânt Déruchettei. Toate gândurile lui se îndreptau spre această fată încântătoare. Asta era tot.

Găsindu-se odată, din întâmplare, la Saint-Sampson, o văzu pe Déruchette vorbind cu mess Lethierry în fața porții „*Neînfricatelor*”, poartă care dădea înspre șoseaua portului. Gilliatt își luă inima-n dinți și se apropie foarte mult de ei. Și era aproape sigur că-n clipa în care trecuse prin fața lor, ea zâmbise. Ceea ce de altfel nu era ceva imposibil.

Déruchette continua să audă din când în când cântecul cimpoiului.

Mess Lethierry îl auzea și el. Își dădu seama în cele din urmă de înverșunarea cu care era executată melodia sub ferestrele Déruchettei. Muzică duioasă, circumstanță agravantă. Un îndrăgostit care dă târcoale noaptea nu-i era pe plac. El voia s-o mărite pe Déruchette când i-o sosi ceasul, când va dori ea și când va dori și el, pur și simplu, fără somn și fără muzică. Pierzându-și răbdarea, se puse la pândă și era sigur că-l zărise pe Gilliatt. Își trecu degetele prin favoriți, semn de mânie, și mormăi: „*Ce-i tot vine să țivlească animalului ăsta*? *O iubește pe Déruchette, e limpede. Îți pierzi timpul, băiete. Cine-o vrea pe Déruchette trebuie să stea de vorbă cu mine, nu să cânte din fluier*”.

Un eveniment de mare însemnătate, așteptat încă de multă vreme, se înfăptui. Se anunță că pastorul Jaquemin Hérode fusese numit locțiitor al episcopului din Winchester, decan al insulei și rector la Saint-Pierre-Port, și că va părăsi Saint-Sampson, pentru a pleca la Saint-Pierre imediat ce-și va instala succesorul.

Noul rector trebuia să pice din zi în zi. Acest preot era un gentilom de origine normandă, domnul Joë Caudray, anglizat Cawdry.

Existau cu privire la viitorul rector amănunte pe care

binevoitorii și răuvoitorii le comentau în chip diferit. Se spunea despre el că e tânăr și sărac, dar că tinerețea îi era compensată prin multă învățătură, iar sărăcia prin mari speranțe. În limbajul special, creat anume pentru moștenire și avuție, moartea poartă numele de speranță. El era nepotul și moștenitorul bătrânului decan din Saint-Asaph, putred de bogat. Dacă murea decanul, era un om avut.

Succesul binemeritat stârnește întotdeauna pizma

Iată care era în acel moment bilanțul lui mess Lethierry. Durande își ținuse făgăduiala dată. Mess Lethierry își plătise datoriile, își umpluse golurile, își achitase creditorii din Brema, făcuse față scadențelor din Saint-Malo. Își eliberase casa, „*Neînfricatele*”, de ipotecile care o grevau; răscumpărase toate polițele locale pentru care garantase cu această casă. Era deținătorul unui mare capital productiv, Durande. Venitul lui net era acuma de o mie de lire sterline și creștea văzând cu ochii. La drept vorbind, Durande îi era întreaga avere. Era în același timp și bogăția întregului ținut. Transportul boilor constituind unul din cele mai mari venituri ale vaporului, fusese nevoie, pentru a îmbunătăți condițiile de încărcare și descărcare, să suprime atât gruiele pentru ridicarea bărcilor, cât și cele două bărci. Fusese poate o mare nechibzuință. Durande nu mai avea decât o singură balenieră, barca cea mare. Această barcă, e drept, era excelentă.

Trecuseră zece ani de la furtul comis de Rantaine.

Prosperitatea Durandei avea și o latură slabă: nu inspira încredere; lumea credea că-i o simplă întâmplare. Situația lui mess Lethierry era socotită ca fiind o excepție. Se spunea că făcuse un act de nebunie cu rezultat fericit. Cineva, care-i urmase exemplul la Cowes, pe insula Wight, nu reușise. Încercarea ruinase toți acționarii. Lethierry spunea: „Asta s-a întâmplat deoarece mașina n-a fost bine construită”. Dar oamenii dădeau din cap cu neîncredere. Ceea ce caracterizează inovațiile e faptul că, atunci când apar, toată lumea e împotriva lor, și cea mai mică greșeală le

compromite. Unul din oracolii comerciali ai arhipelagului normand, bancherul Jauge din Paris, consultat cu privire la speculațiile asupra vaselor cu aburi, ar fi răspuns, se zice, întorcând spatele: „Ceea ce-mi propuneți e o conversiune. Conversiunea banilor mei în fum”. În schimb, vasele cu pânze găseau comanditari câți voiau. Capitalurile se încăpățânau pentru pânze, împotriva cazanelor cu aburi. La Guernesey, Durande era un fapt, dar aburul nu constituia un principiu. Aceasta e înverșunarea negației în prezența progresului. Despre Lethierry se spunea: „Toate bune, numai că n-ar mai lua-o de la capăt”. Departe de a încuraja, exemplul lui înspăimânta. Nimeni nu s-ar mai fi încumetat să riște un al doilea vas cu aburi.

Norocul pe care-l avură naufragiații de-a întâlni acest cuter

Echinocțiul se anunță de timpuriu în Marea Mânecii. E o mare îngustă, care stânjenește vântul și-l ațâță. Din luna februarie încep să se stârnească vânturile de apus și valurile dezlănțuite brăzdează marea în toate direcțiile. Navigația devine nesigură; oamenii de pe coastă privesc spre stâlpul semnalizator; lumea e preocupată de soarta vapoarelor care pot fi în primejdie. Marea apare ca o capcană; o goarnă nevăzută anunță nu se știe ce bătălie. Un suflu puternic și violent răstoarnă zarea; suflă un vânt năprasnic. Întunericul fluieră și vuiește. În adâncul norilor, chipul negru al furtunii își înfoaie obrajii.

Vântul e o mare primejdie; ceața, alta.

Cețurile au fost din toate timpurile temute de navigatori. Pe ocean există trei regiuni bântuite de ceață: una ecuatorială și două polare; marinarii le dau o singură denumire: primejdie!

În toate regiunile maritime, și mai ales în Marea Mânecii, negurile echinocțiului sunt periculoase. Ele aștern dintr-o dată noaptea deasupra mării. Unul din pericolele ceții, chiar atunci când nu-i prea deasă, e că te împiedică să deosebești adâncimea apei după schimbarea coloritului; de aici primejdia

de-a nu-ți mai da seama de apropierea brizanților și a locurilor de mică adâncime. Ești la marginea prăpastiei și nici nu bănuiești măcar. De multe ori ceața nu lasă vapoarelor în mers altă posibilitate de scăpare decât a pune în pană{80} vasul sau de a arunca ancora. Sunt tot atâtea naufragii din cauza ceții, ca și din cauza vânturilor.

Totuși, după o vijelie extrem de violentă care urmă unei zile bântuite de ceață, sloop-ul poștal *Cashmere* sosi nevătămat din Anglia. El intră în Saint-Pierre-Port când cea dintâi rază de lumină se ivea din mare, chiar în momentul în care, din castelul Cornet, se trăgea lovitura de tun ce vestea răsăritul soarelui. Cerul se înseninase. Cu acest sloop era așteptat să sosească noul rector din Saint-Sampson. Puțin după sosirea sloop-ului se răspândi în oraș știrea că el fusese acostat pe mare, în timpul nopții, de o barcă în care se afla echipajul unui vapor naufragiat.

Norocul pe care l-a avut hoinarul de a fi fost zărit de un pescar

În noaptea aceea, Gilliatt, după ce se potoli vântul, plecă la pescuit, fără să-și împingă totuși „burduful” prea departe de coastă.

Întorcându-se, în plin flux, pe la ora două după-amiază, când soarele e foarte strălucitor, și trecând prin fața „Cornului fiarei” ca să ajungă în golfulețul „Casei de la capătul drumului”, i se păru că zărește pe luciul apei, în dreptul locului unde se oglindea „Scaunul Gild-Holm-’Ur”, o umbră care nu era a stâncii. Își lăsă „burduful” să plutească într-acolo și văzu un om care ședea pe „Scaunul Gild-Holm-’Ur”. Apele mării se înălțaseră destul de mult; stânca era împresurată de valurile în creștere ale fluxului; întoarcerea nu mai era cu putință. Gilliatt făcu tot felul de semne omului de pe stâncă. Acesta rămase nemișcat. Gilliatt se apropie. Omul adormise. Era îmbrăcat în negru. „Pare să fie popă”, gândi Gilliatt. Se apropie însă și mai mult și văzu chipul unui adolescent.

Acest chip îi era necunoscut.

Din fericire, stânca era verticală și apa foarte adâncă în locul acela. Gilliatt trase „burduful” îndărăt și reuși să-l așeze de-a lungul peretelui stâncos. Fluxul ridica barca destul de sus, pentru ca Gilliatt, urcându-se pe marginea „burdufului”, să poată atinge picioarele omului. El se sui pe marginea bărcii și-și ridică brațele. Dac-ar fi căzut în acea clipă, e îndoielnic dac-ar mai fi reapărut la suprafața apei. Valurile loveau stânca. A cădea între „burduf” și stâncă însemna moarte sigură.

Trase de picior pe cel care dormea:

— Hei, ce faci acolo?

Omul se trezi.

— Mă uit – zile el. Trezindu-se de-a binelea, el continuă: Abia am sosit pe meleagurile astea și-am ajuns aici plimbându-mă; am petrecut noaptea pe mare, priveliștea mi-a plăcut mult, eram obosit și-am adormit.

— Zece minute încă, și te-ai fi înecat – zise Gilliatt.

— Ei, aș!

— Sări în barca mea!

Gilliatt ținu barca pe loc cu piciorul, se prinse cu o mână de stâncă și întinse cealaltă mână omului îmbrăcat în negru, care sări sprinten în barcă. Era un tânăr foarte frumos.

Gilliatt apucă vâsla și în două minute „burduful” ajunse în golfulețul „Casei de la capătul drumului”.

Tânărul purta pălărie rotundă și cravată albă. Redingota lui neagră și lungă era încheiată până la gât. Avea părul blond, buclat, o față femeiască, privirea senină, aerul grav.

Între timp, „burduful” ajunsese la țărm. Gilliatt trecu odgonul prin inelul de ancorat, apoi se întoarse și văzu mâna foarte albă a tânărului întinzându-i o monedă englezească de aur.

Gilliatt îi înlătură ușor mâna. Urmă un moment de tăcere. Tânărul o întrerupse:

— Mi-ai salvat viața.

— Poate – răspunse Gilliatt.

Odgonul era înnodat. Coborâră din barcă.

Tânărul repetă:

— Îți datorez viața, domnule.
— Și ce-i cu asta?
Răspunsul lui Gilliatt fu urmat de o nouă tăcere.
— Ești din parohia asta? întrebă tânărul.
— Nu – răspunse Gilliatt.
— Din ce parohie ești atunci?
Gilliatt ridică mâna dreaptă, arătă cerul și spuse:
— Din aceea.
Tânărul salută și plecă.
După câțiva pași, el se opri, se scotoci în buzunar, scoase o carte și se întoarse spre Gilliatt, întinzându-i-o.
— Dă-mi voie să-ți dăruiesc asta.
Gilliatt luă cartea.
Era o biblie.
O clipă mai târziu, Gilliatt, rezemat cu coatele de parapetul casei sale, se uită în urma tânărului care cotea după colț, pe cărarea ce duce spre Saint-Sampson.
Încet-încet, își lăsă privirea în jos. Uită de noul venit, nu mai știu nici dacă „Scaunul Gild-Holm-'Ur" exista cu adevărat și totul dispăru pentru el în adâncurile fără fund ale reveriei. În Gilliatt exista un abis, Déruchette.
Un glas care-l strigă îl scoase din această uitare de sine:
— Hei, Gilliatt!
El recunoscu vocea și-și ridică privirea.
— Ce s-a întâmplat, sieur Landoys?
Era într-adevăr sieur Landoys, care trecea pe șosea, la o sută de pași de „Casa de la capătul drumului", în faetonul lui tras de un căluț. Se oprise pentru a-l striga pe Gilliatt, dar părea preocupat și grăbit.
— Noutăți mari, Gilliatt.
— Unde?
— La „*Neînfricatele*".
— Ce anume?
— Sunt prea departe ca să-ți spun toată tărășenia.
Gilliatt se cutremură.
— Se mărită miss Déruchette?
— Nu. Mai trece vreme până atunci!

— Ce vrei să spui cu asta?
— Fugi la „*Neînfricatele*”! Ai să afli.
Și sieur Landoys dădu bici calului.

• Cartea a cincea • REVOLVERUL

Discuțiile de la hanul lui Jean

Sieur Clubin era omul care veșnic așteaptă prilejul.

Era scund și galben la față, dar avea puterea unui taur. Marea nu izbutise să-l bronzeze. Pielea lui părea de ceară. Era de culoarea unei lumânări și avea în ochi limpezimea sobră a luminii ei. Memoria lui era nemaipomenită și plină de ciudățenii. Pentru el, a vedea o singură dată un om însemna să-l și păstreze așa cum păstrezi o însemnare într-un registru. Privirea asta sumară străpungea. Pupila lui făcea mulajul unui chip și-l reținea; chipul putea să îmbătrânească, sieur Clubin îl recunoștea. N-aveai cum să-i abați memoria asta tenace. Sieur Clubin era concis, cumpătat, rece, suprimase orice gest de prisos. Înfățișarea lui candidă te câștiga din capul locului. Mulți îl socoteau naiv; avea la coada ochiului o cută care-i dădea un aer de uimitoare prostie. Nu exista marinar mai priceput ca el, am mai spus-o: nimeni nu se pricepea mai bine ca el să întărească o pânză, să micșoreze presiunea vântului în vele sau să mențină cu scotele velatura în bătaia vântului. Nimeni n-avea o reputație mai bună în ceea ce privea cucernicia și cinstea. Oricine l-ar fi bănuit de ceva ar fi devenit numaidecât suspect. Era bun prieten cu domnul Rébuchet, zaraf din Saint-Malo, de pe strada Saint-Vincent, lângă armurier, și domnul Rébuchet spunea: „*Mi-aș lăsa toată prăvălia în paza lui Clubin*”. Sieur Clubin era văduv. Nevasta lui fusese personificarea femeii cinstite, după cum el era personificarea bărbatului cinstit. Ea murise, lăsând în urmă renumele unei virtuți exemplare. Dacă judecătorul i-ar fi șoptit vorbe dulci, ea l-ar fi pârât regelui; iar dacă bunul Dumnezeu s-ar fi îndrăgostit de ea, s-ar fi dus să-l reclame preotului. Această pereche, sieur și doamna Clubin,

realizaseră în Torteval idealul cuprins în epitetul englez *respectable* – „respectabil”. Doamna Clubin era ca lebăda; sieur Clubin era ca ermelinul[81]. Ar fi murit dintr-o singură pată. Un ac să fi găsit, și-i căuta numaidecât proprietarul. Ar fi bătut toba pentru o cutie de chibrituri. Într-o zi, intrând într-o cârciumă din Saint-Sevan, spuse cârciumarului: „Am mâncat aici acum trei ani și ai greșit socoteala”, și restitui cârciumarului șaizeci și cinci de centime. Era cinstea personificată și atrăgea atenția asupra ei printr-o calculată subțiere a buzelor.

Părea că stă veșnic la pândă. Pe cine pândea? Pe tâlhari, pesemne.

În fiecare marți conducea vasul Durande de la Guernesey la Saint-Malo. Sosea la Saint-Malo marți seara, rămânea acolo două zile pentru a încărca vaporul, și-o pornea spre Guernesey vineri dimineața.

Era pe vremea aceea la Saint-Malo un mic han, chiar în port, căruia i se spunea Hanul lui Jean.

Când au fost construite cheiurile actuale, hanul a fost dărâmat.

Sieur Clubin trăgea la Hanul lui Jean. Acolo era biroul Durandei în Franța.

Vameșii și grănicerii care asigură paza coastelor veneau să mănânce și să bea la Hanul lui Jean. Își aveau masa lor. Vameșii din Binic se întâlneau acolo, în interes de serviciu, cu vameșii din Saint-Malo.

Proprietarii de vase veneau și ei acolo, dar mâncau la altă masă.

Sieur Clubin se așeza când la una, când la cealaltă, dar cu mai mare plăcere la masa vameșilor decât la aceea a proprietarilor. Era binevenit la amândouă mesele.

Masa proprietarilor era prezidată de un bătrân căpitan de cursă lungă, domnul Gertrais-Caboureau. Domnul Gertrais-Caboureau nu era un om, era un barometru. Îndelungata lui deprindere cu marea îi dăruise o uimitoare siguranță a pronosticurilor. El decreta ce fel de vreme va fi a doua zi. Asculta vântul; lua pulsul mareelor. Spunea norului: scoate

limba. Adică fulgerul. Era doctorul talazului, al brizei, al vijeliei. Oceanul era pacientul lui; făcuse înconjurul lumii, așa cum ai face înconjurul unei clinici, examinând fiecare climat, și pe vreme bună, și pe vreme rea; cunoștea la perfecție patologia anotimpurilor. Îl puteai auzi enunțând fapte ca acestea: „Odată, în 1796, barometrul a coborât la trei linii sub furtună”. Devenise marinar din pasiune. Ura Anglia cu intensitatea cu care iubea marea. Studiase cu luare-aminte marina engleză, pentru a-i cunoaște părțile ei slabe. Explica în ce consta deosebirea dintre vasul *Sovereign* din 1637, *Royal William* din 1670 și *Victory* din 1765. Compara între ele sculpturile și ornamentele care împodobesc diferite vapoare. Regreta turnurile de pe punte și gabiile[82] în formă de pâlnie de pe corabia engleză *Great Harry* din 1514, și asta probabil din punctul de vedere al ghiulelelor franceze, care pătrundeau atât de bine în acele suprafețe. Națiunile pentru el nu existau decât prin instituțiile lor maritime. Era un izvor nesecat de informații; era și abecedar, și almanah; era etalon și tarif. Știa pe de rost taxele pe care le percep farurile, mai ales cele englezești: un penny[83] de tonă când treceai prin fața unuia, un farthing[84], când treceai prin fața celuilalt, îți spunea: „*Farul de la Small’s Rock, care nu consuma decât două sute de galoane*[85] *de ulei, arde în prezent o mie cinci sute*”. Într-o zi, pe punte, pe când zăcea grav bolnav și era socotit mai mult mort decât viu, iar echipajul vasului era strâns în jurul hamacului său, își întrerupse horcăielile agoniei, ca să spună maistrului marangoz: „Ar fi mai bine să se facă în grosimea butucilor[86] care unesc coloanele arborilor câte o scobitură de fiecare parte, pentru a fixa înăuntru raiul de fontă al unei macarale cu fusul său de fier, ca să se poată trece pe acolo niște parâme groase”. Toate astea contribuiau să facă din el o figură impunătoare.

Rareori se întâmpla ca la masa căpitanilor să se discute același subiect ca la masa vameșilor. Cazul s-a întâmplat totuși în primele zile ale lunii februarie, unde ne-au dus evenimentele pe care le povestim. Corabia cu trei catarge, *Tamaulipas*, condusă de căpitanul Zuela, care sosise din Chile,

unde urma să se și înapoieze, atrase atenția celor două mese. La masa patronilor se vorbea despre încărcătura ei, iar la masa vameșilor despre cele ce se petreceau pe puntea ei.

Căpitanul Zuela, din Copiapo, era un chilian, întrucâtva columbian, care făcuse în mod independent războaiele pentru independență, fiind când de partea lui Bolivar{87}, când de partea lui Morillo{88}, după cum îi dictau interesele. Se îmbogățise aducând servicii când unora, când altora. Nimeni nu era mai credincios ca el Bourbonilor, nimeni nu era mai bonapartist, mai absolutist, mai liberal, mai ateu și mai catolic. Făcea parte din acel mare partid care s-ar putea numi partidul osului de ros. Din când în când își făcea apariția în Franța în scopuri comerciale; și, dac-ai fi dat crezare zvonurilor, el dădea azil pe puntea corăbiei sale fugarilor, faliți frauduloși sau proscriși politici, puțin îi păsa, numai să plătească. Procedeul său de-a îmbarca pe cineva era simplu. Fugarul aștepta într-un anumit punct pustiu de pe coastă și, în momentul în care ridica ancora, Zuela trimitea o barcă să-l ia. În felul acesta, cu prilejul ultimei sale curse înlesnise evadarea unui condamnat în lipsă, din procesul Berton, iar de data aceasta avea de gând, după cum se spunea, să transporte mai mulți indivizi compromiși în afacerea „Bidassoa"{89}. Poliția, prevenită, nu-l slăbea o clipă din ochi.

Ciudat lucru să constați, și faptul e aproape dovedit, că evadarea, mai ales a oamenilor necinstiți, dă cele mai neașteptate rezultate. Bruma de civilizație pe care un ticălos o aduce cu sine de la Paris sau din Londra îi ține loc de zestre în țările primitive sau barbare, îi servește drept scrisoare de recomandație și face din el un inovator. Și nu era deloc imposibil ca un aventurier, care scăpa aici de sub rigorile legii, să ajungă acolo la sacerdoțiu{90}. Dispariția avea în ea ceva fantasmagoric și nu o dată evadarea s-a terminat cu rezultate nevisate. O fugă de felul acesta ducea în plin necunoscut și în ireal.

A înlesni evadările constituia o industrie și, dată fiind frecvența cazurilor, era o industrie aducătoare de mari profituri. Această speculație era anexa unor anumite genuri de

comerț. Cine voia să fugă în Anglia se adresa contrabandiștilor; cine voia să fugă în America se adresa piraților de cursă lungă, de felul lui Zuela.

Clubin zărește pe cineva

Zuela venea uneori să ia masa la Hanul lui Jean. Sieur Clubin îl cunoștea din vedere.

De altminteri, Clubin nu era trufaș; nu se dădea în lături să-i cunoască din vedere pe ticăloși. Mergea uneori chiar până acolo încât făcea cunoștință cu ei, dându-le mâna în plină stradă și spunându-le bună ziua. Vorbea englezește când întâlnea vreun contrabandist de prin părțile Angliei și o scotea le capăt pe spaniolește când era vorba de vreun contrabandist spaniol sau sud-american. În privința asta, își avea maximele lui: „Poți trage bune foloase de pe urma cunoașterii răului”. „Pădurarul profită stând de vorbă cu braconierul.” „Marinarul trebuie să sondeze piratul, piratul fiind în felul lui o stâncă submarină.” „Îl încerc pe ticălos, așa cum încearcă medicul o otravă.” Nimic de spus împotrivă. Toată lumea îi dădea dreptate căpitanului Clubin. Faptul că nu era un moftangiu ridicol găsea aprobarea tuturor. Cine-ar fi îndrăznit să-l vorbească de rău? Tot ceea ce făcea el era, firește, „în folosul serviciului”. Tot ce venea de la el era simplu. Nimic nu-l putea compromite. Cristalul, chiar dac-ar vrea să se păteze, tot n-ar reuși. Această încredere era dreapta răsplată a unui îndelung răstimp de probitate și în asta constă superioritatea reputațiilor bine stabilite. Orice-ar fi făcut, sau orice-ar fi părut că face Clubin, era interpretat în sensul cel mai bun; își cucerise faima unui om care nu poate greși; pe lângă toate astea, se spunea că e și foarte prevăzător; din cutare sau cutare legătură care-ar fi compromis pe oricare altul, cinstea lui ieșea consolidată și cu o aureolă de dibăcie. Renumele lui de om dibaci se împletea în mod armonios cu acela de om naiv, fără niciun fel de contradicție sau de tulburare. Un naiv dibaci, asta s-a mai văzut doar. E una din variantele omului cinstit, și încă una dintre cele mai prețuite. Sieur Clubin era

unul din acei oameni pe care, dacă-i auzi vorbind prietenește cu un escroc sau cu un bandit, îi accepți ca atare, le ghicești gândurile, îi înțelegi, îi respecți cu atât mai mult; acești oameni își atrag asupră-le surâsul satisfăcut al stimei publice.

Vasul *Tamaulipas* terminase cu încărcatul. Corabia se pregătea să plece și urma să ridice ancora în scurtă vreme.

Într-o marți seara, Durande sosi la Saint-Malo, încă pe lumină. Sieur Clubin, în picioare pe puntea de comandă, supraveghind manevra pe care-o făcea vasul pentru a se apropia de port, văzu lângă Petit-Bay, pe plaja de nisip, între două stânci, într-un loc foarte singuratic, doi oameni care stăteau de vorbă. Își îndreptă spre ei luneta lui marinărească și recunoscu pe unul din cei doi oameni. Era căpitanul Zuela. Se pare că-l recunoscu și pe celălalt.

Celălalt era un om înalt, cu părul puțin cărunt. Purta o pălărie înaltă și îmbrăcămintea sobră a membrilor unei secte religioase. Era probabil un quaker. Ținea ochii plecați cu modestie.

Sosind la Hanul lui Jean, Clubin află că *Tamaulipas* urma să ridice ancora peste vreo zece zile.

S-a aflat mai târziu că mai luase și alte câteva informații.

Când se înnoptă, el intră la armurierul de pe strada Saint-Vincent și-i spuse:

— Știi dumneata ce-i aia un revolver?

— Da – răspunse armurierul – e ceva de fabricație americană.

— Este un pistol care reia conversația.

— Într-adevăr, are și întrebarea, și răspunsul.

— Și replica.

— E drept, domnule Clubin. Un butoiaș ce se învârtește.

— Cu cinci sau șase gloanțe.

Armurierul întredeschise colțul gurii și lăsă să se audă plescăitul acela al limbii care, atunci când e însoțit de o anumită legănare a capului, exprimă admirația.

— Arma e bună, domnule Clubin. Cred că va reuși să-și croiască drum.

— Aș vrea un revolver cu șase focuri.

— Nu posed așa ceva.
— Cum se poate una ca asta, dumneata, armurier?
— Nu țin încă acest articol. Vedeți dumneavoastră, e ceva nou. Abia a fost lansat. În Franța nu se fabrică deocamdată decât pistoale.
— Ei, drace!
— Acest obiect nu există încă în comerț.
— Ei, drace!
— Am, în schimb, pistoale minunate.
— Eu vreau un revolver.
— Recunosc că e mai bun. Dar stai puțin, domnule Clubin…
— Ce?
— Mi se pare că există în momentul de față unul de ocazie la Saint-Malo.
— Un revolver?
— Da.
— De vânzare?
— Da.
— Unde asta?
— Mi se pare că știu unde. Am să mă interesez.
— Când îmi poți da răspunsul?
— E de ocazie. Dar bun.
— Când să mă-ntorc?
— Dacă vă procur eu un revolver, să știți că-i bun.
— Când îmi poți da răspunsul?
— Cu prilejul viitoarei dumneavoastră călătorii.
— Să nu spui că e pentru mine – zise Clubin.

Clubin duce și nu mai aduce înapoi

Sieur Clubin încarcă Durande, îmbarcă un număr de vite și câțiva pasageri și, ca de obicei, plecă din Saint-Malo spre Guernesey vineri dimineața.

În aceeași zi, pe când vaporul se afla în larg, răstimp îngăduit căpitanului să lipsească câteva clipe de pe puntea de comandă, Clubin intră în cabina lui, încuie ușa, luă un sac-

valiză, pe care-l avea, puse în compartimentul elastic al acestuia niște îmbrăcăminte, iar în celălalt pesmeți, câteva cutii de conserve, o cantitate mai mare de cacao în batoane, un cronometru și luneta marinărească, închise sacul cu un lacăt și trecu prin verigi o curea gata pregătită, pentru a-l putea trage în sus, la nevoie. Apoi coborî în cala vaporului, intră în sala cablurilor și fu văzut reîntorcându-se de acolo cu una din acele frânghii, cu noduri, prevăzută la capăt cu un cârlig, care folosesc, pe mare, la călăfătuirea{91} corăbiilor, iar pe uscat, tâlharilor. Aceste frânghii înlesnesc escaladările.

Ajuns la Guernesey, Clubin se duse la Torteval. El petrecu acolo treizeci și șase de ore. Luase cu sine sacul-valiză și frânghia cu noduri, dar nu le mai adusese înapoi.

În acea epocă, contrabandiștii spanioli veneau până la Guernesey. Ei aduceau țigări din Havana și vin de Xeres, pe care englezii îl numesc sherry.

Trebuie să spunem o dată pentru totdeauna că Guernesey-ul despre care e vorba în această carte e vechiul Guernesey, care nu mai există și pe care ar fi cu neputință să-l mai regăsești astăzi în altă parte decât la țară. Acolo el mai trăiește încă, dar la oraș este mort. Observația pe care o facem pentru Guernesey este valabilă și pentru Jersey. Saint-Hélier nu-i cu nimic mai prejos decât Dieppe, iar Saint-Pierre-Port poate sta cu cinste alături de Lorient. Mulțumită progresului, mulțumită admirabilului spirit de inițiativă al acestui mic și curajos popor insular, în ultimii patruzeci de ani totul s-a transformat în arhipelagul Mânecii. Acolo unde domnea întunericul, acuma strălucește lumina. Și acestea fiind spuse, să trecem mai departe.

În acele timpuri care, din perspectiva depărtării, devin timpuri istorice, contrabanda era în floare pe Marea Mânecii. Corăbiile contrabandiștilor erau în special foarte numeroase pe coasta apuseană a Guernesey-ului. Persoanele foarte bine informate și care cunosc până în cele mai mici amănunte tot ceea ce se petrecea acum aproape o jumătate de secol pot cita chiar numele mai multor corăbii dintre acestea, mai toate din Asturii și din Guipuzcoa. Neîndoielnic e însă faptul că nu

trecea nici o singură săptămână fără ca una sau două dintre ele să nu-și facă apariția fie în micul Golf de la Saints, fie la Plainmont. Aveai impresia că toate plecările și sosirile acestea făceau parte dintr-un serviciu regulat. O grotă de la Serk, săpată în stâncă, se chema, și continuă să se cheme și azi „dughenile”, deoarece în grota asta venea lumea să cumpere mărfurile contrabandiștilor. Pentru nevoile acestui comerț se vorbea în arhipelagul Mânecii un fel de idiom al contrabandiștilor, azi dat uitării, care semăna cu spaniola tot atât cât seamănă vorbirea din Levant cu italiana.

În multe puncte de pe litoralul englez și francez există o prietenească înțelegere secretă între contrabandiști și comercianții cu firmă și autorizație în regulă. Contrabanda avea intrarea liberă la numeroși financiari de vază, pe ușa de serviciu e adevărat; și se infiltra pe căi subterane în circulația comercială și în toate arterele industriei. Pe față, negustor, pe ascuns, contrabandist; aceasta era istoria a numeroase averi. Deși urmărită de lege, contrabanda avea, lucru de netăgăduit, cele mai înalte relații în lumea financiară. Ea întreținea legături cu „lumea cea mai bună”.

De aici rezultau o seamă de complicități, asupra cărora se păstra o desăvârșită tăcere. Aceste mistere trebuiau să fie învăluite în întunericul cel mai complet. Un contrabandist cunoștea foarte multe lucruri, dar nu trebuia să sufle o vorbă despre ele. Exista o taină a contrabandei, după cum există o taină a spovedaniei.

Acest secret era păstrat cu sfințenie. Contrabandistul jura să nu dezvăluie nimic și-și ținea cuvântul. Nu te puteai încrede în nimeni mai bine ca într-un contrabandist. Judecătorul municipal din Oyarzun prinse într-o zi un contrabandist din Port-sec și-l puse la cazne, pentru a-l sili să destăinuie numele cămătarului care-l finanța pe ascuns. Contrabandistul nu spuse numele cămătarului. Acest cămătar era însuși judecătorul municipal. Dintre cei doi complici, judecătorul și contrabandistul, primul trebuise, de ochii lumii și pentru a respecta legea, să ordone tortura, iar celălalt suportă chinurile pentru a-și respecta jurământul.

Cei mai faimoși contrabandiști, care veneau în acea vreme la Plainmont, erau Blasco și Blasquito. Ei erau tocayos: tizi. La spanioli și la catolici aceasta constituie un fel de înrudire, tizii având același patron în rai, lucru, trebuie să recunoaștem, nu mai puțin demn de a fi luat în considerație ca acela de a avea același tată pe pământ.

Când cunoșteai, cu oarecare aproximație, itinerarul secret al contrabandiștilor, nimic nu era mai ușor decât să vorbești cu acești oameni, dar în același timp nimic nu era mai greu. Era suficient să n-ai nici un fel de prejudecată nocturnă, să te duci la Plainmont și să înfrunți misteriosul semn de întrebare pe care-l prezintă acel loc.

Plainmont

Plainmont, în apropiere de Torteval, e unul din cele trei vârfuri ale „triunghiului”, pe care-l prezintă insula Guernesey. La extremitatea promontoriului se înalță o colină acoperită cu verdeață, care domină marea.

Această înălțime e pustie.

Și e cu atât mai pustie, cu cât în acel loc se găsește o casă. Ea adaugă o notă de groază singurătății. Este, se zice, bântuită de stafii.

Dar bântuită sau nu de stafii, înfățișarea ei e dintre cele mai stranii.

Această casă clădită din granit și având un singur etaj e situată în mijlocul pajiștii. N-are nimic din aspectul unei case părăsite. Ar putea fi oricând locuită. Pereții îi sunt groși și acoperișul solid. Nu lipsește nicio piatră din zid, niciun olan din acoperiș. Un coș de cărămidă se înalță într-o parte a acoperișului. Casa stă cu spatele spre mare. Fațada dinspre ocean nu-i altceva decât un zid. Cercetând totuși cu atenție această fațadă, poți deosebi o fereastră zidită. Pe părțile laterale sunt trei ferestrui, una către răsărit și două către apus, toate trei zidite. Numai fațada dinspre uscat are o ușă și mai multe ferestre. Ușa e zidită. Cele două ferestre de la parter sunt și ele zidite. La primul etaj – și acesta e cel dintâi lucru

care te izbește când te apropii – sunt două ferestre deschise; ferestrele zidite prezintă însă un aspect mai puțin înspăimântător decât aceste ferestre deschise. Faptul că sunt deschise le face să apară negre în plină zi. N-au nici geamuri, nici cercevele. Ele se deschid spre întunericul dinăuntru. Ai zice, orbitele goale ale unor ochi scoși. În casă nu-i nimic. Zărești prin ferestrele căscate toată ruina din interior. Nici tapet, nici lemnărie, numai piatră goală. Parc-ar fi un mormânt cu ferestre, dând strigoilor posibilitate să privească afară. Ploile surpă temelia casei dinspre mare. Niște urzici bătute de vânturi mângâie partea de jos a zidului. Cât vezi cu ochii nici urmă de așezare omenească. Această casă e o văgăună unde domnește tăcerea. Dacă te oprești și-ți lipești urechea de zid, auzi totuși uneori un zgomot confuz, ca de fâlfâiri de aripi. Deasupra ușii zidite, pe lespedea care formează arhitrava, sunt săpate aceste litere: ELM-PBILG, și această dată: 1780. Noaptea pătrunde în ea luna lugubră.

De jur împrejurul casei se întinde marea. Poziția casei e minunată și, în consecință, sinistră. Frumusețea locui devine o enigmă. De ce nu mai stă nimeni aici? Locul e frumos, casa e bună. De ce-a fost atunci părăsită? Întrebărilor puse de rațiune li se adaugă întrebările imaginației. Câmpul acesta e bun de cultivat, de ce-a rămas în paragină? Niciun stăpân. Ușa zidită. Ce are oare acest loc? De ce fug oamenii de el? Ce se petrece oare aici? Și, dacă nu se petrece nimic, de ce nu e nimeni? Când totul e adormit, rămâne oare aici cineva treaz? Aspectul acestei case îți evocă vijelii întunecoase, vânturi, păsări de pradă, fiare care se ascund, ființe pe care nimeni nu le cunoaște. Căror drumeți le oferă ea găzduire? Îți imaginezi nori grei de grindină și de ploaie pătrunzând cu furie prin ferestre. Șuvoaie de apă aduse de furtuni și-au lăsat urmele pe zidurile ei interioare. Aceste camere zidite și deschise totodată sunt vizitate de uragan. S-a săvârșit oare vreo crimă aici? Ai impresia că noaptea această casă lăsată pradă întunericului trebuie să strige după ajutor. Stă ea oare mută tot timpul? Răzbesc de-acolo voci? Cu cine are ea de-a face în această pustietate? Misterul ceasurilor întunecate e în elementul lui

aici. Această casă îți dă un fior de neliniște chiar în miezul zilei; cum arată ea, oare, în puterea nopții? Privind-o, ai impresia că te găsești în fața unei taine. Te întrebi, fantezia având-și logica ei și posibilul panta sa, ce se întâmplă cu această casă între crepusculul serii și zorii dimineții? Întunericul care sălășluiește în odăile acestea părăsite e mai mult decât întuneric: e necunoscutul. După asfințitul soarelui, bărcile pescarilor se vor întoarce din larg, cântecul păsărilor va amuți, păstorul care-și păzește caprele îndărătul stâncii va porni spre casă, printre crăpăturile zidurilor se vor strecura fără sfială cele dintâi târâtoare, stelele vor începe să clipească, vântul de miazănoapte se va stârni, domnia întunericului va începe, iar cele două ferestre vor continua să stea acolo holbate. Toate acestea deschid drum larg fanteziei.

„Casa este bântuită de stafii"; cuvântul acesta dă răspuns la toate. Spiritele credule își au explicația lor; dar spiritele pozitive și-o au și ele pe-a lor. Nimic mai simplu, spun ele, decât această casă. E un vechi post de observație păstrat din timpul războaielor revoluției și ale imperiului și din vremea contrabandelor. În acest scop a și fost construit acolo. Războiul terminându-se, postul a fost părăsit. Casa n-a fost dărâmată deoarece ar mai putea fi de folos în viitor. Ușa și ferestrele de la parter au fost zidite pentru ca locuința să nu se preschimbe într-un focar de infecție și pentru ca nimeni să nu poată intra înăuntru; ferestrele de pe cele trei laturi dinspre mare au fost zidite și ele din cauza vântului de miazăzi și de răsărit. Iată toată explicația.

Ignoranții și credulii insistă însă. Mai întâi, casa n-a fost construită în timpul războaielor revoluției. Ea poartă data – 1780 – anterioară revoluției. Apoi, ea n-a fost construită ca să servească drept post de observație: se pot vedea acolo inițialele ELM-PBILG, care reprezintă monograma dublă a două familii și care indică, potrivit obiceiului, că această casă a fost construită pentru ca să primească în ea o tânără pereche. Deci, ea a fost locuită. Și-atunci de ce nu mai este? Dacă ușa și ferestrele au fost zidite pentru ca nimeni să nu poată pătrunde în casă, de ce-au fost lăsate atunci două

ferestre deschise? Trebuia să se fi zidit totul s-au nimic. De ce nu sunt obloane? De ce nu sunt cercevele? De ce nu sunt geamuri? De ce-au fost zidite ferestrele de pe o parte a casei, dacă nu s-au zidit și cele de pe cealaltă? Nu lași să intre ploaia pe la miazăzi, dar o lași să intre pe la miazănoapte.

Credulii se înșală, fără îndoială, dar e sigur că nici spiritele pozitive n-au dreptate. Problema rămâne deschisă.

Ceea ce e sigur e că această casă le-a servit, mai mult decât le-a dăunat, contrabandiștilor.

Groaza răpește lucrurilor adevărata lor însemnătate Fără îndoială, multe fenomene nocturne, dintre cele care-au acreditat încetul cu încetul legenda despre „strigoii care bântuie casa", ar putea fi explicate prin prezențe necunoscute și furișe, prin scurtele popasuri ale unor oameni care se reîmbarcau în grabă, fie din prevedere, fie din cauza îndrăznelii Unor anumiți indivizi deocheați, care se ascundeau pentru a pune la cale tot felul de lovituri și care se lăsau văzuți doar atâta cât să le vâre localnicilor frica în oase.

În acea epocă, acum îndepărtată, multe acte îndrăznețe erau cu putință. Poliția, mai ales în țările mici, nu era ceea ce este astăzi.

Trebuie să adăugăm că, dacă această casă era, așa cum se spune, la îndemâna contrabandiștilor, întâlnirile lor trebuiau să aibă, până la un oarecare punct, deplină siguranță datorită tocmai renumelui acestei case blestemate. Fiind vorba de-o casă blestemată, n-o putea denunța nimeni, împotriva strigoilor nu te poți plânge nici vameșilor și nici poliției. Oamenii superstițioși fac semnul crucii și nu procese-verbale. Ei văd sau cred că văd, fug și tac. Există o înțelegere tacită, involuntară dar totuși reală, între cei care stârnesc frica și cei cărora le e frică. Oamenii în care-a intrat frica vorbesc puțin. Ai impresia că spaima le șoptește: tăcere!

Dac-ar fi să dai crezare legendelor locale și poveștilor oamenilor pe care-i întâlnești, ai crede, după cum spun ei, că superstiția a mers odinioară până acolo, încât s-au atârnat de zidurile casei din Plainmont, de niște cuie, a căror urmă se mai vede și astăzi, șoareci fără labe, lilieci fără aripi, schelete

de animale, broaște râioase strivite între paginile unei biblii, firicele de niprală{92} galbenă, bizare talismane, agățate acolo de unii imprudenți trecători nocturni cărora li s-a părut c-au surprins anumite lucruri și care nădăjduiau să dobândească prin aceste daruri iertarea și să îndepărteze dușmănia vampirilor, a iazmelor și a vârcolacilor.

Oricum, dacă în această casă se petrec lucruri ciudate, e o chestiune care-o privește; în afară de câteva cazuri cu totul întâmplătoare, și de câteva excepții, nimeni nu se duce să vadă ce se petrece acolo, ea e lăsată în plata Domnului; nimeni nu dorește să riște a se întâlni eu necuratul.

Cum spaima o păzește și îndepărtează pe toți cei care-ar putea zări ceva și depune mărturie, a fost dintotdeauna ușor să pătrunzi noaptea în casă, cu ajutorul unei scări de frânghie, sau, și mai simplu, cu al celei dintâi scări luată din vreo cânepiște din vecinătate. O mică provizie de alimente și câteva boarfe depozitate acolo îți permiteau să aștepți în toată siguranța eventualitatea și norocul unei îmbarcări clandestine. Tradiția povestește că, acum vreo patruzeci de ani, un fugar, urmărit, după unii, pentru ideile lui politice, după alții, pentru fraude comerciale, a stat ascuns mult timp în „casa cu stafii" din Plainmont, de unde a reușit să se îmbarce pe o corabie de pescari și să plece în Anglia. Din Anglia ajungi lesne în America.

Aceeași tradiție afirmă că nimeni nu se atinge de proviziile depozitate în această casă părăsită, atât diavolul cât și contrabandiștii având tot interesul ca cel care le-a depozitat acolo să se reîntoarcă.

De pe înălțimea pe care e situată casa se zăresc la sud-vest, la o milă de coastă, stâncile Hanois.

Acest recif e renumit. El a pricinuit toate relele pe care le pot pricinui niște stânci. Era unul dintre cei mai temuți asasini de pe mare. Pândea ca un trădător vasele în toiul nopții. A contribuit mult la lărgirea cimitirelor din Torteval și Rocquaine.

În 1862 a fost instalat pe acest recif un far.

Astăzi, stâncile Hanois luminează calea navelor, pe care

altădată le scufunda; capcana ține o torță în mână. Stânca de care odinioară te fereai ca de un răufăcător o cauți azi la orizont ca pe-un protector, ca pe-o călăuză. Stâncile Hanois, altădată spaima acestor întinse spații nocturne, le aduce astăzi siguranța. E ca un tâlhar care devine dintr-o dată jandarm. Sunt trei stânci Hanois: marele Hanois, micul Hanois și Hanois cel violet. Farul e instalat pe micul Hanois.

Ca un înotător să străbată strâmtoarea dintre Hanois și Plainmont e lucru greu, dar nu cu neputință. Cititorul își reamintește că aceasta era una din isprăvile cu care sieur Clubin se putea făli. Înotătorul care cunoaște bine locurile are la îndemână două refugii unde se poate odihni: Stânca rotundă și, cotind puțin la stângă, mai departe, Stânca roșie.

Căutătorii de cuiburi

Cam prin preajma acestei zile de sâmbătă, pe care-o petrecu sieur Clubin la Torteval, avu loc un fapt ciudat, puțin cunoscut atunci de către cei din partea locului, și care nu ieși la iveală decât mult mai târziu. Căci o sumedenie de lucruri – după cum am arătat – rămân necunoscute tocmai din cauza spaimei pe care o inspiră celor care au fost martori la făptuirea lor.

În noaptea de sâmbătă spre duminică – precizăm data și o credem exactă – trei copii escaladară povârnișul de la Plainmont. Acești copii se reîntorceau în sat. Veneau dinspre mare. Erau ceea ce se numește în limbajul local: *căutători de cuiburi*. Oriunde se găsesc faleze și crăpături în stâncile de deasupra mării, întâlnești un mare număr de copii care caută cuiburi. Am pomenit în treacăt despre ei. Cititorul își reamintește că pe Gilliatt îl preocupa această chestiune, atât din pricina păsărilor, cât și din pricina copiilor.

Căutătorii de cuiburi sunt un fel de ștrengari ai oceanului și nu prea știu ce-i sfiala.

Noaptea era foarte întunecoasă. Straturi groase de nori ascundeau zenitul. Bătuse ora trei dimineața în clopotnița din Torteval, care e rotundă și țuguiată, aducând cu scufa unui

vrăjitor.

De ce se întorceau acești copii atât de târziu? Nimic mai simplu. Fuseseră la vânătoare de cuiburi de pescăruși la locul numit „Mormanul lui Mazăre” din Aval. Anotimpul fiind foarte blând, epoca împerecherii păsărilor începuse de timpuriu. Copiii, tot pândind zborul masculilor și al femelelor în jurul culcușurilor, nici nu băgaseră de seamă, distrați de urmărirea asta îndârjită, cum trecuse timpul. Fluxul îi împresurase și nu mai putuseră ajunge la timp în micul golf unde-și priponiseră barca, așa că trebuiră să aștepte pe-o înălțime de pe „Mormanul lui Mazăre” retragerea mării. Așa se explică reîntoarcerea lor nocturnă. Aceste reîntoarceri sunt așteptate de îngrijorarea înfrigurată a mamelor care, imediat ce-și revăd odraslele, nemaiavând motive de a fi îngrijorate, își revarsă bucuria în mânie, și mânia pe care lacrimile o ațâță se transformă într-o ploaie de palme. De aceea ei zoreau spre case, destul de neliniștiți. Se grăbeau în felul acela în care bucuros ai mai zăbovi, graba care ascunde dorința de a nu mai sosi niciodată. Îi aștepta o îmbrățișare combinată cu palme.

Unul singur dintre acești copii nu avea de ce să se teamă. Era orfan. Băiatul acesta era francez, fără tată și fără mamă, și era mulțumit în clipa aceea că n-avea mamă. Nepăsându-i nimănui de soarta lui, n-avea nici de la cine mânca bătaie. Ceilalți doi copii erau din Guernesey și făceau parte chiar din parohia Torteval.

După ce trecură coama înaltă a stâncilor, cei trei căutători de cuiburi ajunseră pe platoul unde se afla „casa cu stafii”.

La început le fu frică, așa cum și trebuia să-i fie oricărui trecător, și mai ales oricărui copil la acea oră și în acel loc.

Tare-ar mai fi avut chef s-o ia la fugă, dar în același timp tare ar fi dorit să se oprească și să se uite!

Se opriră. Priviră casa.

Era în întregime neagră și grozav de impresionantă.

Era în mijlocul platoului pustiu, un bloc întunecat, o boltă simetrică și hidoasă, o matahală înaltă, pătrată, ceva asemănător unui imens altar de întuneric.

Primul gând al copiilor fu acela de-a o rupe la fuga, al

doilea, de-a se apropia. Niciodată nu văzuseră casa la o oră ca asta. Curiozitatea de-a cunoaște ce-i frica există. Printre ei era și un mic francez, ceea ce îi determină să se apropie.

Se știe că francezii nu cred în nimic.

De altfel, să înfrunți primejdia laolaltă cu alții, asta te mai liniștește oarecum; să-ți fie frică în trei îți dă curaj.

Și-apoi, nu degeaba erau ei vânători, nu degeaba erau doar copii: tustrei laolaltă n-aveau nici treizeci de ani; la această vârstă ești în căutarea lucrurilor ascunse, le scormonești, le pândești; și-apoi, te poți opri în mijlocul drumului? Când îți vâri capul într-o văgăună, cum să nu ți-l vâri și în văgăuna cealaltă? Când ai pornit-o la vânătoare, ești înfierbântat de febra vânatului; când ai pornit să descoperi ceva, ești prins ca într-un angrenaj. Când te-ai uitat de atâtea ori în cuiburile păsărilor, nu te poți abține să nu te uiți puțin și-n cuibul stafiilor. Să scotocești prin iad: de ce nu?

În felul acesta vei afla ce-i și cu basmele acelea cu care ți-au vârât părinții frica-n oase.

Tot acest talmeș-balmeș de idei, în stare confuză și instinctuală în mintea acestor căutători de cuiburi din Guernesey, avu drept rezultat curajul lor nesăbuit. Ei porniră spre casă.

De altfel micuțul care le servea drept punct de sprijin în acțiunea lor vitejească era demn de această încredere. Era un băiat hotărât, ucenic calafagiu, unul dintre copiii aceia care sunt aproape oameni în toată firea, care se culcă pe paie într-un șopron de pe șantier, care-și câștigă singuri existența, care au vocea groasă, care se cațără bucuros pe ziduri și în copaci, care n-au nicio prejudecată cu privire la merele pe lângă care trec; lucrase într-unul din bazinele carenaj ale vapoarelor de război, și era un copil al întâmplării, fiu al întâmplării, fiu al norocului, orfan vesel, născut în Franța, nu se știe unde, două motive pentru ca cineva să fie îndrăzneț; dădea bucuros de pomană săracilor, era foarte rău și-n același timp foarte bun, cu părul blond bătând în roșu și, pe lângă toate acestea, se putea lăuda că stătuse de vorbă cu niște parizieni. Pentru moment, el câștiga un șiling pe zi lucrând la călăfătuitul

bărcilor de pescari aflate în reparație la Pêquiries. Când îi venea chef, își lua singur vacanță și o pornea după cuiburi de păsări. Acesta era micul francez.

Pustietatea locului avea ceva funebru în ea. Se simțea acolo o inviolabilitate amenințătoare. Era un loc înfricoșător. Curba, în pantă repede, a acestui platou tăcut și pustiu, se pierdea la foarte mică distanță în prăpastie. Jos, marea era tăcută. Vântul nu sufla defel. Niciun firicel de iarbă nu se clintea.

Micii căutători de cuiburi înaintau cu pași înceți, cu ochii ațintiți asupra casei, micul francez mergând în fruntea lor.

Unul din ei, povestind mai târziu faptele, sau ceea ce își amintea din ele, adăugă: „Casa era mută – nu spunea nimic".

Se apropiau ținându-și răsuflarea, cum te-ai apropia de o fiară.

Urcaseră panta dindărătul casei, care se termină în partea dinspre mare printr-un mic istm stâncos și abrupt; ajunseseră foarte aproape de ea, dar nu vedeau decât peretele dinspre miazăzi, care e pe de-a-ntregul zidit; nu îndrăzniseră să cotească la stânga, căci în felul acesta ar fi riscat să zărească fațada casei cu cele două ferestre, ceea ce ar fi fost îngrozitor.

Totuși, își făcură curaj; tânărul ucenic călăfătuitor le spunea în șoaptă: „Să virăm spre stânga. Aceea-i partea cea frumoasă. Trebuie să vedem cele două ferestre negre", ei „virară la stânga" și ajunseră la cealaltă parte a casei.

Cele două ferestre erau luminate. Copiii o luară la fugă.

Când ajunseră destul de departe, micul francez întoarse capul.

— Uite – zise el – lumina s-a stins.

Într-adevăr, nu se mai vedea nicio lumină la ferestre. Silueta casei se profila ca tăiată după tipar pe cerul plumburiu.

Frica nu-i părăsi, însă curiozitatea puse din nou stăpânire pe ei. Căutătorii de cuiburi se apropiară din nou de casă.

Și, dintr-o dată, lumina reapăru la amândouă ferestrele.

Cei doi băiețași din Torteval își luară din nou picioarele la spinare, și pe-aci ți-e drumul. Drăcușorul de francez nici nu înainta, dar nici înapoi nu dădu.

Rămase încremenit locului, stând cu fața spre casă și privind-o.

Lumina se stinse, apoi străluci iarăși. Era tot ce poate fi mai îngrozitor. Reflexul luminii arunca o vagă dâră de foc pe iarba umezită de aburul nopții. La un moment dat, lumina reflectă pe peretele interior al casei uriașe profiluri negre, care se mișcau, și umbrele unor capete enorme.

De altfel, casa neavând nici tavane, nici pereți despărțitori, ci numai cele patru ziduri și acoperișul, o fereastră nu putea fi luminată fără să nu fie luminată și cealaltă.

Văzând că ucenicul călăfătuitor stă pe loc, ceilalți doi căutători de cuiburi se întoarseră tiptil-tiptil, unul după altul, tremurând și plini de curiozitate. Ucenicul călăfătuitor le spuse în șoaptă: „În casa asta sunt strigoi. Am văzut nasul unuia". Cei doi băiețași din Torteval se pitulară îndărătul francezului și, ridicându-se în vârful picioarelor, adăpostindu-se în spatele lui, luându-l drept scut, opunându-l obiectului care le inspira teamă, simțindu-se oarecum în siguranță, știindu-l între ei și duhurile rele se încumetară să privească și ei peste umărul lui.

Casa, la rândul ei, părea că-i privește și ea. În această beznă adâncă și mută apăreau două pupile roșii. Erau ferestrele. Lumina dispărea, reapărea, dispărea din nou, așa cum se întâmplă de obicei cu astfel de lumini. Întreruperile acestea sinistre se explică, probabil, prin forfota din iad. Parcă se întredeschidea ceva și-apoi se închidea la loc. Răsuflătoarea mormântului produce efecte asemănătoare cu ale unei lanterne cu care poți vedea fără să fii văzut.

Deodată, o masă neagră și foarte opacă, având forma unui om, apăru la una din ferestre, ca și cum ar fi venit din afară, apoi dispăru în interiorul casei. Părea că cineva intrase tocmai atunci în casă.

Să intri pe fereastră e un lucru obișnuit la stafii.

Lumina se învioră o clipă, apoi se stinse și nu mai reapăru. Casa se cufundă iarăși în întuneric. Atunci se auziră dinăuntru niște zgomote. Aceste zgomote păreau glasuri omenești. Așa-i întotdeauna. Când vezi, nu auzi; și când auzi, nu vezi.

Noaptea domnește pe mare o liniște deosebită. Liniștea întunecimii e mai desăvârșită pe mare decât aiurea. Pe întinderea aceasta mișcătoare, unde în mod obișnuit nu se aude nici zborul vulturului, când nu bătea vântul și nu erau valuri puteai auzi zburând și o muscă. Această pace mormântală dădea un caracter lugubru zgomotelor ce veneau din casă.

— Să mergem să vedem – spuse micul francez.

Și făcu un pas spre casă.

Celorlalți doi le era așa de frică, încât se hotărâră să-l urmeze. Nu mai îndrăzneau să se întoarcă singuri.

Când trecură pe lângă o grămadă de vreascuri care, nu se știe din ce motiv, le insufla oarecare siguranță în această singurătate, un ciuf{93} o zbughi dintr-un tufiș. Ramurile se loviră unele de altele. Ciufii au un zbor ciudat, oblic, cu o înclinație neliniștitoare. Pasărea trecu pieziș pe lângă copii, ațintindu-și asupra lor ochii rotunzi, strălucitori în timpul nopții.

Se iscă oarecare teamă în grupul ce se afla în spatele micului francez.

Acesta apostrofă ciuful:

— Vrabie, ai venit prea târziu. Nu mai am timp. Vreau să văd.

Și porni înainte.

Măcieșii trosneau sub ghetele lui mari, țintuite, dar aceasta nu-l împiedica să audă zgomotele ce veneau din casă și care erau când mai tari, când mai slabe, având intonația calmă și continuitatea unui dialog.

O clipă mai târziu el spuse:

— De altfel, numai proștii cred în strigoi.

Sfidarea în clipele de primejdie cucerește codașii și-i împinge înainte.

Cei doi ștrengari din Torteval o porniră și ei, urmându-l pas cu pas pe ucenicul călăfătuitor.

Avură impresia că această clădire bântuită de stafii crește din cale-afară. În această iluzie pe care-o produce optica fricii era și un grăunte de adevăr. Casa devenea din ce în ce mai

mare, pe măsură ce se apropiau de ea.

Și-n timpul acesta, glasurile din casă se făceau din ce în ce mai clare. Copiii ascultau. Urechea își are și ea puterea ei de-a mări sunetele. Era cu totul altceva decât un murmur, mai mult decât o șoaptă și mai puțin decât o rumoare. Din timp în timp se desprindeau unul sau două cuvinte, pronunțate limpede de tot. Cuvintele acestea, cu neputință de înțeles, sunau bizar. Copiii se opreau, ascultau, apoi începeau din nou să înainteze.

— Vorbesc strigoii între ei – murmură ucenicul călăfătuitor – dar eu nu cred în strigoi.

Băiețașii din Torteval erau grozav de ispitiți să bată în retragere, pitindu-se îndărătul grămezii de vreascuri, dar acestea rămăseseră cu mult în urmă și prietenul lor, calafagiu, continua să înainteze spre casă. Le era grozav de frică să rămână cu el, dar nici să-l părăsească nu îndrăzneau.

Pas cu pas și foarte încurcați, îl urmau.

Micul francez se întoarse spre ei și le zise:

— Să știți că nu-i nimic adevărat. Nu există strigoi.

Casa devenea din ce în ce mai înaltă. Vocile deveneau din ce în ce mai clare.

Se apropiau.

Cu cât se apropiau mai mult, cu-atât își dădeau mai limpede seama că în casă ardea ceva ca o lumină acoperită. Era o licărire foarte vagă, unul din efectele acelea de lanternă oarbă despre care am pomenit adineauri.

Când fură aproape de tot, se opriră.

Unul din cei doi băieți din Torteval îndrăzni să facă remarca:

— Nu-s strigoi; sunt iele.

— Ce atârnă la una din ferestre? întrebă celălalt.

— Parcă-i o funie.

— Nu, e un șarpe.

— E funia unui spânzurat – spuse cu autoritate micul francez. Asta le poartă noroc. Dar eu nu cred nimic.

Și din trei pași – ce zic, din trei sărituri – fu lângă zidul casei. Era un gest de îndrăzneală, plin de înfrigurare.

Ceilalți doi, tremurând ca varga, îl urmară, și veniră să se

lipească de el, strângându-se unul în dreapta și celălalt în stânga lui. Copiii își lipiră urechea de zid. În casă discuția continua.

Iată ce spuneau fantomele:

— Asi, entendido está?

— Entendido.

— Dicho?

— Dicho.

— Aqui esperará, un hombre, y podrá marcharse in Ingleterra con Blasquito?

— Pagando?

— Pagando.

— Blasquito tomarà al hombre en su barca.

— Sin tratar de conocer su pais?

— No nos toca.

— Ni de saber su nombre?

— No se pregunta el nombre, peró, se pesa la bolsa.

— Bien. Esperaré el hombre en esa casa.

— Tengo que comer.

— Tendrá.

— En donde?

— En este saco que he traido.

— Muy bien.

— Puedo dexar el saco aqui?

— Atunci, ne-am înțeles?

— Înțeles.

— Convenit?

— Convenit.

— Un om are să aștepte aici; va putea el oare să plece în Anglia cu Blasquito?

— Plătind?

— Plătind.

— Blasquito îl va lua în barca sa.

— Fără să caute să afle din ce țară este?

— Asta nu ne privește.

— Nici să-l întrebe de nume?

— Noi nu întrebăm de nume: cântărim punga.

— Bine. Omul va aștepta în casa asta.
— Numai să aibă de-ale mâncării.
— Va avea.
— Unde?
— În sacul ăsta pe care l-am adus cu mine.
— Foarte bine.
— Pot să las sacul aici?
— Contrabandiștii nu sunt hoți.
— Și voi când plecați?
— Mâine dimineață. Dacă omul dumitale e gata, ar putea veni cu noi.
— Nu-i gata.
— Îl privește.
— Câte zile va trebui să aștepte în casa asta?
— Două, trei sau chiar patru. O zi mai mult sau una mai puțin.
— E sigur că Blasquito va veni?
— Sigur.
— Aici? La Plainmont?
— La Plainmont.
— În care săptămână?
— Săptămână viitoare.
— În ce zi?
— Vineri, sâmbătă sau duminică.
— S-ar putea să nu vină?
— E tizul meu.
— Vine pe orice vreme?
— Pe orice vreme. Nu-i fricos. Eu sunt Blasco, el e Blasquito.
— Așadar, va veni negreșit la Guernesey?
— Într-o lună vin eu, în cealaltă lună vine el.
— Înțeleg.
— Începând de sâmbăta viitoare, de azi în opt zile, nu vor trece cinci zile și Blasquito va fi aici.
— Dar dacă marea va fi furioasă?
— Adică, vreme rea?
— Da.

— Atunci Blasquito nu va veni așa de repede, dar totuși va veni.

— De unde vine?

— Din Bilbao.

— Și unde pleacă?

— La Portland.

— Atunci e bine.

— Sau la Torbay.

— Și mai bine.

— Omul dumitale poate fi liniștit.

— Blasquito nu trădează?

— Numai lașii trădează. Noi suntem oameni curajoși. Marea e biserica iernii. Trădarea e biserica iadului.

— Nu ne-aude nimeni?

— Imposibil să ne-audă sau să ne vadă cineva. Groaza face-un adevărat pustiu împrejurul nostru.

— Știu asta.

— Cine s-ar încumeta s-asculte?

— E adevărat.

— De altfel, chiar dac-ar asculta cineva, tot n-ar înțelege mare lucru. Noi vorbim o limbă mândră, numai a noastră, pe care n-o cunoaște nimeni. Deoarece o vorbești și dumneata. Înseamnă că ești de-ai noștri.

— Am venit să mă înțeleg cu voi.

— Bun.

— Și acum plec.

— Fie.

— Spune-mi, și dacă pasagerul ar vrea ca Blasquito să-l conducă în altă parte decât la Portland sau Torbay?

— Să aibă cu el banii necesari.

— Blasquito va face ceea ce-i va cere omul?

— Blasquito va face ceea ce-i vor cere banii.

— Cât ține călătoria până la Torbay?

— Cât vrea vântul.

— Opt ore?

— Ceva mai mult sau ceva mai puțin.

— Blasquito va da el oare ascultare pasagerului?

— Dacă marea îi va da ascultare lui Blasquito.
— Va fi bine plătit.
— Aurul e aur, iar vântul e vânt.
— Ai dreptate.
— Omul face cu aurul ceea ce poate, Dumnezeu face cu vântul ceea ce vrea.
— Omul care are de gând să plece cu Blasquito va fi aici vineri.
— Bine.
— La ce oră vine Blasquito aici?
— În timpul nopții. Venim noaptea. Plecăm noaptea. Avem o nevastă care se cheamă marea și o soră care se cheamă noaptea. Nevasta ne mai poate înșela, sora niciodată.
— Totul e deci hotărât? La revedere, oameni buni.
— Noapte bună. Un păhărel de rachiu?
— Mulțumesc.
— E mai bun decât siropul.
— Am deci cuvântul vostru.
— Numele meu este „Cuvânt de onoare".
— La revedere.
— Dumneata ești gentleman, iar eu sunt cavaler.
Era limpede că numai diavolii puteau vorbi în felul acesta. Copiii nu ascultară mai mult și de data asta o luară de-a binelea la fugă; micul francez, în sfârșit convins, fugea mai iute decât ceilalți.
În marțea care urmă acestei sâmbete, sieur Clubin se reîntoarse la Saint-Malo, conducând Durande.
Tamaulipas se mai găsea încă în rada portului.
Sieur Clubin, între două pufăituri de lulea, îl întrebă pe hangiul Hanului lui Jean:
— Ei bine, când are de gând să plece *Tamaulipas*?
— Poimâine, joi – răspunse hangiul.
În seara aceea Clubin mâncă la masa grănicerilor și, împotriva obiceiului, plecă imediat după cină. Din această cauză, el nu mai putu deschide biroul Durandei și fu cât p-aci să nu-și mai poată încărca vasul. Ciudat lucru din partea unui om atât de punctual ca sieur Clubin!

Se pare că a stat câteva minute de vorbă și cu amicul său, zaraful.

Se întoarse la han două ceasuri după ce Noquette sunase stingerea. Clopotul brazilian o sună la ora zece seara. Era deci miezul nopții.

Jacressarde

Acum patruzeci de ani exista la Saint-Malo o ulicioară numită ulicioara Coutanchez. Această ulicioară nu mai există, fiind înghițită de planul de înfrumusețare a orașului.

Era formată din două rânduri de case de lemn înclinate unele spre altele și lăsând între ele doar atâta loc cât să treacă un firicel de apă, căruia i se spunea stradă. Și-o puteai trece dintr-o săritură, lovindu-te cu capul sau cu cotul de casele din dreapta sau din stângă. Aceste bătrâne barăci din evul mediu normand aproape că au profiluri omenești. Între cocioabă și vrăjitoare nu-i mare deosebire. Caturile lor de jos intrate înăuntru, cele de sus ieșite în afară, streșinile strâmbe și tot mărăcinișul lor de fier vechi închipuiesc buze, bărbii, nasuri și sprâncene. Ferestruia podului e ochiul cu albeață. Obrazul e peretele zbârcit și plin de pecingine. Își ating aproape frunțile, ca și când ar pune la cale vreo lovitură.

Una din casele de pe ulița Coutanchez, cea mai mare, cea mai faimoasă sau cea mai deocheată se numea Jacressarde.

Jacressarde era adăpostul celor fără de adăpost. Există, în toate orașele, și mai cu seamă în porturile maritime, pe ultima treaptă a populației, un rest, drojdia societății. Oameni fără niciun căpătâi, cu care nici justiția nu reușește s-o scoată la capăt, aventurieri de ultima speță, vânători de expediente, chimiști escroci, încredințând viața alambicului, toată gama zdrenței purtate în fel și chip, cei care-au dat greș în acțiunile lor necinstite, existențele bancrutare, cunoștințele falimentare, indivizii cărora nu le-au reușit furturile prin efracție și escaladarea ferestrelor și coșurilor (căci marii spărgători se mențin mereu la suprafață și nu se dau niciodată la fund), răufăcătorii și răufăcătoarele, nemernicii și ticăloasele,

scrupulele ferfeniță și coatele rupte, pungașii ajunși în mizerie, înrăiții prost răsplătiți, învinșii duelului social, hrăpăreții ajunși să flămânzească, infractorii de speța găinarilor, golanii în dublul și jalnicul înțeles al cuvântului; aceștia erau obișnuiții locului. Inteligența umană se înfățișează acolo sub formele ei bestiale. Un morman de gunoaie sufletești. Toate acestea se îngrămădesc într-un ungher, peste care trece din când în când măturoiul raziei polițienești. La Saint-Malo, ungherul Jacressarde.

În speluncile acestea nu vei găsi mari criminali, bandiți, asasini de profesie, produsele prodigioase ale ignoranței și mizeriei. Când e și crima de față, reprezentantul ei e câte un bețiv brutal; hoția nu depășește limita furtului de buzunare. Întâlnești acolo mai curând ceea ce scuipă societatea, decât ceea ce varsă. Haimanale, da; tâlhari de drumul mare, nu. Totuși, trebuie să fii prudent. Această ultimă speță de vagabonzi cuprinde uneori exemplare nelegiuite. Într-o zi, aruncându-și plasa asupra speluncii *Episcié*, care era pentru Paris ceea ce era Jacressarde pentru Saint-Malo, poliția a pus mâna pe Lacenaire{94}.

Jacressarde era mai mult o ogradă decât o casă, și mai mult un puț decât o ogradă. Ea n-avea etaj spre stradă. Un zid înalt în care se deschidea o poartă joasă, aceasta îi era fațada. Apăsai clanța, împingeai poarta și te pomeneai în curte.

În mijlocul acestei curți zăreai o gaură rotundă, împrejmuită de un colac de piatră la nivelul solului. Era un puț. Curtea era mică, puțul era mare. În jurul ghizdului pavajul era desfundat.

Curtea, pătrată, pe trei dintre laturi avea clădiri. Pe latura dinspre stradă nu era nimic, dar în fața porții, la dreapta și la stânga ei, se aflau case.

Dacă intrai acolo după căderea nopții, și o făceai riscându-ți pielea, auzeai zgomotul multor respirații amestecate, și dacă era noapte cu lună sau cu destule stele ca să dea formă contururilor întunecate care ți se înfățișau dinaintea ochilor, iată ce vedeai:

Curtea. Puțul. În jurul curții și terminându-se în dreptul

porții, un șopron cam în formă de potcoavă, dar oarecum pătrată, galeria roasă de carii, descoperită, cu tavanul din grinzi, susținut de stâlpi de piatră așezați la distanțe inegale unul de altul; la mijloc, puțul; în jurul puțului, pe un așternut de paie, închipuind un șirag circular de mătănii, tălpi verticale, tocuri scâlciate, degete ieșind prin găurile bocancilor, numeroase călcâie goale, picioare de bărbați, picioare de femei, picioare de copii. Erau toate picioare de adormiți.

Dincolo de aceste picioare, ochiul, pătrunzând în penumbra șopronului, deosebea trupuri, forme, capete ațipite, membre inerte, zdrențe de haine bărbătești și femeiești, promiscuitatea în plin bălegar, un nu știu ce sinistru zăcământ omenesc. Era dormitorul oricui. Plăteai zece centime pe săptămâna. Picioarele atingeau puțul. În nopțile de vijelie ploua peste aceste picioare, în nopțile de iarnă ningea peste aceste trupuri.

Cine erau aceste ființe? Necunoscuți. Veneau acolo noaptea și plecau dimineața. Unii se strecurau pe furiș pentru o noapte și nu plăteau. Cei mai mulți erau lihniți de foame, nu mâncaseră nimic toată ziua. Toate viciile, toate ticăloșiile, toate urdorile, toate suferințele; același somn de plumb pe același pat de tină.

Nu erau paie suficiente pentru toată lumea. Nenumărate trupuri dezgolite zăceau pe pavaj; se culcau frânte de oboseală, se sculau cu membrele înțepenite. Puțul, fără capac, veșnic descoperit, avea o adâncime de treizeci de picioare. Ploua înăuntru, murdăriile se scurgeau tot în el, zorile curții se infiltrau tot acolo. Ciutura puțului zăcea alături. Cui îi era sete bea din puț. Cui îi era silă de viață se arunca în el. Din somnul de pe bălegar alunecai în somnul de veci. În 1819 fu scos de acolo un copil de paisprezece ani.

Ca să nu riști nimic în acel loc, trebuia să fii „de-ai casei”. „Străinii” erau prost văzuți.

Se cunoșteau oare aceste ființe între ele? Nu. Ele se adulmecau.

Stăpâna casei era o femeie tânără, destul de drăguță, care purta pe cap o bonetă cu panglici, se spăla uneori cu apa din

puț și avea un picior de lemn.

În zorii zilei curtea se golea: obișnuiții casei își luau zborul.

În curte se puteau vedea un cocoș și mai multe găini care, cât era ziua de mare, scurmau prin bălegar. Curtea era tăiată de o grindă orizontală susținută de stâlpi, care aducea cu o spânzurătoare, un obiect care nu era cu totul nelalocul lui acolo. În câte-o zi, după o noapte ploioasă, vedeai uscându-se pe această grindă o rochie de mătase, slinoasă și udă leoarcă, rochia femeii cu picior de lemn.

Deasupra șopronului, și încadrând ca și el curtea, era un etaj, iar deasupra etajului un pod. O scară de lemn putredă, trecută printr-o spărtură făcută în tavanul șopronului, ducea sus în pod; scara se clătina când pe ea urca cu zgomot, șovăitoare, femeia cu picior de lemn.

Chiriașii de o noapte sau de o săptămână dormeau în curte; chiriașii statornici locuiau în casă.

La ferestre, niciun geam; în pervazuri, nicio ușa; coșuri destule, dar nicio vatră; asta era casa. Treceai dintr-o cameră în alta, fie printr-o deschizătură dreptunghiulară care fusese pe vremuri ușă, fie printr-o spărtură triunghiulară între grinzile de susținere ale peretelui despărțitor.

Tencuiala căzută de pe pereți acoperea toată podeaua. Te întrebai cum de nu se dărâmă șandramaua. Vântul o zgâlțâia din temelie. Urcai cum puteai treptele lunecoase și mâncate ale scării. Pretutindeni crăpături mari prin care pătrundea lumina. Iarna intra în cocioabă așa cum intră apa într-un burete. Belșugul de păianjeni te liniștea în privința pericolului imediat de prăbușire. Niciun fel de mobilă. Prin colțuri, două-trei mindire plesnite, lăsând să se vadă mai multă cenușă decât paie. Ici-colo, câte un urcior sau câte-o strachină de lut, slujind la tot felul de nevoi. O duhoare dulceagă, grețoasă, domnea peste tot locul.

Ferestrele dădeau spre curte.

În afară de populația flotantă, instalată în curte, Jacressarde avea trei locatari: un cărbunar, un gozorar[95] și-un „Alchimist". Cărbunarul și gozorarul ocupau cele două mindire de la etaj; „alchimistul" locuia în podul căruia, nu se

știe pentru ce, i se spunea mansardă. Nimeni nu știa în ce ungher dormea femeia. „Alchimistul” era întrucâtva poet. El ocupa, în pod, sub olanele acoperișului, o încăpere cu o ferestruie îngustă, și o vatră mare de piatră, în care vântul mugea ca într-un hău. Ferestruia, neavând cercevele, o acoperise cu o bucată de tablă ruptă din tăblia unui vapor. Această tablă lăsa să treacă lumină puțină și mult frig. Cărbunarul, drept chirie, dădea din când în când câte-un sac cu cărbuni, gozorarul dădea săptămânal câte-o măsură de grăunțe pentru păsări, „alchimistul” nu plătea nimic. Până una alta, el distrugea casa. Smulsese bruma de lemnărie a casei și mereu scotea din perete sau din acoperiș câte o așchie pentru a-și înfierbânta ceaunul de fabricat aur.

Ceaunul de fabricat aur al „alchimistului” era o veche ghiulea plesnită, decretată de el cazan, în care combina ingredientele. Preschimbarea metalelor în aur era preocuparea lui de căpetenie. Uneori le vorbea despre asta desculților din curte, care râdeau cu hohote. El spunea: „*Oamenii aceștia sunt plini de prejudecăți*”. Era hotărât să nu moară până ce nu va fi spart cu piatra filosofală ferestrele științei. Cuptorul lui înghițea multe lemne. Balustrada scării dispăruse, luând drumul cuptorului și, încetul cu încetul, întreaga casă urmă același drum. Proprietăreasa îi spunea: „*N-ai să-mi mai lași decât pereții*”. El o potolea făcându-i versuri.

Aceasta era Jacressarde.

Un copil, sau poate un pitic, în vârstă de doisprezece sau de șaizeci de ani, gușat, veșnic cu mătura în mână, era servitorul casei.

Obișnuiții casei intrau pe poarta dinspre curte; publicul intră prin prăvălie.

Ce era această prăvălie?

Zidul înalt care forma fațada casei dinspre stradă avea, în dreapta porții prin care pătrundeai în curte, o deschizătură în unghi drept, ușă și fereastră totodată, cu oblon și cercevea, singurul oblon din toată casa prevăzut cu țâțâni și cu zăvoaie, singura cercevea înzestrată cu geamuri. Îndărătul acestei uși cu geam care dădea în stradă era o cămăruță, încăpere ruptă

din spațiul șopronului-dormitor. Se putea citi pe ușa din stradă o inscripție mâzgălită cu cărbune: *Aici găsiți rarități*. Expresia era folosită încă de pe atunci. Pe trei policioare, formând un fel de etajeră, în dosul geamului, puteai zări câteva oale de faianță fără toarte, o umbrelă de soare chinezească, pictată, ruptă pe ici pe colo, cu neputință de deschis sau de închis, mai multe cioburi de fier și de gresie, strâmbe și stricate, pălării de damă și bărbătești cu fundul calotei rupt, trei sau patru scoici, mai multe pachețele cu nasturi vechi de os și de aramă, o tabacheră cu portretul Mariei Antoaneta și un volum desperecheat din Algebra din Boisbertrand. Asta era dugheana. Acest asortiment forma „raritățile”. Dugheana comunica, printr-o ușă din fund, cu ograda unde era puțul. În cămăruță se găsea o masă și un scăunel fără spătar. Femeia cu picior de lemn era casierița.

Cumpărători nocturni și vânzător deocheat

Clubin lipsise de la Hanul lui Jean toată seara de marți; mai lipsi și miercuri seara.

În ziua aceea, pe înserate, doi oameni apucară pe stradela Coutanchez; ei se opriră în fața Jacressardei. Unul din ei bătu în geam. Ușa prăvăliei se deschise. Intrară. Femeia cu picior de lemn le aruncă surâsul rezervat burghezilor. Pe masă ardea o lumânare.

Oamenii erau într-adevăr doi burghezi.

Acela care bătuse în geam spuse:

— Bună ziua, femeie. Am venit după obiect.

Femeia cu picior de lemn surâse din nou și ieși pe ușa din fund, care dădea în curtea unde se afla puțul. Curând după aceea ușa se deschise din nou și un om apăru în prag. Omul purta șapcă și bluză. De sub bluză i se reliefa un obiect. Avea fire de paie în cutele bluzei și o privire de om abia trezit din somn.

Înainta. Se măsurară tustrei cu privirea. Omul în bluză avea un aer uluit și viclean. El spuse:

— Dumneata ești armurierul?

Cel care bătuse în geam răspunse:
— Da. Dumneata ești parizianul?
— Zis Piele-Roșie. Da.
— Să vedem.
— Poftim.
Omul scoase de sub bluză un obiect foarte rar în acea vreme în Europa – un revolver.
Revolverul era nou și sclipitor. Cei doi burghezi îl examinară. Acela care părea un obișnuit al casei și pe care omul în bluză îl numise „armurierul” încercă mecanismul. Trecu obiectul celuilalt, care părea a fi străin de acest loc și care stătea cu fața în umbră.
Armurierul continuă:
— Cât?
Omul în bluză răspunse:
— L-am adus din America. Sunt oameni care aduc de acolo maimuțe, papagali, animale sălbatice, ca și cum francezii ar fi niște sălbatici. Eu însă aduc de-astea. E o invenție folositoare.
— Cât? reluă armurierul.
— E un pistol care se învârte iute de tot.
— Cât?
— Paf. Primul foc. Paf. Al doilea foc. Paf… grindină, ce mai una-alta! Ăsta face treabă bună.
— Cât?
— Are șase focuri.
— Ei bine, cât?
— Șase focuri, asta face șase ludovici{96}.
— Vrei cinci ludovici?
— Imposibil. Un ludovic de fiecare glonț, ăsta-i prețul.
— Vrei să facem târgul? Atunci fii om de înțeles!
— Ți-am cerut cât face. Uită-te bine la el, domnule armurier.
— M-am uitat.
— Morișca se învârte ca domnul Talleyrand{97}. I-ar sta foarte bine în dicționarul sfârlezelor. E un giuvaer.
— L-am văzut.
— Cât privește țeava, e de fabricație spaniolă.

— Am observat și asta.

— E fabricată din fir răsucit. Iată cum se fabrică firele astea. Se deșartă în cuptorul de topit tot coșul unui negustor de fiare vechi, caiele vechi de la potcoave, potcoave roase…

— Și coase vechi.

— Asta voiam să spun și eu, domnule armurier. Vâri toate vechiturile astea la foc zdravăn de sar scânteile, și să vezi dumneata ce minunat aliaj de fier capeți.

— Ești de meserie?

— Mă pricep la toate meseriile.

— Am spus, mi se pare, că-ți vom da pentru acest obiect cinci ludovici?

— Îmi permit să atrag atențiunea domniei-voastre că am avut onoarea să solicit șase ludovici.

Armurierul coborî vocea:

— Ascultă, parizianule, profită de ocazie. Descotorosește-te de jucăria asta. Pentru voi, ăștia, o armă ca asta nu folosește la cine știe ce lucru. Doar ca să atragi atenția asupra dumitale.

— E drept că-i cam bătător la ochi – spuse parizianul. E mai nimerit pentru un burghez.

— Iei cinci ludovici?

— Nu, șase. Unul de fiecare gaură.

— Ei bine, îți dau șase napoleoni{98}.

— Eu vreau șase ludovici.

— Nu ești bonapartist? Să preferi dumneata ludovicul unui napoleon!

Parizianul, poreclit Piele-Roșie, surâse:

— E de preț Napoleon – spuse el – dar Ludovic e mai la preț.

— Șase napoleoni.

— Șase ludovici. E pentru mine o diferență de douăzeci și patru de franci.

— Nu-i chip să facem târgul în cazul ăsta.

— Nu-i nimic. Păstrez bibeloul.

— Păstrează-l, n-ai decât.

— Mai vrei și rabat! Asta-i bună! Nu mi-aș fi închipuit că mă voi despărți în felul ăsta de-un obiect care-i o adevărată

invenție.

— Atunci, bună seara.

— E un mare progres față de pistol! Indienii chesapeakes[99] îi spun Nortay-u-Hah.

— Cinci ludovici bani peșin e o avere.

— Nortay-u-Hah, asta înseamnă Pușcă-scurtă. Mulți habar n-au de lucrul ăsta. Primești cinci ludovici și alți cinci franci pe deasupra?

— Burghezule, am zis șase.

Omul care stătea cu fața în umbră și care până atunci nu scosese o vorbă încercase tot timpul acesta mecanismul revolverului. Se apropie de armurier și-l întrebă șoptit la ureche:

— E bun obiectul?

— Excelent.

— Dau șase ludovici!

Cinci minute mai târziu, în timp ce parizianul poreclit Piele-Roșie strângea în buzunarul secret de la subsuoara bluzei cei șase ludovici primiți, armurierul și cumpărătorul, care purta în buzunarul pantalonilor revolverul ieșeau din stradela Coutanchez.

Carambolul[100] bilei roșii și al bilei negre

A doua zi, într-o joi, la mică depărtare de Saint-Malo, lângă capul Décollé, într-un loc unde faleza e înaltă și marea adâncă, se petrecu un fapt tragic.

Un promontoriu stâncos de forma unei sulițe, legat de uscat printr-un istm îngust, se prelungește în mare și se termină brusc printr-o uriașă stânca dreaptă ca un perete; nimic mai obișnuit în arhitectura mării. Ca să ajungi, venind dinspre țărm, pe platoul din vârful stâncii perpendiculare, trebuie să urmezi un drum pieptiș, al cărui urcuș e uneori destul de anevoios.

Pe un platou de felul acesta stătea, către ceasurile patru după-amiază, în picioare, un om înfășurat într-o manta largă, cu glugă și, după anumite cute drepte și colțuroase pe care le făcea mantaua, era ușor de recunoscut că dedesubt ținea o armă. Creasta pe care se afla omul era o platformă destul de întinsă, plină de cuburi mari de piatră, asemănătoare unor uriașe lespezi de pavaj, lăsând între ele spații înguste de trecere. Platforma aceasta, pe care creștea o iarbă măruntă și deasă, se termina înspre mare printr-o porțiune stearpă, la capătul căreia se căsca vertical o râpă. Râpa, mai înaltă cu șaizeci de picioare decât nivelul mării, părea tăiată cu firul cu plumb. Colțul stâng i se măcina însă, formând una din acele scări naturale des întâlnite pe falezele de granit, ale căror trepte, puțin lesnicioase, îți cer uneori pași gigantici sau salturi de măscărici. Rostogolirea asta de stânci cobora perpendicular până-n mare, afundându-se apoi în ea. Era un loc în care-ți puteai frânge cu ușurință gâtul. Totuși, la nevoie, puteai coborî și pe acolo, ca să te îmbarci chiar sub pereții falezei.

Vântul adia. Omul, înfășurat în mantaua lui, cu picioarele bine înfipte în pământ, cu mâna stânga sprijinindu-și cotul drept, închise un ochi și-și apropie de celălalt un ochean. Părea absorbit de o cercetare atentă. Se apropiase de marginea râpii și rămăsese acolo nemișcat, cu privirea ațintită în zare.

Fluxul atinsese cea mai mare înălțime. Valurile izbeau, sub el, baza falezei.

Omul se uita cu atenție la un vas din larg, care executa o manevră ciudată.

Acest vas, care părăsise abia de-o oră portul Saint-Malo, se oprise după stâncile Banquetiers. Era o navă cu trei catarge. Nu fundarisise ancora, poate din pricină că marea, nefiind acolo destul de adâncă, lanțul ancorei s-ar fi desfășurat foarte puțin în mare și ancora ar fi putut fi prinsă sub etrava{101} navei; vaporul se mulțumise deci să oprească în pană.

Omul, care era grănicer de coastă – ceea ce se putea bănui după mantaua lui de uniformă – iscodea cu cea mai mare atenție manevrele navei și părea că și le notează în minte.

Era încă destulă lumină, mai ales în largul mării și pe creasta falezei. Partea de jos a coastei începuse să se întunece.

Grănicerul, absorbit cu totul de manevra vasului și scrutând conștiincios largul, nu se gândise să cerceteze și stânca de lângă el, sau cea de sub el. Stătea cu spatele către scara puțin îmbietoare care lega platoul falezei cu marea, și nu observă că acolo mișca ceva. Pe această scară, îndărătul unui cot pe care-l făcea stânca, se găsea cineva, un om care, după toate aparențele, se ascunsese în acel loc înainte de sosirea grănicerului. Din când în când, din umbră, se ivea din dosul stâncii un cap, se uita în sus și pândea paznicul. Capul acesta, acoperit cu o pălărie mare americană, era cel al omului, al quaker-ului care, cu vreo zece zile înainte, vorbise, pe stâncile de la Petit-Bay, cu căpitanul Zuela.

Dintr-o dată, grănicerul păru să-și dubleze încordarea. Șterse repede cu mâneca sticla ocheanului și-l îndreptă energic spre nava cu trei catarge.

Un punct negru se desprinse de navă.

Acest punct, aidoma unei furnici pe mare, era o barcă. Părea că are de gând să tragă la țărm. Cei câțiva marinari care erau în barcă vâsleau din răsputeri.

Barca cârmea puțin câte puțin și se îndrepta spre capul Décollé.

Atenția grănicerului era încordată la maximum. Nu pierdea

din ochi nicio mișcare a bărcii. Se apropiase încă și mai mult de marginea falezei.

În clipa aceea, un om înalt, quaker-ul, se ivi în spatele grănicerului, în capul scării. Grănicerul nu-l vedea.

Quaker-ul se opri o clipă, cu brațele atârnând pe lângă corp, cu pumnii crispați și, cu precizia unui vânător gata să tragă, măsură spatele grănicerului.

Numai patru pași îi despărțeau. Făcu un pas înainte, apoi se opri, mai făcu încă unul, și se opri din nou; nu făcea altă mișcare decât aceea dinainte, tot restul corpului rămânându-i încremenit ca o statuie; piciorul atingea iarba fără zgomot; făcu al treilea pas și se opri; se apropiase atât de mult de grănicerul care continua să se uite nemișcat prin ochean, încât aproape că-l atingea. Omul din spatele grănicerului ridică încet mâinile, cu pumnii încleștați, până la înălțimea umerilor, apoi, dintr-o dată, brațele i se năpustiră înainte și amândoi pumnii, desfăcându-se, ca sub presiunea unui resort, izbiră umerii grănicerului. Lovitura fu îngrozitoare. Grănicerul n-apucă să scoată măcar un strigăt. Căzu din înaltul falezei, cu capul în jos, în mare. I se mai văzură tălpile doar în răstimpul unei clipite. Fu ca o piatră aruncată în apă. Apoi marea acoperi totul.

Pe suprafața întunecată a apei se iviră două-trei cercuri.

Nu mai rămăsese decât ocheanul, în iarbă, căzut din mâna lui.

Quaker-ul se plecă peste marginea râpei, privi cum se topeau cercurile în valul mării, așteptă câteva minute, apoi se ridică, fredonând printre dinți:

„Muri și domnul polițist.
Muri, Pierzând-și viața.”

Se mai aplecă o dată. Nimic nu reapăru la suprafața apei. Doar în dreptul locului unde grănicerul fusese înghițit de valuri, la suprafața apei, se formase un fel de pată deasă, de culoare brună, care se lărgea pe măsură ce-o legănau valurile. Pesemne că grănicerul își strivise capul de vreo stâncă

submarină. Sângele se ridica la suprafață și păta spuma mării. Quaker-ul, cu ochii tot la această băltoacă roșiatică, reluă:

„Acum un sfert de ceas era.
Și-acuma nu mai este…”

Dar n-apucă să termine. Auzi îndărătul lui o voce foarte blândă, care spunea:

— Dumneata erai, Rantaine? Bună ziua. Ai omorât un om.

El se întoarse și văzu, la o distanță de cincisprezece pași, în despărțitura dintre două stânci, un om scund cate ținea un revolver în mână.

Răspunse:

— După cum vezi! Bună ziua, sieur Clubin.

Omul cel scund tresări.

— Mă recunoști?

— Și dumneata m-ai recunoscut doar pe mine – spuse Rantaine.

Se auzea în timpul acesta zgomot de vâsle pe mare. Era barca pe care-o zărise grănicerul și care acum se apropia.

Sieur Clubin spuse în șoaptă, ca și când și-ar fi vorbit lui însuși:

— Ai lucrat repede.

— Cu ce vă pot servi? întrebă Rantaine.

— Cu nimica toată. Aproape zece ani de când nu te-am văzut. Trebuie să fi învârtit afaceri mari. Cum îți merge?

— Bine – spuse Rantaine. Dar dumneata?

— Foarte bine – răspunse sieur Clubin.

Rantaine făcu un pas spre sieur Clubin.

Un mic zgomot sec îi ajunse până la ureche. Sieur Clubin își încărca arma.

— Rantaine, suntem la cincisprezece pași unul de altul. Tocmai câți trebuiesc. Stai locului!

— Ah! exclamă Rantaine. Ai ceva cu mine?

— Am de vorbit cu dumneata.

Rantaine nu mai făcu nicio mișcare. Sieur Clubul reluă:

— Ai asasinat chiar adineauri un grănicer.

Rantaine își ridică puțin pălăria și răspunse:
— Mi-ai mai făcut cinstea să mi-o spui.
— În termeni mai puțin preciși. Am spus: un om. Și acum precizez: un grănicer. Acest grănicer purta numărul 619. Era cap de familie. Lasă în urma lui o văduvă și cinci copii.
— Se poate – zise Rantaine.
Urmă un scurt răstimp de tăcere.
— Sunt numai oameni tot unul și unul acești grăniceri – spuse Clubin. Aproape toți foști marinari.
— Am remarcat – zise Rantaine – că răposații lasă în urmă, de obicei, o văduvă și cinci copii.
Sieur Clubin continuă:
— Ghici cât m-a costat revolverul?
— E o piesă frumoasă – răspunse Rantaine.
— La cât o prețuiești?
— Trebuie să fi costat o avere.
— M-a costat o sută patruzeci și patru de franci.
— Trebuie s-o fi cumpărat de la dugheana de arme din strada Coutanchez – spuse Rantaine.
Clubin reluă:
— Nici n-a strigat măcar. Căderea îți ia glasul.
— Sieur Clubin, va fi vânt la noapte.
— Numai eu cunosc taina.
— Tragi tot la Hanul lui Jean? întrebă Rantaine.
— Da, nu-i rău la han.
— Mi-amintesc c-ara mâncat acolo niște varză călită de toată bunătatea.
— Trebuie să fii extrem de puternic, Rantaine. Ai niște umeri… Nu mi-aș dori un bobârnac de la dumneata. Eu, când m-am născut, eram așa de plăpând, că se îndoiau toți dac-am să trăiesc.
— Ai trăit totuși, din fericire.
— Mi-am păstrat vechile deprinderi; trag tot la bătrânul Han al lui Jean.
— Știi, sieur Clubin, de ce te-am recunoscut? Pentru că m-ai recunoscut și dumneata pe mine. Mi-am zis: numai Clubin e în stare de un lucru ca ăsta.

Și mai făcu un pas înainte.

— Treci la locul dumitale, Rantaine.

Rantaine se dădu înapoi și spuse, așa, ca pentru sine:

— Ești ca un copil în fața drăciilor ăstora.

Sieur Clubin continuă:

— Situația-i asta. Avem la dreapta, spre Saint-Enogat, la trei sute de pași de-aici, un alt grănicer, numărul 618, care se află în viață, și la stânga, spre Saint-Lunaire, un post de vamă. Asta va să zică șapte oameni înarmați, care pot fi aici în cinci minute. Stânca va fi împresurată. Poteca bine păzită. Să evadezi, cu neputință. Mai e și un cadavru la picioarele falezei.

Rantaine aruncă o privire piezișă la revolver.

— Ai dreptate, Rantaine. E o piesă nostimă. Poate că nu-i încărcat decât cu praf de pușcă. Dar ce-are a face? Ajunge un singur foc, și aleargă spre noi toată forța armată. Și pot trage șase.

Loviturile ritmice ale lopeților se auzeau din ce în ce mai clar. Barca nu era departe.

Bărbatul cel înalt îl privea pe cel scund într-un fel ciudat. Sieur Clubin vorbea cu o voce din ce în ce mai liniștită și mai blândă:

— Rantaine, oamenii din ambarcația pe care-o vezi venind, aflând ceea ce-ai săvârșit aici adineauri, vor da o mână de ajutor ca să fii arestat. Știu că-i plătești zece mii de franci căpitanului Zuela ca să te treacă dincolo. Între noi fie vorba, ai fi scăpat mai ieftin cu contrabandiștii din Plainmont; dar ei nu te-ar fi dus decât până-n Anglia, și-apoi dumneata nu poți risca să te arăți la Guernesey, unde toată lumea are onoarea de a te cunoaște. Dar, să revin la chestiune. Dacă trag, ești arestat. Pentru fuga dumitale îi plătești lui Zuela zece mii de franci. I-ai și dat cinci mii de franci aconto. Zuela va păstra cei cinci mii de franci și va pleca mai departe. Așa! Rantaine, te-ai împopoțonat strașnic de bine. Pălăria asta, haina asta caraghioasă și ghetele astea te schimbă complet. Ai uitat ochelarii. Ai făcut bine că ți-ai lăsat favoriți.

Rantaine surâse, dar surâsul lui aducea mai mult a rânjet.

Clubin continuă:

— Rantaine, ai niște pantaloni americani cu două buzunare. Într-unul e ceasul dumitale. Păstrează-l.

— Mulțumesc, sieur Clubin.

— În celălalt e o cutie mică de fier forjat, care se deschide și se închide cu resort. E o veche tabacheră de marinar. Scoale-o din buzunar și aruncă-mi-o.

— Dar asta-i hoție în lege!

— Ești liber să dai alarma.

Și Clubin se uită țină la Rantaine.

— Ascultă, mess Clubin… – zise Rantaine, înaintând un pas și întinzându-și mâna deschisă.

Mess era o lingușire.

— Stai pe loc, Rantaine!

— Mess Clubin, să facem o învoială. Îți dau jumătate.

Clubin își încrucișa brațele, lăsând să se vadă țeava revolverului.

— Drept cine mă iei, Rantaine? Eu sunt om cinstit. Și după o scurtă pauză, adăugă: Îmi trebuie tot.

Rantaine mormăi printre dinți:

— Cu ăsta nu-i de glumit.

Ochii lui Clubin scăpărară. Vocea îi deveni rece și tăioasă ca oțelul. Strigă:

— Văd că te înșeli. Dumneata ești acela care te numești Furt, eu mă numesc Restituire. Ascultă, Rantaine, acum zece ani ai părăsit Guernesey-ul în toiul nopții, luând din casa unei asociații cincizeci de mii de franci, care erau ai tăi, dar ai uitat să lași pe loc alți cincizeci de mii de franci, care erau ai altuia. Acești cincizeci de mii de franci, pe care i-ai furat de la asociatul dumitale, excelentul și distinsul mess Lethierry, fac azi, împreună cu dobânzile cuvenite pe timp de zece ani, optzeci și unu de mii și șase sute șaizeci și șase de franci și șase centime. Ieri ai intrat la un zaraf. Am să-ți spun și numele, Rébuchet. Din strada Saint-Vincent. I-ai numărat șaptezeci și șase de mii de franci în bilete de bancă franceze, în schimbul cărora ai primit trei bancnote de câte o mie de lire sterline, plus moneda măruntă. Ai pus aceste bancnote în

tabachera de fier, iar pe aceasta ai pus-o în buzunarul cel mic din dreapta al cingătorii pantalonilor. Aceste trei mii de lire sterline valorează șaptezeci și cinci de mii de franci. În numele lui mess Lethierry, mă voi mulțumi cu această sumă. Plec mâine la Guernesey și vreau să-i duc banii. Rantaine, vasul cu trei catarge care staționează acolo este *Tamaulipas*. Ți-ai îmbarcat azi-noapte cuferele, printre sacii și bagajele echipajului. Vrei să părăsești Franța. Ai, desigur, motivele dumitale. Pleci la Arequipa. Barca vine să te ia. O aștepți aici. E aproape. I se aud vâslele. Depinde de mine să pleci sau să rămâi. Dar gata cu vorbăria! Aruncă-mi tabachera de fier.

Rantaine deschise buzunarul, scoase o cutie mică și o aruncă lui Clubin. Era tabachera de fier. Ea se rostogoli la picioarele lui Clubin.

Clubin se cinchi, fără să-și plece însă capul, și ridică tabachera cu mâna stângă, țintindu-l pe Rantaine cu cei doi ochi ai săi și cu cele șase gloanțe ale revolverului. Apoi strigă:

— Amice, întoarce-te cu spatele.

Rantaine se întoarse cu spatele.

Sieur Clubin își puse revolverul la subsuoară și apăsă de resortul tabacherei. Cutia se deschise.

Conținea patru bancnote, trei de câte o mie de lire și una de zece lire.

Îndoi cele trei bancnote de o mie de lire, le puse la loc în tabachera de fier, închise cutia și o puse în buzunar.

Apoi luă de jos o pietricică, înfășură pietricica în hârtia de zece lire și spuse:

— Întoarce-te.

Rantaine se întoarse.

Sieur Clubin continuă:

— Ți-am spus că mă voi mulțumi cu cele trei mii de lire. Iată cele zece lire pe care ți le dau înapoi.

Și-i aruncă lui Rantaine bancnota care învelea pietricica.

Rantaine, cu o lovitură de picior, făcu să zboare bancnota și pietricica în mare.

— Cum vrei – spuse Clubin. Atunci trebuie să fii bogat. Mi-ai luat o piatră de pe inimă!

Zgomotul lopeților, care se tot apropiase în răstimpul acestui dialog, încetă. Semn că barca ajunsese la picioarele falezei.

— Trăsura e jos. Poți pleca, Rantaine.

Rantaine se îndreptă spre scări și coborî printre stânci. Clubin se apropie cu băgare de seamă de marginea râpii și, întinzându-și gâtul, îl privi cum coboară.

Barca se oprise lângă ultima treaptă pe care o formau stâncile, chiar în locul unde căzuse grănicerul.

Tot uitându-se la Rantaine cum sare din piatră în piatră, Clubin mormăi:

— Sărmane numărul 619! El se credea singur. Rantaine credea că nu-s decât ei amândoi. Eu singur știam că suntem trei.

Zări la picioarele lui, în iarbă, ocheanul pe care-l scăpase grănicerul din mână. Îl ridică.

Zgomotul vâslelor se auzi din nou. Rantaine abia sărise în barcă și aceasta o și pornise în larg.

Când Rantaine se văzu în barcă și când, după primele lovituri de vâslă, faleza începu să rămână în urma lui, îndepărtându-se, el se ridică brusc în picioare, fața i se schimonosi îngrozitor și, arătând cu pumnul, strigă:

— Ha! Până și diavolul e-o canalie!

Câteva clipe după asta, Clubin, din înaltul falezei, în momentul când îndrepta ocheanul în direcția bărcii, auzi deslușit aceste cuvinte rostite de o voce puternică în mijlocul vuietului mării:

— Sieur Clubin, ești un om cinstit; dar ai să-mi dai voie să-i scriu lui Lethierry despre cele întâmplate. În barcă e și-un marinar din Guernesey, numit Ahier Tostevin, care face parte din echipajul lui *Tamaulipas* și care se va întoarce la Saint-Malo cu prilejul viitoarei călătorii a lui Zuela, și va depune mărturie că ți-am încredințat, pentru mess Lethierry, suma de trei mii de lire sterline.

Era vocea lui Rantaine.

Clubin era omul care, odată ce începea un lucru, îl ducea până la capăt. Neclintit ca și grănicerul și chiar pe locul în

care stătuse acesta, cu ocheanul la ochi, el nu pierdu o clipă din vedere barca. O văzu descrescând printre valuri, dispărând și reapărând, apropiindu-se de nava care staționa în larg, lipindu-se de ea, și apoi recunoscu statura înaltă a lui Rantaine pe puntea lui *Tamaulipas*.

Când barca fu trasă pe punte și așezată la locul ei, *Tamaulipas* porni. Vântul bătea dinspre uscat întețindu-se; vasul își întinse toate pânzele. Ocheanul lui Clubin rămase ațintit asupra acestei siluete care devenea din ce în ce mai schematică și, o jumătate de oră mai târziu, *Tamaulipas* nu mai era decât un punct negru, pierzându-se în zare, pe cerul pal al crepusculului.

Informații folositoare pentru persoanele care așteaptă scrisori de dincolo de ocean sau care se tem de ele

Și în seara aceea sieur Clubin se întoarse târziu.

Una din cauzele întârzierii sale o constituia faptul că, înainte de a se întoarce la han, se dusese până la poarta Dinan, unde erau mai multe cârciumi. El cumpărase dintr-o cârciumă, unde nu era cunoscut, o sticlă de rachiu, pe care-o pusese în buzunarul încăpător al bluzei sale marinărești, ca și când ar fi vrut s-o ascundă; apoi, întrucât Durande urma să plece a doua zi de dimineață, Clubin făcu o inspecție pe punte, pentru a se asigura că totul e în ordine.

Când sieur Clubin se întoarse la Hanul lui Jean, în sala cea joasă nu se mai găsea decât bătrânul căpitan de cursă lungă Gertrais-Gaboureau, care-și sorbea halba și-și fuma pipa.

Domnul Gertrais-Gaboureau salută pe Sieur Clubin între o sorbitură și un pufăit.

— Good bye[102], căpitane Clubin.

— Bună seara, căpitane Gertrais.

— În sfârșit, iată c-a plecat și *Tamaulipas*.

— Ah! zise Clubin – nici n-am băgat de seamă.

Căpitanul Gertrais-Gaboureau scuipă și zise:

— A șters-o Zuela.
— Când?
— În seara asta.
— Încotro?
— La dracu'.
— Fără îndoială; dar unde?
— La Arequipa.
— Habar n-aveam – spuse Clubin. Și adăugă: Mă duc să mă culc.

Aprinse lumânarea, se îndreptă spre ușă, dar se reîntoarse:
— Ai fost vreodată la Arequipa, căpitane Gertrais?
— Da. E cam mult de-atunci.
— Unde se face escală?
— Câte puțin prin toate părțile. Dar *Tamaulipas* nu va face nicio escală.

Domnul Gertrais-Gaboureau deșertă pe marginea unei farfurii scrumul pipei sale și continuă:

— Cunoști vasul de coastă cu trei catarge *Calul Troian* și frumosul *Trentemouzin*, tot cu trei catarge, care-au plecat la Cardiff. Eu nu eram de părere să plece, din cauza vremii. În ce hal s-au întors: *Calul Troian* era încărcat cu terebentină, a luat apă și, punând în mișcare pompele, și-a pompat, odată cu apa, toată încărcătura. Cât privește *Trentemouzin*, a suferit mai ales în părțile de sus: galionul{103}, brâul superior, verga gabier trinchet de sus{104}, traversa ancorei de la babord, toate-s distruse. S-a întors într-un hal fără hal. Arborele trinchet{105} n-a suferit nimic; a fost totuși serios zguduit. Toate legăturile de fier ale bompresului au dispărut și, lucru de necrezut, bompresul n-a fost decât strâmbat, însă cu totul despuiat; căptușeala vaporului e găurită de la babord pe-o suprafață de peste trei picioare pătrate. Iată ce va să zică să n-asculți de alții.

Clubin pusese lumânarea pe masă și începu să mute un șir de ace cu gămălie, care erau prinse în gulerul bluzei. El continuă:

— Parcă spuneai, căpitane Gertrais, că *Tamaulipas* nu va face nicio escală.

— Niciuna. Merge direct spre Chile.

— În cazul acesta, nu va putea trimite știri din drum.

— Ba s-avem iertare, căpitane Clubin. În primul rând, va putea trimite depeșe prin toate navele cu vele pe care le întâlnește și care se îndreaptă spre Europa.

— Așa-i!

— Apoi, unde mai pui cutia de scrisori a mării?

— Ce-i aceea, cutia de scrisori a mării?

— Nu știi ce-i aceea, căpitane Clubin?

— Nu.

— Când treci strâmtoarea Magellan.

— Ei, și?

— Pretutindeni zăpadă, tot timpul vijelii, vânturi păcătoase, o mare îngrozitoare.

— Și-apoi?

— După aceea, treci de capul Marmouth.

— Bine. Pe urmă?

— Apoi treci capul Valentin.

— Și-apoi?

— Apoi treci capul Isidore.

— Și-apoi?

— Apoi treci promontoriul Anna.

— Bine. Bine. Dar ce numești dumneata cutia de scrisori a mării?

— Am ajuns și la asta. Munți în dreapta, munți în stânga. Pretutindeni pinguini și pescăruși vestitori de furtună. O regiune înspăimântătoare. Pe toți sfinții! Pe toate maimuțele! Ce hărmălaie și cum te mai lovește! Vârtejul n-așteaptă să-i vină în ajutor cineva! Acolo trebuie să-ți supraveghezi traversa care ține lemnăria pupei! Acolo trebuie să-ți reduci pânza velelor. Acolo ești silit să înlocuiești vela mare cu flocul[106] și flocul cu trinchetinul[107]. Vijelie peste vijelie. Și apoi, câte patru, cinci șase zile se stă la capa seacă[108]. De multe ori dintr-o velatură[109] nou-nouță nu-ți mai rămân decât niște zdrențe. Ce mai dans! Rafale care-ți fac o corabie cu trei catarge să țopăie ca un purice. Am văzut pe un bric englez, *True blue*, un mic mus care lucra la ghiul[110], *măturat* de pe

bord și aruncat în fundul gheenei, cu săgeată cu tot. Zbori în aer parc-ai fi fluturaș, ce mai încolo! Am văzut pe submaistrul de pe *Revenue*, o goeletă frumușică, smuls de pe gabie trinchet și ucis pe loc. Am avut și eu copastia{111} distrusă și rama lacrimară{112} făcută piftie. Ieși de-acolo cu toate velele ciuruite. Fregate cu cincizeci de guri de foc iau apă ca niște panere. Și blestemata aia de coastă! Nimic mai mohorât. Stânci ciopârțite, ca și când cineva și-ar fi făcut o joacă din asta. Te apropii de Port-Famine. Acolo e mai rău ca oriunde. Cele mai grozave valuri pe care mi-a fost dat să le văd în viața mea. Niște regiuni infernale. Și, deodată, zărești aceste două cuvinte scrise cu roșu: *Post-Office*.

— Ce vrei să spui cu asta, căpitane Gertrais?

— Vreau să spun, căpitane Clubin, că imediat ce-ai trecut de promontoriul Anna, vezi pe-un bolovan înalt de-o sută de picioare un stâlp solid. Iar de stâlpul ăsta e legat un butoi. Butoiul ăsta e cutia poștală. Englezii s-au apucat să scrie pe el: *Post-Office*. Cu ce drept se amestecă ei? E poșta oceanului; și nu aparține acelui onorabil gentleman care e regele Angliei. Această cutie poștală e comună. Aparține tuturor națiunilor. *Post-Office*! Parc-ar fi pe chinezește! Îți face impresia unei cești de ceai, pe care diavolul ți-o oferă pe neașteptate. Și-acum, iată cum funcționează acest serviciu poștal. Fiecare navă care trece pe-acolo trimite stâlpului o barcă cu scrisorile pe care cei de pe navă vor să le expedieze. Vasul care vine din Atlantic trimite scrisorile pentru Europa, iar vasul care vine din Pacific trimite scrisorile pentru America. Ofițerul care îți conduce barca pune în butoi pachetul dumitale cu scrisori și-l ridică pe cel care se găsește acolo. Îți iei sarcina să expediezi aceste scrisori; iar nava care va trece pe-acolo în urma dumitale, își va lua sarcina să expedieze scrisorile dumitale. Întrucât navigația se face în sens contrar, continentul de unde vii dumneata este acela către care mă îndrept eu. Eu transport scrisorile dumitale, dumneata le transporți pe-ale mele. Butoiul e fixat de stâlp cu un lanț. Și plouă!… Și ninge!… Și bate grindina!… Păcătoasă mare! Păsările zboară în toate direcțiile. *Tamaulipas* va trece pe-acolo. Butoiul are un capac

bun, cu balamale, dar n-are nici broască, nici lacăt. După câte vezi, se poate scrie prietenilor. Scrisorile ajung la destinație.

— E foarte nostim – murmură Clubin, gânditor.

Căpitanul Gertrais-Gaboureau se întoarse la halba lui.

— Să presupunem că ticălosul ăsta de Zuela îmi scrie. Pungașul își zvârle mâzgăleala în butoi la Magellan, și peste patru luni primesc slova acestui nemernic. Dar, era să uit, Căpitane Clubin! Pleci mâine?

Clubin, cufundat ca într-un fel de transă, nu auzi. Căpitanul Gertrais repetă întrebarea. Clubin se trezi:

— Sigur, căpitane Gertrais. E ziua mea de plecare. Trebuie să plec mâine dimineață.

— În locul dumitale, eu n-aș pleca. Pielea câinilor miroase a jilav, căpitane Clubin. Păsările de mare dau de două nopți târcoale lanternei farului. Semn rău. Am un barometru care face fel de fel de trăsnăi. Luna e la primul pătrar; e maximum de umiditate. Am văzut adineauri cebareaua{113} închizându-și frunzele și-un câmp plin de trifoi cu tulpinile drepte ca lumânarea. Râmele ies la suprafață, muștele înțeapă, albinele nu se mai depărtează de stup, vrăbiile țin sfat. Iar sunetul clopotelor s-aude de la mari depărtări. Am auzit în această seară clopotele bisericii din Saint-Lunaire sunând toaca pentru vecernie. Și-apoi, la asfințit, soarele era murdar. Mâine va fi ceață mare. Nu te sfătuiesc să pleci. Mă tem mai mult de ceață, decât de uragan. Mare parșivă-i și ceața asta!

• Cartea a șasea • TIMONIERUL BEAT ȘI CĂPITANUL CUMPĂTAT

Stâncile Douvres

Cam cu cinci leghe la sud de Guernesey, în largul mării, în fața capului Plainmont, între insulele Mânecii și Saint-Malo, există un șir de stânci ieșite pe jumătate din mare, numite stâncile Douvres. E un loc extrem de primejdios.

Punctul de pe coasta Franței cel mai apropiat de stâncile

Douvres este capul Bréhant. Distanța dintre aceste stânci și coasta Franței e ceva mai mare decât aceea care desparte Franța de prima insulă din arhipelagul normand.

În aceste mări ale lumii civilizate, chiar și cele mai sălbatice regiuni stâncoase sunt rareori pustii. Întâlnești contrabandiști la Hagot, vameși la Binic, celți la Bréhant, crescători de stridii la Cancale, vânători de iepuri pe insula lui Cezar, la Césambre, pescuitori de crabi la Brecq-Hou, pescari cu năvoadele la Miniquiers, pescari cu sacul la Ecré-Hou. Pe stâncile Douvres nu întâlnești însă pe nimeni.

Păsările de mare sunt acolo ca la ele acasă.

Nu există întâlnire mai periculoasă. Stâncile Casquets, unde se spune că a naufragiat *Corabia Albă*, bancul Calvadosului, stânci submarine lângă insula Wikt, insula Ronesse. Care transformă țărmul de la Beaulieu într-un loc de groază, fundul înalt de la Préel, care gâtuie de la Marquel, din care cauză geamandurile zugrăvite în roșu trebuie să fie așezate din douăzeci în douăzeci de brațe{114}, locurile înșelătoare din jurul lui Etables și Plouha, cei doi drugi de granit de la sud de Guernesey, bătrânul Anderlo și micul Anderlo, Corbière, stâncile Hanois, insula Ras, pe care zicala: „Dacă treci pe lângă Ras și nu mori, apoi te-alegi cu o spaimă grozavă, te lovește damblaua", o recomandă ca pe-un loc înfiorător; „Femeile Moarte", strâmtoarea dintre Boue și Frouquie, „Ruina", dintre Guernesey și Jersey, stânca Hardent, dintre Minquiers și Chausey, „Calul Rău", dintre Golful Bouval și Barneville, au o faimă ceva mai bună. E preferabil să înfrunți toate aceste recifuri unul după altul, decât stâncile Douvres o singură dată.

Cu excepția stâncii Pater-Noster, dintre Guernesey și Serk, nu există pe tot întinsul primejdioasei Mări a Mânecii – Marea Egee a Occidentului – stânci care să inspire atâta groază ca stâncile Douvres.

Și încă de pe Pater-Noster poți lansa un semnal; cei care naufragiază acolo mai pot nădăjdui un eventual ajutor. La nord se vede capul Dicard, sau al lui Icar, și la sud reciful „Nasul Mare". De pe stâncile Douvres nu se vede nimic.

Vijelia, apa, norii, nemărginirea, pustiul. Nimeni nu trece prin fața stâncilor Douvres, afară doar de cei ce rătăcesc drumul. Granitul are acolo o înfățișare sălbatică și hidoasă. Peste tot numai prăpăstii. Neospitalitatea amenințătoare a abisului.

Ești în largul mării. Apa e foarte adâncă. Un recif cu totul singuratic, de felul stâncilor Douvres, atrage și adăpostește tot felul de animale, care simt nevoia de a fi cât mai departe de oameni. E un fel de uriaș madrepor submarin. Un labirint scufundat. Există acolo, la adâncimi unde înotătorii ajung cu greu, peșteri, grote subterane, văgăuni, încrucișări de drumuri întunecoase. Specii din cele mai monstruoase mișună peste tot locul. Se sfâșie unele pe altele. Crabii mănâncă peștii și sunt și ei la rândul lor sfâșiați. Viețăți înspăimântătoare, create pentru a nu fi văzute de ochiul omenesc, rătăcesc vioaie în această beznă. Vagi forme embrionare de guri, de antene, de tentacule, de înotătoare, de aripioare, de fălci căscate, de solzi, de gheare, de clești, plutesc, tremură, se umflă, se descompun și dispar într-o transparență sinistră. Înspăimântătoare roiuri de animale acvatice se mișcă de colo, până colo, fiecare cu rostul lui. Este un adevărat stup de hidre.

Acum patruzeci de ani, două stânci de-o formă cu totul neobișnuită semnalau de departe reciful Douvres navigatorilor de pe ocean. Erau doi colți verticali, ascuțiți și încovoiați, ale căror vârfuri mai-mai că se atingeau. Ți se părea că vezi ieșind din mare fildeșii unui elefant înghițit de valuri. Numai că aceștia erau înalți cât niște turnuri, parcă ai unui elefant mare cât un munte. Cele două turnuri naturale ale întunecatului oraș de monștri nu lăsau între ele decât o trecere îngustă, în care se năpusteau talazurile. Această trecere, întortocheată și lungă de mai mulți coți, părea un crâmpei de stradă strânsă între două ziduri. Acestor două stânci gemene li se spunea cele două Douvres. Erau: marea și mica Douvres. Una era înaltă de șaizeci de picioare, cealaltă de patruzeci. Necontenitul du-te-vino al valurilor a reușit în cele din urmă să facă o tăietură ca de fierăstrău la baza acestor turnuri, iar puternicul uragan din 26 octombrie 1859 a prăbușit unul din

ele. Cea care-a rămas în picioare, mica Douvres, e retezată și roasă mereu de apele mării.

Uneia din cele mai ciudate stânci din grupul Douvres i se spune Omul. Ea mai poate fi văzută și astăzi. În secolul trecut, niște pescari rătăciți printre aceste stânci au găsit în vârful ei un cadavru. Lângă cadavru se aflau o mulțime de scoici goale. Un om naufragiase în acele locuri și se refugiase acolo. Trăise un timp mâncând scoici, și-apoi murise. De aici și numele de Omul.

Tăcerile apei sunt lugubre. Zgomotul mării în veșnică mișcare se contopește cu liniștea înconjurătoare. Reciful Douvres e cufundat în această singurătate. De jur împrejurul lui, cât vezi cu ochii, frământarea nesfârșită a talazurilor mării.

Rachiu căzut din cer

Vineri dimineață, a doua zi după plecarea vasului *Tamaulipas*, Durande porni spre Guernesey.

Ea părăsi Saint-Malo la ora nouă.

Vremea era senină, nici urmă de ceață; aveai impresia că bătrânul căpitan Gertrais-Gaboureau spusese baliverne.

Îndeletnicirile lui sieur Clubin îl siliseră să-și neglijeze aproape cu totul încărcătura vasului. Nu îmbarcase decât câteva colete cu mărfuri din Paris pentru magazinele de lux din Saint-Pierre-Port, trei lăzi pentru spitalul din Guernesey, una cu săpun de sulf, alta cu lumânări și o a treia cu talpă franceză și cu piele fină de Cordova. Și aducea înapoi din încărcătura precedentă o ladă de zahăr tos și trei lăzi de ceai, care fuseseră respinse de vama franceză. Sieur Clubin îmbarcase puține vite; doar câțiva boi. Acești boi erau în cala vaporului, legați cam de mântuială.

Pe punte se găseau șase pasageri: un localnic din Guernesey, doi negustori de vite din Saint-Malo, un „turist”, cum se spunea în acea vreme, un parizian semi-burghez, probabil voiajor comercial, și un american care călătorea în scopul de-a împărți biblii.

Durande avea, fără a-l pune la socoteală pe Clubin, căpitanul vaporului, un echipaj format din șapte oameni: un timonier, un marinar pentru manipularea cărbunilor, un marinar marangoz, un bucătar, care la nevoie era și gabier, doi fochiști și un mus. Unul din cei doi fochiști era în același timp și mecanic. Acest fochist mecanic, un negru olandez foarte curajos și extrem de inteligent, evadat de pe plantațiile de zahăr din Surinam, se numea Imbrancam. Negrul Imbrancam înțelegea și slujea de minune motorul. La început de tot, apariția în mijlocul cazanelor a lui Imbrancam, negru din cap până-n picioare, a contribuit și ea în mare măsură la înfățișarea diabolică a Durandei.

Timonierul, născut la Jersey, dar originar din Cotentin, se numea Tangrouille. Tangrouille era dintr-o străveche familie de nobili.

Acest lucru era adevărat în sensul cel mai riguros al cuvântului. Insulele Mânecii sunt, ca și Anglia, o țară care ține la ierarhie. Și astăzi mai există acolo caste. Castele își au ideile lor, care constituie pavăza lor. Aceste idei ale castelor sunt pretutindeni aceleași, atât în India cât și în Germania. Noblețea se cucerește prin spadă și se pierde prin muncă. Ea se păstrează prin trândăvie. A nu face nimic înseamnă a trăi ca un nobil; sunt onorați numai cei care nu muncesc. O meserie degradează. În Franța de odinioară nu exista decât o singură excepție, și asta numai pentru meșterii sticlari. Golirea sticlelor contribuind oarecum la gloria nobililor, fabricarea lor nu era considerată ca o dezonoare. În arhipelagul Mânecii, ca de altfel și în Anglia, cine vrea să rămână nobil trebuie să rămână bogat. Un om care muncește nu poate fi nobil. Chiar dac-ar fi fost, muncind pierde acest titlu. Cutare marinar se trage din cavalerii care ridicau o companie întreagă de soldați dintre vasalii lor, dar acum nu mai e decât un simplu marinar. Străvechile catastife bisericești de la Coutances pomenesc despre o seniorie de Tangroville. Pe insulele normande, dacă sărăcești, ești repede eliminat din rândurile nobilimii. O schimbare în felul de pronunțare a numelui ajunge. Din Tangroville devii Tangrouille, și cu asta totul s-a terminat.

E tocmai ceea ce i s-a întâmplat timonierului de pe Durande. Tangrouille păstrase străvechea calitate a nobililor – cusur grav pentru un timonier – aceea de-a se îmbăta.

Sieur Clubin se încăpățânase să-l păstreze în serviciu. Garantase pentru el în fața lui mess Lethierry.

Timonierul Tangrouille nu părăsea niciodată vasul și dormea la bord.

În ajunul plecării, când sieur Clubin, la o oră destul de înaintată din noapte, venise pentru a face inspecția vaporului, Tangrouille era în hamacul său și dormea.

În timpul nopții, Tangrouille se trezi. Era un vechi obicei al lui de-a se trezi noaptea. Orice bețiv care e la stăpân își are mica lui ascunzătoare. Tangrouille și-o avea și el pe-a lui, pe care o numea cămară. Cămara secretă a lui Tangrouille era în tancul de apă. El și-o făcuse acolo, ca să nu-i dea nimeni de urmă. Era convins că ascunzătoarea nu era cunoscută decât de el. Căpitanul Clubin, fiind un om cumpătat, era sever. Puținul rom și rachiu englezesc pe care-l putea sustrage timonierul atenției vigilente a căpitanului era pus de-o parte în acest ungher misterios al tancului de apă, care este fundul unui tub de sondă{115} și avea aproape în fiecare noapte o întâlnire de dragoste cu această cămară. Supravegherea era riguroasă, de aceea cheful era sărăcăcios și excesele nocturne ale lui Tangrouille se mărgineau de obicei să tragă de două-trei ori câte-o dușcă pe furiș. Se întâmpla uneori ca și cămara să fie goală. În noaptea aceea, Tangrouille găsi aici o sticlă de rachiu la care nu se aștepta. Bucuria îi fu mare, dar mirarea și mai mare încă. Din care cer îi căzuse oare sticla? Nu-și putea aminti nici când, și nici cum adusese sticla asta pe vapor. O bău imediat, într-o oarecare măsură de prevedere, dar mai ales de teamă ca nu cumva rachiul să fie descoperit și confiscat. După aceea aruncă sticla în mare. A doua zi, când luă în mână bara cârmei, Tangrouille se clătina puțin.

Conduse totuși vaporul aproape ca de obicei.

Cât despre Clubin, el se întoarse, se știe, să se culce la Hanul lui Jean.

Clubin purta întotdeauna sub cămașă o cingătoare de piele

în care păstra, pentru orice eventualitate, o rezervă de douăzeci de guinee, cingătoare de care nu se despărțea decât în timpul nopții. Pe partea interioară a cingătorii era numele lui, sieur Clubin, scris chiar de mâna lui, pe pielea netăbăcită, cu cerneală groasă litografică, care nu se șterge.

Când se sculă, înainte de-a pleca, el puse în buzunarul cingătorii cutia de fier cu cei șaptezeci și cinci de mii de franci în bilete de bancă, apoi își strânse ca de obicei cingătoarea în jurul trupului.

Conversații întrerupte

Plecarea avu loc într-o atmosferă plină de bună dispoziție. Călătorii, imediat ce-și îngrămădiră cuferele și geamantanele pe bănci și sub bănci, trecură în revistă vaporul, așa cum se întâmpla întotdeauna, inspecție care pare obligatorie, într-atât e de obișnuită. Doi dintre pasageri, turistul și parizianul, nu văzuseră încă niciodată o navă cu aburi și, de la primele învârtituri ale roții, începură să admire spuma. Apoi admirară fumul. Ei examinară piesă cu piesă, și aproape șurub cu șurub, pe punte ca și între punți, toate aceste unelte marinărești cu puzderia lor de inele, de cârlige, de șuruburi și de buloane care, mulțumită preciziei și felului cum sunt îmbinate între ele, sunt asemeni unui uriaș giuvaier; giuvaier de fier poleit de furtuni cu rugină. Făcură înconjurul micului tun de alarmă amarat pe punte „cu un lanț, ca un câine de pază”, după cum remarcă turistul, și „acoperit c-o bluză de pânză gudronată, ca să nu răcească”, adăugă parizianul. Când vaporul se îndepărtă de țărm, se schimbară obișnuitele reflecții asupra perspectivei portului Saint-Malo. Saint-Malo se făcu mic în depărtare, apoi dispăru. Pe tot întinsul mării domnea liniște completă. Dâra pe care o lăsa vaporul în urmă era parcă un drum nesfârșit cu ciucuri de spumă, care se prelungea cât vedeai cu ochii, fără a face vreo cotitură.

Niciodată mașinile Durandei nu funcționaseră mai bine ca în acea zi. Vaporul se comporta de minune.

Către ora unsprezece, pe o boare răcoroasă care adia

dinspre nord-nord-vest, Durande se găsea în larg, în dreptul stâncilor Minquiers, cu mașinile sub presiune mică, navigând spre apus cu murele[116] din tribord și cât mai strâns de direcția vântului. Vremea se menținea senină și frumoasă. Totuși navele de pescuit se înapoiau din larg.

Încetul cu încetul, ca și cum fiecare s-ar fi grăbit să ajungă în port, marea se golea de vase.

Nu se putea spune că Durande urmase cu exactitate drumul ei obișnuit. Echipajul nu era îngrijorat, încrederea în căpitan fiind fără margini; totuși, poate din cauza greșelii timonierului, vaporul se abătuse puțin din drum. Părea că Durande se îndreaptă mai curând spre Jersey decât spre Guernesey. Puțin după ora unsprezece, căpitanul rectifică direcția și vaporul porni fără șovăială spre Guernesey. Nu se pierduse decât prea puțin timp. În zilele scurte însă, timpul pierdut își are neajunsurile lui. Pe cer strălucea un minunat soare de februarie.

Tangrouille, în starea în care se afla, nu era nici prea sigur pe picioare și nici prea stăpân pe brațul său. Din care cauză, bravul timonier făcea dese ambardee[117], ceea ce încetinea mersul vaporului. Vântul încetase aproape de tot.

Călătorul din Guernesey, care ținea în mână un ochean, îl îndrepta din când în când asupra unui nouraș de ceață cenușie pe care vântul îl tot plimba spre marginea de apus a zării, și care semăna cu un pămătuf de vată prăfuită.

Căpitanul Clubin avea obișnuita lui înfățișare austeră de puritan. Îți făcea impresia însă că e ceva mai atent ca de obicei.

Pe puntea Durandei domnea o atmosferă de liniște, de voioșie aproape. Călătorii vorbeau. Închizând ochii în timpul unei călătorii pe mare, îți poți da seama de starea mării după tonul convorbirilor. Deplina libertate de spirit a călătorilor corespunde liniștei depline a apei.

E imposibil, de pildă, ca o conversație de felul acesteia să aibă loc în alte condiții decât pe o mare foarte liniștită.

— Ia uită-te, domnule, la musca aceea frumoasă cu verde și roșu.

— S-o fi rătăcit pe mare și se odihnește și ea pe vapor.
— O muscă nu obosește așa de repede.
— E drept, i-atât de ușoară! O poartă vântul.
— A fost cântărită, domnul meu, o uncie{118} de muște, s-au numărat apoi muștele și s-au găsit, nici mai mult nici mai puțin de șase mii două sute șaizeci și opt.

Guerneseiezul cu ochean intră în vorbă cu negustorii de vite din Saint-Malo și flecăreala lor decurgea cam în felul următor:

— Boul din Aubrac are trupul rotund și îndesat, picioarele scurte și părul roșcat. E cam încet la lucru, din cauza picioarelor scurte.
— În privința asta, boul din Salers îi e superior.
— Am văzut și eu, domnule, doi boi frumoși în viața mea. Primul avea picioarele scurte, pieptul masiv, pulpa plină, șoldurile largi, lungimea dintre ceafă și crupă destul de mare, înălțimea greabănului respectabilă, pielea ușor de jupuit. Celălalt avea toate semnele că fusese îngrășat cu multă pricepere. Trupul îndesat, gâtul zdravăn, picioarele sprintene, pielea alb-roșcată, partea dindărăt atârnându-i de plină ce era.
— Asta-i rasa Cotentin.
— Da, dar în urma unei încrucișări cu un taur angus sau cu un taur Suffolk.
— Domnule, vrei sau nu să mă crezi, dar în sudul Franței sunt concursuri de măgari.
— De măgari?
— De măgari. Așa cum am avut onoarea să-ți spun. Și trebuie să știi că cei mai urâți sunt cei mai prețuiți.
— Atunci e la fel cu iepele care fată catâri. Cele mai urâte sunt și cele mai bune.
— Întocmai. Iapa din Poittevin. Burta mare, picioarele groase.
— Cea mai bună iapă de felul ăsta cunoscută până azi e un butoi pe patru stâlpi.

Nourașul de ceață zărit în depărtare crescuse. Forma acum la orizont un arc de aproape cincisprezece grade. S-ar fi spus că-i un nor care se târăște pe apă din lipsă de vânt. Vântul nu

mai bătea aproape deloc. Marea n-avea nici cea mai mică încrețitură. Cu toate că nu era încă miezul zilei, soarele pălea. Lumina, dar nu mai radia căldură.

— Mi se pare – spuse turistul – că vremea are să se schimbe.

— Poate-o să plouă – răspunse parizianul.

— Poate-o să fie ceață – zise americanul.

— Domnule – răspunse turistul – în Italia, cea mai mică cantitate de ploaie cade la Molfetta, iar cea mai mare la Tolmezzo.

La ora douăsprezece, potrivit obiceiului din arhipelag, clopotul anunță masa. Cine dori, coborî la dejun. Câțiva pasageri aveau la ei coșurile cu provizii și mâncară pe punte, înveselindu-se. Clubin nu mâncă defel.

În timpul mesei, conversațiile continuară cu aceeași însuflețire.

Guerneseiezul se apropie de american. Americanul îi zise:

— Cunoașteți marea asta?

— Firește, sunt doar de-aici.

— Și eu la fel – spuse unul dintre locuitorii din Saint-Malo.

Guerneseiezul consimți printr-o înclinare a capului și continuă:

— În momentul de față suntem în larg, dar nu mi-ar fi plăcut defel să fi avut ceață când eram în dreptul stâncilor Minquiers.

Americanul se adresă locuitorilor din Saint-Malo:

— Insularii pot fi considerați pe bună dreptate mai mult decât cei de pe coastă, oameni ai mării.

— E drept, noi cei de pe coastă nu putem face baie decât până la brâu.

— Ce sunt stâncile Minquiers? continuă americanul.

Locuitorul din Saint-Malo răspunse:

— Niște pietricele tare păcătoase.

— Mai sunt apoi stâncile Grelets – făcu guerneseiezul.

— Fără îndoială – răspunse maluinul.

— Și Chouas – adăugă guerneseiezul.

Maluinul izbucni în râs:

— Da’ dacă stăm să le numărăm pe toate, mai sunt și „Sălbaticii”.

— Și „Călugării” – observă guerneseiezul.

— Și „Rața” – exclamă maluinul.

— Domnule – răspunse guerneseiezul politicos – dumneata ai răspuns la toate.

— Maluinul e om șiret[119]. Și spunând asta, maluinul făcu eu ochiul.

Turistul interveni și el cu o întrebare:

— Va trebui oare să străbatem tot șirul de stânci?

— Defel. L-am lăsat în urmă, spre sud-sud-est. Și guerneseiezul continuă: Cu mici, cu mari la un loc, reciful Grelets numără cincizeci și șapte de vârfuri.

— Și Minquiers patruzeci și opt – spuse maluinul.

Aici dialogul continuă numai între maluin și guerneseiez:

— Pot să le număr pe toate.

— De la Dérée până la Insula cea Mare?

— Da.

— Și „Casele”?

— Care sunt în număr de șapte în mijlocul stâncilor Minquiers! Da, și pe ele.

— Văd că știi toți bolovanii.

— Dacă n-am cunoaște noi pietrele, n-am mai fi din Saint-Malo.

— Îți face plăcere s-auzi cum raționează un francez.

Maluinul se înclină la rândul său și zise:

— „Sălbaticii”, trei stânci.

— Și „Călugării”, două.

— Și „Rața”, una.

— „Rața” arată singură că-i numai una.

— Nu, pentru că Suarda sunt patru stânci.

— Ce numiți dumneavoastră Suarda? întrebă guerneseiezul.

— Noi numim Suarda ceea ce numiți dumneavoastră Chouas.

— Nu-i recomandabil să treci între „Rața” și Chouas.

— Numai păsările pot face așa ceva.

— Și peștii.

— Nu-i atât de ușor nici pentru ei. Pe furtună se izbesc de pereții stâncilor.

— În Minquiers e și nisip.

— Da, în jurul „Caselor”.

— Din Jersey se pot vedea opt stânci.

— De pe plaja Azette, ai dreptate. Dar nu opt, ci șapte.

— În timpul refluxului te poți plimba printre stâncile Minquiers.

— Da, apele descoperă o suprafață destul de mare.

— Și stâncile Dirouilles?

— Stâncile Dirouilles n-au nimic comun cu stâncile Minquiers.

— Vreau să spun că sunt periculoase.

— Dar numai spre Granville.

— Se vede că și vouă, celor din Saint-Malo, vă e drag, ca și nouă, să navigați în apele astea.

— Da – răspunse maluinul – cu singura deosebire că noi spunem: „Obișnuim să navigam”, pe câtă vreme voi spuneți: „Ni-e drag să navigam”.

— Sunteți marinari buni.

— Eu sunt negustor de vite.

— Ia să vedem, atunci, cine era din Saint-Malo?

— Surcouf{120}.

— Și altul?

— Duguay-Trouin{121}.

Aici interveni voiajorul comercial din Paris:

— Duguay-Trouin? A fost prins de englezi. Era un om pe cât de simpatic, pe atât de curajos. Și a plăcut mult de tot unei tinere englezoaice. Ea a fost aceea care l-a scos din închisoare.

În acel moment o voce tunătoare strigă:

— Ești beat!

Unde se dezvăluie toate calitățile de căpitan ale lui Clubin

Toți se întoarseră.

Era căpitanul care-l apostrofa pe timonier.

Sieur Clubin nu tutuia pe nimeni. Ca să arunce asemenea cuvinte timonierului Tangrouille, trebuia să fie tare furios, sau să țină mult să pară furios.

O explozie de mânie venită la timp te scapă de răspundere și te ajută uneori s-o treci pe spinarea altuia.

Căpitanul, în picioare pe puntea de comandă, între cele două apărătoare ale roților în zbaturi, se uita țintă la timonier. Repetă printre dinți:

— Bețivule!

Cinstitul Tangrouille își lăsă capul în jos.

Negura se întinsese. Ea ocupa acum aproape jumătate din orizont. Înainta în toate direcțiile dintr-o dată: ceața se aseamănă întrucâtva cu o picătură de ulei. Se lărgea pe nesimțite. Vântul o împingea fără grabă și fără zgomot. Iar ea punea încetul cu încetul stăpânire pe ocean. Venea dinspre nord-vest și vaporul o avea în provă. Era ca o masivă faleză mișcătoare și cu contururile șterse. Intra în mare ca un zid. Într-un anumit punct, imensa întindere de apă intra sub ceață și dispărea.

Distanța dintre vapor și acest punct era încă de aproximativ o jumătate de milă. Dacă vântul și-ar fi schimbat direcția, s-ar fi putut evita cufundarea în negură: dar pentru asta ar fi trebuit să și-o schimbe numaidecât. Intervalul acela de-o jumătate de milă se scurta văzând cu ochii. Durande înainta, dar în același timp înainta și negura. Ea se îndrepta spre vapor, și vaporul se îndrepta spre ea.

Clubin dădu ordin să se mărească presiunea și să se cârmească spre răsărit.

Ocoli în felul acesta negura câtva timp, dar ea înainta mereu. Totuși vaporul naviga încă în plin soare.

Se pierdea însă un timp prețios cu aceste manevre, care anevoie puteau reuși. Noaptea se lăsa repede în luna februarie.

Guerneseiezul examina cu atenție ceața. Spuse maluinilor:

— Nerușinată ceață.

— O adevărată murdărie pe mare – observă unul dintre maluini.

Celălalt maluin adăugă:

— Iată ce poate strica farmecul unei călătorii pe mare.

Guerneseiezul se apropie de Clubin:

— Căpitane Clubin, mi-e teamă că ceața se va întinde până la noi.

Clubin răspunse:

— Voiam să rămân la Saint-Malo, dar am fost sfătuit să plec.

— Cine v-a sfătuit?

— Niște vechi marinari.

— La drept vorbind – reluă guerneseiezul – ați avut dreptate să plecați. Cine știe dacă mâine nu va fi furtună? În anotimpul ăsta nu te poți aștepta la nimic bun.

Câteva minute mai târziu, Durande intră în norul de ceață.

Fu o clipă ciudată. Dintr-o dată, cei care se aflau la pupa vaporului nu mai văzură pe cei ce se găseau la prova. Un perete moale, cenușiu, tăia vaporul în două.

Apoi întregul vapor dispăru în ceață. Soarele nu mai era decât un fel de lună mai mare. Brusc, toată lumea începu să tremure. Călătorii își puseră pardesiurile, iar marinarii mantalele de ploaie. Marea, aproape fără nicio cută, ascundea recea amenințare a imobilității. S-ar părea că excesul acesta de calm își are tâlcul lui. Totul era plumburiu și opac. Coșul negru și fumul negru luptau împotriva acestei lividități care învăluia vaporul.

Abaterea spre răsărit nu mai avea acum niciun rost. Căpitanul îndreptă vasul spre Guernesey și mări presiunea.

Pasagerul guerneseiez, dând târcoale compartimentului căldărilor, auzi pe negrul Imbrancam vorbind cu camaradul lui, fochistul. Pasagerul ascultă cu atenție. Negrul spunea:

— Azi-dimineață, pe soare, mergeam încet; acum, în plină ceață, mergem repede.

Guerneseiezul reveni lângă sieur Clubin.

— Căpitane Clubin, nu-i nimic îngrijorător, totuși nu dăm prea mare presiune?

— Ce să facem, domnule? Trebuie să câștigăm timpul pierdut din cauza bețivanului ăstuia de timonier.

— E drept, căpitane Clubin.

Și Clubin adăugă:

— Mă grăbesc s-ajungem cât mai repede. Avem destul de furcă cu ceața; gândește-te ce-ar fi să ne apuce și noaptea!

Guerneseiezul se apropie de maluin și spuse:

— Avem un căpitan minunat.

Din când în când, fâșii mari de ceață, care păreau dărăcite se iveau greoaie și ascundeau soarele. Apoi, acesta reapărea mai palid încă, ca și când ar fi fost bolnav. Peticul de cer care se mai zărea semăna cu cercurile murdare și pătate de ulei dintr-un vechi decor de teatru.

Durande trecu în apropierea unui cuter care, din prudență, aruncase ancora. Era cuterul *Shealtiel* din Guernesey. Căpitanul cuterului băgă de seamă viteza mare a Durandei. I se păru de asemeni că nu se află pe drumul cel bun și că vasul cârmea prea mult spre apus. Vaporul acesta, care naviga în ceață cu toată viteza, îl umplu de mirare.

Pe la orele două după-amiază, negura era atât de deasă, încât căpitanul trebui să părăsească pasarela de comandă și să vină lângă timonier. Soarele dispăruse, de jur împrejur nu era decât ceață. Pe punțile Durandei domnea un soi de întunecime albă. Vaporul naviga în mijlocul unei palori difuze. Nu se mai vedea cerul și nu se mai vedea nici marea.

Vântul încetase.

Bidonul cu terbentină, atârnat de un inel dedesubtul pasarelei, n-avea nici cea mai mică oscilație. Pasagerii nu mai scoteau o vorbă.

Totuși, parizianul fredona printre dinți cântecul lui Béranger:

„*Într-o zi, Dumnezeu s-a trezit*”…

Unul dintre maluini i se adresă:

— Domnul vine de la Paris?

— Da, domnule.

…. „*Și pe geam și-a scos capul, grăbit*”.

— Ce mai e nou pe la Paris'?

… „*Planeta lor poate-a pierit*".

— La Paris, domnul meu, toate merg de-a-ndoaselea.

— Atunci, pe uscat lucrurile se petrec ca și pe mare.

— Da, e drept, avem o ceață tare păcătoasă.

— Și care poate aduce numai nenorociri.

Parizianul exclamă:

— Și, mă rog, pentru ce nenorociri? La ce bun nenorociri? Cui servesc nenorocirile? E ca și cu incendiul de la Odeon{122}. Atâtea familii pe drumuri. E oare drept lucrul ăsta? Nu știu, domnule, de ce religie ești dumneata, dar întrucât mă privește, trebuie să spun că nu sunt mulțumit deloc.

— Nici eu – spuse maluinul.

— Tot ce se petrece aici pe pământ – reluă parizianul – îți face impresia unui obiect al cărui mecanism se strică. Îmi vine să cred că bunul Dumnezeu ne-a părăsit.

Maluinul se scarpină în creștetul capului, ca unul care încearcă să înțeleagă. Parizianul continuă:

— Bunul Dumnezeu e absent. Ar trebui să se dea un decret pentru a-l obliga să-și reia reședința. S-a dus la vila lui de la țară și nu se mai ocupă de noi. De aceea totul merge anapoda. Nu mai încape nicio îndoială, scumpul meu domn, că bunul Dumnezeu nu mai e la conducere, că e în vacanță și că locțiitorul său, cine știe ce înger seminarist, sau ce dobitoc cu aripi de vrabie, se află în fruntea bucatelor.

Căpitanul Clubin, care se apropiase de cei doi interlocutori, puse mâna pe umărul parizianului.

— Sst! spuse el. Ia seama, domnule, la ceea ce spui! Suntem pe mare.

Nimeni nu mai rosti un cuvânt.

După cinci minute, guerneseiezul, care ascultase toată conversația, murmură la urechile maluinului:

— Și pe lângă toate astea, mai avem și-un căpitan religios.

Nu ploua, dar te simțeai muiat din cap până-n picioare. Nu-

ți dădeai seama de drumul străbătut decât după creșterea neliniștii. Aveai impresia că pătrunzi în chiar inima tristeții. Ceața așterne liniștea peste ocean; ea potolește valurile și înăbușă vântul. În această liniște, horcăitul Durandei avea ceva neliniștitor și jalnic.

Nu se mai încrucișa cu niciun vas. Dacă, în depărtare, fie înspre Guernesey, fie înspre Saint-Malo, s-ar fi găsit pe mare vreun vas în afara ceții, pentru el, Durande, înecată în ceață, ar fi rămas nevăzută, și lunga ei dâră de fum ieșind din nimic i-ar fi făcut impresia unei comete negre pe cerul alb.

Deodată, Clubin strigă:

— Blestematule! Ai manevrat greșit! Ai să provoci avarii. Ai merita să fii pus în lanțuri. Șterge-o de aici, bețivule!

Și luă el în mâinile sale cârma.

Umilit, timonierul se refugie printre manevrele de la prova.

Guerneseiezul spuse:

— Acum suntem salvați.

Vaporul continua să înainteze cu repeziciune.

Pe la orele trei, marginea de jos a ceții începu să se ridice și marea fu văzută din nou.

— Asta nu-mi place – zise guerneseiezul.

Ceața nu poate fi risipită decât de soare sau de vânt. Dacă o risipește soarele, e bine; de o împrăștie vântul, e mai puțin bine. Ca s-o risipească soarele era prea târziu. În februarie, la orele trei după-amiază, soarele nu mai are putere. Iar dacă vântul începe să sufle la această oră din zi, e un lucru foarte neplăcut. Acesta e adesea semnul prevestitor al uraganului.

De altfel, vântul sufla atât de încet, încât abia îl simțeai.

Clubin, cu ochii la busolă, ținând echea cârmei și guvernând, bombănea printre dinți cuvinte de felul acesta, care ajungeau până la urechile pasagerilor:

— Nu-i timp de pierdut. Bețivul ăsta ne-a întârziat destul.

Fața lui era, de altfel, complet lipsită de expresie.

Marea era mai puțin liniștită sub ceață. Se întrezăreau unele valuri. Raze de lumină rece, ca de gheață, pluteau la suprafața apei. Aceste plăci de lumină jucând deasupra valurilor produc îngrijorare marinarilor. Ele indică spărturile

făcute de vânturile care suflă la mari înălțimi în tavanul ceții. Ceața se risipea, dar se lăsa apoi din nou, mai deasă. Uneori opacitatea era completă. Vaporul era prins într-o adevărată banchiză de ceață. Din când în când, cerul acesta periculos se întredeschidea ca un clește, lăsând să se întrevadă o fărâmă de orizont, apoi se închidea la loc.

Guerneseiezul, înarmat cu ocheanul său, stătea ca o santinelă la prova vaporului.

O rază de lumină străbătu o clipă prin ceață, apoi dispăru.

Guerneseiezul se întoarse înspăimântat:

— Căpitane Clubin!

— Ce-i?

— Mergem direct spre stâncile Hanois.

— Te înșeli – spuse rece Clubin.

Guerneseiezul insistă:

— Sunt absolut sigur.

— Imposibil.

— Am zărit chiar acuma stânci la orizont.

— Unde?

— Acolo.

— Acolo-i largul. Imposibil.

Și Clubin continuă să-și conducă vaporul spre punctul arătat de călător.

Guerneseiezul privi din nou prin ochean. În clipa următoare alergă spre Clubin:

— Căpitane!

— Ei, ce mai e?

— Întoarce.

— De ce?

— Sunt sigur c-am văzut o stâncă foarte înaltă și încă aproape de tot. Este marele Hanois.

— Ai văzut un sul de ceață mai deasă.

— E marele Hanois. Întoarce, pentru numele lui Dumnezeu!

Clubin cârmi brusc.

Clubin stârnește culmea admirației

Se auzi o trosnitură. Sfărâmarea unui vapor pe-un fund mic în largul mării e unul din zgomotele cele mai îngrozitoare pe care și le poate închipui cineva. Durande se opri brusc.

Din cauza ciocnirii, mai mulți pasageri căzură și se rostogoliră pe punte.

Guerneseiezul ridică mâinile spre cer:

— Ne-am ciocnit de Hanois! Spuneam eu!

Un strigăt ascuțit răsună pe vapor:

— Suntem pierduți!

Vocea lui Clubin, scurtă și uscată, domină strigătul:

— Nimeni nu-i pierdut! Și tăcere!

Bustul negru și gol al lui Imbrancam ieși prin deschizătura pătrată a sălii căldărilor.

Negrul spuse calm:

— Căpitane, a început să intre apa. Și-are să se stingă focul.

Clipa fu îngrozitoare.

Ciocnirea semănase cu o sinucidere. Să fi fost făcută anume și tot n-ar fi fost mai îngrozitoare. Durande se năpustise asupra stâncii, ca și când ar fi vrut s-o ia cu asalt. Un vârf ascuțit intrase în vapor ca un cui. Mai mulți metri pătrați din bordajul vasului se prefăcuseră în țăndări, etrava era ruptă, bompresul sfărâmat, prova distrusă. Corpul deschis al navei sorbea apa mării ca un gâlgâit oribil. Era o rană adâncă prin care pătrundea naufragiul. Ciocnirea fusese atât de violentă, încât sfărâmase în partea dindărăt a vaporului lanțurile cârmei care, smulsă din locul ei, se bălăbănea încoace și încolo. Stânca găurise vaporul, și-n jur nu se vedea decât negura deasă și compactă, acum aproape neagră. Se lăsa noaptea.

Durande se scufunda cu partea dinainte, ca un cal străpuns în măruntaie de coarnele unui taur.

Murise.

Momentul când fluxul atinge jumătatea înălțimii lui se făcea simțit pe mare.

Tangrouille se trezise din beție; nimeni nu rămâne beat în timpul unui naufragiu; coborî în spațiul dintre cele două punți, apoi se urcă din nou pe punte și spuse:

— Căpitane, apa năvălește în cală. În zece minute va fi la nivelul găurilor de scurgere.

Călătorii fugeau de colo până colo pe puntea vasului, înnebuniți de spaimă, frângându-și mâinile, aplecându-se peste bord, uitându-se la mașină, făcând toate mișcările acelea inutile care însoțesc clipele de groază. Turistul leșinase.

Clubin făcu semn cu mâna, și se făcu liniște. Îl întrebă pe Imbrancam:

— Cât timp mai poate funcționa mașina?

— Cinci până la șase minute.

Apoi se adresă călătorului din Guernesey:

— Eram la cârmă. Dumneata ai zărit stânca. Pe care dintre stâncile Hanois ne aflăm?

— Pe cea violetă. Adineauri, când s-a făcut puțină lumina, am recunoscut-o foarte bine.

— Fiind pe stânca cea violetă – continuă Clubin – avem la babord marele Hanois, iar la tribord micul Hanois. Suntem la o milă de uscat.

Echipajul și călătorii ascultau, tremurând de îngrijorare și de încordare, cu ochii țintă la căpitan.

Se să descarce vaporul ar fi fost fără rost, și de altfel imposibil. Ca să se arunce încărcătura în mare, ar fi însemnat să se deschidă saborzii[123] parapetului și să se mărească pericolul pătrunderii apei în vapor. Să se fundarisească ancora n-ar mai fi folosit la nimic: vaporul era ținut locului. De altminteri, dacă s-ar fi fundarisit ancora în acel loc, lanțul s-ar fi încurcat în traversă. Mașina ne-având nicio stricăciune și putând fi folosită atâta timp cât focul mai ardea, adică numai câteva minute, roțile cu zbaturi mai puteau fi puse în mișcare de aburi, vaporul dat înapoi și smuls din recif. În acest caz, însă, vasul s-ar fi scufundat imediat. Într-o oarecare măsură, stânca astupa deschizătura și împiedica năvala apei. Era un fel de tampon. Dacă s-ar fi destupat deschizătura, ar fi fost cu neputință să oprești năvala apei sau să ajungi la pompe. Cine scoate pumnalul din rană ucide numaidecât rănitul. Smulgerea vasului din stânca însemnă pur și simplu scufundarea lui.

Boii din cală ajunși de apă începură a mugi.

Clubin ordonă:

— Să se coboare șalupa.

Imbrancam și Tangrouille se repeziră și desfăcută parâmele. Restul echipajului privea împietrit.

— Toată lumea la manevră! strigă Clubin.

De data asta ascultară cu toții.

Șalupa fu coborâtă pe mare.

În acel moment, roțile Durandei se opriră, fumul încetă, focarul căldării fu inundat.

Călătorii, lunecând de-a lungul scării sau agățându-se de manevrele curente, cădeau mai mult decât coborau în șalupă. Imbrancam ridică turistul leșinat, îl duse în șalupă, apoi se urcă din nou în vapor.

Marinarii se îmbulzeau în urma călătorilor. Micul mus se rostogolise sub picioarele lor și ei călcau peste copil.

Imbrancam bară trecerea:

— Nimeni nu trece înaintea copilului – spuse el.

Îndepărtă cu brațele lui negre pe marinari, ridică băiețașul și-l întinse călătorului guerneseiez care, stând în picioare în șalupă, primi copilul.

Copilul fiind salvat, Imbrancam se dădu la o parte și spuse celorlalți:

— Treceți.

În timpul acesta, Clubin se duse în cabină și împacheta documentele de bord și instrumentele. Scoase busola din habitaclu{124}. Dădu documentele și instrumentele lui Imbrancam, iar busola lui Tangrouille, și le spuse: „Coborâți în șalupă”.

Aceștia coborâră. Echipajul îi precedase. Șalupa era plină. Apa îi ajungea până la margini.

— Acum – strigă Clubin – plecați.

Un strigăt se ridică din șalupă:

— Și dumneata, căpitane?

— Eu rămân.

Naufragiații au puțin timp pentru discuții și încă și mai puțin pentru înduioșări. Totuși, cei care erau în șalupă și, într-

o oarecare măsură, în siguranță, încercară o emoție, și aceasta nu din cauza situației lor. Toate vocile stăruiră în același timp:

— Vino cu noi, căpitane.

— Eu rămân.

Guerneseiezul, care era un bun cunoscător al mării, răspunse:

— Ascultă, căpitane. Ai eșuat pe stâncile Hanois. De aici până la Plainmont nu ai decât o milă înot. Dar cu barca nu poți trage la țărm decât la Roquaine, iar până acolo sunt două mile. E ceață și o sumedenie de brizanți. Șalupa nu va ajunge la Roquaine înainte de două ore. Și se va lăsa noaptea. Fluxul crește, vântul se întețește. Se apropie furtuna. Am fi bucuroși să ne întoarcem și să te luăm, dar dacă începe vijelia, va fi cu neputință. Dacă rămâi, ești pierdut. Vino cu noi.

Parizianul interveni:

— Șalupa e plină, ba chiar prea plină, și-un om în plus va fi un om prea mult. Dar suntem treisprezece, ceea ce e rău pentru barcă și-i mai bine s-o supraîncărcăm cu un om, decât cu o cifră. Vino, căpitane.

Tangrouille adăugă:

— Toate astea sunt din vina mea și nu din a dumneavoastră. Nu-i drept să rămâneți aici.

— Rămân – spuse Clubin. În noaptea asta vaporul va fi făcut bucăți de furtună. Nu-l voi părăsi. Când vaporul e pierdut, căpitanul moare. Se va zice despre mine: „Și-a făcut datoria până la capăt”. Tangrouille, te iert. Și încrucișându-și brațele strigă: Atenție la comandă. Dați drumul parâmei în bandă. Afară prova! Plecați!

Șalupa se clătină. Imbrancam pusese mâna pe cârmă. Toate mâinile care nu vâsleau se întinseră spre căpitan. Din toate gurile se auzi un strigăt:

— Ura pentru căpitanul Clubin!

— Minunat om! zise americanul.

— Domnule – răspunse guerneseiezul – e cel mai cinstit om de pe tot întinsul mării.

Tangrouille plângea.

— Dac-aș fi avut suflet – murmură el – aș fi rămas cu el.

Șalupa se cufundă în ceață și dispăru.
Nu se mai văzu nimic.
Zgomotul vâslelor descrescu, și-apoi se pierdu cu totul.
Clubin rămase singur.

Interiorul unui abis luminat

Când omul acesta se văzu pe stâncă, înconjurat de neguri, în mijlocul apei, departe de orice legături cu lumea departe de orice zgomot omenesc, socotit de ceilalți ca și mort, singur între marea care creștea și noaptea care cobora, el resimți o bucurie adâncă.

În sfârșit, izbutise.

Își împlinise visul. Polița cu scadență lungă pe care-o emisese asupra soartei îi era achitată.

Pentru el, a fi părăsit însemna a fi mântuit. Se găsea pe stâncile Hanois, la o milă de țărm; avea asupra lui șaptezeci și cinci de mii de franci. Nicicând nu fusese înscenat un naufragiu cu mai multă pricepere. Nimic nu lipsise; e drept însă că totul fusese prevăzut. Clubin, încă din tinerețe, nutrise un gând: să-și pună cinstea ca miză la ruleta vieții, să treacă drept om integru, și-apoi să-și aștepte momentul, să lase ca miza să crească necontenit, să găsească mijlocul cel mai bun pentru a-și realiza planul, să descopere clipa cea mai potrivită; și-atunci să nu dibuiască, ci să înșface cu amândouă mâinile; să dea o lovitură, dar să nu dea decât una singură, să termine printr-un jaf și să-i lase în urma lui pe imbecili cu gura căscată. Înțelegea să realizeze dintr-o dată ceea ce nu le reușeau escrocilor de rând în douăzeci de lovituri la șir. Și, în timp ce ei ajung la spânzurătoare, el să ajungă la avere. Întâlnirea cu Rantaine fusese raza lui de lumină. Își făuri numaidecât planul. Să-l silească pe Rantaine să restituie tot ceea ce luase; cât privește eventualele mărturisiri ale acestuia, să le facă nule și neavenite, dispărând; a trece drept mort e cea mai năstrușnică dispariție; pentru aceasta trebuia distrusă Durande. Acest naufragiu era necesar. Și-apoi, pe lângă toate astea, să dispară lăsând în urma lui un renume bun, întreaga-i

existență înfățișându-se ca o capodoperă. Cine l-ar fi văzut pe Clubin în timpul naufragiului, ar fi crezut că are în fața sa un demon fericit.

Trăise o viață întreagă pentru această clipă.

Întreaga lui făptură exprima doar atât: în sfârșit! O seninătate înspăimântătoare își aruncă palida-i lumină pe fruntea asta întunecată. Ochii lui lipsiți de expresie, în fundul cărora ți se părea că vezi un perete, deveniră profunzi și înfricoșători. Focul care-l mistuia pe dinăuntru se răsfrângea în privire.

Ticălosul care sălășluia tăinuit în Clubin făcu explozie.

Clubin privi întunericul nesfârșit din jur și nu-și putu reține un hohot de râs, înfundat și sinistru.

Era în sfârșit liber! Era în sfârșit la suprafață. Își rezolva problema.

Clubin avea tot timpul înaintea lui. Fluxul creștea și, în consecință, susținea vaporul pe care, până în cele din urmă, avea să-l ridice chiar. Vaporul era puternic țintuit de stâncă; niciun pericol să se scufunde. Pe de altă parte trebuia lăsat șalupei timp destul să se depărteze – să piară poate; Clubin nădăjduia din suflet acest lucru.

În picioare pe Durande naufragiată, își încrucișa brațele, sorbind cu nesaț această singurătate în mijlocul tenebrelor.

Clubin rămase un timp pe gânduri: își contempla onestitatea așa cum își privește șarpele vechea-i piele năpârlită.

Toată lumea crezuse în cinstea lui și, într-o oarecare măsură, chiar și el.

Izbucni într-un hohot de râs.

Aveau să-l creadă mort, pe câtă vreme el era bogat. Aveau să-l creadă pierdut, pe câtă vreme el era salvat. Ce strașnic renghi jucase el prostiei universale!

Și în această prostie universală era cuprins și Rantaine. Clubin se gândea la Rantaine cu un dispreț fără margini. Disprețul dihorului față de tigru! Această dispariție care nu-i reușise lui Rantaine, lui, lui Clubin, îi reușise pe deplin. Rantaine pleca în mod rușinos, iar el, Clubin, dispărea

triumfător. Se substituise lui Rantaine în ceea ce privea fapta nelegiuită a acestuia, și câștigul îi revenise lui, lui Clubin.

În ceea ce privea viitorul, el nu avea un plan bine precizat. Avea, în cutia de fier ascunsă în cingătoare, cele trei bancnote. Această certitudine îi era suficientă. Își va schimba numele. Există țări în care șaizeci de mii de franci valorează șase sute de mii. N-ar fi o soluție rea să meargă într-unul din acele colțuri îndepărtate ale pământului și să trăiască cinstit cu banii pe care-i luase înapoi de la hoțomanul de Rantaine. Să speculeze, să intre în marele comerț, să-și sporească capitalul, să devină cu adevărat milionar, nici asta n-ar fi tocmai rău.

De pildă, la Costa-Rica, unde marele comerț cu cafea abia începea, existau posibilități de a câștiga tone de aur. Avea să vadă el.

Dar puțin îl interesau toate astea. Avea destul timp să se gândească mai târziu la ele. Deocamdată, ceea ce fusese mai greu se și făcuse. Să-l despoaie pe Rantaine, să dispară împreună cu Durande, asta fusese problema principală. Ea fusese rezolvată. Restul era simplu. Nicio piedică cu putință de-acum încolo. Nimic de care să-i fie teamă. Nimic nu mai putea surveni. Va ajunge la țărm înot, noaptea va ajunge la Plainmont, va escalada faleza, se va îndrepta spre „Casa cu stafii", unde va intra fără nicio greutate cu ajutorul frânghiei cu noduri pe care și-o ascunsese dinainte în crăpătura unei stânci, va găsi în casă sacul-valiză în care se aflau veșminte uscate și merinde, iar acolo va putea aștepta în tihnă, știind foarte bine că nu vor trece nici opt zile și contrabandiști din Spania, probabil și Blasquito, vor sosi la Plainmont și, pentru câteva guinee, îl vor duce nu la Torbay, cum îi spuse lui Blasco pentru a-i îndepărta presupunerile și pentru a-l trage pe sfoară, la rândul său, ci la Pasages sau la Bilbao. De acolo va pleca la Vera Cruz sau în Nouvelle Orléans. De altfel, sosise momentul să se arunce în apă, șalupa fiind departe. O oră de înot era un fleac pentru Clubin, și numai o milă îl despărțea de uscat, întrucât se găsea pe stâncile Hanois.

În acest punct al reveriei lui Clubin. O spărtură se produse în negura care-l înconjura. Înspăimântătoarele stânci Douvres

îi apărură în fața ochilor.

Intervine neașteptatul

Clubin privea năuc. Era într-adevăr pe îngrozitoarea stâncă singuratică.

Era cu neputință să te înșeli în privința acestei siluete diforme. Cele două stânci gemene se înălțau într-un chip înspăimântător, lăsând să se vadă între ele, ca o capcană, defileul. S-ar fi zis că e o cursă a oceanului.

Stâncile erau extrem de aproape. Ceața, asemenea unui complice, le ascunsese vederii.

În ceață, Clubin greșise drumul. Deși își încordase întreaga atenție, i se întâmplase și lui ceea ce i s-a întâmplat lui Gonsalez, care-a descoperit Capul Alb, și lui Fernandez, care-a descoperit Capul Verde. Ceața îl făcuse pe Clubin să rătăcească drumul. I se păruse excelentă pentru a-și duce la bun sfârșit planul, însă ceața își avea riscurile ei. Clubin se abătuse din drumul său spre vest, dar se înșelase. Călătorul guerneseiez, crezând că recunoaște stâncile Hanois, provocase manevra hotărâtoare a cârmei. Clubin avusese convingerea că făcuse să eșueze vaporul pe stâncile Hanois.

Durande, străpunsă de unul din brizanții recifului, se afla la mică distanță de cele două Douvres.

La vreo trei sute de metri mai departe se vedea un cub masiv de granit. Pe laturile prăpăstioase ale acestei stânci se zăreau câteva adâncituri și ridicături, bune pentru escaladat. Colțurile drepte ale acestor pereți abrupți în unghi drept lăsau să se întrevadă existența unui platou în vârful stâncii.

Această stânca era *Omul*.

Omul era și mai înalt decât cele două Douvres. Platforma sa domina îngemănatul lor pisc inaccesibil. Această platformă, cu marginile prăvălite, avea o suprafață atât de regulată, încât părea sculptată. Era cu neputință să-ți închipui o priveliște mai jalnică și mai înfiorătoare. Valurile din larg veneau să-și încrețească unda lor liniștită de pereții pătrați ai acestui enorm buștean negru.

Totul părea împietrit. Doar câte o adiere în aer, doar câte-o cută pe întinsul apei. Ghiceai, sub pânza mută a apei, efervescența vieții din adâncuri.

Clubin văzuse deseori reciful Douvres din depărtare.

Era încredințat acum că se afla pe acele stânci și nu în altă parte.

Nu mai avea niciun fel de îndoială.

Schimbare bruscă și îngrozitoare. Stâncile Douvres în locul stâncilor Hanois. În loc de-o milă, cinci leghe marine: Cinci leghe marine! Imposibilul! Stâncile Douvres pentru naufragiatul singuratic înseamnă apropierea, vizibilă și palpabilă, a ultimelor lui clipe. Cu neputință să ajungi la țărm.

Clubin se cutremură. Se aruncase singur în gheare morții. *Omul* constituia singurul refugiu. De bună seamă că în timpul nopții se va stârni furtuna și că șalupa Durandei se va scufunda. Nicio știre despre naufragiu nu va putea ajunge până la țărm. Nu se va afla nici măcar că Clubin a fost lăsat pe stâncile Douvres. Nicio altă perspectivă, decât să moară de frig și de foame. Cei șaptezeci și cinci de mii de franci ai săi nu-i vor putea oferi nicio îmbucătură de pâine. Tot ceea ce pusese el la cale se sfârșea în capcana asta. Era arhitectul harnic al propriei sale catastrofe. Niciun ajutor de nicăieri. Nicio salvare nu era cu putință. Triumful se transforma în prăbușire, în locul eliberării, captivitatea. În locul unui viitor fericit, agonia. Cât ai clipi din ochi, atât cât durează lumina unui fulger, întreaga lui construcție se prăbușise. Raiul visat de acest demon își reluase adevărata sa față. Mormântul.

Între timp, se stârnise vântul. Ceața purtată de ici-colo, numai găuri, sfâșiată, era împinsă grămadă spre orizont în uriașe fâșii fără formă. Întreaga suprafață a mării ieși la iveală.

Boii, asaltați din ce în ce mai mult de valuri, tot mai mugeau în cală.

Noaptea se apropia, probabil și furtuna.

Durande, pe care fluxul o ridicase deasupra valurilor, se legăna când de la dreapta la stânga, când de la stânga la dreapta, și începuse să se învârtească în jurul stâncii de care

era priponită, ca în jurul unui pivot.

Era de așteptat dintr-un moment în altul s-o ajungă un val, s-o smulgă și s-o târască în adânc.

Nu mai era așa întuneric ca în momentul naufragiului. Cu toate că era ora cu mult mai înaintată, se vedea totuși mai limpede. Ceața, risipindu-se, împrăștiase și o parte din întuneric. La asfințit nu se mai vedea nicio urmă de nor. În timpul crepusculului, cerul e o imensă întindere albă. Această vastă lividitate lumina marea.

Durande eșuase în plan înclinat, de la pupa spre prova. Clubin se urcă pe partea din pupa vasului, care era aproape în întregime în afara apei, și-și aținti privirea în zare. Situația era deznădăjduită; dar această făptură sinistră nu era încă desperată.

Clubin își spunea că după lungul răstimp de negură, navele ancorate sau oprite în pană din cauza ceții își vor relua cursa și că, poate, vreuna din ele se va ivi la orizont.

Și, într-adevăr, o pânză se ivi în depărtare. Venea de la răsărit și se îndrepta spre apus.

Apropiindu-se, vasul se contura din ce în ce mai clar. N-avea decât un singur catarg și greementul[125] instalat ca la goeletă[126]. Bompresul era aproape orizontal. Era un cuter.

În mai puțin de jumătate de oră, el va naviga destul de aproape de reciful Douvres. Clubin își spuse: „Sunt salvat”.

Într-un moment ca acela pe care-l trăia el, primul gând e să-ți salvezi viața.

Se putea ca acest cuter să fie străin. Cine știe dacă nu era vreunul din vasele contrabandiștilor care se îndrepta spre Plainmont? Cine știe dacă nu era chiar Blasquito? În acest caz, nu i-ar fi salvat numai viața, ci și averea. Și-atunci faptul de-a fi eșuat pe stâncile Douvres, grăbind sfârșitul aventurii sale, suprimându-i așteptarea la „Casa cu stafii” și făcând ca deznodământul să se petreacă în largul mării, s-ar transforma într-un incident fericit.

Acest spirit întunecat nutri din nou, cu înfrigurare, credința în siguranța reușitei.

E ciudată ușurința cu care cred ticăloșii că succesul e ceva

care li se cuvine.

Nu rămânea decât un singur lucru de făcut.

Durande, prinsă între stânci, își contopea silueta cu a acestora, se confunda cu dantelura lor, în care nu însemna decât o linie în plus, putându-se cu greutate deosebi și pierzându-se în masa lor stâncoasă. Din cauza luminii slabe care domnea pe mare, n-ar fi putut atrage atenția vaporului care avea să treacă.

Dar o făptură omenească, conturându-se în negru pe alburiul crepuscular, în picioare pe platoul stâncii *Omul* și dând semne că se găsește în primejdie, ar fi fost, fără nicio îndoială, zărită. Și s-ar fi trimis o barcă pentru a salva naufragiatul.

Stânca *Omul* nu era decât la vreo trei sute de metri depărtare. Să ajungi la ea înot era o nimica toată, să te urci în vârful ei, ușor de tot.

Nu mai era niciun minut de pierdut.

Partea dinainte a Durandei era înfiptă în stâncă; el trebuia deci să se arunce în mare de pe partea dindărăt a vaporului, adică tocmai din locul în care se afla.

Primul lucru pe care-l făcu fu să arunce o sondă, și-n felul acesta își dădu seama că sub pupa apa era foarte adâncă. Scoicile microscopice ale foraminiferelor și ale policistineelor, pe care seul sondei le adusese la suprafață, erau intacte, semn că în acele locuri se găseau grote adânc săpate în stâncă, unde apa, indiferent de furtuna de la suprafață, era veșnic liniștită. Se dezbrăcă, lăsându-și hainele pe punte. Haine va găsi el pe cuter.

Nu-și păstră decât cingătoarea de piele.

Când fu gol, duse mâna la cingătoare, o strânse mai bine, pipăi cutia de fier, cercetă repede cu privirea direcția pe care trebuia s-o apuce printre brizanți și valuri pentru a ajunge la stânca *Omul*, apoi se aruncă în apă.

Deoarece sărise de la o mare înălțime, se afundă adânc.

Pătrunse la mare adâncime, ajunse până la tund, îl atinse, înotă o clipă de-a lungul stâncilor submarine, apoi făcu o sforțare pentru a se ridica la suprafață.

În acel moment se simți apucat de picior.

• Cartea a șaptea • IMPRUDENȚA DE A PUNE ÎNTREBĂRI UNEI CĂRȚI

Nestemata din fundul prăpastiei

Câteva minute după scurta lui convorbire cu sieur Landoys, Gilliatt se și afla la Saint-Sampson.

Îngrijorarea lui Gilliatt luase forma unei adânci tulburări sufletești. Ce se întâmplase oare?

La Saint-Sampson domnea zvon de stup înspăimântat. Toată lumea ieșise în fața porților. Femeile vociferau. Unii păreau să povestească ceva și făceau fel de fel de gesturi; se formau grupuri în jurul lor. Auzeai pretutindeni aceleași cuvinte: ce nenorocire! Mulți zâmbeau.

Gilliatt nu căută să afle nimic. Nu era în firea lui să pună întrebări. De altminteri, era prea mișcat ca să le vorbească unor oameni indiferenți. Nu avea niciun fel de încredere în poveștile unora și-ale altora; îi plăcea să afle totul dintr-o dată; se duse direct la casa „*Neînfricatelor*”.

Neliniștea îi era atât de mare, încât îi dispăru până și frica de-a intra în casă.

De altfel, ușa sălii celei scunde care da spre chei era larg deschisă. În prag era un furnicar de bărbați și femei. Toată lumea se îmbulzea să intre. Intră și el.

Când fu înăuntru, îl găsi rezemat de ușorul ușii pe sieur Landoys, care-i spuse în șoaptă:

— Acum știi ce s-a întâmplat?

— Nu.

— N-am vrut să-ți spun lucrul ăsta pe drum. Ca să nu am aerul de-a cobi.

— Dar ce s-a întâmplat?

În sală era o grămadă de lume.

Grupurile vorbeau în șoaptă, ca în camera unui bolnav.

Cei din față, vecini, trecători, simpli curioși, oameni

necunoscuți, se îngrămădeau lângă ușă cu un fel de teamă, lăsând fundul sălii gol, unde mess Lethierry stătea în picioare, alături de Déruchette care plângea.

Stătea rezemat de peretele despărțitor din fundul camerei. Bereta-i de marinar îi cădea peste sprâncene. O șuviță de păr cărunt îi aluneca pe obraz. Nu scotea nicio vorbă. Brațele îi atârnau fără vlagă, gura îi era parcă lipsită de suflul vieții. Părea un obiect neînsuflețit, rezemat de un zid.

Văzându-l, simțeai că ai în față un om din care viața se scursese. Dispărând Durande, viața lui Lethierry nu mai avea niciun rost. Inima lui era pe mare, și inima aceasta se înecase. Ce-avea să se întâmple cu el acuma? Să se scoale în fiecare dimineață, să se culce în fiecare noapte. Să n-o mai aștepte pe Durande, să n-o mai vadă plecând. Să n-o mai vadă întorcându-se. Ce însemnătate mai avea puținul ce-i mai rămăsese de trăit, dacă nu mai avea niciun țel în viață? Să bei, să mănânci… și pe urmă? Omul acesta își încoronase munca de-o viață întreagă printr-o capodoperă, și progresul pe care-l realizase îi răsplătise toate sacrificiile. Progresul se năruia; capodopera sa era moartă. Să mai trăiască încă vreo câțiva ani o viață searbădă? La ce bun? Nu mai nădăjduia să mai poată înfăptui ceva în viitor. La vârsta asta nu mai poți relua lucrurile de la capăt; și, apoi, era ruinat. Bietul bătrân!

Déruchette, plângând pe un scaun lângă el, îi ținea în mâini pumnul. Mâinile fetei erau împreunate, pumnul lui Lethierry era crispat. Nuanța dintre sentimentele de deznădejde care-i copleșeau pe amândoi era exprimată prin această atitudine. Mâinile împreunate exprimă că mai există o rază de speranță; pumnul crispat arată că totul e pierdut.

Mess Lethierry își lăsase mâna sa între mâinile ei. Se lăsa în voia soartei. Nu mai sălășluia în el decât o fărâmă de viață – atât cât rămâne celui lovit de trăsnet.

Grupurile vorbeau în șoaptă. Fiecare povestea ceea ce aflase. Iată care erau știrile:

Durande eșuase în ajun pe stâncile Douvres, pe ceață, cu aproape o oră înainte de asfințitul soarelui. Cu excepția căpitanului, care nu voise să părăsească vasul, toți ceilalți se

salvaseră cu șalupa. O vijelie care se dezlănțuise dinspre sud-vest după ridicarea ceții fusese pe punctul de a-i face să naufragieze, pentru a doua oară, și-i împinsese în larg, dincolo de Guernesey. În timpul nopții avuseseră norocul de-a întâlni cuterul poștal *Cashmere*, care-i luă pe bord și-i aduse la Saint-Pierre-Port. Totul se întâmplase din vina timonierului Tangrouille, care fusese arestat. Comportarea lui Clubin fusese desăvârșită.

Piloții, în număr extrem de mare printre persoanele care formau grupurile din sală, pronunțau cuvântul „reciful Douvres” într-un chip cu totul deosebit. „Păcătos han”, spunea unul din ei.

Pe masă se putea vedea o busolă și un teanc de registre și carnete: erau fără îndoială busola Durandei și documentele de bord pe care Clubin le predase lui Imbrancam și lui Tangrouille în momentul plecării șalupei; minunată abnegație din partea acestui om care înțelegea să salveze până și niște hârțoage, în momentul când se lăsa pradă morții; neînsemnat amănunt plin de măreție; uitare sublimă de sine însuși.

Toți cei prezenți, fără excepție, îl admirau pe Clubin și cu toții împărtășeau credința că, până în cele din urmă, el trebuie să se fi salvat. Cuterul *Shealtiel*, care sosise cu câteva ore după *Cashmere*, adusese ultimele știri. *Shealtiel* navigase douăzeci și patru de ore în aceleași ape în care navigase și Durande. În timpul ceții așteptase cu răbdare, și în timpul furtunii navigase în zigzag contra vântului. Căpitanul de pe *Shealtiel* se găsea și el printre cei de față.

În clipa în care Gilliatt intrase în cameră, căpitanul terminase tocmai de povestit lui mess Lethierry ceea ce știa. Povestirea era un raport în toată puterea cuvântului. Spre ziuă, vijelia încetând și vântul îmblânzindu-se, căpitanul de pe *Shealtiel* auzise niște mugete în plină mare. Acest zgomot de țară în mijlocul valurilor mirându-l peste măsură, se îndreptă într-acolo. Zări Durande între stâncile Douvres. Marea era destul de liniștită, încât se putu apropia. Strigă în direcția vasului naufragiat. Numai mugetul boilor care se înecau fu singurul răspuns. Căpitanul vasului *Shealtiel* era sigur că pe

puntea Durandei nu se afla nimeni. Vasul oferea un adăpost sigur; și, oricât de puternică ar fi fost vijelia, Clubin ar fi putut sta toată noaptea pe puntea vasului. El nu era omul care să se lase doborât atât de repede. Nefiind pe punte, era clar că trebuie să se fi salvat. Mai multe cutere și mai multe corăbioare din Granville și Saint-Malo, care ieșiseră din ceață trebuie să fi navigat, fără urmă de îndoială, în ajun, destul de aproape de stâncile Douvres. Vreunul din ele trebuie să-l fi luat negreșit la bord pe căpitanul Clubin. Nu trebuie să uităm că șalupa Durandei era supraîncărcată în clipa în care părăsise vaporul naufragiat, că ea avea de înfruntat multe riscuri, că un om în plus ar fi fost o povară și mai mare și ar fi putut provoca scufundarea bărcii și că mai ales aceasta trebuie să-l fi determinat pe Clubin să rămână pe epavă; dar, de îndată ce-și îndeplinise datoria și vaporul salvator se ivise, Clubin n-avea, desigur, niciun motiv să nu-l folosească. A fi erou nu înseamnă a fi neghiob. O sinucidere ar fi fost un lucru absurd, întrucât lui nu i se putea aduce nicio învinuire. Vinovatul era Tangrouille, și nu Clubin. Toate acestea erau concludente; căpitanul de pe *Shealtiel* avea perfectă dreptate, și toată lumea aștepta ca Clubin să-și facă apariția dintr-un moment în altul. Se plănuia chiar să fie primit în triumf.

Din relatările căpitanului se desprindeau cu certitudine două lucruri: Clubin era salvat și Durande pierdută.

În privința Durandei nu mai rămânea nimic de făcut, catastrofa fiind iremediabilă. Căpitanul de pe *Shealtiel* asistase la ultima fază a naufragiului. Stânca extrem de ascuțită, în care Durande era oarecum pironită, rezistase tot timpul nopții și ținuse piept furiei furtunii, ca și când ar fi vrut să-și păstreze pentru sine epava; dar, dimineața, în clipa în care *Shealtiel*, constatând că pe bord nu mai era nimeni care trebuia salvat, era pe punctul de-a se depărta de vaporul naufragiat, se ivise unul din acele valuri uriașe, care apar la sfârșitul furtunilor, ca o ultimă manifestare a mâniei lor. Acest val săltă vaporul cu furie, îl smulse din stânca de care era țintuit și, cu iuțeala și precizia unei săgeți, îl aruncă între cele două stânci Douvres. Se auzi o trosnitură „diabolică”, spunea

căpitanul; Durande, ridicată de valul uriaș la o oarecare înălțime, fu aruncată în defileul dintre cele două stânci, unde se înfundă până la cuplul-maistru. Era din nou pironită, dar mult mai solid decât fusese prima oară de stânca submarină. Avea să rămână acolo, suspendată, într-un chip jalnic, pradă tuturor vânturilor și furiei valurilor.

Durande, după spusele căpitanului de pe *Shealtiel*, era pe trei sferturi sfărâmată. S-ar fi scufundat cu siguranță în timpul nopții, dacă stânca n-ar fi reținut-o și susținut-o. Căpitanul de pe *Shealtiel* examinase epava cu ocheanul și dădea, cu precizia caracteristică marinarilor, toate amănuntele asupra dezastrului; vijelia devastase cu furie turbată vaporul. Din biga{127} de încărcare, fixată solid pe catargul din prova al vaporului, nu mai rămăsese nimic – nici urmă din ea – rasă complet – zvârlită la toți dracii, cu parâma, cu macaralele și cu lanțurile ei cu tot. Durande era ruptă în bucăți; valurile mării aveau s-o fărâmițeze. În câteva zile nu va mai rămâne nimic din ea.

Totuși, mașina – lucru remarcabil, și care dovedea cât era de trainică – nu suferise decât foarte puțin de pe urma dezastrului. Căpitanul de pe *Shealtiel* spunea că are suficiente temeiuri să susțină că „manivela” n-avea nicio stricăciune gravă. Catargele vasului fuseseră smulse de furtună, însă coșul mașinii rezistase. Zăbrelele de fier ale pasarelei de comandă fuseseră doar răsucite; apărătorile roților avuseseră mai mult de suferit, cușca roților era strivită, dar roților părea că nu le lipsea nici un singur zbat. Mașina era neatinsă. Asta era convingerea căpitanului de pe *Shealtiel*. Fochistul Imbrancam, amestecat și el între grupurile de față, împărtășea aceeași convingere. Acest negru, mai inteligent decât mulți albi, era un admirator al mașinii. El ridica brațele răsfirându-și cele zece degete ale mâinilor lui negre și spunea mereu lui Lethierry, amuțit cu totul: „Stăpâne, mașinăria trăiește”.

Întrucât salvarea lui Clubin părea sigură, iar scheletul navei considerat ca și pierdut, discuțiile din sânul diferitelor grupuri se învârteau toate numai în jurul mașinii. Lumea se interesa de ea ca și când ar fi fost vorba de o ființă omenească. Se

minunau de felul în care se comportase în fața dezastrului.

— Solidă cumătră, spuse un marinar francez.

— Și la ce bun? exclamă un pescar din Guernesey.

— Dată dracului trebuie să fi fost – reluă căpitanul de pe *Shealtiel* – ca să se aleagă doar cu două-trei zgârieturi.

Încetul cu încetul, mașina deveni singura lor preocupare. Spiritele se înfierbântară și se iscară controverse. Avea prieteni, dar și dușmani. Câțiva, care aveau câte un străvechi, dar solid, cuter cu pânze și care sperau să pună mâna pe clienții Durandei, nu erau chiar atât de mâhniți să vadă că stâncile Douvres pedepsesc noua invenție. Șoaptele se transformară în hărmălaie. Discuțiile erau purtate destul de zgomotos. Totuși, zgomotul era într-o oarecare măsură discret și, în răstimpuri, cei prezenți, coborau dintr-o dată glasul sub presiunea tăcerii mormântale a lui Lethierry.

Din discuțiile multilaterale care avură loc, se puteau trage următoarele concluzii:

Mașina constituia esențialul. Să se refacă vaporul era cu putință, să se refacă însă mașina, nu. Mașina aceasta era unică. Ca să se mai construiască una la fel n-ar fi fost nici bani, dar ar fi lipsit mai cu seamă constructorul. Se reamintea că acel care construise mașina murise. Ea costase patruzeci de mii de franci. Nimeni nu s-ar mai încumeta să investească într-o operație atât de puțin sigură un capital atât de mare; cu atât mai mult cu cât se dovedise acum că vapoarele cu aburi naufragiau tot atât de ușor ca și celelalte; accidentul actual al Durandei făcea să se dea la fund toate victoriile trecute. Totuși, era îngrozitor să te gândești că, în acel moment, mașina era încă întreagă și în bunăstare și că, în cinci sau șase zile, va fi prefăcută probabil în țăndări, întocmai ca și corpul vasului. Atâta timp cât mai era în ființă se putea spune oarecum că nu există încă naufragiu. Numai pierderea mașinii ar fi ceva iremediabil. Să salvezi mașina înseamnă să repari dezastrul.

Era ușor însă de spus: să salvezi mașina. Dar cine s-ar fi încumetat să ia asupra sa o sarcină ca asta? Și era posibil oare acest lucru? A face un proiect și a-l duce la îndeplinire sunt

două lucruri deosebite, și dovada o avem în faptul că e ușor să făurești un vis, dar e greu să-l realizezi. Însă, dacă a existat vreodată un vis greu de realizat și nesăbuit, apoi tocmai acesta era: să salvezi mașina eșuată printre stâncile Douvres. Să trimiți acolo un vas și un echipaj pentru a readuce mașina ar îi ceva absurd, nici prin gând nu trebuia să-ți treacă așa ceva. Era anotimpul vijeliilor năprasnice; la prima furtună mai puternică, lanțurile ancorelor ar fi fost tăiate ca de fierăstrău, de crestele de sub apă ale stâncilor, și vasul s-ar fi sfărâmat în bucăți de stâncile recifului. Ar însemna să trimiți un al doilea naufragiu în ajutorul celui dintâi. În gaura aceea din platoul superior în care se adăpostise naufragiatul legendar care murise de foame, abia dacă era loc pentru un singur om. Pentru ca să fie salvată mașina, trebuia, deci, ca un singur om să meargă la stâncile Douvres și ca acel om să fie singur, singur pe această mare, singur în această pustietate, singur la cinci leghe de coastă, singur în această grozăvie, singur săptămâni întregi, singur în fața prevăzutului și a neprevăzutului, fără niciun fel de provizii atunci când te trec fiorii spaimei de a muri de foame, fără niciun ajutor în împrejurări deznădăjduite, fără nicio urmă omenească, afară de aceea a fostului naufragiat mort acolo din cauza lipsurilor de tot felul, fără niciun alt tovarăș decât cadavrul celui mort. Și apoi, cum ar trebui să procedeze el ca să salveze mașina? Pentru aceasta ar fi trebuit să fie nu numai marinar, ci și fierar. Și la ce pericole s-ar expune? Omul care ar încerca acest lucru ar fi mai mult decât un erou! Ar fi un nebun. Căci, în anumite acțiuni care depășesc puterile obișnuite ale unui om și pentru care s-ar părea că sunt necesare forțe supraomenești, curajul se învecinează cu nebunia. Și-apoi, la urma urmei, să te jertfești pentru niște fiare vechi, n-ar fi oare curată nebunie? Nu, nimeni nu se va duce la stâncile Douvres. Trebuia să se renunțe la mașină, ca și la restul vasului. Salvatorul mult așteptat n-avea să se ivească. Unde să se găsească un astfel de om?

Acestea, exprimate doar cu alte cuvinte, formau fondul tuturor discuțiilor șușotite de mulțimea ce se afla acolo.

Căpitanul de pe *Shealtiel*, care era un vechi pilot, rezumă gândul tuturor prin această exclamație făcută cu voce tare:

— Nu! S-a terminat. Nu există om care să se încumete să meargă acolo și să aducă mașina.

— Dacă nu mă duc eu – spuse Imbrancam – asta înseamnă că lucrul e cu neputință.

Căpitanul de pe *Shealtiel* își flutură mâna stângă, făcând acel gest scurt care exprima convingerea că un lucru e cu neputință de înfăptuit, și continuă:

— Dacă asemenea om ar exista…

Déruchette își întoarse capul:

— M-aș mărita cu el – spuse ea.

Un bărbat foarte palid ieși din mijlocul mulțimii și zise:

— Te-ai mărita cu el, miss Déruchette?

Era Gilliatt.

Între timp, ochii tuturor se ațintiseră asupra lui. Mess Lethierry își îndreptase spinarea. În privirea sa lucea o lumină stranie.

Își smulse bereta de marinar de pe cap și-o aruncă jos, apoi privi solemn în fața lui, fără să vadă pe nimeni din cei prezenți, și spuse:

— Déruchette s-ar mărita cu el. Îmi dau cuvântul de onoare în fața lui Dumnezeu.

Mare vâlvă pe coasta de apus

În noaptea, care urmă zilei aceleia, luna trebuia să răsară la ora zece. Totuși, cu toate că noaptea se anunța frumoasă, iar vântul și marea nu inspirau îngrijorare, niciun pescar, din niciun port, mare sau mic, de pe insula Guernesey, n-avea de gând să iasă la pescuit. Și asta era foarte firesc; cocoșul cântase la miezul zilei.

Când cocoșul cântă la o oră neobișnuită, e semn că nu va fi pește.

În seara aceea, totuși, la căderea nopții, un pescar care se întorcea la Omptolle, avu o surpriză. În dreptul lui Houmet-Paradis, dincolo de cele două Brayes și de cele două Grunes, la

stânga cărora e baliza de la Flattes Fougères cu înfățișarea ei de pâlnie răsturnată, iar la dreapta baliza de la Saint-Sampson cu înfățișarea unui chip omenesc, i se păru că zărește o a treia baliză. Ce era cu baliza asta? Când fusese fixată în locul acela? Asupra cărei primejdii atrăgea ea atenția? Baliza răspunse numaidecât acestor întrebări; ea se mișcă: era o navă cu pânze. Uimirea pescarului nu scăzu însă. O baliză era ea singură un semn de întrebare; un vas cu pânze, unul și mai mare. De pescuit nici nu putea fi vorba. Când toată lumea se reîntorcea în port, un singur om ieșea în larg. Cine? De ce?

Zece minute mai târziu, vasul cu pânze, navigând încet, ajunse la oarecare distanță de pescarul din Omptolle. Acesta nu fu în stare să recunoască ambarcațiunea. Desluși doar zgomotul a două vâsle. După toate probabilitățile, era un singur om. Vântul bătea dinspre miazănoapte; omul naviga fără îndoială cu scopul de a ieși în bătaia vântului. Dincolo de capul Fontanelle. Acolo își va desfășura probabil pânzele. Avea deci de gând să treacă dincolo de Ancresse și de muntele Crevel. Ce însemna oare asta?

Vasul cu un singur catarg trecu, iar pescarul se înapoie în port.

În aceeași noapte, pe coasta de apus a Guernesey-ului, observatori întâmplători, și la oarecare distanță unii de alții, făcură, la diferite ore și în diferite puncte, unele constatări.

Puțin timp după ce pescarul din Omptolle trase la țărm, un căruțaș care căra iarbă de mare la o jumătate de milă mai departe, dând bice cailor pe drumul pustiu de la Clôtures, în apropierea cromleh{128}-ului din vecinătatea posturilor de observație 6 și 7, văzu pe mare, destul de departe, la orizont, într-un loc puțin frecventat, deoarece era nevoie să-l cunoști foarte bine, în direcția Roque-Nord și Sablonneuse, un vas care-și întindea pânza. Dădu de altfel puțină importanță faptului, deoarece îl interesa mai mult căruța decât barca cu pânze.

La aproape o jumătate de oră după ce căruțașul zărise această pânză, un zidar care se reîntorcea de la lucru din oraș, făcând ocolul bălții Pelée, se găsi dintr-o dată aproape față în

față cu o barcă cu pânze care pătrunsese cu multă îndrăzneală între stâncile de la Quenon, Rousse de Mer și Grippe de Rousse. Noaptea era întunecoasă, dar marea era luminoasă, ceea ce se întâmplă adesea, din care cauză se putea distinge cea mai mică mișcare din larg. Pe mare nu era decât această barcă.

Putin mai spre miazăzi și puțin mai târziu, un culegător de languste, trăgându-și luntrea pe bancul de nisip dintre Port Soif și Port Enfer, nu pricepea nici în ruptul capului ce căuta acolo o barcă cu pânze care se strecura între Boue Corneille și Moultte. Trebuia să fii un bun pilot și să fii extrem de grăbit să ajungi undeva, ca să te încumeți să treci prin acele locuri.

După o zi furtunoasă, când marea nu e încă pe deplin potolită, acest itinerar era puțin sigur. Era o imprudență să-l alegi, afară doar dacă cunoșteai pe dinafară locurile de trecere.

La ora nouă și jumătate, la Equerrier, un pescar care-și aducea năvodul din larg se opri câtva timp să se uite între Colombelle și Souffleresse la ceva care părea să fie un vas. Acest vas se expunea din cale-afară. Aceste locuri sunt bântuite de rafale neașteptate și extrem de primejdioase. Stânca Souffleresse se cheamă așa din cauză că de pe ea vântul suflă cu putere asupra bărcilor cu pânze.

În clipa în care luna apăru pe cer, iar în mica strâmtoare de la Li-Hou fluxul atingea înălțimea maximă și marea era staționară, paznicul singuratic de pe insula Li-Hou trase o spaimă grozavă: văzu trecând între lună și el o siluetă lungă de culoare neagră. Această siluetă neagră, înaltă și îngustă, semăna cu un giulgiu care s-ar fi sculat în picioare și ar fi luat-o la sănătoasa. Ea aluneca încet deasupra pereților acelora pe care-i formează șirurile de stânci. Paznicul din Li-Hou crezu că o are în fața ochilor pe „Doamna cea neagră”.

În cazul cel mai rău, această siluetă neagră putea să fie și o pânză. Lungul baraj de stânci peste care părea că alunecă putea să ascundă, într-adevăr, corpul unei nave cu vele, care ar fi navigat îndărătul lor, lăsând să se vadă numai pânza. Dar paznicul se întreba ce vas s-ar fi încumetat să navigheze la

această oră între Li-Hou, La Pécheresse, Anguillères și Lerée Point? Și cu ce scop? Se aștepta să fie mai degrabă „Doamna cea neagră”.

Există pe coasta de miazăzi a Guernesey-ului, în spatele Plainmont-ului, în fundul unui mic golf format numai din râpe și din stânci înalte ca niște ziduri, tăind perpendicular suprafața mării, un port bizar pe care un francez ce locuiește pe insulă din 1855, același poate care scrie aceste rânduri, l-a botezat *Portul de la etajul patru*, nume adoptat aproape în unanimitate astăzi. Acest port, numit în acea vreme Moies, e un platou stâncos, jumătate natural și jumătate tăiat de mâna omului, cu vreo patruzeci de picioare deasupra nivelului mării și comunicând cu ea prin doi dulapi groși, paraleli, așezați în plan înclinat. Bărcile, ridicate cu forța brațelor, cu ajutorul lanțurilor și al scripeților, se urcă din mare și coboară la loc de-a lungul acestor dulapi, ca și cum ar aluneca pe două șine. Oamenii se folosesc de-o scară. Acest port era pe-atunci foarte frecventat de contrabandiști. Fiind foarte greu de ajuns la el, era locul cel mai potrivit pentru ei.

În jurul orei unsprezece, niște contrabandiști, poate chiar aceia pe care se bizuise Clubin, se aflau cu tot bagajul lor în vârful acestei platforme a portului Moies. Cine face contrabandă, stă veșnic de veghe: pândeau. Fură peste măsură de mirați văzând o pânză care se desprinse brusc din silueta neagră a capului Plainmont. Luna lumina din plin. Contrabandiștii supraveghează multă vreme pânza, temându-se să nu fie cumva vreun vas însărcinat cu paza țărmului, care-ar intenționa să se pitească după marele Hanois și să rămână acolo, la pândă. Dar pânza trecu de stâncile Hanois, lăsă în urma ei, la nord-vest, Boue Blondei și se pierdu în larg, în plumburiul pâclei de la orizont.

— Unde dracu’ s-o fi ducând barca asta? își ziseră contrabandiștii.

•

În aceeași seară, puțin după asfințitul soarelui, cineva bătu la poarta „Casei de la capătul drumului”. Era un tinerel îmbrăcat în haine cafenii, cu ciorapi galbeni, ceea ce arăta că

e un mic slujbaș al parohiei. Poarta „Casei de la capătul drumului” era închisă, iar obloanele trase. O bătrână pescăriță care, cu un felinar în mână, umbla de colo până colo pe bancul de nisip din fața casei, în căutare de scoici și alte „fructe de mare”, strigă băiatul și între bătrână și micul slujbaș al parohiei avu loc următorul dialog în fața „Casei de la capătul drumului”:

— Ce vrei, băiatule?

— Îl caut pe omul de-aici.

— Nu-i acasă.

— Unde-i?

— Nu știu.

— Dar mâine-l găsesc?

— Nu știu.

— A plecat?

— Nu știu.

— Vezi că noul rector al parohiei, reverendul Ebenezer Caudray, ar vrea să-i facă o vizită.

— Nu știu.

— Reverendul m-a trimis să-l întreb pe omul care locuiește în „Casa de la capătul drumului” dacă mâine dimineață va fi acasă.

— Nu știu.

Nu ispitiți biblia

În următoarele douăzeci și patru de ore, mess Lethierry nu dormi, nu mâncă, nu bău, o sărută pe frunte pe Déruchette, se interesă de soarta lui Clubin, care nu dăduse încă niciun semn de viață, semnă o declarație cum că nu înțelege să înainteze niciun fel de plângere și obținu astfel punerea în libertate a lui Tangrouille.

Ziua următoare și-o petrecut stând pe jumătate rezemat de masa din biroul Durandei, nici în picioare, nici șezând, răspunzând cu blândețe când i se vorbea. De altfel, curiozitatea oamenilor potolindu-se, liniștea se așternuse din nou peste casa „*Neînfricatele*”. În zelul pe care-l pui când

compătimești pe cineva intră în bună parte și dorința de-a iscodi. Ușa se închisese din nou; Lethierry rămăsese singur cu Déruchette. Fulgerul care strălucise o clipă în ochii lui mess Lethierry se stinsese; privirea i se mohorî iarăși, ca în clipa în care se aflase vestea catastrofei.

Déruchette, neliniștită, urmând sfatul slujnicelor, pusese lângă el, pe masă, fără să spună un cuvânt, perechea de ciorapi pe care-i împletea în momentul în care sosise știrea cea tragică.

El surâse cu amărăciune și zise:

— Prin urmare, mă credeți stupid!

După un sfert de oră de tăcere adăugă:

— Maniile astea sunt bune numai atunci când ești fericit.

Déruchette făcu să dispară de pe masă perechea de ciorapi și, profitând de acest prilej, îndepărtă și busola și documentele de bord pe care mess Lethierry le cerceta prea des cu privirea.

În cursul după-amiezii, puțin înainte de ora ceaiului, ușa se deschise și intrară doi oameni, îmbrăcați în negru, unul bătrân, altul tânăr.

Pe cel tânăr l-am zărit, poate, în cursul acestei povestiri.

Oamenii aceștia aveau amândoi un aer serios, dar fiecare în alt chip; bătrânul avea ceea ce ce-am putea numi seriozitatea profesiei sale; tânărul avea o seriozitate firească. Haina o imprimă pe cea dintâi, gândirea o dă pe cea de-a doua.

Erau, după cum arătau și veșmintele lor, două fețe bisericești aparținând bisericii de stat.

Ceea ce la tânărul acesta ar fi surprins din primul moment pe orice observator, era faptul că seriozitatea care i se răsfrângea adânc în privire și care, fără îndoială, era firească, contrasta cu chipul său. Întrucât era preot, trebuia să fi avut cel puțin douăzeci și cinci de ani; părea însă de optsprezece. Era blond, rumen în obraz, proaspăt, cu obraji de fată și mâini delicate, foarte fin și foarte mlădios în costumul său sobru; avea un fel de-a fi vioi și natural, deși reținut. Din toată înfățișarea lui se desprindea farmec, eleganță și, am putea spune, chiar voluptate. Frumusețea privirii lui era ca un corectiv al acestui exces de grație. Surâsul lui sincer, care lăsa

să se întrevadă niște dinți de copil, era trist și smerit. Avea în el gingășia unui paj și demnitatea unui episcop.

Sub părul lui des și blond, atât de auriu, încât părea nenatural, fruntea se boltea înaltă și pură. O cută fină, bifurcată spre cele două sprâncene, deștepta în mod nelămurit ideea păsării gândirii, planând cu aripile desfăcute în mijlocul acestei frunți.

Tinerețea lui transparentă lăsa să i se străvadă maturitatea interioară. Alături de slujitorul bisericii cu părul cărunt, care-l însoțea, el părea, la prima vedere, a-i fi fiu. Dar dacă te uitai mai bine la el, aveai impresia că-i era tată.

Bătrânul nu era altul decât doctorul Jacquemin Hérode. Doctorul Jacquemin Hérode aparținea ritului anglican, care e o varietate a catolicismului roman, dar fără papă. Era arogant, corect, cu vederi înguste și plin de sine. Nu ieșea nici cu o iotă din litera cărții. De altfel, trufaș… Îi plăcea să-și dea importanță. Avea mai mult aerul unui prelat italian, decât pe acel al unui pastor protestant. Redingota lui aducea într-o oarecare măsură cu croiala unei sutane. Mediul său potrivit ar fi fost Roma. Era prelat de curte înnăscut. Părea că fusese anume creat spre a împodobi cortegiul unui papă și a merge în urma scaunului papal, împreună cu întreaga curte pontificală, în veșminte violete. Accidentul de a se naște englez și educația lui teologică bazată mai mult pe vechiul decât pe noul testament împiedicaseră împlinirea acestui măreț destin. Întreaga-i strălucire se reducea la calitatea de rector în Saint-Pierre-Port, decan al insulei Guernesey și locțiitor al episcopului de Winchester. Era și asta, fără îndoială, un fel de glorie.

Această glorie nu-l împiedică pe domnul Jacquemin Hérode să fie, la urma urmei, un om destul de cumsecade.

Avea înfățișarea unui om învățat, clipea extrem de des și plin de importanță, avea nările păroase, dinții ieșiți, buza de sus îngustă, iar cea de jos groasă, mai multe diplome, un frumușel venit bisericesc, prieteni printre baroneți, încrederea episcopului, și veșnic o biblie în buzunar.

Mess Lethierry era atât de absorbit de gândurile sale, încât

intrarea celor doi preoți nu-i produsese decât o ușoară încruntare a sprâncenelor.

Domnul Jacquemin Hérode înaintă, salută, reaminti în câteva cuvinte severe și sobre, dar pline de trufie, recenta sa avansare și spuse că venea, potrivit obiceiului, „să introducă” pe lângă notabilități – și pe lângă mess Lethierry în special – pe succesorul său în parohie, noul rector din Saint-Sampson, reverendul Joë Ebenezer Caudray, de azi încolo pastorul lui mess Lethierry.

Déruchette se ridică.

Tânărul preot, care nu era altul decât reverendul Ebenezer, se înclină.

Mess Lethierry se uită la domnul Ebenezer Caudray și mormăi printre dinți: „N-ar fi bun de marinar”.

Grace adusese câteva scaune. Cei doi pastori se așezară lângă masă.

Doctorul Hérode începu un mic discurs. Aflase despre cele întâmplate. Durande naufragiase. Venea, în calitate de pastor, să aducă mângâiere și să dea sfaturi. Acest naufragiu era o nenorocire, dar era în același timp și un prilej fericit. Să pătrundem în noi înșine; prosperitatea nu ne face oare îngâmfați? Valurile fericirii sunt primejdioase. Nu trebuie să vedem numai părțile rele ale unei nenorociri. Căci necunoscute sunt căile Domnului. Mess Lethierry era ruinat. Ei bine, a fi bogat înseamnă să fii pe marginea prăpastiei. Îți faci prieteni prefăcuți. Sărăcia îi alungă. Rămâi singur. *Solus eris*. Durande producea, se spune, un venit de o mie de lire sterline pe an. Pentru un înțelept e prea mult. Să fugim de ispită, să disprețuim aurul. Să primim cu recunoștință dezastrul și părăsirea. Să nu ne revoltăm împotriva hotărârilor de nepătruns ale providenței. Iov, un adevărat sfânt, după ce-a cunoscut mizeria a devenit și mai bogat de cum fusese. Cine știe dacă pierderea Durandei nu va fi răsplătită chiar și prin câștiguri materiale? Astfel, de pildă, el doctorul Jacquemin Hérode, învestise oarecare capitaluri într-o afacere foarte rentabilă, în curs de realizare la Sheffield; dacă mess Lethierry, cu fondurile care-i mai rămâneau, ar vrea să intre în

această afacere, și-ar putea reface averea; era vorba de a furniza cantități mari de arme țarului, care se pregătea să înăbușe răscoala din Polonia. Se putea realiza un câștig de trei sute la sută.

Cuvântul iar păru că-l trezește pe Lethierry. Îl întrerupse pe doctorul Hérode:

— N-am chef de țar.

Reverendul Hérode răspunse:

— Mess Lethierry, stăpânitorii sunt unșii Domnului. Stă scris „Să dăm Cezarului ce e al Cezarului”. Țarul, adică Cezar!

Lethierry, cufundat din nou în gândurile sale, murmură:

— Cine-i ăla Cezar? N-am auzit de el.

Reverendul Jacquemin Hérode își continuă discursul de încurajare. Nu mai stărui asupra afacerii din Sheffield. Dacă ești împotriva lui Cezar, înseamnă că ești republican. Reverendul înțelegea că poate fi cineva și republican, în cazul acesta, mess Lethierry ar putea să aibă în vedere o republică; el și-ar putea reface averea în Statele Unite mai cu succes chiar decât în Anglia. Dac-ar vrea să-și înzecească ceea ce-i mai rămânea, n-avea decât să cumpere acțiuni ale marii companii de exploatare a plantațiilor din Texas, unde lucrau peste douăzeci de mii de negri.

— Sunt împotriva sclaviei – răspunse Lethierry.

— Sclavia – replică reverendul Hérode – este de natură divină. Stă scris: „Dacă stăpânul își lovește sclavul, nu i se va întâmpla nimic, căci sclavul e bunul său”.

Grace și Douce, din pragul ușii, sorbeau, într-o stare aproape de extaz, cuvintele reverendului rector. Reverendul continuă. De fapt era, cum am mai spus, un om cumsecade; și, oricât de mari ar fi fost deosebirile de vederi dintre el și mess Lethierry, în privința castelor și a persoanelor, el venise, cu toată sinceritatea, să-i aducă acestuia din urmă tot sprijinul spiritual și chiar și pe cel vremelnic, de care el, doctorul Jacquemin Hérode, era capabil.

Dacă mess Lethierry era într-atât de ruinat încât să nu poată participa cu niciun folos la vreo speculație oarecare, de ce n-ar intra în administrație, primind un post bine plătit?

Erau libere locuri foarte onorabile, și reverendul era gata să-l recomande pe mess Lethierry. Funcția de deputat-viconte era tocmai vacantă la Jersey. Mess Lethierry era iubit și stimat și reverendul Hérode, decan în Guernesey și locțiitor al episcopului, garanta să obțină pentru mess Lethierry funcția de deputat-viconte de Jersey. Deputatul-viconte e un slujbaș foarte important; el ia parte, în calitate de reprezentant al maiestății sale, la judecăți, la dezbaterile din piața publică și la executarea sentințelor judecătorești.

Lethierry își ținti privirea asupra doctorului Hérode.

— Nu-mi place ștreangul – spuse el.

Doctorul Hérode, care până atunci pronunțase cuvintele pe același ton, avu de data aceasta un acces de severitate și o altă intonație în glas:

— Mess Lethierry, pedeapsa cu moartea e lăsată de la Dumnezeu. Dumnezeu a pus spada în mâna omului. Stă scris: „Ochi pentru ochi și dinte pentru dinte”.

Reverendul Ebenezer își apropie pe nesimțite scaunul de acel al reverendului Jacquemin și-i spuse, în așa fel încât să nu fie auzit decât de acesta:

— Spusele acestui om îi sunt dictate.

— De cine? De ce? întrebă cu același ton reverendul Jacquemin Hérode.

Ebenezer răspunse în șoaptă:

— De conștiința sa.

Reverendul Hérode își scotoci buzunarul și scoase de acolo o carte mică și groasă, legată, cu încuietoare, o puse pe masă și spuse cu voce tare:

— Conștiința, iat-o!

Cartea era o biblie.

Apoi doctorul Hérode se îmblânzi. Dorința lui era de a-i fi de folos lui mess Lethierry, pentru care avea mare stimă, căci în calitatea lui de pastor avea dreptul și datoria de a da povețe; totuși, mess Lethierry era liber să facă tot ce poftea.

Mess Lethierry, cufundat din nou în descurajarea lui și în gândurile-i negre, nu-l mai asculta. Déruchette șezând lângă el, la fel de îngândurată, nu-și ridica ochii din podele și

adăuga acestei conversații, și așa lipsită de însuflețire, stinghereala pe care-o poartă cu sine prezența cuiva care tace tot timpul. Un martor care nu scoate niciun cuvânt e un fel de povară nedefinită. De altfel, doctorul Hérode părea că nu se prea sinchisea de asta.

După ce spuse ce avu de spus, se ridică. Ebenezer, care-l însoțea, se ridică și el. Grace și Douce, bănuind că cei doi pastori erau pe punctul de a pleca, deschiseră ușa cu două canaturi.

Mess Lethierry nu vedea și nu auzea nimic.

Domnul Jacquemin Hérode spuse în șoaptă domnului Ebenezer Caudray:

— Nici nu ne salută măcar. Asta nu mai e supărare, ci adevărată abrutizare. Îți vine să crezi că și-a pierdut mințile.

Spunând acestea, luă de pe masă mica biblic și o ținu între mâinile-i întinse, așa cum ții o pasăre de care ți-e frică să nu-și ia zborul. Acest gest spori atenția celor de față. Grace și Douce își întoarseră gâtul, curioase.

Reverendul Jacquemin Hérode desfăcu încuietoarea cărții, își strecură unghia la întâmplare între două pagini, își puse o clipă mâna peste cartea deschis, se reculese, apoi, plecându-și ochii cu autoritate asupra cărții, începu să citească cu glas tare:

Iată ce citi:

«Isaac se plimba pe drumul care duce la Fântâna numită a aceluia care trăiește și care vede.

Rebeca zărindu-l pe Isaac, zise: „Cine este bărbatul care vine întru întâmpinarea mea?”

Atunci Isaac o pofti în cortul său, o făcu femeia lui, și dragostea lui pentru ea fu mare.»

Ebenezer și Déruchette se uitară unul la altul.

• PARTEA A DOUA • GILLIATT CEL ISCUSIT

• Cartea întâi • RECIFUL

Locul unde ajungi anevoie și de unde pleci cu greu

Barca cu pânze care fusese în cursul nopții precedente în mai multe puncte de pe coasta Guernesey-ului, la ore diferite, era, ați ghicit, „burduful”. Gilliatt alesese trecătoarea îngustă dintre stânci, de-a lungul coastei; era un drum periculos, dar era direct. S-apuce pe drumul cel mai scurt îi fusese singura grijă. Naufragiile nu așteaptă, marea nu-ți dă răgaz și-o oră de întârziere putea fi de neînlocuit. Voia să vină cât mai repede în ajutorul mașinii aflate în primejdie.

Una din preocupările lui Gilliatt, atunci când plecase din Guernesey, părea să fie aceea de-a nu atrage atenția asupra lui. Plecă așa cum pleacă cei care evadează. Avea oarecum aerul că se ascunde. Evită coasta răsăriteană ca unul care-ar găsi inutil să treacă prin dreptul portului Saint-Sampson și al portului Saint-Pierre, alunecă liniștit, s-ar putea spune că aproape se strecură de-a lungul coastei opuse, care e prea puțin locuită. Când ajunse printre stânci fu nevoit să vâslească; dar Gilliatt mânuia vâsla potrivit legii hidraulice: o înfunda fără să izbească apa, apoi o scotea fără grabă, și-n felul acesta reuși să navigheze în întuneric cu multă repeziciune și aproape fără zgomot. Ai fi crezut că pune la cale cine știe ce faptă rea.

Adevărul este că, aruncându-se orbește într-o acțiune care părea din toate punctele de vedere imposibilă și riscându-și viața, cu aproape toate șansele împotriva lui, se temea de concurență.

Cum începu să se lumineze de ziuă, într-unul din locurile

cele mai singuratice și mai primejdioase din largul mării, putură fi distinse două siluete, între care distanța descrește văzând cu ochii, una apropiindu-se de cealaltă. Una, aproape invizibilă în uriașa frământare a valurilor, era o barcă cu vele; în această barcă se afla un om: era „burduful” în care se găsea Gilliatt. Cealaltă, încremenită, uriașă, neagră, avea deasupra apelor o formă neașteptată. Doi stâlpi înalți sprijineau deasupra valurilor, în golul dintre ei, un fel de traversă orizontală, asemeni unei punți aruncată între vârfurile lor. Traversa, atât de informă, încât din depărtare era cu neputință să ghicești ce era, se contopea aproape cu cele două stânci verticale. Întregul îți făcea impresia unei porți uriașe. La ce putea servi oare o poartă în această imensă întindere, deschisă de jur împrejur, care e marea? Această siluetă sălbatică se contura pe seninul cerului.

Lumina dimineții creștea din ce în ce mai mult spre răsărit; geana albă a zării sporea întunecimea apelor. În față, în partea cealaltă, luna apunea.

Acești doi stâlpi erau stâncile Douvres. Masa informă care se îmbuca în ele ca o grindă între două pervazuri era Durande.

Iar reciful, ținându-și în felul acesta prada și expunând-o vederii, era înfricoșător; lucrurile neînsuflețite au uneori pentru om un fel de dușmănie sumbră și fățișă. Era o adevărată sfidare în atitudinea acestor stânci. Părea că sunt în așteptare.

Nimic mai trufaș și mai semeț decât această îmbinare; vaporul învins, abisul stăpân. Cele două stânci, de pe care se mai scurgeau încă șiroaie de apă în urma furtunii din ajun, păreau niște luptători de pe care curge sudoarea. Vântul se domolise, marea era doar ușor încrețită; se ghicea, aproape de suprafață, existența câtorva stânci submarine, peste care panașe de spumă se rostogoleau grațios; dinspre larg venea un murmur asemeni zumzetului de albine. Totul era la același nivel, în afară de cele două Douvres, verticale și drepte, ca două coloane negre. Ele erau până la oarecare înălțime în întregime acoperite de catifeaua algelor. Șoldurile lor aveau povârnișuri cu sclipiri de armură. Erau parcă gata să

reînceapă lupta. Îți dădeai seama că sub apă erau adânc împlântate într-un masiv muntos. Respirau un fel de atotputernicie tragică.

De obicei marea își dă loviturile pe ascuns. Îi place să rămână în umbră. Rareori se întâmpla ca misterul să renunțe la taina sa. Marea e și deschisă și ascunsă, umblă pe ocolite, nu-i place să-și dea în vileag faptele. Provoacă un naufragiu, și-l ascunde numaidecât; pudoarea ei constă în a-și înghiți victimele. Valurile sunt fățarnice; ele ucid, pradă, ascund, se fac că nu știu nimic și surâd. Rag și apoi spumegă.

Aici, nimic din toate acestea. Stâncile Douvres, ridicând deasupra valurilor trupul mort al Durandei, aveau un aer triumfător. Ai fi zis două brațe monstruoase ieșind din abis și arătând furtunilor acest cadavru de navă, ca un ucigaș care se fălește cu ticăloșia lui.

Gilliatt era îmbrăcat cu hainele pe care obișnuia să le poarte de când se afla pe mare: cămașa de lână, ciorapi de lână, ghete țintuite, bluză marinărească tricotată, un pantalon de stofă groasă și aspră, cu buzunare, iar pe cap o bonetă roșie de lână, dintr-acelea pe care le purtau pe atunci marinarii, și cărora li se spunea în secolul trecut „ocnașe”.

Recunoscu reciful și porni spre el.

Durande era tocmai contrariul unui vapor scufundat; era un vapor care spânzura în aer.

Cu greu de închipuit o acțiune de salvare mai ciudată ca aceasta.

Era ziua-n amiaza mare când Gilliatt ajunse în apele recifului.

Marea era, după cum am mai spus, liniștită. Singurele valuri care se agitau la suprafața apei erau doar cele iscate de strânsoarea dintre stânci. În orice braț al mării, fie el mare sau mic, apa freamătă. Înlăuntrul unei strâmtori valurile spumegă veșnic.

Aruncă sonda de mai multe ori.

Trebuia să facă o mică debarcare.

Obișnuit să lipsească de-acasă vreme îndelungată, el avea întotdeauna gata pregătite cele necesare pentru o călătorie.

Un sac cu pesmeți, un sac cu făină de secară, un coș cu pește sărat și cu carne afumată, un bidon uriaș cu apă de băut, o lădiță norvegiană pictată cu flori, în care erau câteva cămăși groase de lână, mantaua de ploaie, jambierele lui gudronate și-o blană de oaie pe care noaptea și-o arunca peste bluză. În momentul plecării de-acasă pusese în grabă toate lucrurile acestea în „burduf", iar pe deasupra mai adăugase și-o pâine proaspătă. În graba plecării își luase doar câteva unelte de lucru; un ciocan de fierărie, un topor și-o secure, un ferăstrău și o frânghie cu noduri, prevăzută la capăt cu un cârlig de fier. Cu o scară de felul acesta și folosind-o cu iscusință, pantele cele mai repezi devin accesibile, și un marinar priceput reușește să-și croiască drum pe povârnișurile cele mai abrupte.

Plasele, undițele sale și toate sculele de pescuit erau în barcă. Le pusese acolo din obișnuință, în mod mecanic, căci urma, dacă avea să-și înfăptuiască planul, să rămână multă vreme într-un arhipelag de stânci, unde astfel de unelte sunt cu totul nefolositoare.

În momentul în care Gilliatt ajunse în dreptul recifului, marea descreștea, ceea ce constituia o împrejurare prielnică. Valurile, care se retrăgeau treptat, treptat, lăsau să se vadă, la poalele micii Douvres, mai multe lespezi plate sau puțin înclinate, evocând destul de bine imaginea consolelor care susțin o bârnă. Aceste suprafețe, când înguste, când largi, înșiruite la distanțe inegale de-a lungul monolitului vertical, se prelungeau într-un fel de cornișă subțirică până dedesubtul Durandei, care ieșea în afara celor două stânci, unde era strânsă ca într-o menghină.

Aceste platforme puteau fi lesne folosite, atât pentru debarcare, cât și pentru cercetarea amănunțită a locurilor. Proviziile pe care le adusese Gilliatt în „burduf" puteau fi descărcate în mod provizoriu acolo. Nu era însă timp de pierdut, căci platformele nu rămâneau deasupra apei decât acoperite iarăși de valurile mării.

În fața acestor stânci, unele plane, altele în pantă, își împinse și-apoi își opri Gilliatt „burduful".

Un strat umed și alunecos de iarbă de mare le înveșmânta;

povârnișul era ici, colo, mai pieptiș, ceea ce făcea alunecușul mai periculos.

Gilliatt se descălță, sări cu picioarele goale pe iarba de mare și-și priponi „burduful” de un colț de stâncă.

Apoi înaintă cât putu mai departe pe cornișa îngustă de granit, ajunse sub vaporul suspendat în aer, își ridică ochii și începu să studieze.

Durande era prinsă, suspendată și oarecum potrivită între cele două stânci, la o înălțime de aproape douăzeci de picioare deasupra mării. Valurile trebuie să fi fost grozav de puternice ca s-o azvârle la asemenea înălțime.

Aceste isprăvi de pomină nu sunt de natură să-i minuneze pe oamenii mării. Ca să nu cităm decât un singur exemplu, la 25 ianuarie 1840, în golful Stora, în clipa în care se potolea furtuna, unul din ultimele ei talazuri se dezlănțui cu atâta furie, încât dintr-o singură lovitură aruncă un bric întreg deasupra scheletului corvetei Marne, care eșuase în acele locuri înfigându-l cu bompresul înainte, între două faleze.

De altminteri, între cele două Douvres nu mai era decât jumătate din Durande.

Vasul, smuls din mijlocul valurilor, fusese oarecum dezrădăcinat din apă de uragan. Vârtejul vântului îl răsucise, vârtejul apei îl țintuise și vasul, prins între cei doi pumni ai vijeliei, din care unul îl împingea înainte, celălalt îl ținea pe loc, se rupsese ca o șipcă. Partea dindărăt, cu mașina și cu roțile, ridicată deasupra valurilor spumegânde și aruncată cu toată furia ciclonului în defileul dintre cele două Douvres, se înfundase între stânci până la jumătate și rămăsese acolo. Ciclonul aplicase lovitura cu putere și cu multă precizie: pentru a înfunda această parte a vasului în defileul dintre cele două Douvres, uraganul se transformase în măciucă. Partea dinainte a Durandei, smulsă și rostogolită de rafalele puternice ale vântului, se sfărâmase de stânci.

Din cala desfundată a vaporului, boii înecați căzuseră în mare.

O mare porțiune din pereții din față ai vaporului nu se desfăcuse încă complet de partea dindărăt și spânzura în aer,

susținută de apărătorile roților din stânga prin câteva legături șubrede, ușor de sfărâmat cu lovituri de topor.

Se vedeau, ici-colo, în scobiturile mai îndepărtate ale recifului, bârne, scânduri, fâșii de pânză, crâmpeie de lanț. Tot felul de rămășițe de-ale vaporului încremenite pe stânci.

Gilliatt studia cu atenție vasul naufragiat. Chila vaporului forma un fel de platou deasupra capului său.

Zarea, unde apele fără de margini se mișcau alene, era senină. Soarele se înălța maiestuos din această nesfârșită întindere albastră.

Din când în când, câte-o picătură de apă se prelingea de pe epavă{129} și cădea în mare.

Perfecțiunea dezastrului

Cele două Douvres se deosebeau între ele atât ca formă, cât și ca înălțime.

Pe mica Douvre, încovoiată și ascuțită, se vedeau ramificându-se, de la bază spre vârf, vinele lungi ale unei roci de culoare cărămizie, de nuanță destul de deschisă, care învrâsta cu dungile ei masa de granit a stâncii. În locurile în care dungile acestea roșcate pătrundeau în granitul stâncii se formaseră un fel de crăpături foarte folositoare unei ascensiuni. Una din aceste crăpături, care se afla chiar deasupra epavei, fusese atât de bine șlefuită și lărgită de loviturile valurilor, încât se transformase într-un fel de firidă, în care s-ar fi putut așeza o statuie. Granitul micii Douvre era rotunjit la suprafața sa neted ca o piatră de încercat aurul, netezime care nu-i răpea nimic din duritate. Vârful micii Douvre era ascuțit ca un corn. Cea mare, lucioasă, omogenă, netedă, perpendiculară și ca tăiată cu firul cu plumb, era formată dintr-un singur bloc și părea făcută din fildeș negru. Nicio adâncitură, niciun relief. Povârnișul îi era neospitalier; ocnașului nu i-ar fi putut folosi pentru a evada, și nici unei păsări ca să-și clădească acolo cuibul. În vârful ei se afla, ca și pe stânca *Omul*, o platformă; numai că această platformă era inaccesibilă.

Te puteai urca pe mica Douvre. Însă nu puteai rămâne acolo timp mai îndelungat; puteai rămâne cât doreai pe cea mare, dar era cu neputință să ajungi în vârful ei.

Gilliatt, după ce văzu despre ce-i vorba, se reîntoarse la „burduf”, descarcă totul pe cea mai lată dintre cornișele de deasupra apei, făcu din toate lucrurile astea, foarte reduse la număr, un soi de balot pe care-l înfășură într-o prelată, trecu prin nodul balotului o frânghie cu cârlig la capăt, împinse balotul într-un ungher al stâncii, unde să nu-l ajungă valurile, apoi, cățărându-se cu mâinile și cu picioarele, din colț de stâncă în colț de stâncă, îmbrățișând mica Douvre, cramponându-se de cele mai mici neregularități, se sui până la nava eșuată în aer.

Ajuns la înălțimea roților cu zbaturi sări pe punte.

Interiorul epavei era lugubru.

Durande oferea vederii toate urmele unei agresiuni violente și înspăimântătoare. Era violul îngrozitor al furtunii. Vijelia se comportă ca o bandă de pirați. Nimic nu seamănă mai mult cu un atentat ca un naufragiu. Norii, tunetul, ploaia, vânturile, talazurile, stâncile, toată banda asta de complici e odioasă.

Pretutindeni se vedeau urmele furiei turbate ale furtunii. Felul ciudat în care erau răsucite unele piese de fier îți dezvăluia violența cu care furtuna, ca ieșită din fire, le azvârlise în toate direcțiile. Spațiul dintre punți semăna cu celula unui nebun care a spart toate lucrurile.

Nu există fiară care să-și sfâșie prada cu mai multă sălbăticie ca marea. Apa mării e toată numai gheare. Vântul mușcă, valurile sfâșie; talazul e o gură cu colți ascuțiți. El sfâșie și strivește în același timp. Lovitura oceanului e la fel cu aceea a unei labe de leu.

Prăpădul de pe Durande se caracteriza prin aceea că totul fusese distrus cu minuțiozitate, bucată cu bucată. Parcă totul ar fi fost jumulit în mod îngrozitor. Multe stricăciuni păreau făcute înadins. Îți venea să spui: Ce răutate! Pereții vasului fuseseră jupuiți cu artă. E un fel de-a pustii propriu ciclonului. Acest devastator uriaș se complace în a ciopârți și în a subția. Distrugerile pe care le săvârșește seamănă cu niște torturi. El

extermină și disecă în același timp.

Cicloanele se întâlnesc rar în clima noastră și sunt cu atât mai de temut, cu cât se ivesc când nu te gândești. O stâncă pe care-o întâlnește în drum poate sili vijelia să se învârtească în jurul ei ca în jurul unei axe. Probabil că furtuna s-a învârtit în spirală în jurul stâncilor Douvres și din ciocnirea cu reciful s-a înălțat brusc o trombă marină, ceea ce explică aruncarea vaporului pe stânci, la o înălțime așa de mare. Când bântuie ciclonul, un vapor nu cântărește în fața vântului mai mult ca o pietricică într-o praștie.

Durande avea o rană adâncă, la fel cu aceea pe care-ar avea-o un om tăiat în două; era un trunchi deschis prin care se scurgea un amestec de sfărâmături, asemeni unor măruntaie. Funii fâlfâiau în aer și se zbăteau în vânt; lanțuri se legănau de colo-colo, zăngănind; fibrele și nervii vaporului erau despuiați și atârnau. Ceea ce nu era sfărâmat în bucăți era dezarticulat; crâmpeie din căptușeala interioară a vaporului dădeau impresia unor țesale bătute în cuie; totul era o ruină; nimic care să nu fie smuls din loc, sărit din cuie, crăpat, strâmbat, ros, găurit, distrus; niciun fel de coeziune în acest morman respingător; totul era spart, dislocat și rupt, prezentând aspectul acela de inconsistență fluidă care caracterizează orice învălmășeală, începând cu cea omenească, numită câmp de bătălie, și terminând cu învălmășeala elementelor, numită haos. Totul se prăbușea, totul se scurgea, și un șuvoi de scânduri, de tăblii, de fiare vechi, de cabluri și de bârne se oprise la marginea marii fracturi a chilei, de unde cea mai mică zguduitură le putea rostogoli în mare. Ceea ce mai rămăsese din această solidă carenă, atât de falnică odinioară, adică numai partea dindărăt, spânzurată între cele două Douvres și poate gata să se prăbușească oricând, era crăpată ici și colo și lăsa să se vadă prin găurile ei largi interiorul întunecat al vaporului.

Iar spuma scuipa de jos pe epava asta jalnică.

Teafără, dar nu salvată

Gilliatt nu se așteptase să găsească numai jumătate de vapor. Niciuna din indicațiile, totuși atât de precise, ale căpitanului de pe *Shealtiel*, nu dăduseră a înțelege că vaporul fusese tăiat în două pe la mijloc. Probabil că spărtura se produsese sub presiunea maselor orbitoare de spumă, atunci când căpitanul de pe *Shealtiel* auzise „trosnitura aceea diabolică”. Căpitanul plecase, fără îndoială, în clipa în care vijelia dădea lovitura de grație Durandei, și ceea ce luase el drept un talaz uriaș fusese o trombă marină. Mai târziu, când se apropiase să vadă vaporul naufragiat, el nu putuse zări decât partea anterioară a epavei, restul, adică marea spărtura care separase partea dinainte a vaporului de partea dindărăt, fiindu-i ascuns de gâtul îngust al recifului.

Cu excepția acestui amănunt, tot ceea ce spusese căpitanul de pe *Shealtiel* fusese exact. Corpul vasului era pierdut, mașina însă rămăsese neatinsă.

Asemenea întâmplări se întâlnesc adesea atât în timpul naufragiilor, cât și în timpul incendiilor. Nu putem pătrunde logica dezastrelor.

Catargele, rupte, căzuseră; coșul însă nici nu se clintise: placa cea mare de fier a postamentului mașinii reușise să-l păstreze în întregime intact. Scândurile ce căptușeau roțile cu zbaturi erau desprinse una de alta, întocmai ca lamele unei jaluzele; dar printre ele se puteau vedea cele două roți în perfectă stare. Lipseau doar câteva zbaturi.

În afară de mașină rezistase și marele cabestan{130} din pupa vaporului. Lanțul îi era înfășurat împrejur și, datorită faptului că fusese fixat zdravăn într-un cadru de scânduri groase, mai putea fi încă întrebuințat, cu condiția ca efortul făcut pentru a-l pune în mișcare să nu distrugă complet puntea. Scândurile punții se îndoiau peste tot locul sub cea mai mică greutate. Toată această diafragmă se clătina.

În schimb, cum am mai spus, porțiunea corpului vasului care se afla între cele două Douvres era de neclintit și părea să reziste.

Faptul că mașina rămăsese intactă era ca un fel de bătaie de joc și adăuga catastrofei o nuanță de ironie. Mașina era

salvată, ceea ce n-o împiedica însă să fie pierdută. Oceanul o păstra pentru a o distruge pe îndelete. Jocul de-a pisica cu șoarecele.

Durande avea să-și trăiască agonia, desfăcându-se bucată cu bucată. Avea să devină jucăria valurilor turbate. Avea să se micșoreze pe zi ce trece și, ca să spunem așa, să se topească. Ce se putea face? Numai gândul că un asemenea bloc uriaș, alcătuit din mecanisme și angrenaje, masiv și delicat totodată, condamnat să nu poată fi mișcat din loc din cauza greutății sale, lăsat în această regiune singuratică, pradă forțelor distructive, pus de stânci la discreția vântului și a valurilor, ar putea fi, în condițiile acestui mediu neîndurător, salvat de la o nimicire lentă, părea nebunie curată.

Durande era prizoniera celor două Douvres.

Cum s-o eliberezi?

Cum s-o smulgi de-acolo?

Evadarea unui om e lucru greu; dar ce problemă reprezintă evadarea unei mașini!

Cercetarea locală prealabilă

Gilliatt era încolțit din toate părțile numai de probleme urgente. Cea mai urgentă însă era aceea de a găsi un loc de ancorat pentru „burduf”, apoi un adăpost pentru el însuși.

Durande fiind strivită mai puternic la babord decât la tribord, apărătoarea roții din dreapta era mai ridicată decât cea din stânga.

Gilliatt se urcă pe apărătoarea roții din dreapta. De acolo el domina partea de jos a stâncilor și, cu toate că șirul îngust al stâncilor dindărătul celor două Douvres șerpuia, formând mai multe coturi, Gilliatt putu să cerceteze în voie planul geometric al recifului.

Își începu lucrul prin această acțiune de recunoaștere.

Cele două Douvres, după cum am mai arătat, erau ca doi stâlpi uriași stând de strajă la intrarea îngustă a unei stradele alcătuită din mici faleze din granit cu fațadele perpendiculare. Nu rareori întâlnești în formațiunile submarine primitive

asemenea coridoare ciudate, care par cioplite cu toporul.

Acest defileu, extrem de întortocheat, era întotdeauna plin cu apă, chiar în timpul refluxului. Un curent foarte agitat îl străbătea veșnic de la un capăt la celălalt. Cotiturile repezi ale acestui fel de canal erau, după natura vântului care-l răscolea, când bune, când rele; câteodată dădeau hula peste cap, îndepărtând-o; altă dată o îndârjeau. Și acest din urmă caz era cel mai frecvent; obstacolul înfurie valurile și le împinge la excese; spuma e semnul creșterii nemăsurate a valului.

Vijelia de-a lungul defileurilor dintre două stânci e supusă peste tot locul aceleiași presiuni și prezintă aceeași primejdie. Suflul uriaș rămâne uriaș de la un capăt la celălalt al defileului, biciuind doar mai ascuțit. E măciucă și săgeată totodată. Străpunge și zdrobește în același timp.

Cele două șiruri de stânci, care lăsau între ele acest soi de „stradă marină”, se orânduiau în platforme mai joase decât cele două Douvres și descreșteau treptat-treptat, apoi se afundau amândouă sub apă la oarecare distanță. La capătul acela se găsea o altă intrare gâtuită, mai joasă decât intrarea dintre cele două Douvres, care forma intrarea dinspre răsărit a defileului. Era ușor de ghicit că dubla prelungire a celor două șiruri de stânci continua strada sub apă până la stânca *Omul*, așezată ca o cetățuie pătrată la cealaltă extremitate a recifului.

De altfel, în timpul refluxului, și era tocmai reflux când Gilliatt cerceta aceste locuri, cele două șiraguri de stânci submarine lăsau să li se vadă crestele, unele fără pic de umezeală pe ele, vizibile toate și înșiruindu-se una după alta fără întrerupere.

Omul limita și proptea în partea de răsărit întreaga masă de stânci a recifului, care se rezema înspre apus de cele două Douvres.

Văzut de sus, întregul recif părea un șirag de mătănii alcătuit din brizanți, având la un capăt cele două Douvres, iar la celălalt *Omul*.

Această stradelă în zigzag, șerpuind ca un fulger, avea, aproape peste tot, aceeași lățime. Oceanul o construise astfel. Natura, în veșnică mișcare, produce uneori regularități din

acestea ciudate.

De la un capăt la altul al defileului, cei doi pereți paraleli de stâncă stăteau față în față, la o distanță pe care lărgimea Durandei o acoperea aproape exact. Între cele două Douvres, o adâncitură a Douvrei celei mici, curbată și prăvălită în acel loc, dăduse adăpost roților cu zbaturi. În orice alt loc, roțile ar fi fost strivite.

Dubla fațadă interioară a recifului avea un aspect îngrozitor. Tot ceea ce Gilliatt, de pe înălțimea epavei, putea zări din defileu, îl făcea să i se încrețească pielea de groază. De multe ori defileurile de granit ale oceanului îți ofereau o stranie și permanentă întruchipare a naufragiului. Defileul celor două Douvres o oferea și el pe-a lui proprie, înspăimântătoare. Oxizii rocilor lăsau ici-colo pe povârnișul stâncos urme roșiatice, ca niște pete de sânge închegat. Era ca sudoarea însângerată a unui cavou plin de cadavre, ca și cum reciful ar fi ascuns o criptă. Aspra piatră marină, diferit colorată, ici din cauza descompunerii amalgamurilor metalice din compoziția rocilor, colo datorită mucegaiului, prezenta în unele locuri plăgi groaznice, purpurii, în altele pete de un verde suspect, împroșcături de un roșu închis, care evocau ideea asasinatului și a exterminării. Ți se părea că ai în față peretele unei camere de tortură de pe care sângele nu se uscase încă. Ai fi zis că trupurile strivite ale oamenilor și-au lăsat acolo urma; iar stânca perpendiculară purta un fel de amprentă a unor agonii acumulate. În unele locuri, sângele celor uciși părea că se mai prelinge încă de pe pereții umezi și aveai impresia că dacă ai atinge cu degetul stânca, ți l-ai înroși de sânge. Urme de masacru apăreau pretutindeni. La picioarele dublului șir de stânci paralele, uriași bolovani rotunjiți de valuri, unii de un roșu aprins, alții negri sau violeți, vizibili peste tot locul – la suprafața mării, sub valuri și în adânciturile săpate de apă în stânca – făceau impresia unor viscere. S-ar fi zis că pântecele unor uriași fuseseră deșertate acolo. În peșterile pe care le sapă apele mării asemenea aspecte se întâlnesc destul de des.

Un grajd pentru cal

Pentru cei pe care neprevăzutul călătoriilor îi condamnă să locuiască câtva timp pe un recif în mijlocul oceanului, forma recifului nu le este nicidecum indiferentă. Sunt recife-piramidă, o unică creastă săgetând din valuri, recife-colac, ceva ca un rotocol de bolovani; există și recife-coridor.

Un recif-coridor are o direcție. Această direcție e de mare importanță. De felul cum e orientat reciful depinde și influența pe care-o exercită el asupra aerului și apei. Reciful coridor acționează asupra valurilor și vântului în mod mecanic, prin forma sa, și ca un element galvanic, prin gradul diferit de magnetizare a planurilor sale verticale, mase alăturate și antagonice.

Acest fel de recife atrage toate forțele dezlănțuite ale uraganului și exercită asupra vijeliei o ciudată putere de concentrație.

De unde, în regiunile cu astfel de stânci, o sporire a violenței furtunilor.

Gilliatt se pricepea destul de bine la recife, ca să nu subaprecieze seriozitatea situației în care se găsea pe stâncile Douvres. Înainte de toate, după cum am mai spus, trebuia să-și pună la loc sigur „burduful”.

Dubla spinare stâncoasă, ce se prelungea ca o tranșee, șerpuitor, în spatele celor două Douvres, alcătuia ici și colo grupuri împreună cu alte stânci, și puteai lesne ghici existența unor fundături și a unor peșteri care răspundeau în stradela dintre stânci și care se legau de defileul principal, ca ramurile de tulpină.

Partea inferioară a stâncilor era căptușită cu alge, iar partea superioară cu licheni. Nivelul uniform al algelor pe toate stâncile indica nivelul cel mai ridicat al fluxului, peste care apele mării nu mai cresc. Vârfurile stâncoase, pe care apa nu le atingea niciodată, aveau fulguiala aceea de argint și de aur pe care i-o dă granitului marin amestecul de licheni albi și de licheni galbeni.

Pe alocuri, stâncile erau acoperite de scoici de formă conică

și-ți făcea impresia că erau mâncate de lepră. Caria uscată a granitului.

În unele locuri, în unghere ascunse, unde se strânseseră mormanele de nisip fin cu suprafața unduită mai mult de vânt decât de valuri, creșteau pâlcuri de scaieți albaștri.

În unele scobituri rareori scăldate de valurile mării se vedeau adânc săpate mici vizuini ale ariciului de mare. Acest arici-moluscă, un fel de bulgăr viu care umblă rostogolindu-se pe țepi, a cărui carapace este alcătuită din peste zece mii de piese artistic împreunate și sudate și a cărui gură se cheamă, nu știu de ce, *lanterna lui Aristotel*, găurește granitul cu cei cinci dinți ai săi care mușcă piatra, și-apoi se instalează acolo. În alveolele acestea îl găsesc căutătorii de „fructe de mare”. Ei îl taie în patru și-l mănâncă crud, ca pe o stridie. Unii obișnuiesc să-și înmoaie, pâinea în această carne gelatinoasă. De aici și denumirea de *ou de mare*.

Vârfurile îndepărtate ale stâncilor submarine, descoperite de reflux, formau chiar la poalele *Omului* un fel de golfuleț, împrejmuit aproape de jur împrejur de pereții stâncoși ai recifului. Era limpede că-n locul acela s-ar putea amenaja o mică radă. Gilliatt examină golfulețul. Avea forma unei potcoave și era deschis numai într-o singură parte, în direcția vântului dinspre răsărit, cel mai puțin primejdios dintre vânturile care bântuie în acele locuri. Zăgăzuită, marea era în acel loc aproape ca o apă stătătoare. Acest golfuleț putea oferi un adăpost. De altminteri, Gilliatt nu prea avea de unde alege.

Dacă voia să profite de reflux, trebuia să se grăbească.

Timpul continua de altfel să se mențină frumos și liniștit. Trufașul ocean era în toane bune.

Gilliatt coborî, se încălță, desfăcu parâma, se urcă în barcă și o împinse în larg. El navigă de-a lungul părții exterioare a recifului, folosindu-se de vâsle.

Ajuns în dreptul *Omului*, examină cu atenție intrarea golfulețului.

Un fel de unduire imperceptibilă în mobilitatea valurilor, cută invizibilă pentru oricine altul decât un marinar, indica locul de trecere.

Gilliatt studie o clipă această curbă, aproape fără de contur în noianul apelor, împinse puțin barca spre larg ca să poată întoarce și să-și croiască mai cu ușurință drum și-apoi, repede, dintr-o singură lovitură de vâslă, intră în golfuleț.

Aruncă sonda.

Locul de ancorat era într-adevăr minunat.

„Burduful" era la adăpost, aproape împotriva tuturor eventualităților anotimpului.

Până și cele mai periculoase stânci au asemenea ascunzișuri liniștite. Adăposturile pe care le întâlnești printre stânci au ceva din ospitalitatea beduinului: sunt sigure și te poți încrede în ele.

Gilliatt trase „burduful" cât mai aproape de *Omul*, totuși la o oarecare distanță de locul unde atingea fundul, și aruncă cele două ancore ale vasului.

După ce termină, își încrucișă brațele și începu să se sfătuiască cu el însuși.

„Burduful" era la adăpost; această problemă o rezolvase; dar mai rămânea încă una. Unde să se adăpostească el acum?

Două adăposturi se prezentau: „Burduful" însuși, cu fărâma lui de cabină care putea fi, de bine, de rău, folosită, și platoul *Omului*, până la care puteai urca cu ușurință.

Și dintr-un adăpost și din celălalt puteai ajunge, în timpul refluxului, sărind din stâncă în stâncă, aproape fără să te uzi, până la defileul dintre cele două Douvres, unde se găsea Durande.

Dar refluxul nu durează decât un moment, așa că tot restul timpului erai despărțit fie de adăpost, fie de epavă, printr-o distanță de peste trei sute de metri. Să înoți printre stânci e un lucru greu, iar când marea acoperă stâncile, e cu neputință.

Nu rămânea decât să renunțe și la „burduf", și la *Omul*.

Niciun adăpost cu putință între stâncile vecine. Vârfurile inferioare ale stâncilor se afundau de două ori pe zi sub apele fluxului.

Vârfurile mai înalte erau spălate fără încetare de spuma valurilor. Acțiune inospitalieră.

Rămânea doar epava.

Era oare cu putință să locuiască acolo?
Gilliatt nutri această speranță.

O cameră pentru călător

După o jumătate de oră, Gilliatt, aflându-se din nou pe epavă, urca și cobora de pe puntea superioară pe puntea inferioară și de acolo în cală, aprofundând examenul sumar făcut cu ocazia primei lui vizite.

Cu ajutorul cabestanului urcase pe puntea Durandei balotul pe care-l făcuse din încărcătura „burdufului”. Cabestanul funcționase bine. Manelele[131] pentru a-l pune în mișcare, nu lipseau pe punte. Gilliatt n-avea decât să întindă mâna în vraful acesta de piese răvășite, ca să-și aleagă pe cea pe care-o dorea.

Găsi în mormanul de resturi o daltă, căzută fără îndoială din cutia dulgherului, cu care-și îmbogăți lădița de scule.

De altminteri – atunci când te afli într-o situație precară și cel mai neînsemnat lucru are valoare – își avea briceagul în buzunar.

Gilliatt lucră toată ziua la epavă, curățind, consolidând, înlăturând tot ceea ce era de prisos.

Când veni seara, el ajunse la următoarea concluzie:

Întreaga epavă tremura în bătaia vântului. Carcasa ei se cutremura la fiecare pas al lui Gilliatt. Numai acea parte din corpul vasului în care se afla mașina, prinsă ca într-un clește între stânci, era solid fixată și nu se clintea din loc. Traversele erau puternic proptite în granitul stâncilor.

Să se instaleze pe Durande ar fi fost o nechibzuință. Ar fi însemnat o povară în plus; și epava nu numai că nu trebuia supraîncărcată, ci dimpotrivă, era nevoie să fie ușurată.

Ruina aceasta trebuia cruțată cât mai mult cu putință. Era ca un bolnav care trage să moară. Vântul avea s-o maltrateze îndeajuns.

Însuși faptul de a fi silit să lucrezi pe navă era dăunător pentru ea. Activitatea pe care epava va trebui s-o suporte o va obosi în mod sigur, poate peste puterea ei de rezistență.

Și apoi, dacă vreun accident de noapte ar surveni în timpul somnului lui Gilliatt, a te găsi în epavă ar fi însemnat să te scufunzi o dată cu ea. Niciun ajutor cu putință; totul ar fi fost pierdut. Deci, ca să poți salva epava, trebuia să te afli în afara ei.

Să fii în afara ei și în același timp lângă ea – aceasta era problema.

Era din ce în ce mai complicat.

Unde să găsești un adăpost în aceste condiții?

Gilliatt căzu pe gânduri.

Nu rămâneau decât cele două Douvres. Dar ele păreau puțin primitoare.

Se zărea de jos, pe platoul din vârful marii Douvre, un fel de ridicătură. Poate că în acest crâmpei de stâncă se găsea vreo scobitură. O gaură în care să te poți cuibări; Gilliatt nici nu cerea mai mult.

Dar cum să ajungi până la platou? Cum să te urci pe acest perete vertical, dur și lustruit ca o pietricică, pe jumătate acoperit de alge verzi și vâscoase, cu înfățișarea lunecoasă a unei suprafețe bine săpunite?

Erau mai bine de treizeci de picioare între puntea Durandei și creasta platoului.

Gilliatt scoase din lada lui cu unelte funia cu noduri și-o prinse cu cârligul de cingătoare și începu să escaladeze mica Douvre. Pe măsură ce se urca, ascensiunea devenea tot mai anevoioasă. Uitase să-și scoată ghetele, ceea ce făcea ca urcușul să fie și mai greu. Ajunse cu multă cazna în vârf; se ridică în picioare. Nu era loc decât atâta cât să poată să-și pună picioarele. Să-și înjghebeze un adăpost era aproape cu neputință. Un stâlpnic[132] ar fi fost foarte mulțumit și cu atâta; Gilliatt, mai pretențios, voia ceva mai mult.

Mica Douvre era aplecată în direcția celei mari, ceea ce de departe făcea impresia că o salută; iar distanța dintre cele două Douvres, care la poale era de vreo douăzeci de picioare, spre vârf nu era decât de opt până la zece picioare.

De pe piscul unde se urcase, Gilliatt văzu și mai limpede globul stâncos care acoperea în bună parte platforma marii

Douvre.

Această platformă era la o înălțime de cel puțin trei stânjeni deasupra capului său. O prăpastie îl despărțea de ea.

Povârnișul micii Douvre, foarte înclinat, îi fugea de sub picioare.

Gilliatt desfăcu de la cingătoare funia cu noduri, măsură repede cu privirea distanța și aruncă cârligul pe platformă.

Cârligul râcâi stânca, apoi alunecă. Funia, la capătul căreia se găsea cârligul, căzu sub picioarele lui Gilliatt, de-a lungul micii Douvre.

Gilliatt încercă din nou. Aruncând funia mai departe și țintind ridicătura de granit de pe platforma unde zărea o seamă de crăpături și de șanțuri.

Aruncarea funiei fu făcută cu atâta îndemânare și cu atâta precizie, încât cârligul rămase înfipt.

Gilliatt trase cu putere de frânghie. Stânca se sfărâmă și funia se rostogoli din nou în prăpastia de sub el. Gilliatt aruncă cârligul pentru a treia oară.

De data asta nu mai alunecă. Trase cu putere de frânghie. Ea rezistă. Cârligul se fixase undeva.

Se oprise pe platou în vreun colț de stâncă, pe care Gilliatt nu-l putea vedea.

Era silit să-și încredințeze viața acestui suport necunoscut. Gilliatt nu șovăi.

Nu era vreme de pierdut. Trebuia să aleagă soluția cea mai rapidă. De altfel, era aproape cu neputință să coboare pe puntea Durandei, pentru a chibzui la altă posibilitate. Alunecușul era probabil, iar prăbușirea aproape sigură. De urcat urci, dar nu știi dacă te mai poți întoarce.

Gilliatt avea, ca toți marinarii destoinici, mișcările sigure. El nu-și irosea niciodată puterile. Nu făcea decât eforturi măsurate. Din care cauză făcea minuni de bărbăție, deși avea mușchi obișnuiți; nu era mai vânjos ca alții, dar în schimb era mai cutezător. La el, puterea, care e de natură fizică, se îmbina cu energia, care e de natură morală…

Lucrul pe care trebuia să-l facă era periculos.

Să străbată, agățat de funie, spațiul dintre cele două

Douvres, asta era problema.

Gilliatt încercă pentru a doua oară cârligul; dar acesta nici nu se clinti.

Gilliatt își înfășură mâna stângă cu o batistă, apucă cu putere frânghia cu mâna dreaptă, peste care puse mâna stângă, apoi, întinzând un picior înainte, iar cu celălalt lovind cu putere stânca, pentru ca forța brânciului să oprească răsucirea frânghiei, se aruncă din vârful micii Douvres spre fața abruptă a celei mari.

Izbitura fu puternică. Cu toate precauțiunile luate, frânghia se răsuci și el se izbi eu umărul de stâncă. Fu împins înapoi. Pumnii i se loviră la rândul lor de stâncă. Batista alunecase. Mâinile i se zdreliră. Puțin lipsi ca să nu-i fie strivite.

Gilliatt rămase o clipă amețit, atârnând în gol.

Fu totuși destul de stăpân pe sine, chiar în clipa când îi veni amețeală, ca să nu dea drumul frânghiei.

Câtva timp se scurse în legănări și zvâcnete, înainte ca el să izbutească a prinde frânghia între picioare. În cele din urmă reuși.

Revenindu-și în fire și ținând frânghia atât cu mâinile cât și cu picioarele, privi în jos.

Lungimea funiei, care-i servise de multe ori să atingă înălțimi și mai mari, nu-l neliniștea. Capătul ei se târa într-adevăr pe puntea Durandei.

Gilliatt, având siguranța că va putea coborî, începu să se urce.

În câteva clipe fu pe platou.

Nicio făptură, în afară de cele înaripate, nu călcase vreodată pe-acolo. Platoul era acoperit peste tot cu găinaț. Avea forma unui trapez neregulat, tăiat în acea prismă uriașă de granit purtând numele de marea Douvre și era scobit la mijloc ca o covată. Opera ploilor.

Gilliatt, de altfel, făcuse cele mai îndreptățite presupuneri. Se vedeau, în unghiul de la baza trapezului, o seamă de stânci suprapuse, resturi provenite probabil din surparea vârfului stâncii. Aceste stânci, asemenea unui morman de uriașe lespezi de pavat, lăsau destul loc ca să se strecoare printre ele

vreo fiară sălbatică, rătăcită pe piscul acesta.

Nu se vedea niciun fel de grotă, nicio peșteră, ci numai găuri ca într-un burete. Una din aceste vizuini i-ar fi putut servi lui Gilliatt drept adăpost.

Vizuina avea un așternut de iarbă și de mușchi. Gilliatt ar fi fost acolo strâns ca într-o teacă.

Iatacul avea la intrare o înălțime de două picioare. Dar se îngusta cu cât pătrundeai mai înăuntru. Sicriele de piatră au uneori această formă. Mormanul de stânci fiind îndreptat cu spatele spre sud-vest, vizuina era ferită de ploi, dar era expusă vântului de miazănoapte.

Gilliatt o găsi pe gustul lui.

Cele două probleme fuseseră rezolvate: „burduful” avea un adăpost, iar el avea o locuință.

Partea bună a acestei locuințe era că se afla în apropierea epavei.

Cârligul frânghiei cu noduri, care căzuse între două blocuri de stâncă, se înfipsese acolo solid. Gilliatt îl mai întări, punând deasupra lui și un bolovan. Apoi intră imediat în legătură directă cu Durande. De-acum încolo era ca la el acasă.

Marea Douvre îi era casa. Durande îi era șantierul.

Să plece și să se întoarcă, să se urce și să coboare, nimic nu era mai simplu.

Coborî cu vioiciune pe punte, cu ajutorul frânghiei.

Ziua era frumoasă, lucrurile începuseră bine, era mulțumit și băgă de seamă că i se făcuse foame.

Își desfăcu coșul cu provizii, deschise briceagul, tăie o halcă de carne afumată, mușcă o îmbucătură de pâine neagră, trase o dușcă din plosca cu apă dulce și se ospătă împărătește.

Când termină masa, soarele nu apusese încă. Profită de lumina care mai dăinuia și începu să ușureze epava, operație ce nu mai putea suferi nicio întârziere.

Petrecuse o parte din zi triind rămășițele. Depozită în ungherul solid în care se găsea mașina tot ceea ce-i putea fi de folos: lemnărie, fierărie, funii, pânze. Aruncă în mare tot ceea ce era nefolositor.

Încărcătura „burdufului”, pe care-o ridicase pe punte cu ajutorul cabestanului, deși foarte redusă, constituia totuși o povară. Gilliatt zări în peretele micii Douvre o scobitură în formă de firidă, care nu era la o înălțime prea mare, așa încât puteai ajunge la ea doar întinzând mâna. Se văd deseori săpate în stânca asemenea dulapuri naturale, ce-i drept, în permanență deschise. Gândi că și-ar putea depozita acolo lucrurile. Așeză în fund cele două lădițe, cea cu scule și cea cu haine, cei doi saci, făina de secară și pesmeții, iar în față puse, poate puțin prea aproape de marginea firidei, dar din lipsă de spațiu nu avea de ales, coșul cu provizii.

Avusese grijă să-și scoată din lădița cu îmbrăcăminte blana de oaie, mantaua de ploaie cu glugă și jambierele gudronate. Pentru ca vântul să nu-i poarte frânghia cu noduri de colo-colo, îi legă capătul de jos de un cârlig de pe epavă.

Trebuia să se îngrijească și de cealaltă extremitate a frânghiei. A-i imobiliza partea de jos era foarte necesar, dar în vârful prăpastiei, în locul unde frânghia cu noduri se freca de muchea platformei, era primejdie să i-o taie muchea ascuțită a stâncii.

Gilliatt scotoci prin vraful de resturi pe pare le pusese deoparte și luă de-acolo câteva fâșii de pânză de vele, iar dintr-un crâmpei de parâmă vechi, câteva fire lungi de sfoară, cu care își burduși buzunarele.

Un marinar ar fi bănuit numaidecât că are de gând să căptușească cu bucățile astea de pânză și cu capetele de sfoară cotul pe care-l făcea frânghia cu noduri pe muchea ascuțită a stâncii, pentru a feri funia să se roadă; operație ce se cheamă „patronare”.

După ce se aprovizionă din belșug cu petice, își puse jambierele, își trase mantaua de ploaie peste bluză și gluga peste bonetă, își înnodă în jurul gâtului blana de oaie și, îmbrăcat în panoplia asta din care nu lipsea nimic, apucă funia solid fixată de data asta la marginea marii Douvre și porni să ia cu asalt acest turn întunecat al mării.

Gilliatt, în ciuda faptului că avea mâinile zdrelite, ajunse cu ușurință pe platou.

Cele din urmă pâlpâiri ale apusului se stingeau. Pe mare se lăsase noaptea. Peste vârful Douvres mai dăinuia încă o licărire de lumină.

Gilliatt profită de această slabă strălucire pentru a îmblăni frânghia cu noduri. O înfășură, pe porțiunea care atingea muchia stâncii, într-un bandaj format din mai multe straturi de pânză, legând strâns cu sfoară fiecare strat în parte. După ce termină această operație, Gilliatt, care stătuse până atunci pe vine, se ridică în picioare.

În vreme ce sfârșea fixarea acestor zdrențe împrejurul frânghiei cu noduri, auzi în văzduh un fel de fâșâit ciudat.

Zgomotul aducea, în liniștea înserării, cu fâlfâitul aripilor unui uriaș liliac.

Gilliatt ridică ochii spre cer. Un imens rotocol negru i se rotea deasupra capului, pe cerul adânc și alb al crepusculului.

Se văd, în tablourile vechi, astfel de cercuri în jurul capetelor sfinților. Numai că acelea sunt de aur, pe un fond întunecat, pe când acesta era sumbru, pe un fond luminos. Nimic mai bizar. Ai fi zis că e aureola de noapte a marii stânci Douvre.

Acest cerc se apropia de Gilliatt și apoi se îndepărta, se micșora și apoi se lărgea.

Erau pescăruși, goelanzi, cormorani, lăstuni, un nor de păsări de mare înfricoșate, speriate.

Probabil că marea Douvre le era hanul și că ele veneau să se culce, iar Gilliatt ocupase una din camere. Acest locatar neașteptat le neliniștea.

Un om pe meleagurile astea, așa ceva nu văzuseră niciodată!

Zborul lor speriat dură câtva timp.

Se părea că păsările așteaptă plecarea lui Gilliatt.

Gilliatt, ușor îngândurat, le urmărea cu privirea.

Vârtejul zburător sfârși prin a se resemna, cercul se desfăcu brusc în spirală și stolul de păsări de mare se lăsă la capătul celălalt al recifului, pe *Omul*.

Acolo păreau că țin sfat și comentează întâmplarea. Iar Gilliatt, în timp ce se cuibărea în culcușul lui de granit și-și

punea sub cap o piatră drept căpătâi, auzi încă multă vreme păsările glăsuind una după alta, când îi venea fiecăruia rândul la croncănit.

Apoi tăcură și totul adormi, păsările pe stânca lor, iar Gilliatt pe a lui.

Importunaeque volucres[133]

Gilliatt dormi bine. Totuși îi fu frig și se deșteptă de câteva ori în timpul nopții. Se culcase, firește, cu capul în pragul viziunii și cu picioarele în fundul ei, și nu avusese grijă să scoată din culcuș mulțimea aceea de pietricele ascuțite care nu-i făceau cu nimic somnul mai ușor.

Din când în când, întredeschidea ochii.

Auzea în răstimpuri detunături puternice. Erau valurile fluxului care năvăleau în grotele recifului, făcând un zgomot asemănător bubuitului de tun.

Adormea însă din nou și vedea de data asta în vis „Casa de la capătul drumului”, casa „*Neînfricatelor*”, portul Saint-Sampson; o auzea cântând pe Déruchette; parcă trăia aievea. Când adormea, i se părea că e treaz, iar când se trezea, i se părea că visează.

Și, într-adevăr, de-aici înainte totul avea să se petreacă aidoma ca într-un vis.

Către miezul nopții, un foșnet prelung se iscă în văzduh. Gilliatt îl percepu în mod nedeslușit prin somn. Probabil că se stârnea vântul.

Odată, scuturat de un fior de frig, întredeschise pleoapele ceva mai mult decât până atunci. În înaltul cerului se îngrămădeau nori grei; luna aluneca printre ei, urmărită de o stea uriașă.

Spre ziuă, Gilliatt era pe jumătate înghețat și dormea adânc.

Lumina dimineții care-l lovise brusc în față îl smulse din acest somn care ar fi putut deveni, poate, primejdios. Iatacul îi era așezat cu fața spre răsărit.

Gilliatt căscă, se întinse și se strecură afară din bârlog.

Dormise așa de adânc, încât nu-și dădu seama imediat unde se găsește.

Treptat-treptat își redobândi simțul realității, și încă în așa măsură, încât strigă: „La masă!”

Vremea se potolise, cerul era rece și senin. Norii se risipiseră, vântul din timpul nopții limpezise zarea, iar răsăritul soarelui făgăduia o zi frumoasă. Încă o zi minunată, care începea. Gilliatt era plin de voioșie.

Își scoase mantaua de ploaie și jambierele, le înfășură în pielea de oaie, cu blana înăuntru, legă sulul cu o sfoară și-l împinse în fundul vizuinii, la adăpost de-o eventuală ploaie. Apoi își făcu patul, adică aruncă, afară toate pietricelele. Când patul fu gata, coborî pe funie până pe puntea Durandei și alergă la firida în care-și depozitase coșul cu provizii.

Dar coșul nu se mai afla acolo. Cum îl pusese foarte aproape de marginea firidei, vântul care suflase în timpul nopții îl smulsese și-l aruncase în mare. În afară de pesmeți și făina de secară, nu-i mai rămâneau lui Gilliatt decât scoicile cu care se hrănise și naufragiatul care murise de foame pe stânca *Omul*.

Cât privește pescuitul, trebuia să-și mute gândul de la așa ceva. Peștelui nu-i plac șocurile și de aceea se ferește de stânci; vârșele și năvoadele își pierd zadarnic vremea printre stânci, crestele lor nu-s bune decât ca să le rupă ochiurile.

Gilliatt mâncă doar câteva scoici, așa-zișii „păduchi de stâncă”, pe care le desprinse cu mare greutate. Era să-și rupă briceagul din cauza lor.

În timp ce lua această sărăcăcioasă gustare, auzi un ciudat tumult venind de pe mare. Privi în direcția aceea.

Era stolul de pescăruși și de goelanzi, care se năpustiseră asupra unei stânci mai joase, fâlfâind din aripi, ciocnindu-se unii de alții, strigând și chemând. Se îngrămădeau claie peste grămadă în jurul unui anumit punct. Această hoardă cu cioc și cu gheare devora ceva.

Acel ceva era coșul lui Gilliatt.

Coșul, aruncat de vânt pe un colț de stâncă, se spărsese, păsările alergară în grabă într-acolo. Purtau în ciocuri tot felul

de bucăți. Gilliatt își recunoscu de departe carnea afumată și peștele sărat.

Păsările trecură la represalii. Gilliatt le luase adăpostul, ele îi luară mâncarea.

Reciful și felul de a se folosi de el

Trecu o săptămână.

Deși era anotimpul ploilor, totuși nu ploua, și lucrul acesta îl bucura nespus de mult pe Gilliatt.

De altfel, ceea ce întreprindea el depășea, cel puțin în aparență, puterea omenească. Succesul părea atât de puțin sigur, încât încercarea apărea nebunie curată.

Când te apuci serios de un lucru, ies la iveală piedicile și greutățile. Numai începând ceva, îți dai seama cât de anevoie vei ajunge la capăt. Orice început e greu. Primul pas pe care-l faci îți destăinuie fără cruțare ceea ce va urma. Și orice piedică te înțeapă ca un mărăcine.

Pentru ca mașina Durandei să fie scoasă din locul unde-o aruncase vijelia și unde era pe trei sferturi prinsă între stânci și pentru a încerca, cu oarecare sorți de izbândă, asemenea operație de salvare într-un asemenea loc și într-un asemenea anotimp, părea că e nevoie de o trupă întreagă, de oameni, și Gilliatt era singur; trebuia un întreg utilaj de tâmplărie și mașini de tot felul, și Gilliatt avea un ferăstrău, un topor, o daltă și un ciocan; era nevoie de un atelier și de-o magazie solidă, și Gilliatt n-avea nici măcar un acoperiș; trebuiau provizii de alimente, și Gilliatt n-avea nici măcar o pâine.

Dacă cineva în această primă săptămână, l-ar fi văzut pe Gilliatt lucrând pe stâncile recifului, nu și-ar fi putut da seama ce are de gând să facă. Părea că nu se mai gândește nici la Durande, nici la cele două Douvres. Se ocupa numai de ceea ce se găsea pe stânci; părea preocupat de salvarea micilor resturi de pe vaporul naufragiat. Profita de ceasurile de reflux pentru a despuia stâncile de tot ce le dăruise naufragiul. Mergea din stâncă în stâncă, adunând ceea ce aruncase marea acolo: fâșii din velele vaporului, crâmpeie de funii, bucăți de

fier, așchii din bocaporțile[134] vaporului, dulapii și bordajul sfărâmat, vergi răsucite, ici o grindă, colo un lanț, dincolo o macara.

În același timp, el studia toate văgăunile stâncilor. Niciuna nu-i putea servi de adăpost, spre marea dezamăgire a lui Gilliatt, căruia noaptea îi era frig în spațiul îngust străjuit de lespezi de pe creasta mării Douvre unde locuia; el ar fi dorit să-și găsească o mansardă mai bună.

Două din aceste văgăuni erau destul de încăpătoare; cu toate că podeaua de rocă naturală era aproape pretutindeni oblică și inegală, puteai totuși sta în picioare și umbla prin ele. Ploaia și vântul erau ca la ele acasă, dar nici fluxul cel mai puternic n-ajungea până acolo. Erau vecine cu mica Douvre și puteai ajunge cu ușurință și oricând la aceasta. Gilliatt hotărî ca una din ele să fie magazie, iar cealaltă atelier de fierărie.

Cu ajutorul tuturor sacheților[135] de înfășurat velele pe vergi și a parâmelor de întins tendele[136] pe strajă[137] pe care reuși să le adune, făcu baloturi din resturile scăpate de la înec, adunând fierăria și lemnăria în mănunchiuri, iar velele în suluri. Le legă cu grijă pe toate. Pe măsură ce fluxul ajungea până la ele, făcându-le să plutească, Gilliatt le târa printre stânci până la magazia sa. Găsise într-o adâncitură o parâmă groasă, cu ajutorul căreia putea trage chiar și părți mai mari din corpul epavei. Scoase din mare, în același mod, numeroase bucăți de lanț ce se aflau risipite printre stânci.

Era uimitoare dârzenia cu care Gilliatt îndeplinea această muncă grea. Făcea tot ce-și propunea să facă. Nimic nu rezistă voinței înverșunate de a reuși.

La sfârșitul săptămânii, Gilliatt depozitase în perfectă ordine, în acest șopron de granit, tot acest talmeș-balmeș pe care-l crease furtuna. Fiecare obiect salvat își avea locul lui. Tot naufragiul se afla acolo, clasat și etichetat. Era ceva asemănător haosului, pus în rafturi.

O bucată ce pânză, deși foarte găurită, din velastrai[138], fixată cu niște bolovani, acoperea tot ceea ce ploaia ar fi putut strica.

Așa sfărâmată cum era partea dinainte a Durandei, Gilliatt reuși totuși să salveze cele două gruie[139] ale bărcii împreună cu cele trei macarale.

Regăsi bompresul și avu mult de furcă până să desfășoare funia ce părea lipită de el. Gilliatt reuși totuși s-o desfășoare, această funie groasă putându-i fi de mare folos.

Găsi de asemenea și ancorotul[140], care rămăsese între două stânci de pe fundul mării, și marea, retrăgându-se, îl expunea vederii.

Găsi, în ceea ce fusese odinioară cabina lui Tangrouille, o bucată de cretă, pe care-o luă cu grijă. Câteodată ești nevoit să faci câte-o însemnare.

O găleată de piele pentru incendii și mai multe hârdaie în stare destul de bună îi completau utilajul de lucru.

Tot ce mai rămăsese din încărcătura de cărbuni de pe Durande fu transportat în magazie.

În opt zile, această operație de salvare a rămășițelor fu terminată; stâncile erau curățate, iar epava Durandei ușurată de tot ceea ce era de prisos. Nu mai rămăsese pe epavă decât mașina.

Partea dinainte a bordajului, care se mai ținea încă de partea dinapoi, nu îngreuna carcasa. Ea atârna fără să tragă epava în jos, fiind susținută de un colț de stâncă. Era de altfel mare și lată, și ar fi fost și greu de târât, iar în afară de asta ar fi ocupat prea mult loc în magazie. Gilliatt o lăsă deci acolo unde se găsea.

La intrarea în magazie se vedeau două mormane de rebuturi, unul cu obiecte de fier, bune de retopit, și unul cu obiecte de lemn, bune de ars.

Gilliatt își începea munca în zorii zilei. În afara orelor de somn, el nu se odihnea nicio clipă.

Cormoranii, rotindu-se de colo până colo, îl priveau cum robotește.

Atelierul de fierărie

După ce-și orândui magazia, Gilliatt își făuri și atelierul de

fierărie.

Cea de-a doua grotă, aleasă de Gilliatt era un soi de coridor lung și îngust, destul de adânc. La început se gândi să se instaleze acolo; dar vântul de la miazănoapte nu înceta o clipă și sufla cu atâta înverșunare în coridorul acela îngust, încât trebui să renunțe la această idee. Aceste foaie îi sugerară ideea unui atelier de fierărie. Grota, neputându-i servi drept cameră, va fi transformată în atelier. Să te servești de obstacolul care-ți stă în cale, asta înseamnă un pas important spre izbândă. Vântul era dușmanul lui Gilliatt; Gilliatt porni să și-l facă servitor.

Fierăria pe care voia să și-o înjghebeze Gilliatt era schițată în linii mari de natură; dar ca să îmblânzești această încăpere rudimentară în măsură de-a ți-o face utilă, și să transformi această peșteră într-un laborator, nimic nu era mai anevoios și nimic nu cerea eforturi mai mari. Din trei sau patru stânci late, scobite în formă de pâlnie și care se terminau printr-o crăpătură îngustă, întâmplarea făurise în acel loc un fel de suflantă uriașă și diformă, cu mult mai puternică decât acele vechi foaie ale strămoșilor, lungi de paisprezece picioare, care produceau la fiecare apăsare numai circa doi metri cubi de aer. Aici era cu totul altceva. Forța uraganului nu poate fi calculată.

Acest exces de forță avea un neajuns: era greu să modifici suflul…

Peșterea avea două neajunsuri: vântul o străbătea de la un capăt la celălalt și apa de asemenea.

Nu erau valurile mării, ci o șiroire care curgea întruna, mai curând o prelingere decât un torent.

Spuma mării, pe care talazurile ce se izbeau de recif o aruncau uneori până la o înălțime de peste o sută de picioare, reușise cu timpul să umple cu apă de mare un fel de cadă naturală, săpată în stâncile înalte care dominau coridorul. Apa care se revărsa peste marginile acestui rezervor forma puțin mai îndărăt, pe povârniș, o cascadă micuță, lată de cel mult un țol și înaltă de vreo patru sau cinci stânjeni. Ploile înnoiau mereu apa din cadă. Din când în când, câte un nor vărsa în

trecere câte o nouă răpăială în acest rezervor, veșnic plin și care se revărsa întruna. Apa era sălcie, nepotabilă, dar limpede, deși sărată. Această minusculă cascadă forma șuvițe subțiri ce se prelingeau în chip fermecător la capetele algelor verzi, așa cum se prelinge apa la vârful firelor de păr.

Gilliatt se gândi să folosească apa din cadă pentru a supune vântul. Cu ajutorul unei pâlnii, a două sau trei jgheaburi făcute din scânduri trase la rindea și potrivite în grabă unele lângă altele, dintre care unul prevăzut cu un robinet, și cu ajutorul unui hârdău foarte larg, servind drept rezervor inferior fără burduf și fără contragreutăți, completând toată aparatura asta printr-un fel de strangulare în partea de sus și prin niște găuri aspiratoare în partea sa de jos, Gilliatt, care era, după cum am mai spus, și puțin fierar, și puțin mecanic, reuși să înjghebe, pentru a înlocui foalele care-i lipseau, un aparat mai puțin perfect decât acela care se numește azi „cagniardellé”, dar mai puțin rudimentar decât acela care se numea pe vremuri, în Pirinei, „trompă”.

Din făina de secară pe care-o avea făcu pap de lipit; iar din funiile negudronate, câlți. Cu câlți, cu papul și cu câteva pene de lemn, astupă toate crăpăturile stâncii, nelăsând decât o mică gură pentru aer, făcută dintr-un crâmpei de fitil pe care-l găsise pe Durande și care servise ca palinargiu micului tun de semnalizare. Această gură de aer era îndreptată, orizontal, în direcția unei lespezi mari pe care Gilliatt instalase vatra fierăriei. Un dop fabricat dintr-un crâmpei de odgon închidea la nevoie orificiul.

După asta, Gilliatt îngrămădi cărbuni și lemne în vatră, scapără amnarul chiar de stâncă, aprinse cu el o mână de câlți și cu câlți arzând dădu foc lemnelor și cărbunilor.

Încercă suflanta. Funcționa de minune.

Gilliatt simți o mândrie de ciclop: era stăpânul aerului, al apei și al focului.

Stăpân al aerului: dăruise vântului un soi de plămân. Crease în granit un aparat respirator și transformase suflul vântului în foale. Stăpân al apei: din micuța cascadă făcuse un injector de aer. Stăpân al focului: din această stâncă inundată

de apă făcuse să țâșnească focul.

Hruba fiind aproape din toate părțile descoperită, fumul se înălța în voie, înnegrind povârnișul stâncilor înclinate. Aceste stânci, care păreau create anume pentru spuma mării, cunoscură de data asta funinginea.

Gilliatt își alese drept nicovală un bolovan ros de ape, alcătuit dintr-o rocă foarte dens granulată și care aproape avea forma și dimensiunea trebuincioasă. Oferea o bază de lovire foarte periculoasă, putându-se sparge în mii de țăndări. Una din extremitățile acestui bloc, rotunjită și sfârșind printr-un vârf ascuțit, putea înlocui, la nevoie, vârful conic al nicovalei, dar celălalt vârf, vârful piramidei, lipsea. Era asemenea străvechii nicovale de piatră a troglodiților. Suprafața lustruită de valuri avea aproape duritatea oțelului.

Gilliatt regretă că nu-și adusese nicovala lui. Neștiind că Durande fusese tăiată în două de furtună, nădăjduise să găsească lada dulgherului cu toate sculele trebuincioase, care, în mod obișnuit, se afla în partea din față a calei. Numai că tocmai partea din față a navei fusese smulsă de valuri.

Cele două hrube pe care Gilliatt le răpise recifului se învecinau. Magazia și fierăria comunicau între ele.

În fiecare seară, după o zi de muncă, Gilliatt se ospăta cu o bucată de pesmet muiată în apă, cu un arici de mare, cu câte o scoică sau cu câțiva cornaci[141], singurul vânat cu putință pe aceste stânci, și apoi, tremurând ca și funia cu noduri, se urca să se culce în gaura lui de pe marea stâncă Douvre.

Descoperire

Un recif situat în apropierea coastei e cercetat uneori de oameni; un recif din largul mării, niciodată. Ce-ar avea, de pildă, de căutat acolo? Un recif doar nu-i o insulă. N-ai nicio posibilitate să te aprovizionezi; nu-s nici arbori fructiferi, nici pășuni, nici vite, nici izvoare de apă dulce. Este un loc sterp, într-un ținut pustiu. Numai stânci goale, cu povârnișuri repezi deasupra apei și cu vârf un ascuțite sub apă. Nu te poți aștepta la nimic altceva, acolo, decât la naufragii.

Acest soi de recife, care în vechea limbă marinărească se numeau „Singuraticele”, sunt, cum am mai spus, niște locuri ciudate. Marea e singura stăpână și face tot ce-i place. Nici picior de pământean nu vine s-o tulbure. Prezența omului înspăimântă marea; ea nu are încredere în el și de aceea-i ascunde adevărata ei față și-i tăinuiește acțiunile ei. În dreptul recifelor din larg marea se simte în siguranță: știe că omul nu se va încumeta să vină până acolo. Monologul valurilor nu va fi tulburat de nimeni. Marea lucrează necontenit la recif, îi repară stricăciunile, îi ascute vârfurile, îi făurește altele noi, îl renovează, îl menține în bunăstare. Îl străpunge în toate direcțiile, fărâmițează roca mai slabă, o dezgolește pe cea dură, o despoaie, îi lasă numai scheletul, sapă, disecă, sfredelește, găurește, taie canale, pune excavațiunile în comunicație, umple reciful cu încăperi, imită în mare buretele, scobește interiorul, sculptează exteriorul. Și-și făurește în interiorul acestui munte, ale cărui taine nu le cunoaște nimeni și care-i aparțin numai ei, peșteri, sanctuare, palate; are la dispoziție o vegetație hidoasă și-n același timp minunată, alcătuită din ierburi plutitoare care mușcă, și din monștri care prind rădăcină; și tăinuiește în întunericul apei această splendoare ce înspăimântă. De pe reciful răzleț nimeni n-o supraveghează, nimeni n-o spionează și nimeni n-o stingherește; ea-și poate desfășura acolo în voie latura ei misterioasă, îngrozitoare care prind formă în adâncurile ei. Tot ceea ce tăinuiește marea, acolo găsești.

Promontoriile, capturile, limbile de nisip, fâșiile de pământ subțiri ca niște ace, stâncile, recifele sunt – insistăm asupra acestui lucru – adevărate construcții. În comparație cu partea care-i revine oceanului în formarea lor, originea lor geologică reprezintă extrem de puțin. Aceste construcții au alveole ca un fagure, cuști ca într-o menajerie, tuneluri ca galeriile cârtiței, celulele ca o închisoare, tranșee ca un câmp de bătălie. Au porți, însă baricadate, coloane, însă trunchiate, turnuri, însă aplecate, punți, însă rupte. Compartimentarea e foarte strictă; aici e loc numai pentru păsări, dincoace e loc numai pentru pești. Nu se trece dintr-o parte în alta. Pe alocuri zărești bolți

înspăimântătoare, gata să se prăbușească, dar care totuși nu se surpă. Te miri cum de pot sta în picioare aceste construcții ce-ți provoacă amețeală numai când le privești. Oriunde te-ai întoarce vezi numai stânci povârnite, blocuri care-ți dau impresia că nu se sprijină pe nimic, goluri imense, stânci suspendate, care par să-și bată joc de toate legile.

Această arhitectură își are capodoperele ei, care te înmărmuresc. Reciful Douvres este una dintre ele.

Marea îl construise și îl dusese la desăvârșire cu o dragoste unică în felul ei. Valurile arțăgoase îl lingeau întruna. Era groaznic la înfățișare, viclean, întunecos și plin de peșteri.

Avea un întreg sistem venos alcătuit din grote submarine ce se ramificau până la adâncimi de nepătruns. Mai multe din deschizăturile acestui labirint submarin apăreau deasupra apei în timpul refluxului. Cine voia putea să intre. Pe răspunderea sa, bineînțeles.

În vederea operațiilor de salvare a mașinii, Gilliatt fu silit să cerceteze cu de-amănuntul toate aceste grote. Nu era una care să nu te îngrozească. Oriunde, în peșterile acestea vedeai reprodus, la dimensiunile exagerate ale oceanului același aspect de abator și de măcelărie, atât de straniu întipărit pe stâncile defileului dintre cele două Douvres. Acela care n-a văzut, în interiorul unei grote de felul acesta, pe pereții de granit care desfid timpul, aceste groaznice fresce create de natură, nu-și poate face o imagine despre înfățișarea lor.

Aceste grote înfiorătoare erau niște adevărate capcane; nu trebuia să zăbovești prea mult timp în interiorul lor. Când venea fluxul, apa le umplea până-n tavan.

„Păduchii de stâncă” și „fructele de mare” foiau în toate părțile.

Te izbeai peste tot locul de bolovanii pe care marea-i rostogolise și-i îngrămădise în mormane uriașe în fundul bolților. Mulți dintre ei cântăreau mai mult de-o tonă. Erau de toate mărimile și de toate culorile; cei mai mulți păreau stropiți cu sânge; alții, acoperiți, cu alge păroase și vâscoase, semănau cu niște uriași soboli verzi scormonind în granit.

Multe din peșterile acestea se terminau brusc printr-un cot

dublu. Altele, artere ale unui sistem de circulație misterios, se prelungeau în interiorul stâncii prin niște hrube întortocheate și întunecoase. Erau străzile abisului. Pe măsură ce înaintai, hrubele se îngustau; un om n-ar fi putut trece prin ele. O torță aprinsă ar fi luminat doar întunecimi de pe care se prelingeau picături de apă.

Într-o zi, Gilliatt, tot scotocind, mereu se aventură în interiorul uneia din aceste hrube. Fiind vremea refluxului, ora era potrivită pentru asemenea aventuri. Era o zi frumoasă, plină de liniște și de soare. Nu era de temut niciun fel de piedică din partea mării, care să complice riscul acestei explorări.

Cum am amintit mai sus, două erau motivele care-l împingeau pe Gilliatt să se aventureze în asemenea acțiuni: să caute, pentru operațiile de salvare a mașinii, resturi folositoare și să găsească crabi și languste cu care să-și astâmpere foamea. Scoicile începeau să se împuțineze pe Douvres.

Hruba era extrem de îngustă și trecerea aproape cu neputință. La capătul ei, Gilliatt zări lumină. Făcu mari sforțări, se lipi de pereți, se răsuci cât putu mai mult și înaintă cât îi fu cu putință mai departe.

El se afla, fără să bănuiască măcar, în interiorul stâncii de vârful căreia făcuse Clubin să se ciocnească Durande. Gilliatt se afla sub acest vârf. Stânca, abruptă pe dinafară și cu neputință de escaladat, era scobită pe dinăuntru. Avea galerii, puțuri și camere, ca un mormânt de rege egiptean. Dintre toate labirinturile recifului, acesta era unul din cele mai complicate; operă a apei, măcinare datorată valurilor neobosite. Ramificațiile acestui tunel de sub mare comunicau probabil cu marea imensă de dincolo de intrarea lui prin numeroase deschizături, unele căscate la nivelul apei, altele, pâlnii adânci și nevăzute. În imediata apropiere a acelui loc – dar Gilliatt nu știa acest lucru – se aruncase Clubin în mare.

În această crăpătură bună doar pentru crocodili, unde crocodilii, e drept, nu erau de temut, Gilliatt dădea din colț în colț, se târa pe burtă, se cățăra, lovindu-se cu fruntea de

pereții peșterii, se încovoia, se înălța din nou, simțea cum îi fuge stânca de sub picioare, o regăsea iarăși, înaintând cu foarte mare greutate. Puțin câte puțin coridorul începu să se lărgească, apăru o geană de lumină și dintr-o dată Gilliatt pătrunse într-o peșteră cum nu s-a mai văzut.

Interiorul unui edificiu submarin

Această geană de lumină venise la timp.

Încă un pas, și Gilliatt ar fi căzut într-o apă poate fără fund. Apele peșterilor sunt atât de reci și-ți paralizează atât de repede membrele, încât de multe ori nici chiar cei mai buni înotători nu reușesc să se salveze.

De altminteri, nu există niciun mijloc ca să ieși la suprafață și să te agăți de povârnișul stâncilor între care ești ca și zidit.

Gilliatt se opri brusc. Coridorul din care ieșea se termina printr-o mică platformă îngustă și vâscoasă, un fel de balcon tăiat în peretele vertical. Gilliatt se lipi de perete și privi.

Se afla într-o peșteră mare. Deasupra capului său era o boltă care semăna cu fundul unui craniu uriaș. Ca plafon, piatră; ca podea, apă; învolburările mareei, strânse între cei patru pereți ai grotei, păreau niște largi lespezi unduitoare. Peștera era închisă de jur împrejur. Nicio ferestruie, nicio răsuflătoare; nicio spărtură în perete, nicio crăpătură în boltă. Lumina venea de jos, prin apă. Era un fel de strălucire a întunericului.

Gilliatt, ale cărui pupile se dilataseră în cursul traversării coridorului cufundat în întuneric, deosebea acum totul în această lumină crepusculară.

Ajunsese să cunoască bine, pentru că le vizitase de nenumărate ori, peșterile Piemont de la Jersey, „Grota cu zăbrele” de la Guernesey și „Dughenele” din Șerk, numite astfel din cauza contrabandiștilor care-și desfăceau acolo mărfurile; dar nici unul din aceste caverne minunate nu se putea asemui cu încăperea subterană și submarină în care se afla acum.

În fața lui, Gilliatt deslușea sub ape un fel de boltă arcuită.

Această boltă, ogivă naturală, meșteșugit lucrată de valuri, era strălucitoare între cei doi stâlpi de susținere ai ei, adânci și negri. Prin acest portic submarin intra în peșteră lumină din largul mării. Lumină stranie, prilejuită de o scufundare.

Lumina aceasta se împrăștia sub apă ca un evantai imens și se răsfrângea apoi pe stâncile peșterii. Razele ei drepte, tăiate în lungi fâșii încremenite pe fundul sumbru al peșterii, luminându-se sau întunecându-se de la o adâncitură, la alta, produceau efectul unor plăci de sticlă puse una sub alta. Era lumină în peșteră, dar o lumină nemaivăzută încă. N-avea nicio asemuire cu lumina zilei noastre pământene. Îți venea să crezi că ai pătruns pe alt tărâm. Razele soarelui, străbătând acest portic plin până-n vârf de o masă sticloasă de apă de mare, deveneau verzi ca razele lui Aldebaran. Apa, inundată de această lumină potolită, părea un smarald topit. O nuanță verde-albăstruie, de o gingășie nemaiîntâlnită, învăluia întreaga peșteră. Pe boltă tremura o delicată răsfrângere verde-alburie, ca de agată. Unduirile valurilor, oglindite pe plafon, se desfăceau și se refăceau la infinit, când lărgindu-și când îngustându-și zalele lor de aur, cu mișcările ritmice ale unui dans misterios. De protuberanțele bolții și de zgrunțurii stâncilor atârnau plante lunguiețe și subțiratice, care-și scăldau probabil rădăcinile dincolo de fâșia de granit, în vreo pânză de apă din părțile superioare ale peșterii, și de pe care se prelingea, rând pe rând, câte o picătură de apă, câte o nestemată. Mărgăritarele acestea cădeau în adâncul prăpastiei cu un zgomot ușor, delicat. Toate acestea îți produceau o impresie de nespus. Era cu neputință să-ți închipui ceva mai fermecător, și nici să întâlnești ceva mai lugubru.

Ceea ce vezi și ceea ce întrevezi acolo

Întuneric orbitor de lumină, așa arăta locul acela uimitor.

Simțeai, în această peșteră, pulsația mării. Mișcarea ritmică a valurilor din afară făcea să se umfle și-apoi să descrească pânză de apă din interiorul peșterii, cu regularitatea ritmului respirației.

Apa era de o transparență fermecătoare și Gilliatt putea deosebi, la diferite adâncimi, mici platforme inundate de valuri, suprafețe alcătuite din stânci ascuțite, de un verde din ce în ce mai intens. Unele cavități întunecoase trebuie să fi fost fără fund.

De amândouă părțile porticului submarin se vedeau, abia schițate, bolți foarte joase, numai beznă, care lăsau să se ghicească existența unor mici peșteri laterale, cotloane ale cavernei centrale și până la care se putea probabil ajunge în perioadele de mare reflux.

Aceste grote aveau plafoanele în plan înclinat, cu unghiurile mai mult sau mai puțin deschise. Plaje micuțe, date la iveală de necontenitele săpături ale mării, largi de câteva picioare, se înfundau și se pierdeau sub aceste tavanuri piezișe.

Ici-colo, ierburi lungi de peste un stânjen se legănau, sub apă, cu mișcarea unduitoare a pletelor în bătaia vântului. Se întrezăreau păduri întregi de liane de mare.

Întreg peretele grotei, atât porțiunea de deasupra apei, cât și cea de sub ea, de sus până jos, din boltă până la punctul unde se făcea nevăzut, era acoperit de acea uimitoare floră a oceanului, atât de rar întrezărită de ochiul omului și pe care vechii navigatori spanioli o botezaseră „praderias del mar” – „pășunile mării”. Un mușchi vârtos, care avea toate nuanțele măslinului, ascundea și amplifica excrescențele granitului. De sub toate streșinile țâșneau subțiraticele curelușe încrețite ale algelor, din care pescarii își fac barometre. Suflul întunecat al peșterii legăna aceste șuvițe sclipitoare.

Sub această vegetație ba ascundeau, ba arătau vederii cele mai rare giuvaeruri din scrinul oceanului; fildeșuri, camee, diademe, coifuri, scoici de purpură, melci. Ciorchinii de moluște, asemenea unor colibe microscopice, erau pretutindeni lipite de stâncă și se grupau în sătulețe, pe ulițele cărora rătăceau de colo-colo chitonii, acești cărăbuși ai valurilor. Bolovanii, nereușind decât cu mare greutate să pătrundă până aici, peștera era locul de refugiu al scoicilor. Scoicile sunt persoane foarte simandicoase, care, îmbrăcate

numai în horbote și ceaprazuri, ocolesc aspra și necivilizata atingere cu gloata, cu stirpea de rând a pietrelor. Grămezile strălucitoare de scoici răspândeau pe sub valuri, în unele locuri, neasemuite iradiații, printre care întrevedeai un amalgam de azururi, de sidefuri și de reflexe aurii de toate nuanțele apei.

Pe pereții peșterii, puțin deasupra nivelului fluxului, o plantă minunată și neobișnuită forma marginea covorului de alge, pe care-l continua parcă și-l desăvârșea. Această plantă, fibroasă, deasă, extrem de încâlcită și aproape neagră, se înfățișa ca o pânză largă, împletită în toate sensurile și întunecată la culoare, peste tot presărată cu nenumărate și micuțe flori de un albastru fermecător. În apă, aceste flori păreau că se aprind și sclipeau ca un jeratic cu reflexe albăstrii. Deasupra apei erau flori, sub apă erau safire; așa că apele, atunci când creșteau și inundau partea de jos a peșterii care era îmbrăcată cu plantele acestea, acopereau stânca cu pietre scumpe.

Stâncile constituiau una din minunile acestei peșteri. Aceste stânci, când perete, când boltă, când prova sau pilaștrii, erau în unele locuri aspre și golașe, apoi, chiar alături, cizelate în chipul cel mai delicat.

Ce artist neîntrecut e abisul! Bucata aceea de perete, tăiată, parcă și acoperită de reliefuri, închipuind mișcări și atitudini, părea un vag basorelief; puteai, în fața acestei sculpturi cu contururile cețoase, să te gândești la Prometeu cioplind în granit forme pe care Michelangelo avea să le desăvârșească. Se părea că numai din câteva lovituri de ciocan artistul de geniu ar fi putut împlini ceea ce începuse titanul. În alte locuri, stânca era încrustată cu aur și cu argint ca un scut sarazin, sau înflorată cu smalț negru ca un havuz florentin. Avea uneori panouri care păreau bronzuri de Corint, apoi arabescuri ca portalul unei moschei, apoi, asemenea unei pietre runice, crestături făcute cu unghia parcă, întunecate și șterse de vreme. Plante cu rămurele în spirală sau răsucite ca niște cârcei de viță se împleteau pe deasupra lichenilor aurii, acoperind stâncile cu filigrane. Era o peșteră care amintea

întrucâtva de palatul unui rege maur. Era întâlnirea dintre sălbăticie și arta cea mai măiastră în măreția și monstruoasa arhitectură a împlinirii.

Minunatele mucegaiuri marine căptușeau cu catifea ungherele pereților de granit. Povârnișurile erau împodobite cu ghirlande de liane uriașe, care abia se țineau să nu cadă și care păreau înzestrate cu inteligență proprie, atât de desăvârșit întruchipau ornamentația. Parachernița, cu buchetele ei ciudate, își etala cu gust și în locurile cele mai potrivite mănunchiurile ei de flori. Era cu neputință să-ți închipui o peșteră împodobită cu mai multă măiestrie. Neobișnuita lumină paradisiacă ce venea de sub apă, penumbră marină și strălucire de rai totodată, învăluia toate formele într-un fel de nebulozitate de vis. Fiecare val era o prismă. Conturul lucrurilor, sub unduirile acestea de toate nuanțele curcubeului, avea coloritul lentilelor optice prea convexe; spectre solare pluteau pe sub apă. În această lumină diafană, asemănătoare aurorei, ți se părea că vezi răsucindu-se crâmpeie de curcubeu, scufundate. În alte locuri, apa părea scăldată în clar de lumină. Toate splendorile păreau amalgamate acolo spre a crea din îngemănarea lor imaginea a ceva nebulos și nocturn.

Nimic mai tulburător și mai enigmatic decât fastul care domnea în această peșteră. Totul era învăluit într-o atmosferă de vrajă. Vegetația fantastică și stratificarea informă a rocilor se îmbina de minune într-un tot plin de armonie. Era o fericită împerechere a acestor lucruri sălbatice. Ramificațiile plantelor se agățau de stânci cu atâta gingășie, încât părea ca abia le ating.

Gilliatt, care era un fel de vizionar al naturii, medita, cuprins de o vagă emoție.

Deodată, la câteva picioare dedesubtul său, în transparența fermecătoare a acestei ape, care părea o masă de pietre prețioase topite, zări ceva ce nu poate fi descris prin cuvinte. Printre valurile unduitoare se mișca un fel de zdreanță lungă. Această zdreanță nu plutea, ci înota; avea o țintă, mergea undeva, se mișca cu repeziciune. Cârpa aceasta avea forma

unei marote[142] de bufon, o marotă cu panglici; aceste panglici lăbărțate unduiau; zdreanța părea acoperită cu o pulbere, pe care apa nu reușea s-o moaie. Era ceva mai mult decât îngrozitor, era murdar. Era ceva ireal în lucrul acesta; era o viețuitoare, afară doar că nu va fi fost o arătare. Părea că se îndreaptă spre partea întunecoasă a peșterii și se cufundă acolo. Păturile de apă de deasupra ei se umbriră. Această siluetă alunecă și apoi dispăru, sinistră.

• Cartea a doua • MUNCĂ ISTOVITOARE

Mijloacele celui care nu are nimic

Peștera aceasta nu lasă să-i scape prada cu una cu două. Intrarea nu fusese ușoară, ieșirea însă era și mai grea. Gilliatt reuși totuși să scape de acolo și nu se mai întoarse. Nu găsise nimic din ceea ce căutase, iar ca să-și satisfacă curiozitatea n-avea timp.

Puse imediat în funcțiune fierăria. Îi lipseau unele unelte, dar și le fabrică.

Drept combustibil avea epava Durandei, apa drept motor, iar vântul avea să-i ațâțe focul. O piatră îi ținea loc de nicovală, instinctul – de știință, iar voința – de forță.

Gilliatt se avântă cu înflăcărare în această muncă cu perspective atât de sumbre.

Părea că timpul îl favorizează. El se menținea uscat și aproape cu totul lipsit de tulburările atmosferice care anunță echinocțiul. Luna martie sosise pe nesimțite. Zilele creșteau. Seninul cerului, blândețea fără seamăn a mării nesfârșite, calmul amiezilor păreau că exclud orice schimbare bruscă a vremii. Marea zâmbea cu veselie soarelui. O dezmierdare prealabilă însoțește de multe ori trădările. În astfel de mângâieri marea nu-i zgârcită. Când ai de-a face cu această femeie, nu trebuie să te încrezi în surâsul ei.

Vântul sufla ușor, foalele hidraulice mergeau cu atât mai bine. Un suflu prea puternic ar fi stânjenit mai mult decât ar fi ajutat.

Gilliatt avea un ferăstrău; el își fabrică și o pilă; cu ajutorul ferăstrăului porni ofensiva împotriva lemnului, cu ajutorul pilei porni la atac contra metalului; apoi își luă drept ajutoare cele două mâini de fier, ale făurarului, cleștele și dalta; cleștele strânge, dalta mânuiește; primul se comportă ca încheietura mâinii, cea de-a doua ca un deget. Utilajul e un adevărat organism. Treptat-treptat, Gilliatt își lua alte ajutoare și-și făurea armură. Dintr-o tăblie de fier subțire și lată își construi o streașină deasupra vetrei fierăriei sale.

Una din principalele lui griji fu aceea de-a tria și de-a repara macaralele. Drese tocurile și raiurile{143} macaralelor. Tăie de pe grinzi toate strujiturile și le rotunji din nou capetele; avea, după cum am mai spus, pentru nevoile lucrărilor sale de dulgherie, o sumedenie de coaste din osatura vasului naufragiat, pe care le înmagazinase și le aranjase după formă, dimensiuni și esență, stejarul de o parte, bradul de alta, piesele curbe, cum erau de pildă coastele, separate de cele drepte, ca ramele bocaporților. Era rezerva lui de stâlpi de susținere și de pârghii, de care-ar fi putut, la un moment dat, să aibă mare nevoie.

Cine are de gând să construiască un palanc{144} trebuie să se îngrijească de bârne și de macarale; dar asta nu-i de ajuns, mai trebuiesc și funii. Gilliatt repară cablurile și parâmele. Întinse velele sfâșiate de valuri și reuși să scoată din ele o sfoară minunată, din care împleti frânghii subțiri; și cu frânghiile înnădi parâmele. Numai că înnăditurile acestea ar fi putrezit dac-ar fi stat prea multă vreme în apă; Gilliatt trebuia să folosească funiile și cablurile cât mai repede. Nu izbutise să-și înjghebeze decât funii albe, smoala lipsindu-i cu desăvârșire.

După ce-și cârpi parâmele, el trecu la repararea lanțurilor.

Reuși, cu ajutorul crestei laterale a bolovanului-nicovală, care ținea loc de vârf conic, să făurească niște inele rudimentare, dar solide. Cu aceste inele el uni frânturile lanțurilor sfărâmate și le dădu lungimea dorită.

Să bați fierul de unul singur și fără niciun ajutor e mai mult decât greu. Reuși totuși să învingă toate greutățile. E drept că-

n fierăria lui n-avu de făurit decât piese mărunte: cu mâna în care avea cleștele el le răsucea de pe o parte pe alta, iar cu cealaltă le ciocănea.

Tăie în bucăți barele rotunde de fier de pe puntea de comandă, făuri la capătul uneia din bucăți câte un vârf, iar la celălalt o floare lată, închipuind astfel uriașe piroane, lungi de câte un picior. Aceste piroane, folosite din plin la construcția podurilor, sunt folositoare pentru fixarea vreunui obiect în stânca.

Ce-l făcea pe Gilliatt să-și dea atâta osteneală? Vom vedea mai târziu.

Fu silit să-și ascută de mai multe ori toporul și dinții fierăstrăului. Își fabricase pentru ferăstrău o pilă triunghiulară.

Când împrejurările o cereau, se folosea de cabestanul de pe puntea Durandei. Cârligul lanțului se rupse. Gilliatt își făuri altul.

Cu ajutorul dălții și al cleștelui, și folosindu-se de foarfece ca de-o șurubelniță, se apucă să demonteze cele două roți cu zbaturi ale vaporului; și izbuti. Cititorul n-a uitat, desigur, că demontarea lor era posibilă; roțile fuseseră construite special în acest fel. Apărătorile cu care fuseseră acoperite folosiră acum la împachetarea lor. Din scândurile acestor apărători, Gilliatt construi două lăzi, în care așeză, piesă cu piesă, cele două roți numerotate cu grijă. Bucata de cretă, pe care-o păstrase, îi fu de mare folos pentru această numerotare.

Așeză aceste două lăzi în partea cea mai rezistentă de pe puntea Durandei.

După ce termină aceste pregătiri, Gilliatt se găsi în fața celei mai mari dificultăți. Se punea acuma problema mașinii.

Demontarea roților fusese cu putință; demontarea mașinii nu era posibilă.

În primul rând, Gilliatt nu prea cunoștea mecanismul ei. Și risca, încercând s-o demonteze la întâmplare, să-i face vreo stricăciune ireparabilă. Apoi, chiar dac-ar fi făcut nechibzuința de a încerca dezmembrarea mașinii piesă cu piesă, i-ar fi trebuit cu totul alte unelte decât acelea care pot fi fabricate

având o peșteră drept fierărie, vântul drept foaie, și un bolovan drept nicovală. Încercând să demonteze mașina, risca s-o taie în bucăți.

De data asta te puteai într-adevăr crede în prezența unei probleme cu neputință de rezolvat.

Se părea că Gilliatt avea acum în fața lui imposibilul.

Ce era de făcut?

Gilliatt își avea planul său.

„Burduful” era ancorat mai departe, în micul golf al stâncii *Omul*, unde marea nu-l supăra cu nimic. Gilliatt, vă amintiți, organizase totul în așa fel, încât să poată oricând ajunge la barcă. Coborî în „burduf” și măsură cu grijă lățimea în mai multe locuri, și mai ales mijlocul. Apoi se reîntoarse pe Durande și măsură diametrul cel mare al postamentului mașinii. Acest diametru, fără porțiunea pe care fuseseră așezate roțile, bineînțeles, era cu două picioare mai mic decât mijlocul „burdufului”. Mașina putea deci să intre în barcă.

Dar cum s-o transporți acolo?

Capodopera lui Gilliatt vine în ajutorul capodoperei lui Lethierry

Dacă, puțin timp după aceea, un pescar ar fi avut ideea nesăbuită să se aventureze prin meleagurile acelea, îndrăzneala i-ar fi fost răsplătită prin ciudata priveliște care i s-ar fi înfățișat ochilor între cele două Douvres.

Iată ce-ar fi zărit el acolo: patru grinzi groase de stejar la egală distanță una de alta, mergând de la o stâncă la cealaltă, și înfipte parcă cu forța între cele două Douvres, ceea ce constituiau chezășia trăiniciei lor. Capetele grinzilor ce se rezemau de mica Douvre erau așezate și se propteau pe reliefurile stâncilor, iar capetele de pe marea Douvre fuseseră fără îndoială fixate cu forța în povârnișul stâncii, prin lovituri de ciocan, de către vreun om puternic, care trebuie să fi stat în picioare chiar pe scândura pe care-o înfigea. Lungimea acestor grinzi era ceva mai mare decât lățimea defileului dintre cele două Douvres; așa se explică greutatea cu care fuseseră înfipte

între stânci, și tot așa și așezarea lor în plan înclinat. Ele se sprijineau pe marea Douvre în unghi ascuțit, iar pe mica Douvre în unghi obtuz. Erau ușor, dar inegal înclinate, ceea ce constituia un defect. Lăsând la o parte acest cusur, ele ar fi putut fi amenajate pentru a primi postamentul unui pod. De aceste patru grinzi erau fixate patru palancuri, prevăzute fiecare cu parâmele lor, dar ceea ce era straniu și îndrăzneț în același timp, era că macaraua dublă cu două raiuri se afla la o extremitate, iar macaraua simplă la cealaltă. Această distanță, prea mare ca să nu prezinte primejdii, fusese probabil cerută de necesitățile operației care urma să fie efectuată. Palancurile erau puternice și macaralele solide. De palancurile acestea atârnau numeroase cabluri, care din depărtare păreau niște fire de ață, iar dedesubtul acestui aparat aerian, format din macarale și din scânduri, masiva epavă a Durandei părea suspendată de firele de ață.

Cu adevărat suspendată nu era încă. Dedesubtul grinzilor și perpendicular pe ele se puteau vedea opt deschizături efectuate în puntea epavei, patru la dreapta și patru la stânga mașinii, și dedesubtul lor, în carena vasului, alte opt deschizături. Parâmele care coborau vertical din cele patru macarale intrau în puntea vasului, apoi ieșeau din carenă prin deschizăturile din dreapta mașinii, treceau sub chilă și sub mașină, reintrau în vapor prin deschizăturile din stânga mașinii și, urcându-se iarăși, străbăteau din nou puntea, reveneau să se înfășoare în jurul celor patru macarale ale grinzilor, unde le apuca un fel de tipsie și făcea din ele un mănunchi legat într-un cablu unic, care putea fi mânuit cu o singură mână. Un cârlig și un măr călăuză[145], prin gaura căruia trecea și se desfășura acest cablu unic, completau aparatul și, la nevoie, putea ține loc și de frână. Felul cum fusese alcătuit aparatul asigura punerea în mișcare în mod simultan a celor patru macarale și, adevărată frână a forțelor de gravitație, cârma menținea echilibrul. Lungimea cablurilor varia în raport cu înclinația inegală a grinzilor și corecta oarecum această inegalitate. Funiile erau primejdioase și puteau să se rupă oricând; ar fi fost mult mai indicate

lanțurile, dar acestea alunecau anevoie pe raiurile macaralelor.

Toată această mașinărie, plină de cusururi, dar înfăptuită de un singur om, te uimea.

De altminteri, vom prescurta explicațiile. Ni se va ierta că trecem peste multe amănunte care-ar lămuri poate lucrurile pentru oamenii de specialitate, dar ar îngreuia înțelegerea lor pentru ceilalți.

Partea de sus a coșului mașinii trecea printre cele două grinzi din mijloc.

Cu toate lipsurile aparaturii, Gilliatt era plin de încredere. Era atât de sigur de reușită, încât, în ziua în care coborâse în barcă, el fixase pe părțile laterale ale „burdufului” două perechi de inele de fier, față în față, exact la aceeași distanță unele de altele, ca și cele patru inele ale Durandei de care erau legate cele patru lanțuri ale coșului.

Gilliatt avea desigur un plan al său, foarte amănunțit și bine stabilit. Având toți sorții împotriva lui, voia să-și alieze toate măsurile de prevedere.

Făcea unele lucruri care păreau cu totul nefolositoare, semnul cel mai sigur al unei serioase chibzuieli.

Felul lui de a proceda ar fi dezorientat, cum am mai spus, orice observator, fie el chiar un cunoscător.

Dacă, de pildă, l-ar fi văzut cineva făcând sforțări extraordinare și riscând din clipă în clipă să-și frângă gâtul, pentru a înfige cu lovituri de ciocan opt sau zece din piroanele pe care și le fabricase singur în temelia celor două Douvres, chiar la intrarea în defileul recifului, cu greu s-ar fi lămurit de rostul lor și de bună seamă s-ar fi întrebat la ce bun toată truda asta.

Și dacă l-ar fi văzut cineva măsurând crâmpeiul din bordajul din prova Durandei care, vă reamintiți, rămăsese atârnat de epavă, apoi fixând de marginea de sus a acestui crâmpei un cablu solid, tăind cu toporul bucățile de dulapi care țineau restul bordajului de epavă, târând bordajul în afara defileului, cu ajutorul refluxului care-i împingea partea de jos, în timp ce Gilliatt trăgea partea de sus, fixând în sfârșit

cu cablul această masă grea de scânduri și de bârne, mai largă decât însăși intrarea defileului, de piroanele înfipte în postamentul micii Douvre, acest observator ar fi înțeles încă și mai puțin și s-ar fi întrebat de ce, dacă Gilliatt voia să elibereze pentru a-și ușura lucrul defileul dintre cele două Douvres de această masă de lemnărie, de ce n-o arunca pur și simplu în mare, de unde ar fi fost luată de valuri?

Gilliatt avea, pesemne, motivele lui.

Pentru a fixa piroanele în postamentul celor două Douvres, Gilliatt folosea cea mai mică crăpătură a granitului, lărgind-o la nevoie și înfigând acolo mai întâi niște pene de lemn ce alcătuiau un fel de temelie unde să poată țintui bine piroanele de fier. Făcu exact aceleași pregătiri și pe cele două stânci care se înălțau la celălalt capăt al recifului, la intrarea dinspre răsărit a strâmtorii; prevăzu toate plesniturile stâncii cu pene de lemn, ca și cum le-ar fi pregătit să poată primi și ele, oricând, crampoanele de fier; părea însă o simplă măsură de prevedere, căci nu înfipse în ele niciun cui. E lesne de înțeles că, față de lipsurile de tot felul de care suferea, prudența cerea să nu întrebuințeze materialele de care dispunea, decât în măsura necesităților și în momentul în care acestea o cereau. Era și aceasta o complicație care se adăuga la atâtea alte greutăți.

Imediat ce termina un lucru, se ivea numaidecât altul. Gilliatt trecea fără să crâcnească de la unul la altul și-și ducea cu hotărâre munca lui gigantică.

Sub re[146]

Omul care înfăptuia toate acestea devenise înfricoșător la vedere.

Gilliatt, în truda lui multiplă, își cheltuia toate forțele dintr-o dată; le refăcea însă anevoie.

Lipsurile pe de o parte, oboseala pe de alta îl slăbiseră mult. Părul și barba îi crescuseră. Nu mai avea decât o singură cămașă care să nu fi fost ferfeniță. Umbla desculț, vântul îi luase una din ghete, iar marea pe cealaltă. Țăndările ce săreau

din nicovala primitivă și extrem de periculoasă de care se servea îi răniră mâinile și brațele în mai multe locuri, urmări neplăcute ale muncii. Aceste răni, mai mult zdrelituri, nu erau prea adânci, dar apa sărată și frigul le zgândăreau veșnic.

Îi era foame, îi era sete, îi era frig.

Plosca lui de apă dulce era goală, făina lui de secară o consumase cu prepararea papului, sau o mâncase. Nu mai avea decât câțiva pesmeți.

Neavând apă în ce să-i moaie, îi sfărâma între dinți.

Treptat-treptat, și zi de zi, forțele îi slăbeau.

Acest recif îngrozitor îi sorbea toată vlaga.

Apa era o problemă; mâncarea era o problemă; dormitul era o problemă.

Mânca doar atunci când reușea să pună mâna pe vreun garid{147}, pe vreun rac de mare sau pe vreun crab; bea doar atunci când zărea vreo pasăre de mare lăsându-se în vârful unei stânci. Se cățăra până acolo și găsea mai întotdeauna o crăpătură cu puțină apă dulce. Bea după pasăre, uneori de-a valma cu ea, căci pescărușii și lăstunii se obișnuiseră cu el și nu-și mai luau zborul când se apropia de ei. Gilliatt, nici chiar atunci când simțea că se sfârșește de foame, nu le făcea niciun rău. Păsărilor, la rândul lor, văzându-l cu părul îngrozitor de zbârlit și cu barba lungă, nu le mai era frică de el; această schimbare a înfățișării lui Gilliatt le liniștea; ele nu mai vedeau în el un om, ci un animal.

Păsările și Gilliatt deveniseră acum buni prieteni. Aceste sărmane făpturi se ajutau între ele. Atâta timp cât mai avusese secară, le împărțise firimituri din turtele pe care și le făcea; iar acuma ele îi arătau, la rândul lor, locurile unde putea găsi apă de băut.

Mânca scoicile crude; într-o oarecare măsură, scoicile astâmpără setea. Cât privește crabii, îi frigea; neavând tingire, îi cocea între două pietre înroșite la foc, în felul sălbaticilor de pe insulele Féroë.

Între timp se apropiase echinocțiul; începuseră ploile; și parcă ploua cu dușmănie. Nu cu răpăieli și nici turnând cu găleata, ci cu niște ace lungi, subțiri, reci ca gheața, ascuțite,

care treceau prin hainele lui Gilliatt și-l pătrundeau până la piele, iar de la piele îi ajungeau până la os. Ploi care nu-ți astâmpărau decât în parte setea, dar în schimb te muiau bine.

Zgârcită în binefaceri, darnică în sâcâieli de tot felul, așa era ploaia aceasta, nedemnă de cer. Gilliatt o simți pe pielea lui timp de mai bine de o săptămână, zi și noapte.

Noaptea, în vizuina lui din stâncă, adormea frânt de oboseală. Uriași țânțari de mare veneau să-l înțepe. Se scula plin de umflături.

Avea friguri și asta îl susținea în muncă: febra e un stimulent care ucide. În mod instinctiv mesteca mereu licheni sau sugea frunze de lingurea sălbatică, firavă vegetație a crăpăturilor neinundată ale unui recif. De altfel, nu dădea mare atenție suferințelor sale. N-avea timp să se sustragă ocupațiilor de fiecare zi din cauza persoanei sale. Mașina Durandei n-avea nimic de suferit. Asta îi era de ajuns.

În fiecare clipă, potrivit cerințelor lucrului său, se arunca în apă, apoi se reîntorcea pe uscat. Intra și ieșea din apă așa cum ai trece dintr-o încăpere într-alta.

Hainele nu i se mai zvântau niciodată. Erau îmbibate cu apa ploilor care nu mai conteneau, și cu apa de mare care un se usucă niciodată. Tot timpul Gilliatt era ud leoarcă.

Să trăiești murat ca un câine, te obișnuiești și cu asta. Sărmanele grupuri de irlandezi, bătrâni, mame, fete, tinere care umblă aproape goale și copii care-și petrec iarna sub cerul liber, expuși ploilor torențiale și ninsorii, ghemuiți unii în alții în gangurile caselor de pe străzile Londrei, trăiesc și mor astfel, uzi până-n măduva oaselor.

Să fiind leoarcă din cap până-n picioare și să-ți fie sete; Gilliatt îndura și această tortură bizară. Își sugea din când în când mâneca bluzei.

Nu izbutea să se încălzească la focul pe care-l făcea; focul în aer liber nu-ți folosește decât pe jumătate; te coci pe o parte și degeri pe cealaltă.

Lac de sudoare, Gilliatt tremura ca varga.

Toate din jur i se împotriveau, învăluindu-l într-o liniște înfricoșătoare. Își dădea seama că e considerat ca un dușman.

Îl treceau năduşelile şi-l scuturau frigurile. Focul îl ardea, apa îl îngheța, setea îi dădea fierbințeli, vântul îi sfâşia hainele, foamea îi străpungea măruntaiele. Simțea asupră-i apăsarea istovitoare a unui tot plin de duşmănie. Obstacolul, tăcut, uriaş, purtând iresponsabilitatea aparentă a fatalității, dar pătruns de nu ştiu ce consens general al înverşunării, îl strângea din toate părțile pe Gilliatt, ca într-un cleşte. Gilliatt îi simțea pretutindeni prezența necruțătoare. Niciun mijloc de scăpare. Avea parcă de-a face c-o făptură vie. Gilliatt avea sentimentul unei forțe întunecate şi a unei duşmănii care se silesc să-l distrugă. Nu depindea decât de el să fugă de-acolo; dar, pentru că rămânea locului, era silit să înfrunte această vrăjmăşie de neînțeles. Neputându-l alunga, aceste forțe căutau să-l doboare.

Situația lui Gilliatt în acest mediu îngrijorător semăna cu aceea a unui duel suspect, în care e amestecat şi un trădător.

Era înconjurat de-o adevărată coaliție de forțe potrivnice. Simțea în jurul lui hotărârea de-a se descotorosi de el. Cam în acelaşi fel împinge ghețarul blocul eratic{148}.

Aproape fără să aibă aerul că-l atinge, această coaliție, ascunsă îl despuia, îl umplea de sânge, îl încolțea şi, ca să spunem aşa, îl scotea din luptă înainte ca lupta să fi început. Aceasta nu îl făcea însă să muncească mai puțin şi nici mai fără răgaz; numai că, pe măsură ce lucrarea prindea viață, viața lucrătorului se scurgea. S-ar fi zis că această natură sălbatică, temându-se de sufletul din om, hotărâse să-l secătuiască. Gilliatt rezista cu îndărătnicie şi aştepta. Abisul începuse prin a-i slei forțele. Ce-avea de gând să mai facă abisul pe urmă?

Reciful celor două Douvres, acest balaur de granit care stătea la pândă în mijlocul mării, îl acceptase pe Gilliatt. Îl lăsase să intre şi-i îngăduise să facă ce voia. Această primire semăna cu ospitalitatea unui bot larg deschis, ce stă gata să te sfâşie.

Totul împotriva lui, nimic de partea lui; era izolat, părăsit, slăbit, istovit, uitat. Sacul de alimente îi era gol, parte din unelte stricate, iar parte abia dacă mai puteau fi folosite;

foame și sete în timpul zilei, frig noaptea, tot numai răni și zdrențe, cârpe rupte peste copturi, găuri în haine și-n carne, mâini zdrelite, picioare însângerate, trupul numai piele și os, fața palidă, și-n ochi scânteindu-i o flacără.

Flacără minunată, icoana voinței. Ochiul omului e în așa fel făcut, că întrevezi în el toate virtuțile. Pupila ochiului nostru dezvăluie întreaga cantitate de omenie din noi. Ne afirmăm prin lumina care strălucește sub sprâncenele noastre. Conștiințele mici clipesc mereu din ochi, cele puternice aruncă fulgere. Dacă nu s-aprinde nimic îndărătul pleoapei, înseamnă că niciun gând nu încolțește în minte, înseamnă că niciun sentiment de dragoste nu clocotește în inimă. Acela care iubește, acela are și voință, iar voința înflăcărează privirea omului. Hotărârea toarnă foc în privire; foc minunat, iscat de arderea gândurilor timide.

Oamenii dârzi sunt sublimi. Cine nu-i decât viteaz n-are decât o singură pornire lăudabilă, cine nu-i decât îndrăzneț n-are decât o singură însușire, cine nu-i decât curajos n-are decât o singură virtute; numai cel care stăruie pe drumul adevărului are măreție. Aproape toată taina sufletelor mari stă în aceste cuvinte: „Perseverando!” – „Să perseverezi!”

Pe cei slabi chiar numai aparența unui obstacol îi face să dea înapoi; pe cei tari, însă, nu. Ei consideră pieirea ca pe-o posibilitate, iar izbânda ca pe-o certitudine.

Toate sforțările lui Gilliatt păreau că se agață de imposibil, izbânda se anunța modestă sau înceată, și era nevoit să cheltuiască mult, pentru ca să dobândească puțin; și tocmai de aici îi venea măreția, și tocmai de-aici îi venea patetismul.

Că pentru a așeza patru grinzi deasupra unui vapor naufragiat, pentru a despărți și pentru a izola de pe acest vapor partea care mai putea fi salvată, pentru a fixa pe această epavă și în interiorul epavei patru macarale cu cablurile lor, avusese nevoie de atâtea pregătiri, de atâta trudă, de atâtea dibuiri, de atâtea nopți petrecute pe pământul gol și de atâtea zile de muncă istovitoare, aceasta se datora condițiilor mizerabile ale lucrului de unul singur. Aceste condiții, Gilliatt nu numai că le acceptase, dar le și căutase.

Temându-se de un concurent, pentru că un concurent i-ar fi putut deveni rival, se ferise să-și ia un ajutor. Își asumase singur riscurile acestei acțiuni copleșitoare, cu toate primejdiile, cu truda din zi în zi mai anevoioasă, cu eventualitatea pieirii salvatorului în însăși acțiunea de salvare, cu foametea, frigurile, cu lipsurile enorme și cu toate chinurile îngrozitoare. Era și asta un egoism, în felul său.

Se găsea parcă sub un îngrozitor clopot pneumatic. Vlaga se scurgea din el încetul cu încetul. Dar el abia dacă-și dădea seama de acest lucru.

Istovirea forțelor nu istovește însă și voința. Voința și nu credința constituie forța principală. Credința despre care se spune c-ar fi în stare să mute munții din loc nu reprezintă nimic față de ceea ce poate înfăptui voința. Pe măsură ce vigoarea lui Gilliatt descreștea, voința lui neclintită de a izbuti creștea. Slăbirea forțelor fizice sub loviturile acestei naturi sălbatice avea ca efect călirea forțelor lui morale.

Gilliatt nu simțea oboseală, sau, mai bine zis, nu voia să țină seama de ea. Sufletul care nu-și pleacă urechea la poticnelile trupului constituie o forță de neînvins.

Gilliatt vedea cum progresează munca lui, și nimic altceva. Era un nenorocit, inconștient de nenorocirea lui. Ținta lui de care era așa de aproape îi crea o stare de continuă halucinație. Suferea toate suferințele acestea, stăpânit de un singur gând: Înainte!

Gilliatt așază „burduful” în poziție de plecare

Acțiunea de salvare a mașinii, plănuită de Gilliatt, era, cum am mai spus, o adevărată evadare, și se știe de câtă răbdare e nevoie pentru organizarea unei evadări. Marea, adevărat temnicer, îl supraveghea.

De altminteri, trebuie să recunoaștem că ploaia, oricât de urâcioasă și de dușmănoasă fusese, îi venise chiar într-ajutor, îi refăcuse într-o oarecare măsură provizia de apă dulce; dar avea o sete de nepotolit și golea plosca aproape tot atât de repede pe cât o umplea.

Într-o bună zi, cea din urmă zi din aprilie, cred, sau poate prima zi de mai, totul fu gata.

Postamentul mașinii era ca și încadrat între cele opt cabluri ale palancurilor. Patru de o parte, patru de alta. Cele șaisprezece deschizături prin care treceau aceste cabluri erau legate între ele, atât de pe punte cât și sub carenă, prin tăieturi făcute cu ferăstrăul. Scândurile fuseseră tăiate cu ferăstrăul, osatura corpului cu toporul, fierăria cu pila, și tabla subțire de aramă cu care era căptușit vasul cu foarfeca. Porțiunea din chila care se găsea dedesubtul mașinii fusese pur și simplu tăiată în două locuri și era gata să alunece odată cu mașina, susținând-o în același timp. Tot hamacul acesta înfricoșător nu mai atârna decât de un lanț care, la rândul său, atârna doar de o singură tăietură de pilă. Când un lucru e atât de aproape de sfârșit, prudența cere să te grăbești.

Era de altfel momentul potrivit, apele mării fiind în scădere.

Gilliatt reușise să demonteze și arborele roților cu zbaturi, ale cărei extremități ar fi putut constitui un obstacol și ar fi putut împiedica alunecarea mașinii. El izbutise să lege în poziție verticală această piesă grea, în însuși batiul{149} mașinii.

Era timpul să termine totul. Gilliatt, cum am mai spus, nu era obosit pentru că nu voia să fie; uneltele sale însă erau peste măsură. Era aproape imposibil să se mai folosească pe fierărie. Piatra care-i servise drept nicovală crăpase. Foalele începuseră să nu mai funcționeze cum trebuie. Minuscula cădere de apă, alimentată cu apă de mare, nu mai dădea randamentul de la început, din cauza sării care se depusese la încheieturile aparatului.

Gilliatt se duse în micul golf al stâncii *Omul*, făcu revizia completă a „burdufului”, se convinse că totul era în ordine, controlă mai cu seamă cele patru inele fixate la babord și la tribord, ridică apoi ancora, și, vâslind, reveni cu „burduful” în dreptul celor două Douvres.

Defileul dintre cele două stânci era destul de larg pentru „burduf”. Era și destul de larg și destul de adânc. Gilliatt își

dăduse chiar din prima zi seama că barca putea fi împinsă până sub epava Durandei.

Manevra era însă extrem de grea. Ea cerea o precizie de giuvaergiu, și aducerea bărcii în defileu era cu atât mai anevoioasă cu cât, pentru scopul pe care și-l propusese Gilliatt, era necesar ca vasul să pătrundă în recif cu pupa, adică având cârma înainte. Trebuia ca atât catargul cât și tachelajul[150] bărcii să rămână în afara epavei, în direcția gâtului strâmt de la intrarea defileului.

Aceste complicații ale manevrei făceau ca operația să fie anevoioasă chiar și pentru un marinar încercat ca Gilliatt. Nu mai era vorba, cum fusese cazul când pătrunsese în micul golf al stâncii *Omul*, de o simplă mânuire a cârmei, acuma erau necesare o serie întreagă de operații: să împingă barca înainte, s-o tragă, să vâslească și să sondeze apa. Gilliatt se chinui mai bine de un sfert de oră. Și până în cele din urmă izbuti.

În cincisprezece sau douăzeci de minute „burduful” fu așezat dedesubtul Durandei. Stătea atât de fix, încât părea legat cu parâme. Gilliatt aruncă în apă amândouă ancorele. Ancora cea mare fu în așa fel fundarisită, încât să poată înfrunta vântul dinspre apus, cel mai primejdios dintre vânturile din acea regiune. Apoi, cu ajutorul unei pârghii și al cabestanului, Gilliatt coborî în „burduf” cele două lăzi care conțineau roțile demontate, frânghiile de descărcat fiind pregătite cu mult înainte. Cele două lăzi ținură loc de lest.

Scăpând de grija lăzilor, Gilliatt legă de cârligul lanțurilor cabestanului birul mandarului regulator[151], menit să frâneze palancurile.

Pentru ceea ce intenționa să facă Gilliatt, defectele „burdufului” se dovedeau calități, barca neavând punte, încărcătura putea intra mai adânc în camera bărcii și se putea sprijini direct pe paiol[152]; catargul fiind așezat în față, poate chiar prea în față, încărcătura avea să dispună de mai mult spațiu, și catargul găsindu-se în felul acesta în afara epavei, nimic nu putea stingheri ieșirea „burdufului” din defileu; avea forma unui sabot, ori nimic nu-i mai stabil și nimic nu-i mai rezistent pe mare decât o ambarcațiune în formă de sabot.

Deodată, Gilliatt băgă de seamă că marea crește. Căută să vadă dincotro bătea vântul.

O primejdie neașteptată

Sufla un vânt slab, însă sufla dinspre apus. E un prost obicei al vântului, mai cu seamă în perioada echinocțiului, de a sufla din această direcție.

Potrivit vântului care sufla în acel moment, marea se comportă felurit în defileul recifului Douvres. Valurile intră în coridor când dinspre apus, când dinspre răsărit, după felul rafalei care le împinge. Dacă marea intră dinspre răsărit, e blândă și binevoitoare; dacă intră dinspre apus, e vijelioasă. Aceasta din cauză că vântul de răsărit, bătând dinspre uscat, n-are putere, pe câtă vreme vântul dinspre apus, care străbate tot Atlanticul, aduce cu sine toată puterea spațiilor fără margini. Chiar o pală slabă de vânt, dacă vine de la apus, te poate pune pe gânduri. Vântul rostogolește talazurile uriașe ale oceanului nesfârșit și împinge valuri peste valuri în gâtul strâmt al recifului.

Apa care năvălește cu furie e totdeauna înfricoșătoare. Apa e ca și mulțimea; o mulțime e un lichid; când cantitatea care poate intra undeva e mai mică decât aceea care vrea să intre, atunci, dacă sunt oameni, se strivesc, iar dacă sunt ape se învolburează. Când bate vântul de la asfințit, oricât de slab ar fi el, cele două Douvres sunt supuse de mai multe ori pe zi acestui asalt al valurilor. Valurile cresc, fluxul dă ghes, stânca ține piept, gâtul dintre cele două stânci nu se deschide decât cu greutate, valurile împinse cu forță țâșnesc în sus și mugesc ca ieșite din minți, talazurile izbesc cele două fațade interioare ale defileului. Așa se face că reciful Douvres, atunci când suflă cel mai slab vânt dinspre apus, oferă acest spectacol ciudat: în larg, pe mare, liniște; în recif, adevărată vijelie. Acest tumult local și care nu depășește cadrul defileului n-are nimic comun cu o furtună; nu e decât o răzmeriță de valuri, însă îngrozitoare. Cât privește vânturile de miazănoapte și de la miazăzi, ele pătrund în recif de-a curmezișul și nu ridică decât

puține valuri în coridor. Intrarea dinspre răsărit a recifului, amănunt care merită să fie reamintit, duce la stânca *Omul*; iar deschizătura primejdioasă dinspre apus e la cealaltă extremitate, chiar între cele două Douvres.

În această intrare dinspre apus se găsea Gilliatt împreună cu Durande eșuată și cu „burduful” solid fixat între cele două stânci.

O catastrofă părea de neînlăturat. Vântul care sufla, deși slab, avea destulă putere totuși pentru a dezlănțui, dintr-un moment în altul, această catastrofă.

În puține ore, talazurile fluxului, care creștea neîncetat, aveau să se năpustească vijelios asupra strâmtorii dintre cele două Douvres. Zvonul înăbușit al celor dintâi valuri se și auzea. Apele umflate de la intrarea defileului, vârtej format prin presiunea întregului Atlantic, vor avea îndărătul lor toată masa de apă a oceanului. Nici valuri furtunoase, nici talazuri furioase, ci un simplu val, hotărâtor, având o forță de impulsiune care, pornind din America și ajungând în Europa, produce o țâșnitură de două mii de leghe. Acest val, gigantic vârtej al oceanului, va întâlni deschiderea recifului și, spărgându-se de cele două Douvres, turnurile de strajă ale intrării, stâlpii defileului, umflat de flux, umflat de bariera care-i stă în cale, respins de stâncă, întărâtat de vânt, se va năpusti cu îndârjire asupra recifului și, zvârcolindu-se ca un turbat din cauza piedicilor, va pătrunde între cele două ziduri; cu toată furia talazurilor stăvilite, va găsi acolo „burduful” și Durande, pe care le va sfărâma în bucăți.

Împotriva acestei eventualități trebuie un scut. Gilliatt îl avea gata pregătit.

Trebuia oprit fluxul de a pătrunde dintr-o dată în recif, de a se ivi cu furie în pereții defileului, dar fără să i se pună stavilă creșterii, să i se bareze trecerea, fără să i se refuze intrarea; trebuia să i se reziste și să i se cedeze în același timp, trebuia să se prevină presiunea valului asupra gâtului strâmt al defileului, căci aici era toată primejdia: trebuia procedat în așa fel ca apa să nu năvălească în recif, ci să pătrundă încetul cu încetul, încât talazul să-și piardă furia și violența; această

turbată dezlănțuire de forțe trebuia îmblânzită. Trebuia înlocuit obstacolul care întărâta, cu un obstacol care liniștește.

Gilliatt, cu îndemânarea lui obișnuită, mai puternică decât forța lui fizică, mișcându-se cu agilitatea unei capre sălbatice pe un pisc de munte, sau cu dibăcia unei maimuțe într-o pădure, folosindu-se pentru salturile lui nesigure și amețitoare până și de cele mai mici vârfuri de piatră, sărind în apă, ieșind din apă, înotând în mijlocul vârtejurilor, cățărându-se pe stânci, cu o funie între dinți și un ciocan în mână, desfăcu parâma care ținea agățat și lipit de temelia micii Douvre crâmpeiul de bordaj din partea dinainte a Durandei; făcu, folosindu-se de mai multe bucăți de frânghie groasă, un soi de țâțâni cu ajutorul cărora fixă acest panou de piroane înfipte în granit, învârti în jurul acestor țâțâni întreaga armătură de scânduri care aducea cu un chepeng de stăvilar, îl expuse apoi cu partea laterală bătăii valurilor, așa cum se face cu șafranul{153} cârmei, iar valurile împinseră panoul în așa fel, încât una din marginile ei se opri pe marea Douvre, în timp ce țâțânile de frânghie rețineau cealaltă margine pe mica Douvre; cu ajutorul piroanelor pe care le înfipsese mai înainte și la temelia marii Douvre, el fixă pe această stâncă și cealaltă margine a panoului, așa cum procedase și pe mica Douvre, pironind-o solid de cei doi stâlpi ai defileului; puse de-a curmezișul acestui stăvilar un lanț, ca o curea de-a curmezișul unui scut, și în mai puțin de o oră acest zăgaz se ridică în fața fluxului; stradela recifului fu închisă întocmai ca o poartă.

Această construcție solidă, masă greoaie de bârne și de scânduri, care, culcată, ar fi putut ține loc și de plută, iar în picioare era ca un zid, fusese mânuită de Gilliatt cu ajutorul valurilor, cu o iscusință de măscărici. Se putea spune ca festa fusese jucată înainte ca marea, care creștea mereu, să fi băgat de seamă.

Fusese o împrejurare dintr-acelea când Jean Bart ar fi pronunțat faimoasele lui cuvinte pe care le arunca mării ori de câte ori reușea să scape de naufragiu: „Te-am tras pe sfoară, englezule!” (Se știe că atunci când Jean Bart voia să insulte oceanul, îi spunea „englezule”).

După ce termină operația de zăgăzuire a defileului, Gilliatt se gândi la „burduf”. El înfășurase destul cablu pe ambele ancore, pentru ca odată cu fluxul să se poată ridica și barca. Toate acestea nu constituiau pentru Gilliatt o surpriză; el prevăzuse totul; un om de meserie și-ar fi dat imediat seama de asta după cele două macarale-galoș[154] fixate în partea dindărăt a „burdufului” prin care treceau două frânghii ale căror capete erau înfășurate în jurul inelelor celor două ancore, cu scopul de a le întări.

Între timp, apele crescuseră; fluxul ajunsese la jumătate din înălțimea sa maximă; acesta e momentul în care valurile, chiar dacă apele cresc liniștit, pot da loviturile cele mai puternice. Planul lui Gilliatt se împlini întocmai. Valurile se rostogoleau cu furie spre stăvilar, se izbeau de el, se învolburau și treceau pe sub el. În afara stăvilarului bântuia hula, dincoace de el apa se infiltra liniștit. Gilliatt realizase ceva cam ca niște furci caudine ale mării. Fluxul era învins.

Mai curând peripeții decât deznodământ

Sosise clipa cea mai grea.

Se punea acum problema coborârii mașinii în barcă.

Gilliatt rămase câteva clipe pe gânduri, cu cotul mâinii stângi în mâna dreaptă, și fruntea în mâna stângă.

Se urcă apoi pe epavă; parte din ea, aceea pe care se găsea mașina, trebuia desprinsă, iar cealaltă parte, carcasa, urma să rămână pe loc.

Tăie cele patru parâme care fixau de bordajul Durandei, la tribord și la babord, cele patru lanțuri ale coșului. Parâmele fiind din cânepă, briceagul le veni repede de hac.

Cele patru lanțuri, eliberate, căzură atârnând de-a lungul coșului.

De pe epavă, Gilliatt se urcă pe aparatura construită de el, încercă cu piciorul soliditatea bârnelor, cercetă cu atenție macaralele, se mai uită o dată la palancuri, pipăi cablurile, examina matiselile[155], se convinse că parâmele necătrănite nu erau pătrunse prea tare de umezeală, se asigură că nimic

nu lipsește și că nimic nu amenință să se rupă, apoi sărind de pe marginea bocaportului pe punte, se instală lângă cabestan, în acea parte a Durandei care urma să rămână mai departe agățată între cele două Douvres. Acolo își fixă el postul de comandă.

Grav și emoționat doar atâta cât trebuia, Gilliatt se mai uită o dată la palancuri, apoi luă o pilă și începu să taie lanțul care ținea toată această mașinărie în suspensie.

Prin vuietul mării se auzea scrâșnetul pilei.

Lanțul cabestanului, legat de mandarul regulator, era foarte aproape de el, încât putea să-l ajungă cu mâna.

Deodată se auzi o trosnitură. Veriga pe care-o pilea, tăiată mai mult de jumătate, se rupse, toată aparatura se puse în mișcare. Gilliatt abia avu timp să se arunce asupra curentului mandarului.

Lanțul rupt plesni cu putere stânca, cele opt cabluri se întinseră, întregul bloc tăiat și cioplit se smulse cu violență din corpul epavei, pântecele Durandei se căscă, iar planșeul de fier al mașinii, apăsând greu pe cabluri, apăru dedesubtul chilei.

Dacă Gilliatt n-ar fi apucat la timp curentul mandarului, mașina s-ar fi prăbușit. Dar mâna lui puternică era acolo; și mașina coborî lin.

Când fratele lui Jean Bart, Pieter Bart, acest bețiv viguros și ager la minte, pescar sărman din Dunkerque, care-l tutuia pe marele amiral al Franței, salvă galera „Langeron”, gata să se scufunde în micul golf d’Ambleteuse, când, pentru a smulge această greoaie masă plutitoare din mijlocul stâncilor pe timp de furtună, el legă vela cea mare, făcută sul, cu trestie marină, țintind ca trestia, rupându-se de la sine, să desfășoare vela în bătaia vântului, el se bizuise atunci pe ruperea trestiei, așa cum Gilliatt se bizuise pe ruperea lanțului, și ambele acțiuni, îndrăznețe și ciudate, fură încununate de același succes uimitor.

Mandarul pe care-l apucase Gilliatt rezistă și funcționă de minune. Rolul său era, vă amintiți, de-a amortiza forțele, unite într-una singură și supuse unei mișcări unice de ansamblu.

Acest mandar se aseamănă întrucâtva cu brațul unei buline[156], numai că, în loc să orienteze o velă, ea asigura echilibrul unui întreg mecanism.

Gilliatt, stând în picioare și ținând strâns cabestanul, avea în mână, ca să spunem așa, tot pulsul aparatului.

În clipa aceea ieși la iveală toată dibăcia scornelilor lui Gilliatt.

Forțele își exercitară acțiunea în așa fel, încât se completară.

În timp ce mașina Durandei, desprinsă dintr-o dată, cobora spre „burduf”, „burduful” suia către mașină. Epava și barca de salvare, ajutându-se în sens contrar venea una înaintea celeilalte. Ele se căutau una pe alta, economisindu-și astfel jumătate din muncă.

Fluxul, umflându-se fără zgomot între cele două Douvres, ridica barca, apropiind-o de epavă. Mareea era mai mult decât învinsă, era domesticită. Oceanul făcea acuma parte din însuși mecanismul lui Gilliatt.

Crescând, apele urcau „burduful”, fără smucituri, lin, aproape cu băgare de seamă, ca și când ar fi fost un obiect din porțelan.

Gilliatt combina și proporționa cele două mișcări, cea a apei și cea a aparatului, și, încremenit lângă cabestan, ca o statuie înfricoșătoare căreia-i dădeau ascultare toate forțele dintr-o dată, potrivea ritmul coborârii mașinii după ritmul creșterii apelor.

Apele urcau lin, palancurile funcționau fără smucituri. Era o ciudată colaborare a tuturor forțelor naturii, subjugate de om. Pe de o parte forța de gravitație aducând mașina, pe de altă parte fluxul aducând cu el ambarcațiunea. Puterea de atracție a astrelor, care produce fluxul, și puterea de atracție a pământului, care este gravitația; se înțeleseseră parcă între ele ca să-l slujească pe Gilliatt. Ele îl slujeau fără să șovăie și fără răgaz, și sub impulsul energiei unui singur om, aceste forțe pasive se transformaseră în auxiliare active. Din minut în minut lucrul înainta: distanța dintre barcă și epavă descreștea pe nesimțite. Apropierea se făcea în liniște și cu o oarecare

teamă parcă de omul care se afla acolo. Elementele naturii primeau un ordin și-l executau.

Aproape exact în momentul în care fluxul se opri din creștere, parâmele încetară să se mai desfășoare. Dintr-o dată, dar fără cea mai mică smucitură, macaralele se opriră. Mașina, ca și când ar fi fost pusă cu mâna, luă loc în „burduf”. Stătea drept, în picioare, nemișcată, fixată solid. Postamentul de susținere al mașinii se rezema cu cele patru colțuri ale lui pe paiolul bărcii.

Totul se sfârșise cu bine.

Gilliatt se uita înmărmurit.

Bucuria nu-l prea răsfățase până atunci pe bietul om. Fu copleșit de o fericire imensă. Simțea cum i se-nmoaie picioarele; și în fața triumfului său, el, care nu simțise nicio tulburare până atunci, începu dintr-o dată să tremure.

Privea aiurit „burduful” de sub epavă și mașina din „burduf”. Nici nu-i venea să-și creadă ochilor. S-ar fi zis că nu se așteptase să facă ceea ce făcuse. Făurise minunea cu mâinile lui și-o contempla acuma cu uimire.

Dar tulburarea-i fu de scurtă durată.

Gilliatt făcu mișcarea omului care se deșteaptă din somn, apucă repede ferăstrăul, tăie cele opt cabluri, apoi, la o distanță de numai zece picioare de burduf, din cauza creșterii fluxului, sări în barcă, luă un sul de frânghie, făcu repede patru funii cu laț, le trecu prin inelele pe care le pregătise dinainte și fixă cu ajutorul lor, de ambele părți, la bordajul „burdufului”, cele patru lanțuri ale coșului care, cu o oră mai înainte, fuseseră încă legate de bordul Durandei.

După ce fixă, Gilliatt înlătură de pe partea de sus a mașinii bucățile epavei care mai atârnau de ea. Un crâmpei pătrat din tablierul punții Durandei era încă prins de mașină și Gilliatt îi scoase cuiele și eliberă „burduful” de toată încărcătura asta de scânduri și de grinzi pe care-o aruncă pe stânci. Această ușurare era binevenită.

De altminteri, „burduful”, cum era și de așteptat, rezistase strașnic de bine sub greutatea mașinii. „Burduful” nu se afundase decât până la linia lui de plutire. Mașina Durandei,

deși atârna greu, era totuși mai ușoară decât mormanul de pietre și decât tunul pe care le adusese odinioară Gilliatt de la Herm în „burduf”.

Se terminase deci totul. Nu-i mai rămânea decât să plece acasă.

O victorie care nu ține mult

Dar nu se terminase totul.

Nimic nu era mai urgent decât redeschiderea gâtului strâmt al defileului barat de crâmpeiul din bordajul Durandei și scoaterea neîntârziată a „burdufului” din recif. Când te afli pe mare orice clipă e prețioasă. Vânt slab, abia câteva cute în larg; seara, deosebit de frumoasă, promitea o noapte minunată. Marea era staționară, dar refluxul începuse să se și facă simțit; momentul era minunat pentru plecare. Refluxul avea să-i ușureze ieșirea din reciful celor două Douvres, și tot refluxul avea să-i ajute intrarea în Guernesey. Ar fi putut fi la Saint-Sampson în zorii zilei.

Dar un obstacol neașteptat se ivi. Exista o lacună în planurile lui Gilliatt.

Mașina era liberă; coșul însă nu era.

Fluxul, apropiind „burduful” de epava suspendată în aer, micșorase primejdia coborârii mașinii în barcă și scurtase și timpul operației de salvare; dar această micșorare a intervalului dintre barcă și epavă făcuse ca partea de sus a coșului să rămână prinsă în deschizătura din corpul desfăcut al epavei. Coșul era prins ca între patru pereți.

Valul îl servise pe Gilliatt, dar nu fără oarecare viclenie. Părea că marea, forțată să asculte de voința lui, avusese totuși un gând ascuns.

E drept însă că răul pe care-l pricinuise fluxul avea să-l repare refluxul.

Coșul, înalt de peste trei stânjeni, pătrundea în corpul Durandei pe o distanță de vreo opt picioare; or, nivelul apei avea să scadă cu douăsprezece picioare; coșul, coborând împreună cu barca o dată cu retragerea apelor, ar fi cu

aproape patru picioare dedesubtul epavei și s-ar putea elibera.

Dar cât timp trebuia pentru această eliberare? Șase ore.

Peste șase ore va fi aproape miezul nopții. Cum va ieși oare la asemenea oră? Și ce drum să aleagă în mijlocul tuturor acestor stânci, printre care abia dacă reușeai să-ți croiești drum în timpul zilei, și cum să se expună în toiul nopții nenumăratelor curse pe care i le întindea marea în aceste locuri?

N-avea încotro. Trebuia să aștepte ziua următoare. Aceste șase ore odată pierdute, pierdeai cel puțin douăsprezece.

Nici măcar nu trebuia să-ți treacă prin gând să te pripești și să deschizi gâtul recifului. Stăvilarul avea să-i fie iarăși de folos la apropiata creștere a apelor.

Lui Gilliatt nu-i rămânea decât să se odihnească.

Să stea cu brațele încrucișate era singurul lucru pe care nu-l făcuse încă de când se afla pe reciful Douvres.

Această odihnă forțată îl mânie și-l umplu aproape de revoltă, ca și când ar fi fost vina lui. Își spuse: „Oare ce-ar gândi despre mine Déruchette, dacă m-ar vedea trândăvind?”

Totuși, refacerea forțelor sale nu-i era poate nefolositoare.

„Burduful” stându-i acum la dispoziție, hotărî să-și petreacă noaptea în el.

Se duse să-și caute blana de oaie pe marea Douvre, se înapoie, mâncă niște moluște de stâncă și doi sau trei cornaci, apoi, fiindu-i tare sete, dete pe gât ultimele înghițituri de apă dulce de pe fundul ploștii, se înfășură în blana de oaie, în care îi era atât de bine, se culcă lângă mașină, asemenea unui câine de pază, își trase gluga pe ochi și adormi.

Dormi adânc. Un somn dintr-acelea care vin după ce-ai dus cu bine un lucru la capăt.

Avertismentele mării

În mijlocul nopții, dintr-o dată, și ca și când ar fi fost împins de un resort, se trezi.

Deschise ochii.

Cole două Douvres care se înălțau deasupra capului său

păreau luminate ca de răsfrângerea unui uriaș jeratic alb. Pe întreaga fațadă neagră a recifului se juca parcă refluxul unui foc.

De unde venea acest foc?

Din apă.

Marea era nemaipomenită.

Părea că s-au aprins apele mării. Cât puteai cuprinde cu ochii, atât în interiorul recifului cât și în afara lui, marea pâlpâia ca o flacără. Această vâlvătaie nu era roșie; n-avea nimic din văpaia vulcanilor sau a cuptoarelor încinse. Nici scânteiere, nici dogoare, nici purpuriul flăcărilor, nici zgomot. Lungi dâre albăstrii închipuiau pe valuri cutele unui giulgiu. O vastă licărire palidă înfiora apele. Nu era un incendiu; era spectrul unui incendiu.

Închipuiți-vă o beznă învăpăiată.

Noaptea, noaptea nemărginită, tulbure și difuză, părea să țină loc de combustibil pentru acest loc de gheață. Era nu știu ce fel de lumină, iscată din întunecimi. Întunericul intra ca element component în această lumină fantomă.

Marinarii de pe Marea Mânecii cunosc cu toții aceste fosforescențe de nedescris, pline de avertismente pentru navigatori.

În această lumină, lucrurile își pierd materialitatea, îmbibate de pâlpâirea spectrală, ele par străvezii. Stâncile nu mai sunt decât niște contururi. Cablurile ancorelor par niște bare de fier încins. Sub apă, plasele pescarilor sunt ca niște împletituri de foc. Jumătate din vâslă e de abanos, cealaltă jumătate, de sub val, e de argint. Picăturile de apă ce se preling de pe vâslă și cad în mare se aprind ca niște stele. Fiecare barcă trage după ea o cometă. Corăbierii, împroșcați cu apă și luminoși, par niște ruguri vii. Afunzi mâna în apă și-o scoți înmănușată în flăcări; dar flăcările sunt moarte, nu le simți. Brațul ți-e un tăciune aprins. Formele de sub valuri par purtate de un curent de foc. Spuma scânteiază. Peștii sunt asemenea unor limbi de foc sau unor frânturi de fulger șerpuind în adâncurile palid luminate.

Această lumină străbătuse prin pleoapele închise ale lui

Gilliatt. Datorită ei se trezi.

Și se trezi la timp.

Apele mării se retrăseseră, dar începeau să crească din nou. Coșul mașinii, care se desprinsese de sub epavă în timpul somnului lui Gilliatt, avea să fie prins din nou între pereții deschizăturii care se căsca deasupra lui.

Se reîntorcea încetișor în același loc.

Doar un picior mai avea coșul până să intre iarăși în deschizătura din corpul Durandei.

Creșterea apei cu un picior e pentru flux chestiune de o jumătate de oră. Gilliatt avea deci înainte-i o jumătate de oră pentru a folosi situația favorabilă care era din nou primejduită.

Se ridică brusc în picioare.

Totuși, oricât de urgente erau măsurile pe care trebuia să le ia, rămase pe gânduri câteva minute, țintuit locului, privind cu atenție fosforescența.

Gilliatt cunoștea extrem de bine marea. Cu toate că de atâtea ori îl bruftuise, el îi era de multă vreme tovarăș. Nu era gând pe care această ființă misterioasă – oceanul – să-l nutrească, și Gilliatt să nu i-l poată ghici. Gilliatt, stând mereu singur, observând și văzând, devenise aproape un prezicător al vremii, ceea ce în englezește se numește *weatherwise* – un proroc al timpului.

Gilliatt alergă la parâmele cele mari și le dădu drumul puțin; apoi, nemaifiind reținut de ancorele afurcate{157}, prinse cu putere cangea „burdufului” și, sprijinindu-se de stânci, împinse barca spre gâtul defileului, la câțiva metri de Durande, foarte aproape de stăvilar. În mai puțin de zece minute „burduful” fu scos de sub carcasa eșuată. Nicio primejdie ca de acum încolo coșul să mai fie prins în cursă. Fluxul putea crește în voie.

Totuși, Gilliatt n-avea de fel aerul unui om care are de gând să plece.

Cercetă încă o dată fosforescența mării și ridică ancorele; dar nu pentru a le scoate definitiv din apă, ci pentru a ancora din nou „burduful”, și încă foarte solid; de data aceasta, e

drept, lângă ieșire.

Nu folosise până atunci decât cele două ancore ale „burdufului”, nu întrebuințase încă ancora cea mică a Durandei, pe care, vă reamintiți, o găsise printre stânci. Această ancoră fusese pusă „gata pentru orice împrejurare”, într-un ungher al „burdufului”, dimpreună cu o provizie întreagă de parâme și de macarale, și cu cablul ei, prevăzut dinainte cu boțuri{158} foarte rigide, care opresc deriva{159} vasului. Gilliatt aruncă și cea de-a treia ancoră, având grijă să lege cablul ei de un otgon care avea un capăt înfășurat de jur împrejurul inelului ancorei, iar celălalt în jurul cabestanului orizontal al „burdufului”. El realiză în felul acesta un fel de afurcare „în labă de gâscă”, cu mult mai solidă decât afurcarea cu două ancore. Toate acestea erau semnul unei vii îngrijorări și a sporirii măsurilor de precauție. Un marinar ar fi recunoscut în această operație un soi de ancorare de vreme rea, când te aștepți ca vreun curent să aducă nava sub vânt.

Fosforescența pe care Gilliatt o supraveghea și asupra căreia își avea veșnic ațintiți ochii îl amenința poate, dar în același timp îi aducea și foloase. Fără ea, Gilliatt ar fi rămas mai departe prizonierul somnului și ar fi căzut în cursa pe care i-o întindea noaptea. Ea îl trezise și tot ea îi și lumina drumul.

În recif dăinuia un fel de lumină suspectă. Dar această strălucire, oricât de neliniștitoare i s-ar fi părut ea lui Gilliatt, își avusese și partea ei bună, întrucât îl făcuse să vadă pericolul și îi dăduse putința să manevreze barca. De acum înainte, oricând ar fi vrut Gilliatt să ridice ancora și să plece, „burduful” în care se găsea mașina era liber.

Numai că Gilliatt părea că se gândește din ce în ce mai puțin la plecare. După ce barca fu ancorată, Gilliatt se duse în „magazia” lui, de unde luă cel mai solid lanț pe care-l găsi și, legându-l de piroanele bătute în cele două Douvres, întări pe dinăuntru, cu ajutorul lui, barajul de scânduri și de grinzi, pe care mai înainte îl întărise pe dinafară cu ajutorul celuilalt lanț, pus de-a curmezișul. Departe de-a deschide ieșirea defileului, el o astupă și mai bine încă.

Fosforescența continua să-l lumineze, dar începuse să descrească în intensitate. E drept că începuse să se și lumineze de ziuă.

Deodată, Gilliatt ciuli urechea.

Cine are urechi de auzit să audă

I se păru că aude, venind de la mari depărtări, un vuiet slab, nedeslușit.

Adâncurile scot, la anumite ore, un fel de bubuit.

El ascultă din nou. Zgomotul îndepărtat se repetă. Gilliatt clătină din cap ca omul care știe despre ce este vorba.

Câteva minute după asta era la cealaltă extremitate a defileului recifului, la intrarea dinspre răsărit, care până atunci fusese deschisă și, cu lovituri puternice de ciocan, înfipse mai multe piroane în granitul celor două stânci ce străjuiau gâtul dinspre stânca *Omul*, așa cum făcuse și la intrarea defileului dintre cele două Douvres.

Crăpăturile acestor stânci erau gata pregătite pentru asta și prevăzute din abundență cu pene de lemn, aproape toate din inimă de stejar. Reciful era foarte dărăpănat în partea aceea și prezenta numeroase crăpături, așa că Gilliatt putu să împlânte un număr și mai mare de piroane decât în postamentul celor două Douvres.

La un moment dat, ca și când ar fi suflat cineva deasupra ei, fosforescența se stinse; aurora, din clipă în clipă mai, strălucitoare, îi luă locul.

După ce înfipse piroanele, Gilliatt aduse bârne, apoi frânghii, apoi lanțuri, și fără să-și lase o singură clipă lucrul din ochi, fără să-și abată atenția un singur moment, începu să construiască de-a curmezișul gâtului strâmt dinspre *Omul*, cu ajutorul unor scânduri groase de stejar fixate orizontal și legate între ele cu otgoane, unul din acele stăvilare cu spații libere între scânduri, pe care știința modernă și le-a însușit acuma în urmă și pe care le-a botezat „sparge-valuri”.

Aceste stăvilare sunt gardurile de sârmă ghimpată ale fortificațiilor ridicate în calea furtunilor. Nu poți lupta

împotriva mării decât bizuindu-te pe putința de a-i macină forța, divizând-o.

Între timp, soarele se ridicase plin de strălucire. Cerul era senin, marea era liniștită.

Gilliatt dădea zor. Era liniștit și el, însă graba lui lăsa să se întrevadă îngrijorarea.

Alerga, făcând sărituri uriașe, de pe-o stâncă pe alta, de la stăvilar la magazie și de la magazie la stăvilar. Se reîntorcea de acolo târând cu violență ba o coastă, ba o grindă de carlingă{160}. Utilitatea acestor provizii ieșea curând la iveală. Era limpede că Gilliatt era pus în fața unei eventualități pe care o prevăzuse.

O puternică bară de fier îi ținea loc de pârghie pentru a muta dintr-un loc în altul bârnele.

Lucrarea se înfiripa cu atâta repeziciune, încât părea c-o vezi crescând cu ochii. Cine n-a văzut un genist lucrând ca să înjghebeze un pod, nu-și poate da seama de repeziciunea cu care lucra Gilliatt.

Gâtul dinspre răsărit era și mai îngust decât gâtul dinspre apus. N-avea decât cinci sau șase picioare lățime. Aceasta îi convenea lui Gilliatt. Spațiul care urma să fie întărit și închis fiind foarte strâmt, stăvilarul avea să fie cu atât mai solid și mai ușor de făcut. Erau de ajuns numai grinzile orizontale, nu mai era nevoie și de țăruși.

După ce așeză primele traverse ale „spărgătorului de valuri”, Gilliatt se urcă pe ele și ascultă cu atenție. Vuietul devenea tot mai deslușit.

Gilliatt continuă să lucreze la stăvilar. Îl întări cu două gruie de pe Durande, legându-le de eșafodajul de grinzi cu niște frânghii trecute prin cele trei rotițe ale macaralelor gruielor. Apoi legă totul cu lanțuri.

Această construcție nu era altceva decât un fel de grătar enorm cu bârne și lanțuri drept gratii.

Părea mai curând împletită decât construită.

Gilliatt dublă legăturile și mai bătu piroane în locurile unde mai era nevoie.

Cum găsise o grămadă de bare de fier îndoite pe epavă,

avusese din ce să-și facă o mare provizie de cuie de acestea.

Tot lucrând, sfărâma întruna pesmeți între dinți. Îi era sete, dar nemaiavând apă dulce, nu și-o putea astâmpăra. Golise plosca în timpul cinei din ajun.

Mai bătu încă patru-cinci scânduri, apoi se urcă din nou pe stăvilar. Ciuli urechea.

Zgomotul depărtat încetase. Domnea o liniște mormântală.

Marea era liniștită și nespus de frumoasă; merita toate madrigalele pe care i le închină burghezii, atunci când sunt satisfăcuți de ea „oglindă”, „lac”, „untdelemn, nu alta”, „o jucărie”, „blândă ca mielușelul”. Verdele adânc al oceanului răspundea albastrului adânc al cerului. Un smarald și un safir care se admirau unul pe altul. Nu-și puteau găsi niciun cusur. Niciun nor în înaltul cerului, nici urmă de spumă deasupra mării. Și-n toată splendoarea asta pășea maiestuos soarele de aprilie. Era cu neputință să întâlnești vreodată vreme mai frumoasă.

Departe, în zare, un lung șirag negru de păsări călătoare învârsta cerul. Zburau cu repeziciune. Se-ndreptau spre uscat. În zborul lor era ceva ce aducea a fugă.

Gilliatt continuă să înalțe stăvilarul.

Îl înălță cât putu, atât cât îi permitea rotunjimea stâncilor.

Spre amiază, soarele i se păru mai fierbinte decât s-ar fi cuvenit. Amiaza e ora primejdioasă a zilei; Gilliatt, stând în picioare pe trainicul baraj de gratii pe care-l sfârșise chiar atunci, începu să cerceteze din nou zarea.

Marea era mai mult decât liniștită; era ca o apă stătătoare. Nu se zărea nicio pânză. Pe cer, nicăieri, niciun nor; numai că din albastru cerul devenise alb. De un alb ciudat. În zare, spre apus, se vedea doar o pată micuță cure nu prevestea nimic bun. Pata nu se clintea din loc, dar creștea. În dreptul stâncilor, valurile fremătau ușurel.

Gilliatt fusese bine inspirat construind barajul.

Se apropia furtuna.

Abisul se hotărâse să dea bătălia.

• Cartea a treia • LUPTA

Extremele se ating, iar contrariile se anunță unele pe altele

Nimic nu-i mai primejdios decât vijelia echinocțiului când întârzie.

Un fenomen înspăimântător se iscă atunci pe mare, fenomen care ar putea fi numit „năvala vânturilor din larg”.

În orice anotimp, dar mai ales în epoca conjuncțiilor sau a opozițiilor unei planete cu soarele, în clipa când te aștepți mai puțin, marea-i cuprinsă dintr-o dată de o liniște stranie. Această uriașă și necontenită frământare a valurilor se potolește; ațipește; lâncezește; pare c-ar vrea să se odihnească: ai putea crede c-a obosit. Toate zorzoanele marinărești, începând cu ghidonul bărcilor de pescari și terminând cu flamurile vaselor de război stau pleoștite de-a lungul catargelor.

Apoi, dintr-o dată, toate peticele astea încep să freamăte ușurel.

E timpul, dacă pe cer sunt nori, să pândești formarea norilor cirus, dacă soarele e la asfințit, să cercetezi roșeața amurgului; iar dacă e noapte cu lună, să-i supraveghezi cearcănele.

Există expresia: „Sub piatră stă pitit țiparul”; ar fi mai potrivit să se spună: „Îndărătul liniștii se ascunde furtuna”.

Ore întregi, uneori zile întregi se scurg în felul acesta. Piloții vaselor își îndreaptă ocheanele când într-o direcție, când într-alta. Chipul bătrânilor marinari se înăsprește de mânia ce clocotește în ei, pricinuită de așteptarea îndelungată.

Deodată se aude un murmur puternic și nedeslușit. E ca un fel de dialog misterios, undeva în văzduh.

Nu se zărește nimic.

Marea rămâne liniștită.

Însă zgomotul crește, se întețește, se înalță. Dialogul devine din ce în ce mai puternic.

S-ar părea că dincolo de zare e cineva.

Cineva înspăimântător: vântul.

Explicația zgomotului auzit de Gilliatt

Marea năvală a vânturilor asupra uscatului are loc în timpul echinocțiilor.

E vremea furtunilor.

Marea așteaptă și tace.

Uneori, cerul e posomorât. E plumburiu, un mănunchi uriaș de nori cenușii îl acoperă aproape în întregime. Marinarii privesc cu îngrijorare chipul supărat al întunericului.

Dar de înfățișarea lui mulțumită le e și mai frică. Un cer strălucitor la vremea echinocțiului ascunde totdeauna vijelie. Pe o vreme liniștită ca aceasta, „Turnul Bocitoarelor" din Amsterdam se umplea de femei care cercetau neliniștite zarea.

Când furtuna de primăvară sau de toamnă întârzie, e semn că va izbucni cu și mai multă furie. Își ține forțele în rezervă, ca să pustiască.

Când așteptarea e prea lungă, marea nu-și dă pe față nerăbdarea decât printr-o liniște sporită. Numai că tensiunea magnetică se manifestă prin ceea ce am putea numi „aprinderea apei". Licăriri se înalță din valuri. Văzduh încărcat cu electricitate, mare fosforescentă. Marinarii se simt istoviți. Această clipă e îndeosebi periculoasă pentru vasele construite din metal; carcasa lor metalică poate produce devieri de busolă, care le duc la pieire. În felul acesta a pierit transatlanticul *Iowa*.

În acest timp, de acolo, din larg, din depărtările de nepătruns, din orizontul plumburiu al singurătăților, din străfundurile libertății nezăgăzuite, vin vânturile.

Atenție, echinocțiul se pregătește de luptă.

Orice furtună e precedată de un murmur. Dincolo de zare, uraganele se sfătuiesc mai întâi în șoaptă.

Asta se aude ca un zvon în întunecimi, departe, deasupra liniștii înfricoșătoare a mării.

Șopotul acesta amenințător îl deslușise atunci Gilliatt.

Fosforescența fusese cel dintâi semn; șopotul, cel de-al doilea.

Între două rele

Atâta timp cât „burduful” fusese ancorat în micul golf al *Omului*, iar mașina solid fixată în podeaua epavei, Gilliatt fusese neînfrânt. „Burduful” era în siguranță, mașina la adăpost; cele două Douvres, între care era prinsă mașina, o condamnau la o distrugere lentă, dar o apărau împotriva oricărei surprize. În orice caz, lui Gilliatt îi mai rămânea un mijloc de salvare. Chiar dacă mașina era distrusă, Gilliatt nu era pierdut. El avea la îndemână „burduful” cu care putea pleca oricând.

Dar să aștepți ca „burduful” să fie scos din golfulețul unde era ancorat în siguranță, să-l lași să intre în defileul celor două Douvres, să ai răbdare până-l vezi pe el, de asemenea, prizonierul recifului, să-i îngădui lui Gilliatt să ducă la bun sfârșit acțiunea de salvare a mașinii, scoaterea din epavă și transbordarea ei pe „burduf”, să nu pui niciun fel de piedică acestei victorii, aici era cursa.

În clipa aceasta mașina „burduful” și Gilliatt se găseau reuniți în defileul recifului. Ei alcătuiau un singur tot. Era de ajuns o singură sforțare, îndreptată asupra unui singur punct, pentru ca „burduful” să fie sfărâmat de stânci, mașina înghițită de valuri, Gilliatt înecat. Toate acestea puteau fi săvârșite dintr-o dată și fără irosirea forțelor; putea fi distrus totul dintr-o singură lovitură.

Rar situație mai grea decât cea în care se găsea Gilliatt.

Sfinxul ipotetic, pe care imaginația visătorilor îl bănuise undeva, îndărătul beznei, părea să-l pună în dilemă.

Să rămână, să plece?

Să plece era nebunie curată, să rămână era ceva înspăimântător.

Lupta

Gilliatt se urcă pe marea Douvre.

De acolo putea vedea tot întinsul mării.

Spre apus era ceva de necrezut. Se ridica dintr-acolo un zid. Un zid imens de nori, acoperind de la un capăt la celălalt toată suprafața mării, se înălță încet de la orizont către zenit. Acest zid dreptunghiular, vertical, fără nicio spărtură pe toată înălțimea lui, fără nicio spărtură pe creastă, părea construit cu firul de plumb, iar muchiile trase cu sfoară. Un nor care se asemăna cu granitul. Povârnișul acestui nor, perfect perpendicular în partea de miazăzi, se rotunjea puțin spre miazănoapte ca o tăblie de tinichea îndoită la un capăt, sugerând ușoara alunecare a unui plan înclinat. Acest perete de negură se lărgea și creștea fără ca partea lui superioară să înceteze o clipă de a fi paralelă cu linia orizontului, aproape de nedeslușit în întunericul ce se lăsa pe mare. Acest zid al văzduhului se înălța ca și când ar fi fost dintr-o bucată în tăcerea deplină. Nicio unduire, nicio cută, niciun ascuțiș care să iasă în afară sau care să se rupă din masa compactă. Această imobilitate în mișcare avea un aspect lugubru. Soarele, palid îndărătul unei neguri de o transparență bolnăvicioasă, lumina această viziune de apocalips. Norul acoperea acum aproape jumătate din boltă. S-ar fi zis că ai în fața ta înspăimântătorul povârniș al abisului. Era ceva care aducea cu creșterea unui munte de întuneric între cer și pământ.

În plină zi se lăsa noaptea.

Văzduhul era încins ca un cuptor. Un abur umed ca de etuvă se împrăștia în această îngrămădire ciudată, de nori. Cerul, care din albastru devenise alb, din alb se făcuse cenușiu. Parc-ar fi fost o placă enormă de ardezie. Marea, dedesubt, tulbure și plumburie, era o altă placă uriașă de ardezie. Nicio adiere, niciun tremur pe ape; niciun zgomot cât puteai cuprinde cu ochii, marea era pustie. Nicăieri nicio pânză. Păsările se ascunseseră.

Creșterea acestei mase compacte de întuneric se făcea pe nesimțite. Apropierea ei era înfiorătoare.

Gilliatt privi fix norul ce se apropia și mormăi printre dinți: „Mi-e sete și-mi vei da să beau!”

Rămase câteva clipe nemișcat, cu ochii ațintiți asupra norului. S-ar fi zis că măsoară din cap până în picioare furtuna. Scoase din buzunarul bluzei sale „ocnașa” și și-o puse pe cap. Apoi luă, din scobitura în care dormise atâta vreme, toată rezerva lui de țoale, își trase jambierele și-și îmbrăcă mantaua de ploaie întocmai ca un cavaler care-și pune armura în momentul începerii bătăliei. Se știe că nu mai avea ghete, dar picioarele i se bătătoriseră tot umblând mereu pe stânci.

Pregătit astfel de luptă, cercetă cu atenție stăvilarul, înșfacă cu energie funia cu noduri, coborî de pe platoul Douvre, puse piciorul pe stâncile de jos și alergă la magazie. Câteva clipe mai târziu, se puse pe lucru. Dacă norul ar fi avut auz, ar fi putut auzi loviturile lui de ciocan. Ce făcea Gilliatt? Cu ceea ce-i mai rămăsese din piroanele, funiile și bârnele sale, el ridică de-a curmezișul intrării înguste dinspre răsărit un al doilea baraj de gratii, la zece sau douăsprezece picioare îndărătul primului.

Continuă să domnească o liniște adâncă. Firicelele de iarbă dintre crăpăturile recifului nici nu clinteau.

Deodată, soarele dispăru. Gilliatt înălță capul.

Norul, care se urca necontenit, acoperise soarele. Parcă lumina zilei s-ar fi stins dintr-o dată și ar fi rămas numai răsfrângerea ei palidă și tulbure.

Zidul de nori își schimbase înfățișarea. Își pierduse forma compactă, unitară. Atingând zenitul, se încrețise în lat și atârna pieziș pe restul bolții. Norul avea acum un fel de etaje. Procesul de zămislire a furtunii se citea ca într-o secțiune de tranșeu. Se puteau deosebi straturile de ploaie și zăcămintele de grindină. Nu se vedeau fulgere, ci numai o înfricoșătoare licărire difuză, căci ideea de groază se poate foarte bine lega și de ideea de lumină. Se auzea, nedeslușită, răsuflarea vijeliei. Tăcerea care domnea în văzduh zvâcnea înăbușit. Gilliatt, tăcut și el, se uita cum i se strâng deasupra capului toate blocurile acestea de pâclă și cum se iscă diformitatea norilor. La orizont se așternea greoi și se lățea un brâu de negură de culoare cenușie, iar la zenit o fâșie de culoarea plumbului; zdrențe pământii atârnau din înălțimile norilor peste ceața

groasă de jos. Tot fundalul scenei alcătuit din zidul de nori avea o nuanță spectrală, lăptoasă, pământie, posomorâtă, de nedescris. Un subțiratic nor alburiu, transversal, venit nu se știe de unde, tăia pieziș, dinspre miazănoapte către miazăzi, zidul cel înalt și întunecat. Unul din capetele acestui nor se târa deasupra mării. Și, în locul unde atingea vălmășagul de valuri, se zărea în întuneric un clăbuc de abur roșu. Dedesubtul șuviței acesteia lungi de nori spălăciți, nourași negri de tot, și la o înălțime foarte mică, zburau în sens contrar, ca niște bezmetici, ca și cum n-ar mai fi știut ce-i cu ei. Norul uriaș, care servea drept fundal, creștea din toate părțile dintr-o dată, mărind întunecimea și continuându-și înaintarea lugubră. Nu mai rămăsese, spre răsărit, în spatele lui Gilliatt, decât un portal de cer albastru, care urma să se închidă și el. Fără să se fi simțit în aer nici cea mai mică adiere, o stranie risipă de puf cenușiu trecu prin văzduh, împrăștiindu-se peste tot locul și fărâmițându-se, ca și când îndărătul acestui zid de întuneric ar fi jumulit cineva o pasăre uriașă. Se formase un tavan negru compact, care în fundul zării atingea marea și se contopea cu ea în beznă. Simțeai cum înaintează ceva. Ceva uriaș, greoi și cumplit. Întunericul creștea. Dintr-o dată izbucni un tunet asurzitor.

Gilliatt resimți și el zguduitura.

Niciun fel de descărcare electrică nu însoți tunetul. Fusese ca un tunet negru. Liniștea se așternu din nou. Era ca o pauză înaintea unei luări de poziție. Apoi se iscară, unul după altul și cu încetineală, fulgere uriașe, fără formă. Erau fulgere mute. Nicio bubuitură. De fiecare dată când fulgera, întreg văzduhul se lumina. Zidul de nori se preschimbase acum într-o peșteră. Avea bolți și arcade. Înăuntru zăreai umbre. Se înfiripau capete monstruoase; păreau că se întind gâturi; elefanți uriași, care abia se întrezăreau și dispăreau numaidecât.

O coloană de negură, dreaptă, rotundă și neagră, deasupra căreia plutea un abur alb, închipuia coșul unui vapor uriaș, înghițit de valuri, care-și încinge cazanele sub apă și fumegă. Pânze largi de nori unduiau ca faldurile unor drapele.

Gilliatt simți dintr-o dată că-i trece un suflu prin plete. Trei

sau patru păianjeni mari de ploaie fură zdrobiți de stânca din preajma lui. Și, pentru a doua oară, bubui trăsnetul. Se stârni vântoasa.

Întunecimea își pierduse răbdarea: cea dintâi bubuitură a tunetului răscolise marea, cea de-a doua spintecă peretele de nori de sus și până jos, se ivi o crăpătură și toată apa ținută în suspensie năvăli pe-acolo, crăpătura se prefăcu într-o gură deschisă care vomita ploaie, și spasmele furtunii se porniră.

Înfricoșătoare clipă!

Aversă, uragan, fulgere, detunături, valuri până-n nori, spumă, bubuituri, zvârcoliri frenetice, strigăte, urlete răgușite, șuierături, toate de-a valma. Dezlănțuirea monștrilor.

Vântoasele izvorau ca niște fulgere. Iar ploaia nu cădea, se prăbușea.

Pentru un biet om, prins ca Gilliatt cu o corabie supraîncărcată într-un defileu de stânci la largul mării, nu exista nimic mai amenințător. Primejdia fluxului, pe care Gilliatt îl învinsese, nu era nimic pe lângă primejdia furtunii. Iată care era situația:

Gilliatt, înconjurat din toate părțile de primejdii, desfășura în ultimul moment și-n fața pericolului suprem o strategie extrem de iscusită. El își fixase punctul de sprijin chiar la inamic; se unise cu reciful; stânca Douvre, dușmanul lui altădată, îi era, acum tovarăș în acest uriaș duel. Gilliatt îl îngenunchease. Din acest mormânt, Gilliatt își făcuse fortăreața. El se fortificase în această ruină formidabilă din mijlocul mării. Era blocat acolo, dar și împrejmuit de ziduri de apărare. Avea, ca să spunem așa, spatele acoperit de recif, și da piept cu uraganul. Baricadase strâmtoarea, această șosea a valurilor. Era, de altminteri, singurul lucru care-i mai rămăsese de făcut. Se pare că oceanul, care e și el un despot, poate fi totuși pus la punct cu ajutorul baricadelor. „Burduful” putea fi socotit în siguranță din trei părți. Strâns între cei doi pereți interiori ai recifului, afurcat „în labă de gâscă”, era apărat dinspre miazănoapte de mica Douvre, iar spre miazăzi de Douvre cea mare, povârnișuri sălbatice mult mai deprinse să dezlănțuie catastrofa, decât s-o împiedice. Dinspre apus

vasul era apărat de tăblia de bârne, legată cu otgoane și țintuită de stânci, baraj încercat, care învinsese apriga vâltoare a fluxului, adevărată poartă de fortăreață, având drept stâlpi înseși coloanele recifului – cele două Douvres. Nimic de temut din partea asta. Primejdia venea dinspre răsărit.

Spre răsărit nu era decât sparge-valuri. Un sparge-valuri e un aparat care pulverizează. Cel puțin două-baraje de gratii îi sunt necesare. Dar Gilliatt n-avusese timp să ridice decât unul singur. Construia acuma în plină furtună pe cel de-al doilea.

Din fericire, vântul sufla dinspre nord-vest. Marea are și ea stângăciile ei. Acest vânt, străvechiul vânt dinspre nord-vest, nu se simțea prea tare pe stâncile Douvres. El asalta reciful de-a curmezișul și nu împingea valurile nici în prima, nici într-a doua intrare a defileului, așa încât, în loc să pătrundă într-o strâmtoare, se izbea de un zid. Furtuna dăduse un atac greșit.

Dar vântul te atacă mai adesea din coastă, nu pieptiș, și trebuie să te aștepți în orice moment la cine știe ce ocoluri bruște. Dacă această schimbare de direcție s-ar fi produs dinspre răsărit, înainte ca cea de-a doua barieră cu gratii să fi fost gata, primejdia ar fi fost mare. Vijelia ar fi năvălit în defileul dintre stânci și totul ar fi fost pierdut.

Zbuciumul furtunii creștea mereu. Vijelia dă lovitură după lovitură fără întrerupere. În asta îi stă tăria; dar tot în asta și slăbiciunea. Dezlănțuindu-se tot timpul, ca o turbare, se expune inteligenței omului care se apără; dar ce istovire!

Nimic mai monstruos. Niciun răgaz, nicio întrerupere, niciun moment de liniște, măcar cât să-ți tragi răsuflarea. E un fel de lașitate în risipa aceasta a forțelor nesecate. Ai simțământul că respiră plămânul infinitului.

Toată nemărginirea în tumult se năpustea asupra recifului Douvres. Auzeai glasuri fără de număr. Cine să poate oare striga așa? Spaima provocată de anticul zeu Pan era și ea acolo. Erau clipe când auzeai glasuri, ca și cum ar fi dat cineva o comandă. Apoi strigăte, sunete ca de goarnă, trepidații stranii și urletul acela măreț căruia marinarii îi spun *chemarea oceanului*. Vârtejuri de vânt nedefinite și iuți ca

fulgerul răsuceau cu șuier valurile, talazurile, care jucau rolul de discuri pentru vârtejurile acestea, erau azvârlite asupra stâncilor ca niște haltere gigantice mânuite de atleți nevăzuți. Mormanele de spumă făceau stâncile să pară despletite. Sus torente, jos bale. Apoi mugetele se încețeau. Niciun fel de larmă omenească sau de răget bestial n-ar fi în stare să dea nici pe departe vuietul asurzitor cu care valurile se smulg din mare. Norii bombardau, grindina mitralia, hula, valurile se cățărau pe metereze. În unele locuri părea tot nemișcat. În altele vântul sufla cu patruzeci de prăjini pe secundă. Cât vedeai marea cu ochii, era toată albă; pe o suprafață de zece leghe se întindeau clăbucii de săpun spre zare. Porți de foc se deschideau și se închideau. Norii păreau a fi luat foc unii de la alții și deasupra grămezilor de neguri roșii aidoma jeraticului, se înălțau ca fumurile norii negri. Tot felul de forme plutitoare se ciocneau și se împleteau, deformându-se unele pe altele. Curgea la apă cu nemiluita. Pe bolțile cerului răpăiau salve de pușcă. În mijlocul tavanului de întuneric era ca un fel de coșarcă răsturnată, din care curgeau de-a valma trombele, grindina, norii groși și deși, flăcările, fosforescențele, bezna, lumina, zgomotul, fulgerele, într-atât sunt de înfricoșătoare aceste surpări de abise!

Gilliatt părea că nici nu le ia în seamă. Cu capul în jos, nu vedea decât ce lucra el. Începea să se înfiripe al doilea zăgaz. La fiecare lovitură de trăsnet, el răspundea printr-o lovitură de ciocan. În haosul acesta, le puteai distinge cadența. Era cu capul gol. O rafală îi smulsese „ocnașa” din cap.

Setea îl chinuia. Avea, pesemne, febră. Băltoace de apă de ploaie se formaseră prin preajmă, în scobiturile stâncilor. Din când în când lua apă în pumni și bea. Apoi, fără să-i pese de mersul furtunii, își reîncepea lucrul.

Totul depindea de un moment. Știa ce-l așteaptă dacă nu termina la timp stăvilarul. La ce bun să mai pierzi o clipă uitându-te cum ți se apropie moartea?

În jurul lui totul fierbea ca într-un cazan sub presiune. Numai bubuituri și larmă. Câte o clipită părea că fulgerul coboară o scară. Scânteile electrice se îndreptau tot timpul

spre crestele acelorași stânci, pesemne din pricina vinelor de diorită. Grindina era adesea cât pumnul. Gilliatt trebuia să-și scuture mereu cutele bluzei. Chiar și buzunarele i se umpluseră de măzăriche.

Vijelia se abătuse acum spre apus și izbea stăvilarul dintre cele două stânci Douvres; dar Gilliatt avea încredere în stăvilarul acesta și pe bună dreptate. Stăvilarul, făcut din tăblia cea mare de la prova Durandei, primea fără să-i pese loviturile valurilor; elasticitatea înseamnă rezistență; calculele lui Stevenson stabilesc că, împotriva valului, elastic și el, o construcție de lemn de orice mărime, cu goluri între grinzile prinse într-un anumit fel, opune o mai mare rezistență decât un stăvilar de zid. Stăvilarul dintre cele două stânci Douvres îndeplinea aceste condiții; el era de altminteri atât de iscusit ancorat de stânci, încât talazul, izbindu-l, era ca un ciocan care împlântă din ce în ce mai adânc cuiul, căci îl proptea și mai vârtos de stânci și-i mărea puterea de rezistență; ca să-l dărâme, ar fi trebuit răsturnate cele două Douvres. Furtuna nu izbutea, într-adevăr, decât să trimită în „burduf”, pe deasupra obstacolului, câteva bale de spumă împroșcată. În partea aceasta, datorită stăvilarului, furtuna sfârșea jalnic, în chip de scuipat. Gilliatt nici nu se sinchisea de sforțarea ei. Auzea fără să se tulbure opintelile acestea turbate și zadarnice.

Spuma, zburând în toate direcțiile, părea fulgi sau lână. Valuri uriașe inundau întărâtate stâncile, le acopereau, intrau printre ele, pătrundeau în rețeaua de crăpături interioare și ieșeau apoi din masa lor de granit prin deschizături înguste ca niște izvoare nesecate care, în mijlocul acestui potop, păreau niște biete cișmele pașnice. Ici-colo cădeau grațios în mare, din crăpăturile acestea, șuvițe argintii. Grilajul de întărire al stăvilarului de la răsărit era aproape gata. Mai erau de făcut câteva noduri la frânghie și lanț, și-i venea și grilajului vremea să lupte, la rândul lui.

Deodată se limpezi totul, ploaia încetă, norii se împrăștiară, vântul își schimbă brusc direcția, la zenit se deschise un fel de fereastră înaltă ca de crepuscul și fulgerele se stinseră; ai fi zis că era sfârșitul furtunii. Dar abia începea.

Vântul, care suflase de la sud-vest, începu să sufle dinspre nord-est.

Furtuna avea să reînceapă cu trupe proaspete de noi uragane. Nordul se pregătea de atacuri violente. Marinarii numesc această temută reluare *rafală răsturnată*. Vântul de miazăzi e mai bogat în ploi, cel de miază-noapte – în fulgere.

Dezlănțuindu-se dinspre răsărit, atacul avea să se îndrepte acum spre punctul cel mai slab.

De data aceasta, Gilliatt își întrerupse lucrul. Se uită împrejur.

Se sui în picioare pe o stâncă ieșită în afară, deasupra celui de-al doilea grilaj, gata și el. Dacă prima întăritură a stăvilarului ar fi fost smulsă de ape, ea ar fi sfărâmat-o pe cea de-a doua, care nu era încă pe deplin consolidată, iar Gilliatt ar fi fost strivit sub dărâmături. Gilliatt ar fi fost strivit, în locul pe care și-l alesese, înainte de a apuca să-și vadă „burduful”, și mașina, și toată munca lui nimicite de prăpăd. Asta îl aștepta, dar Gilliatt accepta această eventualitate și, ceea ce era mai fioros, o și dorea.

În acest naufragiu al tuturor speranțelor sale, să moară chiar de la început era tot ce voia; să moară cel dintâi, căci mașina i se părea o ființă. Își dădu la o parte, cu mâna stingă, părul pe care ploaia i-l lipise de pleoape, strânse cu putere în mâna dreaptă credinciosul său ciocan, se plecă puțin pe spate, amenințând la rândul lui, și așteptă.

Așteptarea nu-i fu prea lungă.

O scăpărare de fulger dădu semnalul, fereastra albicioasă de la zenit se închise, băierile cerului se dezlegară, totul se întunecă din nou, și nu se mai văzu decât făclia fulgerelor. Atacul cel temut se apropia.

O hulă uriașă, ce se putea vedea la lumina fulgerelor care scăpărau fără întrerupere, se ridică dinspre răsărit, de dincolo de stânca *Omul*. Semăna cu un uriaș tăvălug de sticlă. Era de culoare verde-albăstrie și fără pic de spumă, și se pusese de-a curmezișul mării. Înainta spre stăvilar. Cu cât se apropia, cu atât se umfla mai mult; era ca un fel de cilindru imens de întuneric rostogolit pe ocean. Tunetul bubuia surd.

Hula ajunse în dreptul stâncii *Omul* și, lovindu-se de ea, se rupse în două, apoi trecu mai departe. Cele două capete se reuniră din nou și nu mai erau decât unul și același munte de apă. De unde până atunci hula înaintase paralel cu zăgazul, acum venea perpendicular pe el. Era un talaz uriaș, de forma unei bârne.

Acest berbec se năpusti asupra stăvilarului. Izbitura fu însoțită de un muget înspăimântător. Spuma acoperi totul. Nu-și poate nimeni închipui, dacă nu le-a văzut, avalanșele acestea de zăpadă pe care și le ia marea într-ajutor, și sub care se îneacă stânci de peste o sută de picioare înălțime, ca de pildă Marele Anderlo de la Guernesey, sau Coama de la Jersey.

Timp de câteva clipe nu se mai văzu nimic sub mormanul de ape, decât năvala valurilor furioase, o spumegare din cale-afară de bogată, albul lințoliului fâlfâind de vântul morții, un maldăr de zgomote și de furtună dincolo de care lucrau forțele nimicirii.

Spuma se risipi. Gilliatt tot în picioare era.

Barajul rezistase. Niciun lanț rupt, niciun cui smuls. Pus la încercare, barajul făcuse dovada celor două însușiri ale oricărui stăvilar; fusese mlădios ca o împletitură și tare ca un zid. Hula fusese prefăcută în ploaie.

Un șuvoi de spumă, șerpuind de-a lungul pereților întortocheați ai defileului, se stinse dedesubtul „burdufului".

Omul care pusese botniță oceanului nu-și îngădui o clipă de odihnă.

Din fericire, vijelia își schimbă un timp direcția. Înverșunarea valurilor se abătu asupra pereților stâncoși ai recifului. Era un răgaz. Gilliatt se folosi de el pentru a completa grilajul din partea dindărăt.

Ziua se încheia, și el tot nu-și sfârșise corvoada. Vijelia turbată bătea mereu coastele recifului cu o măreție lugubră. Urnele de apă și cele de jeratic care se află în norii groși și deși se goleau și se umpleau continuu. Vălurirea se înălță și unduirile joase ale văzduhului aduceau cu zvârcolirile unui balaur.

Când se înseră, era noapte de mult. Nici nu se băgă de seamă.

De altminteri, nu era cu totul întuneric. Vijeliile, cu iluminări orbitoare de fulgere, schimbă bezna cu lumina. Totul e alb, apoi deodată totul se face negru.

O zonă incandescentă, roșie ca roșul aurorei boreale, plutea ca o zdreanță de flacără fantomă, îndărătul norilor groși. Din pricina asta, plutea peste toate o lumină mohorâtă. Dârele de ploaie erau luminoase.

Lumina asta îi ajuta lui Gilliatt și-i arăta drumul. Odată, el se întoarse chiar și-i vorbi fulgerului: „Ține-mi luminarea!”

Izbuti, la lumina aceasta, să înalțe zăgazul dindărăt mai sus decât cel din față. Stăvilarul era, astfel, aproape gata. În timp ce Gilliatt fixa de grinda de sus a provei un otgon de susținere, vântul de nord îl izbi drept în față. Asta îl făcu să-și ridice capul. Vântul începea să bată din nou prin defileu. Își schimbase iar direcția brusc, suflând de la nord-est. Asaltul împotriva curmăturii de la intrarea de răsărit a defileului reîncepea. Gilliatt își aruncă privirea în larg. Stăvilarul avea să fie atacat iarăși. Se apropia o nouă furtună.

Izbit cu putere în stăvilar, valul fu urmat de un al doilea, apoi de altul și de încă unul, cinci sau șase, cu plesnet aproape de-a valma; în sfârșit, cel de pe urmă, mai fioros decât toate.

Valul acesta, care era ca vectorul median al unui cuplu de forțe, avea ceva din aspectul unei ființe vii. Ți-ai fi putut ușor închipui în masa asta burduhănoasă și transparentă contururi de branhii și aripi înotătoare. Izbindu-se de stăvilar, talazul se turti și se stâlci. Forma lui, aproape animală, fu sfârtecată de stânci și țâșni în sus. Era ca și când s-ar fi strivit de blocul de stânci și de lemnărie o hidră. Dându-și duhul, hula nimicea totul în calea ei. Talazul părea că se ține cu toate puterile de stânci și că mușcă. Un cutremur puternic zgudui reciful.

Când se retrase spuma, lăsă ochilor priveliștea unei adevărate pustiiri. Acest din urmă asalt făcuse treabă, nu glumă. De data asta, stăvilarul avusese de suferit. O bârnă lungă și grea, smulsă din zăgazul din față, fusese aruncată peste întăritura dindărăt, chiar pe stânca povârnită pe care

Gilliatt și-o alesese o vreme ca post de comandă. Din fericire, însă, nu se mai întorsese pe ea. Altfel ar fi fost ucis pe loc.

Chipul ciudat în care se prăvălise bârna o împiedicase de a mai sări încă o dată, ceea ce-l salvă pe Gilliatt de lovituri în ricoșeu și de contralovituri. Chipul cum se produsese căderea i-a mai fost util, cum se va vedea mai jos, și în altă privință.

Între stânca ieșită în afară și povârnișul interior al defileului era un interval, un gol mare destul de asemănător cu o crestătură de bardă sau cu urma unei pene de despicat bușteni. Unul din capetele grinzii, azvârlite în aer de talaz, pătrunsese, căzând, în acest gol. Golul se lărgi.

Lui Gilliatt îi veni o idee. Să apese pe celălalt capăt!

Grinda, prinsă cu un capăt în crăpătura stâncii, pe care o lărgise, se întindea dreaptă ca un braț omenesc. Acest soi de braț mergea paralel cu fațada interioară a defileului, de-a lungul ei, iar capătul liber al grinzii era la aproximativ optsprezece până la douăzeci de palmace departe de punctul de sprijin. Distanță numai bună pentru încercarea la care avea să fie supusă.

Gilliatt se propti cu laba picioarelor, cu genunchii și cu pumnii de povârnișul stâncii, iar cu spatele se rezemă de pârghia aceasta imensă. Grinda era lungă, ceea ce sporea forța apăsării. Stânca era și așa zdruncinată. Totuși Gilliatt fu nevoit să se opintească de patru ori. Din păr, sudoarea i se scurgea de-a valma cu ploaia. A patra oară se opinti cu furie. În stâncă se auzi o trosnitură, deschizătura, prelungită printr-o crăpătură, se căscă asemenea unei fălci și masa grea de granit se prăbuși în spațiul strâmt dintre pereții defileului cu un zgomot asurzitor, ca un răspuns dat trăsnetelor.

Masa de granit căzu drept, dacă se poate spune așa, adică fără să se spargă. Închipuiți-vă un menhir prăvălit dintr-o dată.

Grinda-pârghie se rostogoli și ea o dată cu stânca, și Gilliatt, căruia totul îi fugea de sub picioare, era gata să aibă și el aceeași soartă.

Fundul defileului era plin de pietre în locul acela și apa era mică. Monolitul, stârnind un freamăt de spumă care-l

împroșcă pe Gilliatt din cap până-n picioare, se așternu între cele două mari stânci paralele ale defileului, făcând între ele un zid transversal, un soi de trăsătură de unire între cele două povârnișuri. Capetele lor atingeau stâncile defileului; era puțin cam prea lung, și creasta lui, formată dintr-o rocă turtită, se sfărâmă în clipa îmbucării cu peretele defileului. De pe urma acestei prăbușiri se formă o fundătură ciudată, care se poate vedea și astăzi. Îndărătul acestei bariere de piatră, apa e mai totdeauna liniștită.

Era un meterez și mai de neînvins decât tăblia de la prova Durandei, fixată între cele două stânci Douvres.

Acest meterez venise tocmai la timp.

Vijelia își urma cursul. Talazul se înverșunează totdeauna când i se pune ceva împotrivă. Atins, primul zăgaz începea să-și desfacă zăbrelele din încheieturi. Un nod desfăcut în rețeaua unui stăvilar este o avarie gravă. Inevitabil, gaura se lărgește și nu există niciun mijloc de a repara ceva pe loc. Pe cel ce-ar încerca l-ar lua valurile.

O descărcare electrică, care ilumină tot reciful, îi dezvălui lui Gilliatt stricăciunile care începuseră să se producă la stăvilar, grinzile strâmbate, capetele de frânghie și capetele de lanț care începură să se bălăbănească în aer și o spărtură chiar în mijlocul armăturii. Cel de-al doilea zăgaz era neatins.

Blocul de piatră azvârlit de Gilliatt cu atâta forță în defileu, îndărătul stăvilarului, era cel mai solid baraj, avea însă un cusur: era prea scund. Talazurile nu-l puteau sfărâma, dar îl puteau trece.

Să-l mai înalțe, nici nu se putea gândi. Doar blocurile tăiate din stâncă ar mai fi putut fi cu folos suprapuse peste zăgazul acesta de piatră; dar cum să le desprinzi din stâncă, cum să le târăști până acolo, cum să le ridici cum să le pui unele peste altele, cum să le fixezi? Poți adăuga scânduri; stânci nu poți adăuga.

Gilliatt nu era Encelade{161}.

Înălțimea redusă a acestui mic istm de granit îl neliniștea pe Gilliatt.

Urmările acestui cusur nu întârziară să se facă simțite.

Rafalele de valuri nu mai dădeau răgaz stăvilarului; nu se mai putea spune că se înverșunau împotriva lui, ci mai curând că nu se mai dezlipeau de el. Pe schelăria asta așa de zguduită se auzea un fel de tropăit.

Deodată, un crâmpei din bordajul epavei, desprins din mormanul de piese răzlețe, sări dincolo de-al doilea zăgaz, zbură pe deasupra stâncii transversale și căzu în defileu, unde apa puse stăpânire pe el și-l târî prin cotiturile fundăturii. Gilliatt îl pierdu din ochi. Cu siguranță că această bucată de bârnă avea să ciocnească „burduful”. Din fericire, însă, în interiorul recifului, apa, închisă din toate părțile, se resimțea foarte puțin de clocotul de afară. Era un loc cu valuri mici și izbitura n-avea cum să fie prea puternică. De altfel, Gilliatt n-avea timp să se ocupe de stricăciunea asta, dacă era într-adevăr vreo stricăciune; primejdiile îl încolțeau toate dintr-o dată, furtuna își concentra atacurile asupra punctului celui mai slab, pericolul iminent era în față.

Se făcu, pentru o clipă, beznă adâncă; fulgerele încetară; înspăimântătoare complicitate; norii și valurile nu mai erau decât unul și același lucru; se auzi o lovitură înăbușită.

După lovitură urmă o trosnitură.

Gilliatt ciuli urechea. Zăgazul din față, fruntea stăvilarului, era zdrobit. Se vedeau capetele bârnelor săltând din valuri. Marea se slujea de primul zăgaz pentru a-l distruge și pe cel de-al doilea.

Gilliatt încercă sentimentul pe care l-ar trăi un general care și-ar vedea avangarda bătând în retragere.

Al doilea rând de bârne rezistă izbiturii. Armătura dindărăt era puternic legată și bine proptită de stânci. Dar zăgazul smuls de valuri cântărea greu și era la bunul plac al valurilor care-l azvârleau când înainte, când înapoi; nodurile care-i mai rămăseseră întregi îl împiedicau să se disloce și-i mențineau neștirbit volumul, iar proprietățile pe care i le imprimase Gilliatt spre a sluji drept armă de apărare sfârșiseră prin a face din el un excelent instrument de distrugere. Din scut, devenise măciucă. Ba mai mult, capetele de grinzi sfărâmate ieșeau peste tot locul ca niște țepi. Și era parcă numai colți și pinteni.

Ce armă de distrugere ar putea fi mai amenințătoare și mai nimerită în mâinile furtunii?

Zăgazul era proiectilul, iar marea era catapulta.

Loviturile cădeau una după alta cu un fel de regularitate tragică. Gilliatt, pe gânduri, îndărătul acestei porți pe care o baricadase, asculta cum ciocănește moartea dornică să intre.

Se gândea cu amărăciune că, fără coșul Durandei, care era reținut în chip atât de fatal de epavă, el s-ar găsi în clipa asta, și încă ajuns de dimineață, la Guernesey, în port, iar „burduful'“ ar fi fost în siguranță. Și mașina salvată.

De ce-i era frică nu scăpă. Zăgazul se rupse. Fu ca un horcăit. Toată schelăria stăvilarului, împreună cu cele două armături amestecate și strivite, se năpustiră de-a valma ca tromba hulei asupra unui munte, și se opri. Nu mai rămase decât o harababură de resturi, un mărăciniș inform de bârne prin care pătrundeau valurile dislocându-le necontenit. Acest meterez învins se lupta eroic cu moartea. Marea îl sfărâmase, iar el sfărâma la rândul lui marea. Doborât, el rămânea încă într-o oarecare măsură folositor. Stânca ce bara drumul, obstacol peste care nu se putea trece, îl ținea de picioare. Defileul era, cum am mai spus-o foarte strâmt în locul acela; rafala biruitoare înghesuise, amestecase și pisase tot stăvilarul, în loc, în curmătura aceasta a defileului; însăși violența presiunii, îngrămădind masa aceasta într-un spațiu restrâns și vârând una în alta piesele sfărâmate, făcuse din mormanul acesta de dărâmături un bloc compact. Era ceva distrus, dar de neclintit. Câteva bucăți de lemn fură totuși smulse din loc. Una dintre ele zbură prin aer foarte aproape de Gilliatt. Îi simți suflul pe frunte.

Dar câteva talazuri dintre talazurile acela uriașe, care revin în timpul vijeliilor cu o regularitate pe care nimic n-o poate tulbura, săreau peste dărâmăturile stăvilarului. Ele cădeau în defileu și, în ciuda cotiturilor pe care le făcea fundătura, stârneau valurile. Apa din defileu începea să se agite amenințător. Sărutul valurilor se lipea din ce în ce mai cu foc de stâncile defileului.

Cum să mai împiedici atunci agitația asta a valurilor, de a

se întinde până la „burduf”?

Nu le trebuia prea mult valurilor ca să stârnească furtuna și în interiorul defileului și, după câteva izbituri, „burduful” ar fi fost găurit și mașina scufundată.

Gilliatt se gândea și se înfiora la gândul acesta.

Dar nu-și pierdea cumpătul defel. Pentru el nu exista cale întoarsă.

Uraganul găsise unde era buba și se azvârlea turbat între cel două ziduri ale strâmtorii.

Deodată, răsună la oarecare distanță îndărătul lui un trosnet mai îngrozitor decât tot ce auzise Gilliatt până atunci, iar ecoul se prelungi între pereții defileului.

Zgomotul venise din direcția „burdufului”.

Se întâmplase, pesemne, vreo nenorocire acolo.

Gilliatt se grăbi să vadă.

De la intrarea de răsărit a defileului unde se afla, nu putea vedea „burduful” din cauza cotiturilor stradelei. La ultima cotitură se opri așteptând un fulger.

Fulgerul nu întârzie și-i dezvălui situația.

Atacului dat de valuri împotriva intrării dinspre răsărit a defileului îi răspunsese un atac al vântului împotriva intrării dinspre apus. Se anunța un dezastru.

„Burduful” nu părea să aibă vreo stricăciune; înțepenit cum era pe două ancore, era foarte puțin expus; dar scheletul Durandei era la ananghie.

Epava expunea furtunii acesteia atât de puternice o suprafață prea mare. Era cu totul deasupra apei, în aer, oferindu-se. Deschizătura pe care i-o făcuse Gilliatt pentru a scoate mașina slăbise și mai mult corpul epavei. Grinda chilei era sfărâmată. Scheletul acesta avea coloana vertebrală ruptă.

Uraganul o izbise în plin.

Nici nu-i trebuia mai mult. Podeaua se îndoise ca o carte care se deschide. Dezmembrarea se produsese. Acesta era trosnetul care, ridicându-se deasupra vijeliei, ajunsese până la urechile lui Gilliatt.

Ceea ce văzu Gilliatt când se apropie părea fără leac.

Tăietura pătrată pe care o făcuse el în podeaua epavei se

transformase într-o rană. Vântul rupsese marginile acestei răni în mai multe locuri. Spărtura aceasta transversală împărțea epava în două. Partea dindărăt a epavei care se învecina cu „burduful” rămăsese nevătămată în menghina ei de granit. Partea dinainte, care se afla față în față cu Gilliatt, atârna în aer. O ruptură, câtă vreme ține, e ca o balama. Această masă se bălăngănea pe grinzile sfărâmate ca în jurul unor țâțâni. Iar vântul o clătina cu un zgomot înfricoșător.

Din fericire, „burduful” nu mai era dedesubtul ei.

Dar legănarea aceasta zdruncina și cealaltă jumătate din corpul epavei, care era încă nemișcată, înfiptă bine între cele două stânci Douvres. De la clintirea din loc și până la smulgerea totală nu-i decât un pas. Sub înverșunarea vântului, partea dislocată a epavei putea să târască după ea, deodată, și cealaltă parte, care atingea aproape „burduful”, și totul, „burduful” împreună cu mașina, ar fi pierit o dată cu prăbușirea ei.

Lui Gilliatt i se părea că și vede toate acestea în fața ochilor.

Asta însemna catastrofa. Cum putea fi înlăturată?

Gilliatt era dintre oamenii care-și fac din însăși primejdie un aliat. Stătu o clipă să-și adune gândurile. Păși apoi spre arsenalul său și-și luă barda.

Ciocanul își făcuse cu vârf și îndesat datoria, venise acum rândul toporului.

După asta, Gilliatt se urcă pe epavă. Se instală pe porțiunea de podea care nu cedase încă și, aplecat deasupra prăpastiei defileului dintre cele două stânci Douvres, începu să taie bârnele frânte și să înlăture tot ce mai ținea epava care spânzura în aer de cea fixă.

Să ducă la capăt separarea celor două bucăți ale epavei, să elibereze jumătatea rămasă nevătămată, să arunce în valuri tot ce luase în stăpânire vântul, să dea furtunii cea ce i se cuvenea, aceasta era operația pe care trebuia s-o ducă la bun sfârșit. O operație mai curând primejdioasă decât anevoioasă. Jumătatea epavei care spânzura în aer, trasă în jos de vânt și de propria ei greutate, nu mai era prinsă de cealaltă jumătate

decât în câteva puncte. Epava luată în întregime se asemăna cu un diptic{162}, având unul din obloane pe jumătate ieșit din cuie, și care se izbea de celălalt. Doar cinci sau șase piese din osatura bordurilor, îndoite și numai plesnituri, dar nerupte, mai rezistau încă. Crăpăturile lor scârțâiau și se lărgeau la fiecare pală de vânt, așa că toporului nu-i mai rămânea, ca să zicem așa, decât să dea o mână de ajutor vântului. Aceste legături puține la număr ușurau munca, dar constituiau în același timp și o primejdie. Căci totul se putea prăbuși dintr-o dată sub greutatea lui Gilliatt. Furtuna ajunsese la paroxism. Până atunci fusese doar înfricoșătoare, acum, deveni îngrozitoare. Cerul se molipsi și el de zvârcolirile mării.

În timpul furtunilor pe mare există un moment când, pe negrul norilor apare, nu se știe de ce, pentru a spiona tulburarea generală, cercul acela slab de lumină albăstruie pe care vechii marinari spanioli îl numeau „ochiul furtunii”, *el ojo de tempestad*. Ochiul acela lugubru era ațintit asupra lui Gilliatt.

Gilliatt, la rândul sau, se uita la nori. Își ținea capul sus acuma. După fiecare lovitură de topor se ridica, semeț. Era, sau părea a fi, prea frânt, pentru ca un sentiment de mândrie să nu ia naștere în el. Îl cuprinsese cumva desperarea? Defel. În fața accesului suprem de furie al oceanului era pe cât de curajos, pe atât de prudent. Nu călca decât pe locurile sigure ale epavei. Se expunea, dar se și cruța. Și el ajunsese la paroxism. Energia i se înzecise. Hotărârea lui de a înfrunta pericolul nu mai cunoștea margini. Loviturile bardei lui răsunau ca niște sfidări. Gilliatt părea să fi câștigat în luciditate ceea ce pierduse furtuna. Patetică luptă! Pe de o parte, forțele nesecate ale naturii, pe de alta, forțele neobosite ale omului. Care pe care avea să-l dea gata? Nori înspăimântători modelau pe bolta nemărginită a cerului capete de gorgone{163}, tot ce puteau spori intimidarea se dezlănțuise, ploaia țâșnea din valuri, spuma se revărsa din nori, palele vântului își cocârjau stafiile-n văzduh, din meteori se învăpăiau chipuri și dispăreau numaidecât, și după disparițiile acestea întunericul se lăsa fioros; nu mai erau

decât torente de apă ce se revărsau din toate părțile odată, era o fierbere în tot universul; întunericul se revărsa în masă; nori cumulus doldora de grindină, scălâmbi și de culoarea cenușii, păreau cuprinși de un soi de nebunie giratorie. În văzduh era un zgomot ca de mazăre uscată, scuturată într-o sită, electricitățile de sens contrar studiate de Volta{164} își aruncau de la nor la nor, ca și cum erau înspăimântătoare, trăsnetele cădeau chiar pe lângă Gilliatt.

Gilliatt părea că stârnise uimirea abisului. Umbla încoace și încolo pe epava Durandei, făcând să se cutremure puntea sub pașii săi, lovind, tăind, cioplind, despicând, cu mâna încleștată pe bardă, palid în lumina fulgerelor, cu părul vâlvoi, desculț, zdrențuit, scuipat de balele mării, măreț în mijlocul acestor limburi în care se nășteau fulgerele.

Forțelor naturii în delir, doar iscusința le poate ține piept, iscusința era cheia biruinței lui Gilliatt. El urmărea ca toate sfărâmăturile dislocate să se prăbușească dintr-o dată. Pentru asta el slăbea puterea de rezistență a rupturilor, fără să le taie cu totul, lăsând adică totuși câteva legături subțiri, care să mențină tot restul. Se opri brusc, cu toporul ridicat. Operația reușise. Toată partea dislocată se desprinse.

Jumătatea aceasta a scheletului epavei alunecă între cele două stânci Douvres, dedesubtul lui Gilliatt care, în picioare pe cealaltă jumătate de epavă, stătea și se uita, aplecat. Ea se afundă perpendicular în apă, împroșcă stâncile cu spumă, și se opri în curmătura defileului, înainte de a atinge fundul. Partea rămasă deasupra apei era destul de înaltă pentru a domina talazurile cu mai mult de douăsprezece picioare; podeaua, în poziție verticală, se înălța ca un zid între cele două stânci Douvres; ca și stânca azvârlită de-a curmezișul strâmtorii puțin mai în susul defileului, podeaua abia lăsa să se prelingă o șuviță de spumă pe la cele două extremități; era cea de-a cincea baricadă înjghebată de Gilliatt împotriva furtunii în această strâmtoare a mării.

Orb, uraganul ajutase și el la ridicarea acestei ultime baricade.

Gilliatt era fericit că îngustimea curmăturii împiedicase

barajul acesta să se ducă la fund. Asta îl făcea să se înalțe mai mult deasupra apei; pe de altă parte, apa putea circula în voie pe dedesubtul obstacolului, și asta scădea ceva din forța talazurilor. Ceea ce se strecoară pe dedesubt nu poate sări pe deasupra. Aceasta constituie, în mare parte, secretul stăvilarelor plutitoare.

De acum înainte, orice-ar fi avut de gând norii, nu mai era niciun pericol pentru „burduf” ori pentru mașină. Apa nu putea să se mai învolbure în jurul lor. La adăpost între barajul dintre cele două stânci Douvres, care le apărea dinspre apus, și noul baraj care le ocrotea dinspre răsărit, nici talazurile mării și nici vârtejurile vântului nu le mai puteau atinge.

Gilliatt știuse să smulgă mântuirea chiar din catastrofă, într-un cuvânt, însăși furtuna îl ajutase.

Odată treaba terminată, Gilliatt luă dintr-o băltoacă făcută de ploaie puțină apă în căușul palmelor, bău și le strigă norilor: „Nătărăilor!”{165}

E o mare bucurie, în care intră și destulă ironie, pentru inteligența combativă, să vadă stihiile turbate și monumental de stupide ajungând până la urmă să aducă servicii omului.

Gilliatt coborî în „burduf” și se folosi de lumina fulgerelor pentru a-l cerceta. Avea mare nevoie de ajutor biata corabie, căci o zdruncinase binișor ora ce trecuse, și începuse acum să se lase pe o coastă. Făcându-i o revizie sumară, Gilliatt nu descoperi cu prilejul acesta nicio stricăciune. Totuși, era sigur că „burduful” avusese de suferit izbituri violente. Dar cum se liniștiră apele, corpul vasului se îndreptă de la sine; ancorele se purtaseră bine; cât privește mașina, cele patru lanțuri cu care fusese legată o ținuseră de minune.

Gilliatt era pe sfârșite cu trecerea vasului în revistă, când o fluturare albă trecu pe lângă el și se cufundă în întuneric. Era un pescăruș.

Ce ți se poate năzări în fața ochilor mai îmbucurător, în timpul furtunilor pe mare! Când vin păsările, e semn că pleacă furtuna.

Alt semn bun: se întețeau tunetele.

Când violența furtunii ajunge la apogeu, ea începe să se

dezorganizeze. Toți marinarii știu lucrul acesta, ultimele opintiri ale furtunii sunt cumplite, dar de scurtă durată. Excesul de fulgere anunță sfârșitul.

Ploaia se opri dintr-o dată. Apoi nu se mai auzi decât o huruială prin nori, neprietenoasă. Furtuna stătu, ca o scândură căzută la pământ. Se sparse, dacă se poate spune astfel. Imensa spărtură a norilor se dezagregă. O geană de cer senin despică beznele. Gilliatt rămase înmărmurit; era ziua în amiaza mare.

Furtuna ținuse aproape douăzeci de ore.

Vântul care o adusese o lua acum înapoi. O masă de beznă difuză astupa orizontul. Fâșii zdrențuite de neguri mișcătoare se strânseră claie peste grămadă; de la un capăt la celălalt al frontului de nori se produsese o mișcare de retragere; un vuiet prelung, din ce în ce mai stins, se făcu auzit și cele din urmă picături de ploaie se scuturară; apoi toată întunecimea aceasta fierbând de tunete se îndepărtă ca un vălmășag de înfricoșătoare care antice.

Cerul se făcu dintr-o dată albastru.

Gilliatt prinse de veste că era obosit. Somnul se abate peste cel trudit ca o pasăre de pradă. Gilliatt simți cum i se taie genunchii și se lăsă moale jos, în corabie, chiar pe locul unde se afla, fără să mai aleagă. Adormi. Rămase așa timp de câteva ceasuri, lungit și nemișcat, prea puțin deosebit de bârnele și de parii în mijlocul cărora zăcea.

Când se trezi, simți că-l roade foamea.

• Cartea a patra • TAINELE RECIFULUI

Cui e foame își află perechea

Marea se potolea. În larg mai era însă destulă frământare. Așa că despre o plecare imediată nici nu putea fi vorba. De altminteri, era și târziu. Cu încărcătura pe care-o avea „Burduful”, ca să ajungi înainte de miezul nopții la Guernesey, trebuia să pleci dis-de-dimineață.

Cu toate că foamea nu-i clădea astâmpăr, cel dintâi lucru

pe care-l făcu Gilliatt fu să se dezbrace la piele, căci numai așa se putea încălzi puțin.

Hainele îi erau ude leoarcă din cauza vijeliei, dar apa de ploaie o spălase pe cea de mare, așa că acum se puteau usca.

Gilliatt nu-și păstră pe el decât pantalonii, pe care și-i suflecă până sub genunchi.

Își întinse la uscat pe unde apucă, atârnându-le de colțurile stâncilor din jur și fixându-le cu bolovani, cămașa, bluza, mantaua, jambierele și blana de oaie.

După aceea se gândi și la mâncare.

Gilliatt se folosi de briceag, pe care avea întotdeauna grijă să-l ascută și să-l păstreze în bunăstare, și desprinse de pe granit câțiva „păduchi de stâncă”, scoici care seamănă întrucâtva cu așa numitele „clovisses” ale Mediteranei. Se știe că acestea se mănâncă crude. Dar, după toată munca lui din ajun, atât de variată și de istovitoare, ospățul era prea sărăcăcios. Nu mai avea nici pesmeți. Cât privește apa, acum nu mai ducea lipsă. Nu numai că-și potolise setea, dar era aproape inundat.

Profită de faptul că marea se retrăgea, pentru a umbla printre stânci în căutarea langustelor. Refluxul scosese la iveală o sumedenie de stânci. Așa că nădăjduia într-o recoltă bogată.

Numai că-i scăpase din vedere că nu va mai avea cum să le gătească. Dac-ar fi avut timpul să se ducă până la magazie, ar fi găsit-o prăbușită sub ploaia torențială. Tot lemnul și cărbunii erau sub apă și din toată provizia lui de câlți, care-i ținuseră loc de iască, nu-i mai rămăsese niciun firicel neudat. Nu mai avea cum aprinde focul.

De altminteri, foalele erau alandala; streașina de deasupra vetrei fierăriei fusese smulsă din loc; vijelia îi devastase în întregime laboratorul. Cu ceea ce ce-i mai rămânea din sculele care scăpaseră de pe urma prăpădului, Gilliatt putea, în cazul cel mai bun, să mai facă unele lucrări de dulgherie, dar nici măcar una singură de fierărie. Dar Gilliatt, deocamdată, nici nu se gândea la atelierul lui.

Foamea îi dădea ghes și el porni, fără să mai stea mult pe

gânduri, în căutarea hranei. Și rătăcea nu printre stâncile dinăuntrul defileului, ci în afară, pe creasta recifului. Aici, de partea aceasta a recifului, se ciocnise Durande cu zece săptămâni înainte de stâncile care ieșeau din mare. Pentru vânătoarea la care pornise Gilliatt, exteriorul defileului era cu mult mai indicat decât interiorul. Crabii, pe timpul refluxului, obișnuiesc să iasă din ascunzișurile lor ca să ia aer. Și le place să se prăjească la soare. Acestor făpturi diforme le place amiaza. E un spectacol ciudat ieșirea lor din apă în plină lumină. Colcăiala lor te revoltă aproape. Când îi vezi, cu mersul lor stângaci și pieziș, suind greoi, din prag în prag, caturile de jos ale stâncilor, asemeni treptelor unei scări, ești silit să-ți mărturisești că oceanul își are și el paraziții lui.

De mai bine de două luni, Gilliatt se hrănea cu acești paraziți.

În ziua aceea, însă, racii de mare și langustele se ascundeau. Furtuna îi silise pe acești singuratici să intre în ascunzișurile lor, de unde n-aveau curajul să iasă încă. Gilliatt ținea în mână briceagul deschis și smulgea din când în când câte-o scoică de sub varec. O mânca mergând tot mai departe.

Trebuie să fi ajuns nu departe de locul unde dispăruse sieur Clubin.

Tocmai când Gilliatt hotărâse să se mulțumească cu arici de mare și cornaci, auzi deodată un plescăit la picioarele sale. Un crab mare, speriat de apropierea lui, sărise în apă. El nu se afundă însă prea repede, așa că Gilliatt îl mai zări câtva timp.

Gilliatt începu să alerge după crab, urmărindu-l de pe temelia recifului. Crabul fugea și el.

Și deodată nu se mai văzu nimic.

Crabul se vârâse, pesemne, în vreo crăpătură, dedesubtul stâncii.

Gilliatt se agăță cu nădejde de niște colți de granit și-și întinse gâtul să cerceteze dedesubtul blocurilor de piatră.

Acolo se găsea, într-adevăr, o adâncitură, în care se ascunsese cu siguranță crabul.

Era mai mult decât o adâncitură. Era un fel de portal.

Marea pătrundea sub acest portal, dar nu era adâncă. Se

vedea fundul mării, plin de pietre rotunjite de valuri. Aceste pietre, de un verde-albăstrui, erau îmbrăcate în alge, semn că stăteau veșnic sub apă. Păreau niște creștete de copii cu părul verde.

Gilliatt își luă briceagul în dinți, coborî din vârful povârnișului ajutându-se de mâini și de picioare și sări în apă. Apa îi ajungea aproape la umăr.

Intră sub portal. Se pomeni într-un fel de coridor rudimentar, cu un început de boltă în ogivă deasupra capului. Pereții coridorului erau lustruiți și netezi. Nici urmă de crab. Gilliatt pășea pe fundul apei. Cu cât înainta, lumina devenea mai slabă. Începu să nu mai deosebească nimic.

După vreo cincisprezece pași, bolta de deasupra capului său se termina. Ieșise din coridor. Era mai multă lărgime și, prin urmare, mai multă lumină; de altfel, pupilele i se dilataseră; vedea destul de bine. Și fu cuprins de uimire.

Intrase iarăși în acea peșteră ciudată în care mai fusese o dată, cu o lună înainte.

Ochii începeau să i se obișnuiască. Vedea din ce în ce mai bine și privea înmărmurit. Se găsea din nou în acel palat extraordinar al întunericului, revedea bolta, coloanele, acele pete roșii care erau sau sânge, sau scoici de purpură, vegetația aceea cu străluciri de nestemate și, în fund, cripta, asemeni unui sanctuar, dimpreună cu piatra aceea care părea un altar.

Nu-și mai aducea aminte de toate amănuntele, dar i se întipărise în minte imaginea acestui interior, în întregul ei, pe care acum îl revedea aievea.

Revedea în fața lui, la o oarecare înălțime în peretele povârnit al peșterii, adâncitura prin care pătrunsese acolo pentru prima dată și care, din locul unde se afla el acum, părea inaccesibilă.

Revedea, alături de arcada în ogivă, acele grote scunde și întunecoase, adevărate cavouri ale peșterii, pe care le mai zărise o dată de departe. Acum, era lângă ele. Cea mai apropiată de el era zvântată și se putea pătrunde ușor înlăuntrul ei.

Dar și mai aproape încă decât de această adâncitură, el

observă, deasupra nivelului apei, și venindu-i foarte la îndemână, o crăpătură orizontală în granit. Crabul era probabil acolo. Își vârî mâna cât putu mai adânc și începu să scormonească în această adâncitură întunecoasă.

Dintr-o dată se simți apucat de braț.

Ceea ce încercă în clipa aceea fu un sentiment de negrăită oroare.

Ceva subțire, aspru, plat, rece ca gheața, lipicios și viu se încolăcise pe întuneric în jurul brațului său gol. Iar acum îi înainta către piept. Era ca strânsoarea unei curele și împunsătura unui burghiu. În mai puțin de-o secundă un soi de spirală i se răsuci în jurul încheieturii mâinii și a cotului, și-i atinse umărul. Vârful îi scormonea subsuoara.

Gilliatt încercă să se dea înapoi, dar abia se putu clinti din loc. Era parcă țintuit în cuie. Cu mâna stângă rămasă liberă, apucă briceagul pe care-l ținea între dinți și cu mâna asta, ținând briceagul, se propti de stânca și făcu o sforțare deznădăjduită, ca să-și smulgă brațul din strânsoare. Nu reuși decât să stârnească fașa care se strânse și mai tare. Era mlădioasă ca pielea, tare ca oțelul, rece ca noaptea.

O a doua curea, îngustă și ascuțită, ieși din adâncitura stâncii. Era ca o limbă ieșind din botul unei fiare. Linse într-un chip îngrozitor torsul gol al lui Gilliatt și, dintr-o dată, lungindu-se peste măsură și subțiindu-se, i se lipi de piele încolăcindu-i-se în jurul corpului.

În același timp, o durere nemaipomenită, care nu poate asemăna cu nicio alta, punea stăpânire pe Gilliatt făcând să-i zvâcnească mușchii încordați. El simțea pătrunzându-i în carne o sumedenie de corpuri rotunde, îngrozitoare. I se părea că un număr nesfârșit de buze, lipite de pielea lui, căutau să-i sugă sângele.

O a treia curea undui afară din stânci, îl pipăi, îi biciui coastele ca o frânghie udă și se fixă în jurul lor.

Spaima când ajunge la paroxism îți ia graiul. Gilliatt nu scotea un țipăt. Era destulă lumină ca să poată vedea formele acelea respingătoare care i se lipiseră de trup. O a patra panglică, mișcându-se de data asta cu iuțeala unei săgeți,

zvâcni încolăcindu-se în jurul pântecului.

Cu neputință de tăiat sau de smuls curelele acelea vâscoase, care se lipiseră de corpul lui Gilliatt prin nenumărate puncte de contact. Fiecare din aceste puncte era un focar de durere stranie și îngrozitoare. Era ceea ce ai fi simțit dacă ai fi fost devorat dintr-o dată de o sumedenie de guri prea mici.

O a cincea prelungire țâșni din scobitură. Ea se suprapuse celorlalte și încolăci mijlocul lui Gilliatt. Senzația de înăbușire veni să se adauge groazei: Gilliatt abia mai putea să răsufle.

Aceste curele, ascuțite la vârf, se lățeau treptat-treptat ca lama unei săbii spre mâner. Toate cinci porneau, fără îndoială, din același punct. Ele umblau și se târau pe trupul lui Gilliatt. Simțea cum se mută dintr-un loc în altul aceste apăsări ciudate, care i se păreau a fi niște guri.

Deodată, o mare vâscozitate rotundă și turtită ieși din adâncul scobiturii. Era centrul; cele cinci curele porneau dintr-acolo, ca spițele din butucul roții, puteai zări în partea opusă a acestui disc dezgustător rădăcina altor trei tentacule care rămăseseră în fundul scobiturii. În mijlocul acestei mase vâscoase erau doi ochi care priveau. Acești ochi îl vedeau pe Gilliatt. Gilliatt recunoscu caracatița.

Monstrul

Ca să-ți dai seama ce înseamnă o caracatiță, trebui să dai ochi cu ea.

În comparație cu caracatița, balaurul cu șapte capete din poveste te face să zâmbești.

Balena e enormă, caracatița e mică; hipopotamul are platoșă, caracatița e goală; șarpele Jararaca șuieră, caracatița e mută, rinocerul are un corn, caracatița n-are corn; scorpionul are un ac, caracatița n-are ac; scorpionul Butus are clește, caracatița n-are clește; maimuța urlătoare are o coadă cu care înhață prada, caracatița, n-are coadă; rechinul are înotătoare ascuțite ca un brici, caracatița n-are înotătoare; liliacul-vampir are aripi prevăzute cu unghii, caracatița n-are aripi; ariciul are țepi, caracatița n-are țepi; espadonul[166] are

o spadă, caracatița n-are spadă; peștele-torpilă electrocutează, caracatița nu se slujește de descărcări electrice; broasca râioasă secretă un virus, caracatița n-are virus; vipera are venin, caracatița n-are venin; leul are gheare, caracatița n-are gheare, vulturul are cioc, caracatița n-are cioc; crocodilul are o gură ca un ferăstrău, caracatița n-are dinți.

Caracatița n-are mușchi, nu scoate strigăte amenințătoare, n-are platoșă, n-are corn, n-are ac, n-are clește, n-are coadă cu care să apuce sau cu care să strivească n-are înotătoare cu care să poată tăia, n-are aripi prevăzute cu unghii, n-are țepi, n-are spadă, n-are electricitate, n-are virus, n-are venin, n-are gheare, n-are cioc, n-are dinți. Dar dintre toate animalele e cea mai perfect înarmată.

Dar, în definitiv, ce-i o caracatiță? E o ventuză.

În recifele din largul mării, acolo unde apa își expune și-și ascunde toate splendorile, în adânciturile stâncilor, unde nu pătrunde nicio ființă omenească, în peșterile necunoscute, unde-i belșug de vegetație, de crustacee și de scoici, sau sub adâncile portaluri ale oceanului, înotătorul care se încumetă, ispitit de frumusețea locurilor, să ajungă până acolo, riscă s-o întâlnească. Dac-o întâlnești vreodată, nu fi curios, fugi cât mai repede. Intri acolo fermecat și ieși îngrozit…

Iată ce înseamnă această întâlnire, întotdeauna cu putință printre stâncile din largul mării.

O formă cenușie care șerpuiește prin apă, de grosimea brațului și lungă de aproape o jumătate de cot; o cârpă; seamănă cu o umbrelă închisă, fără mâner. Această zdreanță vine spre tine încet-încet. Deodată se deschide, opt raze se desfășoară brusc în jurul unei fețe cu doi ochi; aceste raze sunt vii; unduirea lor e ca o vâlvătaie; alcătuiesc un fel de roată; pe de-a-ntregul desfășurată, are un diametru de cinci picioare. Groaznică desfășurare care se năpustește asupra ta.

Hidra apucă omul cu cangea.

Această lighioană se lipește de prada ei, o acoperă și o leagă strâns cu panglicile ei lungi. Partea de dedesubt e de culoare gălbuie, cea de deasupra e pământie; cu neputință să găsești vreo asemănare acestei curioase nuanțe colbăite; ai

spune că-i o vietate alcătuită din cenușă și care trăiește în apă. Când se înfurie devine violentă. E moale, fapt care te înspăimântă.

Nodurile ei leagă fedeleș; atingerile ei paralizează.

E ca o lighioană atinsă de scorbut și acoperită de cangrene.

Caracatița nu poate fi smulsă cu niciun chip. Se face una cu prada. În ce fel? Prin vid. Cele opt brațe, groase la rădăcină, se subțiază treptat-treptat și se termină prin niște ace ascuțite. Sub fiecare din ele se înșiră două rânduri paralele de mici umflături, adevărate tumori purulente, care merg descrescând, cele mai mari la rădăcină, cele mai mici la vârf; fiecare șir are douăzeci și cinci de asemenea umflături: fiecare tentacul are cincizeci, iar animalul are în total patru sute. Aceste umflături sunt ventuze.

Aceste ventuze sunt niște zgârciuri cilindrice, răsfrânte, pământii. La caracatițele mari, ventuzele merg descrescând de la un diametru cât al unei monede de cinci franci până la grosimea unui bob de linte. Aceste crâmpeie de tub ies din animal și-apoi reintră în el. Ele pot pătrunde în corpul victimei până la o adâncime de mai bine de un palmac.

Acest aparat de supt are finețea unei claviaturi. Se ridică și-apoi coboară. Ascultă până și de cele mai neînsemnate dorințe ale lighioanei. Nu există sensibilitate care să egaleze însușirea de a se contracta pe care o au aceste ventuze, contracțiuni care sunt întotdeauna proporționale cu mișcările lăuntrice ale animalului și cu exercițiile dinafară. Balaurul are sensibilitatea unei mimoze.

Acestui monstru marinarii îi spun „pulpă”, știința îi spune cefalopod, iar mitologia îi spune „kraken”. Marinarii englezi îi spun „Devil-fish” – „Peștele-Diavol”. Îi mai spun și „Bloodsucker” – „Vampir”. În insulele Mânecii i se spune caracatiță.

E foarte rară la Guernesey; foarte mică la Jersey; foarte mare și destul de des întâlnită la Serk.

O gravură a lui Sonnini[167] din ediția lui Buffon[168] înfățișează un cefalopod strângând între tentacule o fregată. Denis de Montfort socoate că prin regiunile nordice există

caracatițe în stare să scufunde un vapor. Bory Saint-Vincent[169] neagă acest lucru, dar afirmă că în regiunile noastre caracatița atacă omul. Duceți-vă la Serk și veți vedea lângă Brecq-Hou o scobitură într-un stei de stâncă unde cu câțiva ani înainte o caracatiță a înhățat, paralizat și înecat un pescuitor de homari. Peron[170] și Lamarck[171] se înșală atunci când pun la îndoială faptul că o caracatiță care nu are înotătoare poate totuși înota.

Cel ce scrie aceste rânduri a văzut cu ochii lui la Serk, în peștera zisă „dughenele”, o caracatiță urmărind înot un om care se scălda. După ce-a fost omorâtă, a fost măsurată; avea un diametru de patru picioare engleze[172] și-au putut fi numărate patru sute de ventuze. Lighioana pe moarte le scotea încă în afară cu mișcări convulsive.

Când înoată, caracatița stă, cum s-ar spune, în teacă, înoată cu toate brațele strânse. Închipuiți-vă o mânecă cusută cu un pumn înăuntru. Acest pumn, care e capul, împinge apa și înaintează cu o mișcare ondulatorie, abia perceptibilă. Cei doi ochi ai ei deși mari, nu pot deosebi decât anevoie, fiind de culoarea apei.

Când vânează sau când stă la pândă, caracatița se face nevăzută; se micșorează, se comprimă; se reduce la cea mai simplă expresie a ei. Se confundă cu penumbra. Pare o cută a valurilor. Seamănă a orice, numai a făptură vie nu.

Caracatița e ipocrită. N-o bagi în seamă; și dintr-o dată se deschide.

O vâscozitate înzestrată cu voință, ce poate fi mai îngrozitor? Clei plămădit cu ură.

În cele mai limpezi și mai albastre ape țâșnește această hidoasă și lacomă stea a mării. Ceea ce e mai îngrozitor e că nici n-o simți când se apropie. Aproape întotdeauna, în clipa în care ai zărit-o te-a și înhățat.

Noaptea totuși, și mai cu seamă în epoca rutului, ea e fosforescentă. Această sperietoare își are și ea dragostele ei. Așteaptă să fie nuntită. Și se gătește, se aprinde, se iluminează, și din înaltul vreunei stânci, o poți zări dedesubtul tău, în adâncimea beznelor, înflorită într-o iradiațiune palidă,

parc-ar fi un soare-fantomă.

Caracatița înoată; dar și umblă. E oarecum pește, ceea ce n-o împiedică să fie un pic reptilă. Ea se târăște pe fundul mării. Când merge, se folosește de cele opt brațe. Și se târăște în felul unei omizi.

Nu are oase, nu are sânge, nu are carne. E flască. Înlăuntrul ei nu se găsește nimic. E o piele. Îi poți întoarce tentaculele pe dos așa cum întorci degetele unei mănuși.

Are un singur orificiu, la mijloc, în locul de unde pornesc razele. Această deschizătură unică e anusul? E gura? E și una, și alta.

Același orificiu îndeplinește ambele funcțiuni. Intrarea e totodată și ieșire. Lighioana are corpul rece.

Nu există strânsoare care să se poată compara cu aceea a cefalopodelor.

Căci ești atacat de-o mașină pneumatică. Ai de-a face cu vidul prevăzut cu picioare. Nu ți se înfig în piele nici unghii, nici colți; e un fel de crestare indescriptibilă a pielii. O mușcătură e lucru de temut; dar nu atâta cât o sugere! Gheara nu-i nimic pe lângă ventuză. Gheara înseamnă animalul care pătrunde în carnea ta; ventuza înseamnă corpul tău care se scurge în animal. Mușchii ți se umflă, tendoanele ți se răsucesc, pielea-ți plesnește sub apăsarea spurcată, sângele țâșnește și se amestecă într-un chip înfricoșător cu limfa moluștei. Animalul te acoperă cu o mie de guri hidoase; lighioana se încorporează omului; om și lighioană devin un amalgam. Te contopești cu ea. Această imagine de coșmar îți stă pe trup. Tigrul nu poate decât să te sfâșie; caracatița, oroare! te aspiră. Te trage spre ea și în ea, și, ferecat, năclăit, neputincios, te simți încet-încet vărsat în acest sac înspăimântător, care e un monstru.

Mai mult decât faptul groaznic de-a fi mâncat de viu e faptul de neînchipuit de-a fi supt de viu.

Altă formă a luptei în adâncul abisului

Așa arată viețuitoarea care, de câteva clipe, îl avea în

puterea ei pe Gilliatt.

Monstrul era locuitorul acelei grote. Era înspăimântătorul duh al locului. Un fel de demon întunecat al apelor. Toate aceste splendori aveau în mijloc oroarea. Cu o lună în urmă, când Gilliatt pătrunsese pentru prima oară în această grotă, pata neagră, fără formă definitivă, pe care-o întrezărise printre cutele acestei ape misterioase, nu era altceva decât această caracatiță. Acolo își avea ea sălașul.

Când Gilliatt, intrând pentru a doua oară în această peșteră în urmărirea crabului, zărise crăpătura în care credea el că se pitise crabul, caracatița stătea în gaura aceea, la pândă.

Gilliatt își vârâse brațul acolo; caracatița i-l înhățase.

Și nu-i mai dădea drumul.

Gilliatt era musca acestui păianjen.

El stătea cufundat în apă până la brâu, cu picioarele încleștate de rotunjimea pietrelor lunecoase, cu brațul drept strâns cu putere și înțepenit de încolăcirile curelelor plate ale caracatiței, cu bustul acoperit aproape complet de fașele încrucișate ale acestui bandaj îngrozitor.

Din cele opt brațe ale caracatiței, trei se țineau de stâncă, iar cinci îl înlănțuiau pe Gilliatt. În felul acesta, cramponându-se pe de-o parte de granit, iar pe de alta de om, îl pironeau pe Gilliatt de stâncă. Gilliatt avea pe el două sute cincizeci de lipitori. Sentimentului de spaimă i se adăuga și cel de dezgust. Să fii strâns într-un pumn uriaș ale cărui degete elastice, lungi de aproape un metru, sunt căptușite cu ventuze vii care-ți răvășesc carnea!

Am mai spus-o, nu te poți smulge din înlănțuirea unei caracatițe. Dacă încerci, te simți și mai strașnic legat. Ea nu face decât să se strângă și mai tare. Efortul ei de-a te încătușa crește în raport cu efortul tău de-a te elibera. Cu cât te zbați mai mult, cu atât te încleștezi mai mult.

Gilliatt n-avea decât un singur mijloc de salvare: cuțitul.

Nu-i era liberă decât mâna stângă; dar se știe că se servea de ea cu ușurință. S-ar fi putut spune despre el că avea două mâini drepte.

Briceagul lui, deschis, era în mâna asta.

Tentaculele caracatiței nu pot fi retezate; e cu neputință să le tai pielea, căci ea alunecă sub lama cuțitului; și-apoi ele se înfig atât de adânc în piele, încât o tăietură în aceste curele ar pătrunde până-n carnea victimei.

Caracatița e formidabilă; există totuși un mijloc de a-i veni de hac. Pescarii din Serk îl cunosc; cine i-a văzut executând în plină mare anumite mișcări repezi, știe ce înseamnă acest lucru.

Porcii de mare îl cunosc și ei: ei mușcă în așa fel sepiile, încât le retează dintr-o dată capul. De aceea în largul mării se văd atâtea sepii, atâția calmari[173] și-atâtea caracatițe decapitate.

Într-adevăr, caracatița nu poate fi rănită decât la cap.

Gilliatt știa asta foarte bine.

Nu văzuse însă niciodată o caracatiță de asemenea proporții. Întâmplarea făcuse să aibă de-a face chiar de prima dată cu o caracatiță din speța cea mare. Un altul și-ar fi pierdut cumpătul.

Când te lupți cu o caracatiță, ca și atunci când ești încolțit de un taur, există un moment care nu trebuie să-ți scape; e clipa în care caracatița își întinde capul și clipa în care taurul își pleacă grumazul; răstimp de-o clipită. Cine-l scapă e pierdut.

Tot ceea ce am povestit până acum se desfășurase doar în câteva minute. Gilliatt simțea totuși că e din ce în ce mai supt de cele două sute cincizeci de ventuze.

Caracatița e plină de vicleșuguri. Ea caută mai întâi că-și paralizeze prada. O înhață și-apoi așteaptă cât poate mai mult.

Gilliatt ținea briceagul în mână. Ventuzele îl sugeau din ce în ce mai puternic.

El se uita la caracatiță și ea se uita la el.

Deodată, lighioana desprinse de pe stâncă cel de-al șaselea braț, azvârlindu-l spre Gilliatt, căută să-i apuce brațul stâng.

În aceeași clipă, ea își întinse cu repeziciune și capul. Într-o secundă, și gura ei anus s-ar fi lipit de pieptul lui Gilliatt. Cu șoldurile supte de sânge și cu brațele ferecate, Gilliatt ar fi fost pierdut.

Dar Gilliatt veghea. Pândit de caracatiță, o pândea și el la rândul lui.

Reuși să evite tentaculul și, în momentul în care lighioana era gata să-i înfigă gura în piept, pumnul său înarmat se abătu asupra ei.

Urmară două zvâcnituri în sens contrar, a caracatiței și-a lui Gilliatt.

Fu ca o luptă între două fulgere.

Gilliatt înfipse vârful briceagului în vâscozitatea turtită și, cu o mișcare circulară, asemeni rotirii unui bici, tăie un cerc în jurul ochilor lighioanei și-i smulse capul, așa cum ai smulge un dinte.

Și lupta se sfârși.

Lighioana se desprinse dintr-o dată.

Căzu la pământ ca o cârpă. Pompa aspiratoare fiind distrusă, dispăru și vidul. Cele patru sute de ventuze dădură drumul în același timp și stâncii, și omului. Zdreanța căzu pe fundul apei.

Gilliatt, gâfâind din pricina sforțărilor din timpul luptei, zări la picioarele lui, pe bolovani, două grămezi gelatinoase, diforme, de o parte capul caracatiței, și de cealaltă restul. Spunem restul, căci ar fi greu să spunem corpul.

Temându-se totuși de cine știe ce zvâcneli spasmodice ale lighioanei în agonie, Gilliatt se depărtă cât putu mai mult de tentaculele ei.

Dar animalul murise de-a binelea.

Gilliatt își închise briceagul.

Nimic nu se ascunde și nimic nu se pierde

Era și timpul să se termine cu caracatița. Era aproape sufocat; brațul drept și torsul i se învinețiseră; mai mult de două sute de umflături începeau să iasă la iveală; sângele țâșnea din câte unele, ici și colo. Leacul acestor răni e apa sărată. Gilliatt se afundă în mare, frecându-și pielea cu latul palmei. În urma fricționării, umflăturile dispăreau treptat-treptat.

Tot dându-se înapoi și afundându-se tot mai adânc în apă, el se apropiase, fără să bage de seamă, de grota în formă de criptă, pe care-o zărise mai înainte și care se afla lângă adâncitura unde fusese înhățat de caracatiță.

Acest cavou se prelungea dedesubtul pereților înalți ai peșterii printr-o hrubă piezișă și complet uscată. Bolovanii care se îngrămădiseră cu timpul acolo ridicaseră fundul hrubei deasupra nivelului obișnuit al fluxului. Hruba era un soi de boltă largă lăsată în jos spre mijloc; un om ar fi putut pătrunde acolo numai aplecându-se. Strălucirea verzuie a grotei submarine pătrundea înăuntru și-o lumina slab.

Tot frecându-și pielea tumefiată, cu mișcări repezi, Gilliatt ridică ochii în mod mecanic. Privirea-i pătrunse adânc în cavou.

Și fu scuturat de-un fior.

I se păru că zărește în fundul acestei grote, în umbră, ceva asemănător unui chip de om care râde.

Gilliatt nu auzise niciodată cuvântul halucinație, dar cunoștea senzația.

Hruba era întru totul asemănătoare unui cuptor de var. Era o firidă joasă, larg arcuită, ai cărei pereți boltiți și abrupți se îngustau pe măsură ce se apropiau de fundul criptei, unde pietrișul și bolovanii se împreunau cu bolta, închizând fundătura.

Intră în criptă și, aplecându-și capul, se îndreptă spre ceea ce se vedea în fundul ei.

Era într-adevăr ceva care râdea acolo.

Era un cap de mort.

Nu era numai capul, ci tot scheletul.

În criptă zăcea scheletul unui om.

Când un om îndrăzneț dă cu ochii de așa ceva, el vrea să știe cu tot dinadinsul despre ce-i vorba. Gilliatt se uită cu atenție în jur.

Era înconjurat de o sumedenie de crabi. Dar nu mișca niciunul. Cam așa trebuie să arate un furnicar mort. Toți acești crabi erau țepeni. Erau carcase goale.

Grămezile lor, semănate ici și colo, desenau pe caldarâmul de bolovani care încurcau trecerea constelații diforme.

Gilliatt, cu ochii ațintiți în altă parte, călcase peste ele fără să le observe.

În fundul criptei unde ajunsese Gilliatt se afla un strat mai gros de carcase. Era o zbârlire încremenită de antene, de mandibule și de picioare. Cleștii lor deschiși rămăseseră rigizi și fără putința de a se mai strânge. Carapacele osoase stăteau nemișcate sub crusta lor de țepi; câte unele, răsturnate, își arătau cavitatea lor interioară, vânătă. Această îngrămădire îți sugera ideea unei hoarde de asediatori și prezenta încâlceala unui mărăciniș.

Scheletul zăcea sub mormanul acesta.

Se întrezărea, sub puzderia de tentacule și de carapace, craniul cu striurile lui, vertebrele, cele două tibia, femurele, degetele lungi și noduroase cu unghiile lor. Coșul pieptului era plin de crabi. Înăuntrul lui bătuse cândva o inimă. Mucegaiuri marine căptușeau cavitățile ochilor. Moluștele de stâncă își lăsaseră balele în fosele nazale. De altfel, nu exista în acest ungher al peșterii nici iarbă de mare, nici alge. Nici altă vegetație și nu simțeai nici cea mai ușoară adiere de vânt. Nicio mișcare. Dinții rânjeau.

Acest minunat palat al abisului, brodat și încrustat cu toate nestematele mării, se hotărâse, în sfârșit, să-și destăinuie secretul. Era o vizuină; în ea trăia caracatița; și un mormânt: în el zăcea un om.

Imobilitatea spectrală a scheletului și-a lighioanelor se legăna încetișor din cauza luminii pe care-o răspândeau apele

subterane și care se răsfrângeau tremurătoare peste mormântul împietrit. Crabii, talmeș-balmeș îngrozitor, păreau că sunt pe punctul de a-și termina dejunul.

Gilliatt avea în fața ochilor cămara caracatiței. Crabii mâncaseră omul, caracatița mâncase crabii.

Lângă cadavru nu se găsea nicio urmă de veșminte. Omul trebuie să fi fost înhățat gol.

Gilliatt începu să dea la o parte crabii de deasupra scheletului, cercetând totul cu atenție. Cine era acest om? Cadavrul fusese disecat cu măiestrie. S-ar fi zis că e o piesă de anatomie; toată carnea fusese luată de pe oase; nu-i mai rămăsese măcar un mușchi, nu-i lipsea un singur os. Dacă Gilliatt ar fi fost de specialitate, și-ar fi putut da imediat seama de acest lucru. Dezgolite, membranele fibroase care învelesc oasele erau albe, lucioase și păreau lustruite. Dacă n-ar fi zărit, pe ici pe colo, urmele verzi ale algelor, ai fi crezut că-i fildeș. Membranele cartilaginoase fuseseră subțiate cu delicatețe și curățate cu grijă. Mormintele oferă câteodată priveliștea unor asemenea bijuterii sinistre.

Cadavrul părea înmormântat sub crabii morți; Gilliatt începu să-l dezgroape.

Deodată, el se plecă cu înfrigurare.

Zărise în jurul coloanei vertebrale un soi de cingătoare.

Era o cingătoare de piele cu care, fără îndoială, omul fusese încins în timpul vieții.

Pielea prinsese mucegai. Catarama era ruginită.

Gilliatt trase de cingătoare. Vertebrele rezistară și el fu nevoit să le rupă. Cingătoarea era neatinsă. O crustă de scoici începuse să se formeze pe ea.

O pipăi și simți în interiorul ei un obiect tare, de formă pătrată. Catarama era atât de tare închisă, încât nici prin gând nu-i trecu s-o deschidă. Gilliatt tăie pielea cu briceagul.

În buzunarul cingătoarei se găsea o cutiuță de fier și câteva monede de aur. Gilliatt le numără: erau douăzeci de guinee.

Cutia de fier era o veche tabacheră de marinar, care se deschidea cu ajutorul unui arc. Era foarte ruginită și închisă ermetic. Arcul, în întregime oxidat, nu mai funcționa defel.

Și de data asta briceagul îl scoase din încurcătură pe Gilliatt. Introduse lama briceagului între capac și cutie, apăsă cu putere, și capacul sări în sus.

Cutia se deschise.

Înăuntru nu se găsea decât hârtie.

Un mic teanc de hârtii subțiri, împăturite, garnisea fundul cutiei. Erau ude, dar nu și distruse. Cutia, ermetic închisă, le păstrase neatinse. Gilliatt le desfăcu.

Erau trei bancnote de câte o mie de fire sterline fiecare, însumând șaptezeci și cinci de mii de franci.

Gilliatt le împături din nou, le puse la loc în cutie, profită de micul spațiu gol care mai rămase pentru a pune înăuntru și cele douăzeci de guinee și închise cutia cât putu mai bine.

Examină apoi cu atenție cingătoarea.

Pielea, altădată lustruită pe dinafară, era nelucrată pe dinăuntru. Pe acest fond de culoare roșcată erau însemnate cu tuș gros, de tipar, care nu se șterge, câteva litere. Gilliatt le descifră și citi: *sieur Clubin*.

În spațiul care separă șase palmace de două picioare e loc destul spre a găzdui moartea

Gilliatt puse cutia îndărăt în buzunarul cingătoarei, iar cingătoarea o puse într-unul din buzunarele pantalonilor săi.

Cât privește scheletul, el îl lăsă în voia crabilor, cu caracatița moartă lângă el.

În timp ce Gilliatt se găsea în fundul hrubei, alături de caracatiță și de schelet, fluxul în creștere inundase coridorul strâmt de la intrare. Gilliatt nu putu ieși de-acolo decât înotând pe sub portal. El trecu ușor dedesubtul bolții arcuite; cunoștea ieșirea și era maestru în acest fel de gimnastică marinărească.

E lesne de întrevăzut drama care se petrecuse acolo cu zece săptămâni în urmă. Un monstru îl înhățase pe celălalt. Caracatița îl atacase pe Clubin.

Acesta fusese, în bezna de nepătruns, ceea ce s-ar putea numi întâlnirea ipocriziilor. Avusese loc în fundul abisului

ciocnirea între cele două făpturi croite din întuneric și așteptare, și una, care era animalul, o nimicise pe cealaltă, care era omul. Sinistră justiție!

Crabul se hrănește cu hoituri, caracatița se hrănește cu crabi. Caracatița atacă orice animal pe care-l întâlnește înotând în calea ei, vidră, câine, om, și dacă poate, bea sângele și apoi le lasă cadavrele pe fundul apei. Crabii sunt cărăbușii necrofori[174] ai oceanului. Putreziciunile îi atrag; ei vin, mănâncă hoitul, iar caracatița îi mănâncă pe ei. Hoiturile dispar în crab, crabul dispare în caracatiță. Am mai amintit despre această lege.

Clubin căzuse pradă caracatiței.

Caracatița l-a înhățat și apoi l-a înecat; iar crabii l-au sfârtecat. Un val a împins cadavrul în fundul hrubei, unde l-a găsit Gilliatt.

Ieșit de acolo, Gilliatt scotoci prin toate crăpăturile stâncilor, căutând arici de mare și moluște de stâncă; renunțase definitiv la crabi. I s-ar fi părut că e carne de om ceea ce mănâncă.

De altminteri, nu mai avea acum decât o singură preocupare: să se ospăteze din belșug înainte de plecare. Nimic nu-i mai stătea în cale de-acum încolo. Marile furtuni sunt urmate întotdeauna de o perioadă de calm, care durează uneori mai multe zile. Din partea mării nu se mai putea aștepta la niciun fel de primejdie. Gilliatt era hotărât să plece a doua zi. Din cauza fluxului, barajul pe care-l construise între cele două Douvres trebuia menținut și în timpul nopții; dar Gilliatt avea de gând să-l desfacă în zorii zilei, să împingă apoi „burduful” în afara celor două Douvres și să pornească spre Saint-Sampson. Briza liniștită care sufla, și sufla dinspre sud-est, era tocmai vântul de care avea nevoie.

Era începutul lunii mai; zilele erau destul de lungi.

Când Gilliatt, după ce-și terminase raita printre stâncile recifului și după ce-și astâmpărase întrucâtva foamea, se reîntoarse în strâmtul defileu dintre cele două Douvres unde se găsea „burduful”, soarele asfințise, iar lumina crepusculului era dublată de lumina palidă pe care-o răspândește cornul

lunii noi; fluxul atinsese nivelul său maxim și apele începeau acum să se retragă. Coșul mașinii, care stătea în picioare în barcă, fusese acoperit în timpul furtunii de valurile spumoase ale mării, cu un strat de sare, pe care-l poleia luna.

Aceasta îi reaminti lui Gilliatt că vijelia îi umpluse barca cu apă de ploaie și de mare și că, dacă voia să plece a doua zi, trebuia să golească mai întâi barca.

Constatase, când părăsise „burduful” pentru vânătoarea de crabi, că în camera bărcii apa era de aproape șase palmace. Ispolul{175} de scos apă îi va fi de ajuns pentru a goli barca.

Când se întoarse înapoi în barcă, Gilliatt fu cuprins de spaimă. Apa din „burduf” atingea acum o înălțime de aproape două picioare.

Împrejurare foarte gravă: „burduful” lua apă.

În lipsa lui Gilliatt barca se umpluse încetul cu încetul cu apă. Încărcată cum era, douăzeci de palmace de apă în plus însemnau o povară periculoasă. Încă puțin și barca s-ar fi scufundat. Dacă Gilliatt ar mai fi întârziat un singur ceas, probabil că el n-ar mai fi găsit deasupra apei decât coșul mașinii și catargul.

Nu mai avea niciun minut de pierdut. Trebuia să caute spărtura, s-o astupe și apoi să golească corabia, sau cel puțin s-o mai ușureze. Pompele Durandei se pierduseră în timpul naufragiului; Gilliatt nu avea la îndemână decât ispolul de scos apă al „burdufului”.

Înainte de toate, însă, trebuia găsită spărtura. Aceasta era problema cea mai urgentă.

Tremurând de frig, Gilliatt se puse imediat pe lucru, nevrând să piardă nici o singură clipă cu îmbrăcatul. Nu mai simțea acum nici frigul, nici foamea.

„Burduful” se umplea necontenit. Din fericire, vântul nu mai sufla defel. Cel mai neînsemnat val ar fi scufundat barca.

Luna apuse.

Gilliatt, dibuind prin întuneric, îndoit din șale, cufundat în apă până peste brâu, căută multă vreme. Descoperi în sfârșit avaria.

În timpul vijeliei, în momentul critic când „burduful” se

aplecase pe-o parte, vânjoasa barcă atinsese fundul cu călcâiul tălpoaiei și se izbise cu destulă violență de stâncă. Unul din colțurile micii Douvre făcuse o spărtură în corpul vasului, la tribord.

Spărtura era, din nenorocire, și în chip aproape perfid, situată la punctul de întâlnire dintre două întărituri, ceea ce, adăugat zăpăcelii din timpul vijeliei, împiedicase pe Gilliatt s-o descopere atunci când, în toiul furtunii, făcuse pe întuneric o revizie sumară a bărcii.

Ceea ce era îngrijorător la această spărtură era lărgimea ei, și ceea ce-i micșora gravitatea era faptul că, deși pentru moment era acoperită de apa care crescuse în interiorul corăbiei, ea se găsea totuși deasupra liniei de plutire.

În clipa în care se produsese spărtura, valurile se rostogoleau cu furie în defileu, așa încât nu mai exista nivel de plutire, talazurile năvăliseră prin spărtură în „burduf”, și „burduful”, sub povara acestei supra-încărcături, se afundase cu câteva degete! Apoi, chiar după ce marea se potolise, greutatea apei care pătrunsese în barcă, făcând să i se ridice linia de plutire, menținuse spărtura sub apă. De aici și primejdia care amenința în fiecare moment „burduful”. Apa dacă izbutea să astupe gaura, „burduful“ putea fi golit și îndată ce apa va înceta să mai pătrundă în barcă, aceasta se va ridica până la linia ei normală de plutire, spărtura va ieși de sub apă și, la vedere, repararea va fi ușoară, sau, în cel mai rău caz, cu putință de efectuat. Gilliatt, după cum am mai amintit, își avea uneltele de dulgherie în stare destul de bună încă.

Dar câte peripeții înainte de-a ajunge până acolo! Câte primejdii! Câte nenorociri nu se puteau ivi până atunci! Gilliatt auzea apa țâșnind fără încetare. O singură smucitură, și totul se ducea la fund. Câte necazuri! Cine știe dacă nu era prea târziu!

Gilliatt se învinui amarnic. Ar fi trebuit să dibuiască numaidecât stricăciunea. Cele șase palmace de apă din cală ar fi trebuit să-l pună în gardă. Avusese neghiobia de a pune apa din barcă pe seama ploii și a spumei valurilor. Se învinovăți

că dormise și că mâncase; se învinovăți că fusese frânt de oboseală, se învinovăți chiar și de dezlănțuirea furtunii, și de căderea nopții. Totul era din vina lui.

Toate aceste mustrări și le făcea în timp ce alerga de colo până colo. Prins cu tot felul de treburi, și acest lucru nu-l împiedică defel să chibzuiască la tot ce mai avea de făcut.

Găsise spărtura, asta însemna un prim pas; s-o astupe cu câlți era cel de-al doilea. Nu putea face mai mult pentru moment. Nu se pot efectua lucrări de tâmplărie sub apă.

O împrejurare favorabilă făcuse ca spărtura din corpul vasului să se producă în spațiul dintre cele două lanțuri care fixau la tribord coșul mașinii. Câlții puteau fi legați de aceste lanțuri.

Între timp, apa creștea. Înălțimea ei depășise două picioare.

Lui Gilliatt apa îi trecea de genunchi.

De profundis ad altum[176]

În rezerva de accesorii de tot felul de care putea dispune Gilliatt era și o prelată gudronată, prevăzută la cele patru capete cu niște sfori lungi.

Luă prelata, legă cu ajutorul sforilor două din capetele ei de cele patru inele ale lanțurilor care fixau coșul de acea parte a corăbiei unde se produsese spărtura, și o aruncă peste bord. Prelata căzu ca un cearșaf între mica Douvre și barcă și se cufundă în apă. Valurile, împingându-se să pătrundă în cală, o aplecară deasupra spărturii. Cu cât presiunea apei era mai mare, cu atât se lipea prelata mai strâns de vas. Vasul însuși oblojі cu ea fractura. Rana bărcii era astfel pansată.

Această pânză gudronată se interpunea între interiorul calei și valurile din afară. Nu mai pătrundea niciun strop de apă.

Spărtura era acoperită, dar nu era încă astupată. Avea totuși un mic răgaz.

Gilliatt apucă ispolul și începu să golească „burduful”. Era de altfel și timpul să-l ușureze de asemenea greutate. Lucrul îl mai încălzi puțin, dar oboseala lui trecuse de orice limită. Era silit să-și mărturisească că nu va putea merge până la capăt și

că nu-i va fi cu putință să golească „burduful”. Nu mâncase mai nimic și halul de istovire în care ajunsese îl umilea.

Măsura progresul muncii sale după scăderea nivelului apei de la genunchii săi. Apa descreștea însă încet.

De altminteri, pătrunderea apei în corabie fusese numai întreruptă. Pericolul era doar îndepărtat, nu definitiv înlăturat. Prelata, împinsă de valuri în spărtură, începea să se umfle în interiorul calei. Această umflătură semăna cu un pumn ascuns sub prelată, silindu-se s-o spargă. Pânza, fiind groasă și gudronată, rezista; dar presiunea apei și umflătura creșteau neîncetat și nu exista nicio siguranță că pânza nu avea să cedeze și umflătura putea plesni în orice clipă. Și atunci năvala apei ar fi reînceput.

În cazuri de felul acesta, echipajele vapoarelor în primejdie de-a se scufunda știu foarte bine că nu există altă salvare decât un tampon. Strângi tot soiul de petice care-ți vin la îndemână. Tot ceea ce în limbajul marinăresc se numește „blană”, și împingi cu ele cât poți mai adânc punga prelatei în spărtura vasului.

Gilliatt n-avea niciun fel de asemenea „blană”. Întreaga cantitate de petice și de câlți pe care reușise s-o strângă în magazie fusese ori întrebuințată de el în diferitele lucrări pe care le întreprinsese, ori împrăștiată de furtună.

La nevoie, ar mai fi putut găsi ceva resturi scotocind printre stânci. Barca era acum destul de ușurată de povara ei, pentru ca să poată lipsi timp de un sfert de oră; dar cum să întreprindă această acțiune fără lumină? Era beznă de-a binelea, nu mai era nici lună; nimic decât întunecatul cer înstelat. Gilliatt n-avea nici sfoară subțire și uscată pentru a-și face feștilă, nici seu pentru a-și face lumânare, nici foc să și-o aprindă, și nici felinar să și-o ferească de vânt. Pe barcă și pe întregul recif nu se distingea nimic cu claritate, totul era confuz. Auzeai doar apa gâlgâind în jurul corăbiei rănite, nici măcar spărtura n-o puteai zări; doar pipăind cu mâinile își dădea seama Gilliatt de presiunea continuă a prelatei. În întunericul care domnea era cu neputință să exploreze cu folos locul spre a găsi eventualele resturi de frânghii și de vele,

răvășite printre brizanți. Cum să culegi toate zdrențele astea fără să vezi nimic? Gilliatt privea cu tristețe în noapte. Atâtea stele și nici măcar o singură lumânare!

Masa lichidă din interiorul bărcii împuținându-se, presiunea din afară creștea. Punga prelatei se umfla tot mereu. Se balona din ce în ce mai tare. Era ca un abces gata să spargă. Situația care se îmbunătățise la un moment dat se agravase iarăși.

Un tampon era absolut necesar.

Gilliatt nu mai avea la îndemână decât veșmintele sale.

Le pusese, după cum vă amintiți, la uscat pe vârfurile stâncilor de pe mica Douvre.

Se duse să le strângă de acolo și le îngrămădi pe marginea „burdufului”.

Luă mantaua lui gudronată și, îngenunchind în apă, o înfundă în spărtură, împingând umflătura prelatei în afară și golind-o astfel de apă. După manta puse blana de oaie, după blana de oaie, cămașa de lână, după cămașa de lână, bluza. Le băgă pe toate.

Nu mai avea pe el decât pantalonii, dar și-i scoase și pe aceștia, îi vârî în spărtură, consolidând astfel locul astupat. Tamponul era gata și nu părea deloc neîndestulător.

Acest tampon răbufnea în afara spărturii, prelata servindu-i drept înveliș. Iar valul încercând să pătrundă în barcă apăsa asupra obstacolului, turtindu-l cât mai mult peste fractură, mărindu-i astfel puterea de rezistență. Era ca un fel de compresă exterioară.

După ce mijlocul umflăturii fu împins în afară, marginile ei formară în interiorul „burdufului”, de jur împrejurul spărturii și a tamponului, un fel de pungă circulară pe care neregularitățile spărturii o fixau pe loc, fă-când-o să stea și mai strâns lipită de peretele interior al bărcii. Gaura prin care pătrundea apa era astupată.

Dar nimic nu era mai nesigur. Reliefurile ascuțite ale spărturii care fixau prelata puteau oricând s-o străpungă și, prin găurile acestea apa ar fi năvălit din nou. Gilliatt, în întunericul care domnea, nici nu-și dădea seama de acest

lucru. Era puțin probabil ca tamponul să poată rezista până în zorii zilei. Zbuciumul lui Gilliatt nu mai era același ca mai înainte, dar el îl simțea crescând pe măsură ce puterile îl părăseau.

Reîncepu să golească cala, dar brațele lui istovite abia mai puteau ridica ispolul plin cu apă. Era gol și tremura din tot corpul.

Gilliatt simțea apropierea sinistră a sfârșitului.

Ca un fulger îi trecu prin minte ideea că o salvare ar mai fi posibilă. S-ar putea ivi o corabie în larg! Un pescar care-ar trece din întâmplare prin apele celor două Douvres i-ar putea sări într-ajutor. Sosise momentul în care prezența unui colaborator era absolut necesară. Un om și o lanternă, și totul putea fi salvat. În tovărășia cuiva, camera bărcii ar putea fi ușor golită: spărtura fiind astupată și barca nemaiavând această supra-încărcătură de lichid, s-ar ridica din nou deasupra, și-ar recăpăta linia obișnuită de plutire, spărtura ar ieși din apă, reparația ar putea fi efectuată, tamponul înlocuit imediat printr-o piesă de căptușit vasele și reparația provizorie transformată într-una definitivă. Altfel, Gilliatt trebuia să aștepte până-n zori. Să aștepte o noapte întreagă! Întârziere tragică, care i-ar putea aduce pieirea. Gilliatt trecea prin frigurile nerăbdării. Dacă din întâmplare s-ar ivi la orizont luminile vreunui vas, Gilliatt ar putea de pe înălțimea marii Douvre să-i atragă atenția. Vremea era calmă, vântul nu bătea defel, marea n-avea niciun val, iar un om care s-ar agita pe fondul cerului înstelat avea toate șansele să fie zărit. Nu există căpitan de vas sau chiar simplu patron al vreunei bărci de pescuit care, trecând noaptea prin apele celor două Douvres, să nu-și ațintească ocheanul în direcția recifului; e o măsură elementară de prevedere.

Gilliatt nădăjduia să fie văzut.

El se sui pe epavă, apucă frânghia cu noduri și se urcă pe marea Douvre.

Nicio pânză la orizont. Nicio lumină. Cât vedeai cu ochii, marea era pustie.

Nicio posibilitate de-a fi ajutat, nicio posibilitate de a

rezista.

Gilliatt, lucru care nu i se mai întâmplase niciodată până atunci, se simți dezarmat.

El și cu barca lui, cu mașina Durandei, cu toată truda lui de până atunci, cu toată izbânda, cu tot curajul lui erau menite abisului. Nu mai dispunea de niciun mijloc de luptă; se lăsă în voia întâmplării. Cum ar fi putut împiedica fluxul să vină, apele să crească, noaptea să fie noapte? Tamponul acesta era unicul său punct de sprijin. Gilliatt își sleise toate puterile și se despuiase complet ca să-l poată înjgheba și completa; nu-l mai putea nici întări, nici mări; tamponul, bun, rău cum era, nu mai putea fi schimbat, așa încât, în mod fatal, orice strădanie era de prisos. Acest bandaj improvizat în pripă peste spărtura bărcii era la discreția valurilor. Cum avea oare să se comporte acest obstacol inert? Tamponul era acela care ducea în prezent lupta și nu Gilliatt. Peticul acesta, și nu spiritul unui om, înfrunta acum primejdia. Învolburarea unui singur val ar fi fost suficient ca să destupe gaura. Presiune mai mare sau mai mică; la asta se reducea acum întreaga problemă.

Deznodământul depindea de o luptă mecanică între două cantități de energie. Gilliatt nu mai putea de acum înainte nici să-și ajute tovarășul de luptă, nici să țină piept dușmanului. Nu mai era decât un simplu spectator al vieții sau al morții sale. Acest om, care fusese întruchiparea unor calități supranaturale aproape, era, în momentul suprem, înlocuit printr-o forță de rezistență oarbă.

Niciuna din marile încercări și niciuna din spaimele prin care trecuse până atunci nu puteau fi comparate cu ceea ce resimțea el în clipa de față.

Punând piciorul pe reciful Douvres, el se văzuse dintr-o dată înconjurat și oarecum înlănțuit de singurătate. Această singurătate nu numai că-l învăluise, dar pusese chiar stăpânire pe el. Mii de primejdii își arătaseră, dintr-o dată, colții. Vântul era nelipsit, gata oricând să răbufnească; marea la fel, gata oricând să mugească. Cu neputință să pui căluș gâtlejului vântoaselor; cu neputință să smulgi colții din gura mării. Și, totuși, el s-a luptat; omul a înfruntat într-o luptă corp la corp

oceanul, el s-a luat la trântă cu vijelia.

Dar câtor alte amenințări nu le-a ținut el piept?! Câtor lipsuri nu le-a făcut el față?! Toate nenorocirile s-au abătut asupra lui. A fost nevoit să lucreze fără unelte, să ridice greutăți enorme, fără niciun ajutor, să rezolve probleme fără să aibă pregătirea necesară, să-și astâmpere foamea și setea fără niciun fel de provizii, să doarmă fără pat și fără acoperiș.

Pe acest recif, adevărată capră de tortură, el a fost supus, rând pe rând, la tot felul de cazne, de nenumăratele manifestări crâncene ale naturii, blajină ca o mamă când crede ea de cuviință, călău când are ea chef.

El a învins singurătatea, a învins foamea, a învins setea a învins frigul, a învins febra, a învins greutățile muncii, a învins somnul. A întâlnit în cale, pentru a-i opri trecerea, toate piedicile unite împotriva lui. După lipsurile cele mai grele, forțele naturii; după valurile mareei, uraganul; după vijelie, caracatița; după monstru, spectrul.

Sinistră ironie finală! În acest recif din care Gilliatt nădăjduia să iasă biruitor, Clubin, mort, îl privea rânjind.

Rânjetul spectrului era îndreptățit. Gilliatt se credea pierdut, Gilliatt se și vedea mort ca și Clubin.

Iarna, foamea, oboseala, demontarea piesă cu piesă a epavei, transbordarea mașinii, uraganul, vântul, trăsnetul, caracatița, toate acestea nu însemnau nimica față de spărtura bărcii. Puteai lupta, și Gilliatt luptase, împotriva frigului cu ajutorul focului, împotriva foamei cu ajutorul scoicilor de pe stânci, împotriva setei cu ajutorul apei de ploaie, împotriva greutății operațiilor de salvare a mașinii cu ajutorul iscusinței și a energiei, împotriva fluxului și a vijeliei cu ajutorul stăvilarelor, împotriva caracatiței cu cuțitul. Împotriva spărturii, însă, n-aveai nimic.

Uraganul își lua în felul acesta sinistru rămas bun de la el. Era ultima sa lovitură, lovitură dată prin surprindere, atac furiș al învinsului împotriva învingătorului. Bătând în retragere, vijelia mai arunca în urma ei această săgeată. Învinsul, fugind în dezordine, se întorcea și lovea din nou. Era lovitura trădătoare a abisului.

Poți lupta împotriva furtunii; dar cum să lupți împotriva apei care se prelinge picătură cu picătură?

Dacă tamponul ar ceda, dacă gaura s-ar deschide din nou, – nimic n-ar mai putea salva „burduful” de la naufragiu. Ar fi fost ca atunci când se dezleagă brusc bandajul pus pe rana unei artere. Și, odată „burduful” scufundat, cu supraîncărcătura pe care-o avea, nimic nu l-ar mai fi putut readuce la suprafață. Două luni de muncă titanică, de eforturi extraordinare, se terminau, așadar, printr-un dezastru complet. S-o ia de la capăt era cu neputință. Gilliatt nu mai avea nici fierăria, nici materialele necesare. Poate că în zorii zilei îi va fi dat să-și vadă tot rodul muncii lui scufundându-se încetul cu încetul, și pentru totdeauna, în abis.

Îngrozitor lucru să simți sub tine această forță întunecată!

Abisul îl trăgea spre el.

Odată barca înghițită de valuri, lui nu i-ar mai fi rămas decât să moară de foame și de frig, ca și celălalt, naufragiatul de pe stânca *Omul*.

Acest eroism fără seamăn se termina astfel prin neputință, această luptă formidabilă primită de bună voie, acest război purtat de un singur om împotriva tuturor forțelor coalizate ale naturii, această Iliadă întreprinsă de unul singur se încheia astfel prin deznădejde.

Gilliatt, pierdut, se uita la întinderea nesfârșită din față.

Nu mai avea pe el nimic. Era gol în fața nemărginirii.

Și atunci, copleșit de întreagă această imensitate ale cărei rosturi nu le putea pătrunde, neștiind la ce trebuie să se mai aștepte, față în față cu întunericul, înconjurat de această beznă neînduplecată, de foșnetul apelor, al valurilor, al talazurilor, al hulei, al vârtejurilor clocotitoare, al rafalelor, sub norii care pluteau pe cer, sub suflul vânturilor, sub forța uriașă pe care o simțea pretutindeni, având în jurul și dedesubtul lui oceanul, iar deasupra lui constelațiile, Gilliatt se prăbuși deznădăjduit, renunță la luptă, se întinse pe spate pe o stâncă, cu fața îndreptată spre stele, învins și împreunându-și mâinile în fața adâncurilor cumplite ale cerului, el strigă nemărginirii: „Îndurare!”

Era singur în această noapte, pe această stâncă, în mijlocul acestei mări, răpus de oboseală, cu înfățișarea unui om lovit de trăsnet, gol ca un gladiator în arena circului.

I se părea că-și simte trupul destrămându-i-se în frig, în oboseală, în neputință, că devine una cu întunericul. Și ochii se închiseră.

Există o ureche în necunoscut

Trecură câteva ore.

Soarele răsări, strălucitor.

Primele raze luminară pe platoul marii Douvre o formă încremenită. Era Gilliatt.

Continua să stea întins pe stâncă.

Trupul său gol, înghețat și țeapăn, nu dădea niciun semn de viață. Pleoapele-i închise erau vinete. Cu greu s-ar fi putut spune dacă nu era un cadavru.

Soarele părea că-l privește.

Dacă acest om despuiat nu era mort, el era atât de aproape de moarte, încât cea mai slabă adiere de vânt rece ar fi fost de ajuns ca să-l răpună.

Vântul începu să sufle, însă un vânt călduț și înviorător; adierea primăvăratecă a lunii mai.

Între timp, soarele se înălța pe adânca boltă albastră; razele sale, acum mai puțin orizontale, se împurpurau. Lumina sa se transformă în căldură. Ea îl învălui pe Gilliatt.

Gilliatt nici nu mișcă. Dacă mai respira, o făcea cu răsuflarea aceea gata să se stingă, care abia dac-ar fi aburit o oglindă.

Soarele continua să se înalțe pe cer, razele sale căzând din ce în ce mai puțin pieziș peste Gilliatt. Vântul, care la început nu fusese decât căldicel, era acuma cald.

Corpul acela țeapăn și gol nu făcea încă nicio mișcare; totuși, pielea părea mai puțin vânătă.

Soarele, cu cât se apropia mai mult de zenit, cu atât razele-i cădeau mai perpendicular pe platoul Douvres. Din înaltul cerului se revărsa o ploaie de lumină; vasta răsfrângere a

luminii de către marea albastră se uni cu căldura soarelui; stânca începu să se încingă și încălzi omul.

Un suspin adânc săltă pieptul lui Gilliatt.

Trăia.

Soarele continua să-l învăluie în razele sale mângâitoare, acum aproape fierbinți. Vântul, vânt de amiază și aproape vânt de vară, se apropie de Gilliatt ca o gură, suflând ușor.

Gilliatt începu să miște.

Pacea mării era de nedescris… Murmura ca o doica lângă pruncul ei. Valurile păreau că leagănă reciful.

Păsările de mare, care-l cunoșteau bine pe Gilliatt, zburau deasupra lui, neliniștite. Nu cu neliniștea lor sălbatică de odinioară, ci o neliniște duioasă. Scoteau strigăte scurte. Păreau că-l cheamă. Un pescăruș, care-l îndrăgise pesemne, merse cu familiaritatea până acolo, încât veni aproape de tot. Începu să-i vorbească. Se părea că Gilliatt nu-l aude. Pescărușul îi sări pe umăr și-i ciuguli ușurel buzele.

Gilliatt deschise ochii.

Păsările, bucuroase și speriate în același timp, își luară zborul.

Gilliatt se ridică în picioare, se întinse, așa cum face leul când se trezește din somn, alergă pe marginea platformei și privi dedesubtul lui defileul îngust dintre cele două Douvres.

„Burduful” era la locul său, nevătămat. Tamponul rezistase; se vede că marea nu-l maltratase din cale-afară.

Totul era salvat.

Lui Gilliatt îi trecuse oboseala. Forțele i se refăcuseră. Leșinul în care căzuse fusese un somn adânc, odihnitor.

Goli „burduful”, deșertă toată apa din cală și spărtura ieși la suprafață, se îmbrăcă, bău, mâncă și se simți plin de voioșie.

Spărtura, studiată la lumina zilei, cerea mult mai multă osteneală decât își închipuise Gilliatt la început. Era o avarie destul de gravă. Abia dacă-i ajunse ziua întreagă pentru a o repara.

A doua zi, în zori. După ce desfăcu barajul și deschise din nou intrarea defileului, îmbrăcat în zdrențele cu care reușise

să astupe spărtura, având asupra lui cingătoarea lui Clubin și cei șaptezeci și cinci de mii de franci, în picioare pe „burduful” reparat, lângă mașina pe care o salvase, pe o mare admirabilă și bucurându-se de un vânt prielnic, Gilliatt ieși din reciful Douvres.

Porni spre Guernesey.

În momentul în care se îndepărta de recif, dac-ar fi fost acolo cineva, l-ar fi putut auzi fredonând aria „Bonny Dundee”.

• PARTEA A TREIA • DÉRUCHETTE

• Cartea întâi • NOAPTE ȘI LUNĂ

Clopotul din port

Astăzi Saint-Sampson e aproape un oraș; acum patruzeci de ani Saint-Sampson ora aproape un sat.

Când venea primăvara și clăcile de iarnă luau sfârșit, locuitorii scurtau serile și se culcau de cum se înnopta. Saint-Sampson era una din vechile parohii în care clopotele anunțau stingerea și care păstrase obiceiul de-a sufla în lumânare foarte devreme. Oamenii se culcau și se sculau o dată cu găinile.

Trebuie să mai adăugăm că locuitorii din Saint-Sampson sunt, cu excepția câtorva familii de burghezi înstăriți, în marea lor majoritate, cioplitori de piatră și tâmplari. Portul e un port pentru reparatul vaselor. Cât e ziua de mare se scot pietre din cariere și se fabrică scânduri groase pentru vapoare; ici cazmaua, colo ciocanul. Fără întrerupere se lucrează la prelucrarea lemnului de stejar și a granitului. Seara, muncitorii cad frânți de oboseală și somnul lor e ca de plumb. Munca istovitoare face somnul greu.

Într-o seară de pe la începutul lunii mai, după ce se uitase câteva clipe la cornul lunii ce se strecura printre arbori și ascultase pașii Déruchettei care se plimba singură în răcoarea nopții prin grădina „*Neînfricatelor*”, mess Lethierry intrase în camera sa așezată cu fața spre port și se culcă. Douce și Grace se culcaseră și ele. În afară de Déruchette, toată lumea din casă dormea. Toată lumea dormea de asemenea și în Saint-Sampson. Ușile și ferestrele erau pretutindeni închise. Pe străzi, nicio mișcare. Ici-colo, rare lumini pâlpâind ca sclipirea ochilor gata să se închidă împurpurau ferestruiele din acoperișuri, semn că se culcau și servitorii. Trecuse câtva timp

de când bătuse orele nouă în străvechea clopotniță romană, acoperită de iederă, care împarte cu biserica Saint-Brelade din Jersey ciudățenia de-a purta o dată formată din patru de unu: 1111; ceea ce înseamnă anul una mie o sută unsprezece.

Popularitatea lui mess Lethierry la Saint-Sampson se datora succesului său. Succesul dispărând, în juru-i se crease golul. Îți vine să crezi că ghinionul e molipsitor și că oamenii fără noroc sunt ciumați, atât e de rapidă punerea lor în carantină. Tinerii din „familiile bune” o ocoleau pe Déruchette. Izolarea din jurul casei „*Neînfricatelor*” era atât de mare, încât nici nu se aflase acolo despre micul eveniment de mare importanță locală, care pusese în fierbere tot portul Saint-Sampson, în ziua aceea. Rectorul parohiei, reverendul Joë Ebenezer Cuadray, devenise om bogat. Unchiul său, ilustrul decan din Saint-Asaph, își dăduse sfârșitul la Londra. Știrea fusese adusă de corabia poștală *Cashemere*, care sosise din Anglia chiar în dimineața aceea și al cărei catarg se zărea în rada portului Saint-Pierre. *Cashemere* urma să plece a doua zi la amiază la Southampton și, după cum se spunea, avea să ia la bord și pe reverendul rector, rechemat în mare grabă în Anglia pentru deschiderea oficială a testamentului, fără să mai menționăm celelalte chestiuni urgente legate de primirea unei mari moșteniri. De dimineață până seara, lumea din Saint-Sampson a răstălmăcit în fel și chip evenimentul. *Cashemere*, Reverendul Ebenezer, unchiul său decedat, bogăția sa, plecarea lui, posibila avansare în viitor, toate acestea au format fondul freamătului… O singură casă, unde nu se aflase nimic, rămăsese tăcută, casa „*Neînfricatelor*”.

Mess Lethierry se trântise în hamac, așa îmbrăcat cum era. De când cu catastrofa Durandei, a sta în hamac era pentru el o alinare. A sta lungit pe patul lui de mizerie este leacul pe care-l încearcă orice prizonier, și mess Lethierry era prizonierul propriei sale mâhniri. Se culca; era doar un răgaz, o pauză pentru a-și recăpăta forțele și a-și alunga gândurile negre. Dormea el oare? Nu. Veghea el oare? Nu. La drept vorbind, de două luni și jumătate – căci trecuseră de atunci două luni și jumătate – mess Lethierry trăia într-o stare de somnambulism.

Nu-și venise complet în fire. Era în starea aceea tulbure și confuză pe care-o cunosc toți cei copleșiți de o mare deznădejde. Ideile care-i pluteau prin minte nu erau propriu-zis gândire, somnul său nu era propriu-zis odihnă. Ziua nu era un om treaz, noaptea nu era un om adormit. Era în picioare, apoi culcat, atât și nimic mai mult. Când stătea lungit în hamacul său, uita un pic de toate și el numea asta somn; deasupra lui pluteau vedenii, iar înăuntrul lui un nor nocturn, plin de fețe nedeslușite, îi învăluia creierul; împăratul Napoleon îi dicta memoriile, avea mai multe Déruchette, păsări bizare stăteau cocoțate pe arbori, străzile din Lons-le-Saulnier se transformau în șerpi. Coșmarul era răstimpul de odihnă al deznădejdii. Își petrecea nopțile visând și zilele dus pe gânduri.

Stătea uneori câte o după-amiază întreagă încremenit la fereastra camerei sale care, vă reamintiți, dădea spre port, cu ochii în jos. Cu capul între mâini, cu coatele sprijinite de pervazul de piatră, nepăsător față de tot ce se petrecea în jurul său, privind țintă la vechiul inel de fier fixat în zidul casei sale, la o mică distanță de fereastră, unde odinioară acosta Durande. Se uita la rugina care se așternea peste inelul acesta.

Viața lui mess Lethierry se reducea la o înșiruire de acte mecanice.

Mess Lethierry medita tot timpul – dacă faptul de-a fi absorbit de gânduri se poate numi meditație – prăbușit într-un fel de prăpastie tulbure. De multe ori lăsa să-i scape vorbe pline de amărăciune, ca acestea: „Nu-mi mai rămâne decât să-mi cer de la Cel de Sus foaia de drum”.

Trebuie notată o contradicție în firea lui Lethierry, tot atât de complexă ca și acea a mării, al cărei produs, ca să spunem așa, era: mess Lethierry nu se ruga niciodată.

Nu exista pentru el, în starea sufletească în care se găsea, decât o singură imagine clară: surâsul Déruchettei. Dincolo de surâsul acesta, totul era cufundat în întuneric.

De câtva timp, fără îndoială din cauza pierderii Durandei, a cărei lovitură o resimțea și ea, fermecătorul surâs al Déruchettei era din ce în ce mai rar. Părea frământată de

gânduri. Micile ei gingășii de păsărică și de copil dispăruseră. N-o mai vedeai dimineața, când lovitura de tun anunța ivirea aurorei, făcând o plecăciune și spunând soarelui care răsărea: „Bon… jour. Intrați, vă rog”. Avea uneori o înfățișare foarte serioasă, lucru trist la o făptură atât de drăgălașă. Își dădea totuși toată silința să râdă și să-l distreze pe mess Lethierry, dar veselia ei se întuneca pe zi ce trecea și se prăfuia, ca aripile unui fluture străpuns de un ac. Să mai adăugăm că, fie din cauza mâhnirii care o resimțea pentru mâhnirea unchiului ei, căci există dureri care se răsfrâng de la o persoană la alta, fie din alte cauze, ea părea să aibă acum o mare înclinație pentru religie. Pe vremea fostului rector, domnul Jaquemein Hérode, ea nu se ducea, se știe, decât de patru ori pe an la biserică. Acuma, însă, mergea foarte des. Nu lipsea de la nicio slujbă, nici duminica, nici joia.

Seara, ori de câte ori era vreme frumoasă, ea se plimba o oră sau două prin grădina „*Neînfricatelor*”. Se plimba întotdeauna singură și era aproape tot atât de îngândurată ca și mess Lethierry. Déruchette se culca întotdeauna cea din urmă.

Mess Lethierry, din cauza vălului care i se așternuse deasupra minții, nu băgă de seamă aceste mici schimbări în obiceiurile Déruchettei. De altfel, el nu avea nimic din firea plictisitoare a unei guvernante bătrâne. Nu băgase de seamă nici măcar cât de regulat se ducea Déruchette la biserică. Dârz în prejudecățile sale împotriva a tot ceea ce ține de biserică – lucruri și oameni – el n-ar fi privit cu ochi buni regularitatea cu care frecventa Déruchette biserica.

Asta nu însemna că starea lui sufletească nu era pe punctul de a se schimba și ea. Mâhnirea – asemenea unui nor – își schimbă mereu forma.

Oamenii dintr-o bucată, am mai spus-o, sunt câteodată, când vin nenorocirile peste ei, puternic zdruncinați, dar nu doborâți. Oamenii căliți sufletește, de felul lui Lethierry, reacționează după un anumit timp.

În momentul în care-l întâlnim din nou, toropeala în care căzuse în primul moment al desperării sale începuse, de

aproape o săptămână, să se risipească; fără a fi mai puțin trist, Lethierry vădea ceva mai multă vlagă, era mereu întunecat, dar nu mai era morocănos; începea să-și dea din nou seama, într-o oarecare măsură, de faptele și evenimentele din jur; și începea să resimtă ceva din acel fenomen care s-ar putea numi reintrarea în viața reală.

Astfel, în timpul zilei, pe când stătea în camera joasă, el nu asculta cuvintele oamenilor, dar le auzea. Într-o dimineață, Grace veni triumfătoare să anunțe Déruchettei că mess Lethierry desfăcuse banderola unui ziar.

Ceea ce l-a readus pe mess Lethierry la simțul realității a fost o întâmplare care l-a zguduit puternic. Să povestim ce anume îl zguduise.

Într-o după-amiază, între 15 și 20 aprilie, se auziră în ușa sălii joase din casa „*Neînfricatelor*” cele două lovituri care anunță sosirea factorului poștal. Douce deschise ușa. Era într-adevăr o scrisoare.

Scrisoarea fusese expediată de pe mare. Era adresa lui mess Lethierry. Purta ștampila *Lisboa*[177].

Douce duse scrisoarea lui mess Lethierry, care era închis în camera lui. El luă scrisoarea, o puse în mod mecanic pe masă și nici nu se uită măcar la ea.

Scrisoarea rămase pe masă o săptămână întreagă, fără să fie deschisă.

Se întâmpla totuși ca într-o dimineață Douce să spună lui mess Lethierry:

— Domnule, pot șterge praful care s-a așternut peste scrisoarea dumitale?

Lethierry păru că se trezește.

— E adevărat – spuse el.

Și deschise scrisoarea.

Citi următoarele:

„Pe mare. 10 martie.
Lui mess Lethierry din Saint-Sampson.

Veți citi cu plăcere știrile mele. Mă aflu pe

Tamaulipas *în drum spre Țara Urmelor Pierdute. Printre oamenii din echipaj se găsește un marinar pe nume Ahier-Tostevin din Guernesey, care, spre deosebire de mine, se va reîntoarce și va avea multe lucruri de povestit. Mă folosesc de întâlnirea cu vasul* Hernan Curtéz, *care se îndreaptă spre Lisabona, pentru a vă trimite această scrisoare. Oricât v-ar surprinde acest lucru, trebuie să știți că sunt un om cinstit.*

Cel puțin tot atât de cinstit ca și sieur Clubin.

Nădăjduiesc că știți cele ce s-au întâmplat; totuși, socot că nu e de prisos să vi le comunic și eu.

Iată faptele:

V-am restituit banii.

Am împrumutat de la dumneavoastră, este drept, într-un fel cam necinstit, cincizeci de mii de franci. Înainte de-a părăsi Saint-Malo, am încredințat omului dumneavoastră de încredere, sieur Clubin, spre a vă fi remise, trei bancnote de câte o mie de lire sterline fiecare, ceea ce echivalează cu șaptezeci și cinci de mii de franci. Sper că veți găsi această restituire satisfăcătoare.

Sieur Clubin a luat apărarea intereselor dumneavoastră și a încasat banii dumneavoastră cu energie. Mi s-a părut chiar foarte zelos; aceasta e și cauza pentru care vă informez despre cele petrecute.

Celălalt om de încredere al dumneavoastră,

Rantaine

Post-scriptum. *Sieur Clubin avea un revolver și acesta-i motivul pentru care nu am chitanță.*"

Atingeți peștele-torpilă, atingeți o butelie de Leyda încărcată, veți simți ceea ce a simțit mess Lethierry citind această scrisoare.

Cele cuprinse în plicul acesta, pe această foaie de hârtie împăturită și căreia în primul moment îi dăduse atât de puțină atenție, erau de natură să provoace o adevărată comoție.

Recunoscu scrisul, recunoscu semnătura. Cât privește faptul despre care era vorba în scrisoare, la început el nu înțelese nimic.

Zguduirea fu atât de puternică, încât își veni complet în fire.

Relatarea uimitoare cu privire la cei șaptezeci și cinci de mii de franci încredințați de Rantaine lui Clubin fiind o enigmă, ea constituia latura utilă a șocului, întrucât forța creierul lui Lethierry să lucreze. A face o presupunere, asta înseamnă pentru creier o îndeletnicire sănătoasă. Rațiunea se deșteaptă, logica e chemată în ajutor.

De câtva timp, opinia publică din Guernesey începuse să reconsidere cazul lui Clubin, omul cinstit care fusese ani de-a rândul admis în mod unanim în sanctuarul stimei. Lumea își punea întrebări, unii începură să se îndoiască, se făceau rămășaguri pentru și contra. Fapte ciudate începură să iasă la iveală. Purtările lui Clubin începură să apară în adevărata lor lumină, adică deveneau negre.

O anchetă judiciară se deschisese la Saint-Malo, pentru a se ști ce se întâmplase cu grănicerul 619. Justiția îndreptă cercetările ei pe un făgaș greșit, ceea ce i se întâmpla deseori. Ea pornise de la presupunerea că grănicerul de coastă trebuie să fi fost ademenit de Zuela și îmbarcat pe *Tamaulipas*, în drum spre Chile. Această ipoteză ingenioasă atrase după sine o serie de alte concluzii greșite. Miopia justiției nici nu-l zărise măcar pe Rantaine. Dar, în cursul cercetărilor, magistrații instructori descoperiră și alte urme. Întunecata afacere se complicase. Clubin își făcuse intrarea în misterul care învăluia cazul. Se stabilise o coincidență, poate o legătură între plecarea lui *Tamaulipas* și pierderea Durandei. În cârciuma de la poarta Dinan, unde Clubin credea că nu-l cunoaște nimeni, fusese recunoscut; patronul cârciumii își spusese cuvântul: Clubin cumpărase o sticlă de rachiu. Pentru cine? Armurierul de pe strada Saint-Vincent de asemenea vorbise; Clubin cumpărase un revolver. Pentru a-l folosi împotriva cui? Hangiul de la Hanul lui Jean vorbise: Clubin lipsise fără niciun motiv de mai multe ori de la han. Căpitanul Gertrais-

Gaboureau vorbise: Clubin se încăpățânase cu tot dinadinsul să plece, deși fusese prevenit și deși știa foarte bine că avea de luptat cu ceața. Echipajul Durandei vorbise. De fapt, încărcătura vasului fusese făcută la voia întâmplării și marfa aruncată de-a valma în cala vasului, neglijență ușor de înțeles atunci când căpitanul are de gând să scufunde vaporul. Pasagerul din Guernesey vorbise: Clubin crezuse că vaporul eșuase pe stâncile Hanois. Locuitorii din Torteval vorbiseră: cu câteva zile înainte de naufragiul Durandei, Clubin venise acolo și se plimbase pe drumul ce duce la Plainmont, care se învecinează cu stâncile Hanois. Avea cu el un sac-valiză. „Plecase cu el și se întorsese fără”. Căutătorii de cuiburi vorbiseră; se părea că povestea lor putea fi pusă în legătură cu dispariția lui Clubin, cu singura condiție ca strigoii să fie înlocuiți cu contrabandiștii. În sfârșit, „casa cu stafii” din Plainmont vorbise și ea: oamenii hotărâți să lămurească misterul escaladaseră zidul și ce găsiră înăuntru? Tocmai sacul-valiză al lui Clubin. Judecătoria din Torteval puse mâna pe valiză și dispuse să fie deschisă. Conținea provizii alimentare, un ochean, un cronometru, îmbrăcăminte bărbătească și rufărie purtând inițialele lui Clubin. În discuțiile care avură loc la Saint-Malo și Guernesey, toate aceste fapte, înlănțuite între ele, duceau la concluzia că Clubin voise să comită un act de baraterie{178}. Se făcea legătura între tot felul de indicii confuze, se constata un dispreț ciudat față de sfaturile primite, o acceptare a riscurilor ceții, o neglijență care da de bănuit în ceea ce privea încărcătura vasului, o sticlă de rachiu, un timonier beat, înlocuirea timonierului cu căpitanul, o manevră a cârmei despre care, în cazul cel mai bun, putea fi socotită neîndemânatică. Eroismul de a rămâne pe epavă se transforma în ticăloșie. Clubin, de altminteri, se înșelase asupra stâncilor. Intenția de baraterie, odată admisă, era lesne de înțeles de ce alesese Clubin tocmai stâncile Hanois, de unde se putea ajunge cu ușurință la țărm înot, și odată ajuns la țărm, ar fi rămas câtva timp în „casa cu stafii”, așteptând ocazia de a fugi. Sacul-valiză, proviziile acestea pentru cazuri neprevăzute constituiau proba probelor. Ce

legătură exista între această aventură și cealaltă întâmplare, aceea a dispariției grănicerului de coastă, era un lucru pe care nu-l înțelegea nimeni. Se bănuia că există o legătură între ele; dar atât și nimic mai mult. Se întrevedea, cu privire la grănicerul de coastă nr. 619, o întreagă tragedie. Clubin putea să nu fi jucat niciun rol, dar îl zăreai între culise.

Barateria nu explica însă totul. Mai rămânea un revolver fără de nicio întrebuințare. Acest revolver își avea, probabil, rolul în cealaltă afacere.

Oamenii din popor știu să adulmece și nu dau niciodată greș. Instinctul public e foarte priceput în restabilirea adevărului, bizuindu-se numai pe întâmplări neînsemnate și pe crâmpeie. Numai că faptele acestea din care se desprindea probabilitatea existenței unui act de baraterie dădeau naștere la serioase îndoieli.

Faptele se legau strâns între ele, totul concorda; lipsea însă baza.

Nu scufunzi un vapor pentru plăcerea de a-l scufunda. Nu te expui unei serii întregi de primejdii ca ceața, reciful, înotul, ascunzătoarea și fuga, fără niciun scop anumit. Ce scop a urmărit oare Clubin?

I se vedea fapta, dar nu i se vedea încă motivul.

De aici, îndoiala din mintea multora. Unde nu există motiv, se pare că nu există nici faptă.

Lacuna era serioasă.

Or, scrisoarea lui Rantaine venea să umple această lacună.

Această scrisoare dezvăluia motivul lui Clubin. O pradă de șaptezeci și cinci de mii de franci.

Rantaine era *deus ex machina*{179}. El cobora din nori cu lumânarea în mână.

Scrisoarea lui arunca lumină deplină asupra acestui caz.

Ea explica totul și, fără să mai fie nevoie, anunța și o mărturie, aceea a lui Ahier-Tostevin.

Și, fapt hotărât, ea explica și felul în care fusese folosit revolverul.

Fără îndoială că Rantaine era extrem de bine informat. Scrisoarea lui te făcea să vezi cât se poate de clar cele

întâmplate.

Nicio circumstanță atenuantă pentru ticăloșia lui Clubin. El pusese la cale naufragiul; dovada acestei premeditări o formau proviziile adăpostite în „casa cu stafii". Și, chiar presupunând că ar fi fost nevinovat și admițând că naufragiul era o simplă întâmplare, n-ar fi trebuit el oare, în ultimul moment, când se hotărâse să se sacrifice pe epavă, să încredințeze cei șaptezeci și cinci de mii de franci ai lui mess Lethierry oamenilor care se salvau pe șalupă? Adevărul sărea în ochi. Dar ce se întâmplase după aceea cu Clubin? Fusese, probabil, victima propriei sale greșeli. Fără îndoială că pierise pe reciful Douvres.

Acest eșafodaj de presupuneri, foarte conforme, după cum se vede, cu realitatea, preocupă timp de mai multe zile spiritul lui mess Lethierry. Scrisoarea lui Rantaine îi făcu serviciul de a-l obliga să gândească. După cea dintâi zguduire a surprizei, el făcu efortul de a începe să gândească. Apoi făcu și celălalt efort, mai greu încă, acela de a se informa. Fu obligat să primească și chiar să caute oameni cu care să poată sta de vorbă. După opt zile redevenise, până la un anumit punct, un om practic, putea să-și concentreze gândurile și era aproape vindecat. Ieșise din starea tulbure în care se aflase până atunci.

Scrisoarea lui Rantaine, admițând că mess Lethierry ar fi putut nutri oarecare speranță în ceea ce privește restituirea banilor furați, făcu să i se risipească și această ultimă iluzie.

La catastrofa Durandei ea avea să adauge un nou naufragiu, acela al celor șaptezeci și cinci de mii de franci. Ea îl repuse pe Lethierry în posesia acestei sume doar atâta timp cât îi trebui ca să-și dea seama că a pierdut-o. Această scrisoare îi dezvălui cât era de ruinat.

Din această cauză, el resimți o durere nouă și foarte puternică, despre care am amintit adineauri. Începu, lucru pe care nu-l mai făcuse de două luni, să se preocupe de casă, de ceea ce se va întâmpla cu ea, de schimbările pe care va trebui să i le aducă. Supărări mici care te împungeau cu mii de ace, aproape mai rele decât deznădejdea. Să fii lovit de o nenorocire în rate, să lupți pas cu pas ca să recucerești terenul

pe care faptul împlinit ți l-a răpit, e ceva îngrozitor. Cu nenorocirea care vine ca o avalanșă te mai împaci, cu aceea care vine picătură cu picătură – niciodată. Nenorocirea care te lovește dintr-o dată te copleșește, dar amănuntul te torturează. Adineauri, catastrofa te fulgera, acuma ea te hărțuiește.

E umilirea care vine să agraveze prăbușirea. E o a doua nimicire, care se adaugă celei dintâi și-i dezgustătoare. Cobori încă o treaptă în neant. După lințoliu, vin zdrențele.

Să reflectezi la decăderea ta. Nu există gând mai ucigător.

Să fii ruinat pare nimica toată. Lovitură violentă; brutalitatea soartei; o catastrofă care te lovește o dată pentru totdeauna. Fie. O accepți. Totul s-a sfârșit. Ești ruinat. Bine. Ai murit. Dar nu. Ești viu. Chiar de-a doua zi îți dai seama de asta. Cum? Prin mii de înțepături. Cutare trecător nu te mai salută, facturile negustorilor încep să curgă. Iată un dușman care râde de ultimul joc de cuvinte al lui Arnal, dar asta n-are importanță, jocul de cuvinte îi pare atât de amuzant tocmai din cauză că te vede că ești ruinat. Citești decăderea ta chiar și în privirile celor indiferenți; cei care luau masa la tine găsesc că făceai prea mare risipă servind trei feluri de bucate la prânz; cusururile tale sar în ochi tuturor; nerecunoștința, nemaiașteptând nimic din partea ta, își dă arama pe față; toți imbecilii au prevăzut ceea ce ți se întâmplă acum; cei răi te sfâșie, iar cei și mai răi te deplâng. Și-apoi, sute de nimicuri josnice. Greața urmează lacrimilor. Până acum beai vin, vei bea de acum înainte cidru. Două servitoare!? Una e de prisos! Va trebui s-o dai afară pe una și s-o împovărezi peste măsură pe cealaltă. Sunt prea multe flori în grădină, ai să sădești în locul lor cartofi. Dăruiai fructele prietenilor, acum le vei vinde în piață. La masă toată lumea tace. Ți se pare că toți cei din jur îți poartă pică. Chipurile celor dragi sunt îngrijorate. Iată ce înseamnă să decazi. Nu mori o singură dată, ci mori în fiecare zi. Să cazi nu înseamnă nimic, e cuptorul cel mare încins. Să decazi înseamnă moarte lentă, la flacără mică.

În seara despre care am vorbit și care era una dintre cele dintâi seri de mai, Lethierry, lăsând-o pe Déruchette să se

plimbe în grădină sub clar de lună, se culcase mai trist ca oricând.

Toate aceste amănunte meschine și dezgustătoare, complicații ale averilor pierdute, toate aceste preocupări de puțină importanță, care încep prin a fi plictisitoare și sfârșesc prin a fi jalnice, se îmbulzeau în capul lui. Mohorâtă îngrămădire de necazuri de tot felul. Mess Lethierry își simțea prăbușirea definitivă. Ce aveau să se facă? Ce avea să se întâmple cu ei? Ce sacrificii va trebui să impună Déruchettei? Pe care s-o concedieze, pe Douce sau pe Grace? Vor fi siliți oare să vândă casa „*Neînfricatelor*”? Nu vor trebui oare să părăsească insula? Să nu fi nimic acolo unde ai fost totul, e o decădere pe care n-o poate suporta nimeni.

Și când te gândești că totul s-a sfârșit! Și cum era oare posibil să nu-ți reamintești de cursele acelea care legau Franța cu arhipelagul, de plecările acelea de marți și reîntoarcerile de vineri, de mulțimea aceea de pe chei, de marile încărcături, de activitatea aceea febrilă, de bogățiile acelea, de navigația aceea directă și curajoasă, de mașina aceea, căreia omul îi imprimă voința sa, de căldarea aceea atotputernică, de fumul acela, de viața aceea?! Vaporul e completarea busolei; busola indică drumul cel bun, aburul o urmează. Una propune, cealaltă execută. Unde se găsea oare acum Durande a lui, această minunată și maiestuoasă Durande, această stăpână a mării, această regină care-l încoronase rege?! După ce-ai fost în țara ta omul de idei, omul de succes, omul care revoluționează, să renunți! Să abdici! Să nu mai fi nimic! Să stârnești râsul! Să fii un sac în care-a fost cândva ceva! Să fii trecutul, după ce-ai fost viitorul! Să ajungi să te compătimească cu un aer protector toți idioții! Să vezi cum triumfă rutina, încăpățânarea, deprinderile învechite, egoismul, ignoranța! Să vezi cum își reîncep stupidele lor curse cuterele acelea demodate, aruncate de colo până colo pe valuri! Să vezi întinerind toate vechiturile! Să-ți vezi ratată întreaga viață! După ce-ai fost însăși lumina, să dispari în umbră! Ah! Ce minunat era să vezi pe valurile mării acel roș mândru, acel cilindru uriaș, acea coloană cu capitel de fum,

acea columnă mai semeață decât coloana Vendôme[180], căci pe aceasta din urmă nu-i decât un om, pe când pe cealaltă e însuși progresul! Oceanul era dedesubt. Era certitudinea plutind în largul mării. Și toate acestea au putut fi văzute pe insula asta mică, în acest mic port, în acest mic Saint-Sampson. Da, toate acestea au fost văzute! Da, au fost văzute, și nu vor mai fi văzute niciodată de-acum înainte.

Toată obsesia asta a părerilor de rău îl tortura pe Lethierry. Gândurile par uneori că plâng în hohote. Niciodată poate nu resimțise cu mai multă amărăciune pierderea suferită. O anumită stare de toropeală urmează acestor accese acute. Sub povara acestei tristeți, el ațipi.

Rămase aproape două ore cu ochii închiși, mai și adormi puțin, dar gândi mult, cu minte înfierbântată. Toropeala ascunde o adâncă activitate a creierului, foarte obositoare. Mai târziu, către ora douăsprezece, poate puțin mai devreme sau puțin mai târziu se smulse din somnolență. Se deșteptă, deschise ochii și pe fereastra care se afla în fața hamacului văzu un lucru extraordinar. În fața ferestrei se contura o siluetă. O siluetă nemaipomenită. Coșul unui vapor cu aburi.

Mess Lethierry se ridică brusc. Hamacul se legănă, ca zguduit de furtună. Lethierry privi cu atenție. În fața ferestrei era o vedenie. Portul, inundat de lumina lunii, se încadra între tocurile ferestrei, și-n această lumină, foarte aproape de casă, se contura, dreaptă, rotundă și neagră, o siluetă superbă.

În fața ochilor săi se afla coșul unei mașini.

Lethierry sări jos din hamac, alergă la fereastră, o deschise se aplecă în afară și-o recunoscu. Coșul Durandei stătea în fața lui. Era la locul său obișnuit.

Cele patru lanțuri ale sale îl țineau legat de marginile unui vas. Înăuntru căruia, sub coș, se distingea o masă cu o formă foarte complicată.

Lethierry se dădu înapoi, se întoarse cu spatele la fereastră și căzu iarăși în hamac.

Se întoarse și văzu din nou arătarea.

Un moment, mai târziu, cât ai clipi din ochi, fu pe chei, ținând în mână un felinar.

De vechiul inel de acostare al Durandei era legată o barcă în care, la pupa ei, se găsea un bloc masiv de unde ieșea coșul drept, care se înălța în fața ferestrei casei „*Neînfricatelor*". Partea dinainte a vasului trecea dincolo de colțul casei, fiind la nivel cu cheiul.

În vas nu era nimeni.

Vasul avea o formă caracteristică, pe care întregul Guernesey ar fi putut-o descrie. Era „burduful".

Lethierry sări înăuntru. Alergă la masa care se vedea dincolo de catarg. Era mașina.

Era acolo, întreagă, completă, neatinsă, așezată cu grijă pe postamentul ei de fontă; căldarea era și ea intactă; arborele roților stătea drept în picioare și era legat alături de căldare; pompa aspiratoare era la locul ei; nu lipsea nimic.

Lethierry examină mașina.

Luna și felinarul se ajutau reciproc spre a o lumina. Cercetă cu de-amănuntul întregul mecanism. Văzu cele două lăzi care se găseau alături. Privi arborele roților. Merse în cabină. Era goală.

Reveni lângă mașină și o atinse cu mâna. Își vârî capul în căldare. Îngenunche pentru a-i cerceta interiorul.

Puse felinarul în cuptor și razele lui luminau întreaga mașină, dând impresia înșelătoare a unei mașini în care arde focul.

Apoi izbucni într-un hohot de râs și, ridicându-se în picioare, cu ochii ațintiți asupra mașinii, cu brațele ridicate spre coșul vaporului, strigă: „Ajutor!"

Clopotul portului se afla pe chei doar la câțiva pași; el alergă spre el, apucă lanțul cu putere și trase clopotul cu violență.

Iarăși clopotul din port

Gilliatt, într-adevăr, după o traversare fără incident, dar cam înceată din cauza greutății încărcăturii „burdufului", ajunsese la Saint-Sampson pe înnoptate, mai aproape de ora zece decât de ora nouă.

Gilliatt calculase timpul sosirii. Fluxul atingea jumătate din înălțimea sa maximă. Era o noapte cu lună și apa era adâncă; se putea intra în port.

Micul port era adormit. Doar câteva vase ancorate, cu velele înfășurate, cu gabia și cruceta{181} capelate{182} și cu felinarele stinse. În depărtare se zăreau câteva nave în reparație, în bazinul de carenaj, golite de apă.

Gilliatt, imediat ce trecu de intrarea strâmtă din fața portului, examină portul și cheiul. Nu se vedea nicăieri lumină, nici în casa „*Neînfricatelor*”, nici în altă parte. Nu se vedea niciun trecător, în afară de unul singur poate, un bărbat, care intrase în locuința portului sau ieșise de acolo. Și nici nu puteai fi sigur dacă era într-adevăr cineva, căci noaptea, imaginile sunt înșelătoare, iar razele lunii țes numai obiecte nedeslușite. Depărtarea se adăuga întunericului. Casa preotului se afla situată în acea vreme de cealaltă parte a portului, într-un loc unde se află azi un bazin de carenaj descoperit.

Gilliatt trase la țărm fără zgomot, în dreptul „*Neînfricatelor*”, și legă „burduful” de inelul Durandei, sub fereastra lui mess Lethierry.

Sări apoi din barcă și puse piciorul pe uscat. Lăsând în urma lui „burduful” tras la chei, ocoli casa, apucă pe o stradelă, apoi pe alta, nici nu privi măcar răscrucea de unde pornea poteca ce ducea spre „Casa de la capătul drumului” și, după câteva minute, se opri în ungherul acela al zidului unde creșteau ilice, o nalbă sălbatică, în iunie cu flori roze, iederă și urzici. De acolo, ascuns după mărăcini, șezând pe o piatră, de atâtea ori în zilele de vară, ore și luni întregi, privise, dus pe gânduri, peste creasta zidului, atât de scund că te îmbia să-l sari, grădina „*Neînfricatelor*”, iar printre ramurile copacilor două ferestre ale unei camere din acea casă. Își regăsi piatra, mărăcinii, zidul tot așa de scund, ungherul, tot atât de întunecos și, ca o sălbăticiune care se reîntoarce în viziunea sa, strecurându-se mai mult decât mergând, el se piti acolo. Din acel moment, nu mai făcu nicio mișcare. Privi. Revăzu grădina, aleile, tufișurile, straturile de flori, casa, cele două

ferestre ale camerei. Luna îi lumina acest vis. Nevoia de a respira e uneori un lucru îngrozitor. Făcea tot ce-i stătea în putință ca să nu respire.

Avea impresia că vede un paradis fantomă. Îi era teamă să nu dispară totul. Era aproape cu neputință ca lucrurile astea să se găsească aievea în fața ochilor lui. O adiere, și totul s-ar putea risipi. Gilliatt se cutremură la gândul acesta.

Aproape, foarte aproape de el, în grădină, la marginea unei alei, se găsea o bancă de lemn vopsită în verde. Vă reamintiți de această bancă.

Gilliatt nu slăbea din ochi cele două ferestre. Se gândea la somnul unei anumite făpturi din acea cameră. Dincolo de peretele acela, cineva dormea. Ar fi vrut să nu fie acolo unde era. Dar ar fi preferat să moară decât să plece.

Deodată, o văzu chiar pe ea.

Dintr-un tufiș ale cărui ramuri se îndesiseră o dată cu venirea primăverii, ieși, cu o încetineală spectrală și cerească de nedescris, o ființă, o rochie, un chip divin, o făptură care părea aproape transparentă în razele lunii.

Gilliatt simți că se sfârșește – era Déruchette.

Déruchette se apropie. Se opri. Făcu câțiva pași cu intenția de a se îndepărta, se opri din nou, apoi reveni și se așeză pe banca de lemn. Luna strălucea printre arbori, câțiva nori rătăceau printre stele pale, marea vorbea cu întunericul în șoaptă, orașul dormea, dinspre orizont se înălța ceața, melancolia serii era profundă, gânditoare. Déruchette își plecă fruntea cu privirea pierdută în gol. Penumbra îi modela mâinile ei de statuie, rochia ei avea una din acele nuanțe care în timpul nopții par albe, ramurile fremătau înfiorate parcă de vraja pe care o răspândea în jurul ei; genele ei plecate și ușor contractate păreau că vor să rețină o lacrimă sau să alunge un gând; brațele ei aveau nesiguranța fermecătoare a mâinilor care n-au de ce se sprijini, gesturile ei aveau ceva diafan în ele, ființa ei părea mai mult o licărire decât o lumină. Era atât de aproape de el, încât el se îngrozi. Gilliatt îi auzea respirația.

Emoția pe care-o resimțea nu se poate exprima prin

cuvinte; sentimentul e veșnic nou, iar cuvântul a fost întrebuințat mereu, de unde neputința de a reda o emoție prin cuvinte. Poți fi copleșit de sentimentul unei admirații nemărginite. S-o vezi pe Déruchette, s-o vezi în carne și oase, să-i vezi rochia, boneta, panglica pe care o înfășoară în jurul degetului, era oare cu putință un asemenea lucru? Să fii atât de aproape de ea, e oare cu putință? S-o vezi respirând, ea respiră deci! Atunci și, aștrii respiră! Gilliatt tremura de emoție. Era cel mai nefericit și cel mai îmbătat dintre oameni. Nu știa ce să facă. Bucuria negrăită de a o vedea îl paraliza. Cum? Ea era cea care stătea acolo, și el era cel de-aici!?

Să se scoale, să sară zidul, să se apropie de ea și să-i spună: „Iată-mă!” Să vorbească, cu Déruchette, acest gând nici nu-i trecea prin minte. Și dacă i-ar fi trecut, ar fi luat-o la fugă. Singurul lucru asemănător unui gând care reușea să încolțească în mintea sa era doar că Déruchette e acolo, că el nu mai avea nevoie de nimic altceva și că începea veșnicia.

Un zgomot îi trezi pe amândoi, pe ea din visare, pe el din extazul în care căzuse.

Cineva umbla prin grădină. Nu se vedea cine, din cauza copacilor. Erau pași de bărbat.

Déruchette își ridică privirea.

Pașii se apropiară, apoi nu se mai auzi nimic. Persoana care mergea se oprise. Trebuia să fie foarte aproape. Poteca pe care se găsea banca se pierdea între două tufișuri. Acolo trebuie să se fi oprit persoana aceea, între tufișuri, la câțiva pași de bancă.

Întâmplarea făcuse ca ramurile să fie în așa fel îndreptate, încât Déruchette s-o poată vedea, însă Gilliatt nu.

Luna așternea pe pământ, de la marginea tufișului până la bancă, o umbră.

Gilliatt vedea această umbră. El o privi pe Déruchette.

Era foarte palidă. Pe buzele ei întredeschise se ivise un strigăt de mirare. Se ridicase pe jumătate de pe bancă, apoi recăzuse iarăși; în atitudinea ei se amesteca dorința de a fugi și sentimentul de vrajă care-o copleșise. Uimirea ei era o încântare plină de teamă. Avea pe buze aproape strălucirea

surâsului, iar în ochi licărirea lacrimilor. Prezența acelei persoane părea c-o transfigurează. Se părea că ființa pe care-o vedea nu aparținea pământului.

Ființa care nu era pentru Gilliatt decât o umbră vorbi. O voce mai dulce decât glasul unei femei se auzi din tufiș. Era o voce de bărbat totuși. Gilliatt auzi aceste cuvinte:

— Domnișoară, te văd în fiecare duminică și în fiecare joi; mi s-a spus că altădată nu veneai atât de des. Îți cer iertare, dar lucrul acesta a fost observat. N-am vorbit niciodată cu dumneata, căci nu era de datoria mea; astăzi îți vorbesc, căci e de datoria mea. În primul rând, trebuie să mă adresez dumitale. *Cashmere* pleacă mâine. Și de aceea am venit. Te plimbi în fiecare seară prin grădină. Ar fi urât din partea mea să-ți cunosc obiceiurile, dacă n-aș nutri pentru dumneata anumite gânduri. Domnișoară, ești săracă; de azi-dimineață eu sunt bogat. Vrei să te căsătorești cu mine?

Déruchette își împreună mâinile, ca pentru o rugă fierbinte, și se uită la cel care-i vorbea, tăcută, cu privirea fixă, tremurând din cap până-n picioare.

Vocea continuă:

— Te iubesc. Dumnezeu n-a făcut inima omului pentru ca ea să tacă. Pentru mine nu există decât o singură femeie pe pământ, dumneata. Credința mea este în Dumnezeu și speranța mea este în dumneata. Ești viața mea și ai început să fii cerul meu.

— Domnule – zise Déruchette – nu e nimeni în casă care să vă poată da un răspuns.

Vocea se ridică din nou:

— Te iubesc cu pasiune, domnișoară. Ești nevinovăția personificată. Știu bine că e ora când toată lumea doarme, dar nu puteam alege alt moment. Reverendul Hérode îmi spunea: „Trebuie să te însori cu o femeie bogată”. I-am răspuns: „Nu, mie îmi trebuie o femeie săracă”. Domnișoară, îți vorbesc fără să mă apropii de dumneata, și sunt gata să mă dau înapoi dacă nu vrei ca umbra mea să-ți atingă picioarele. Dumneata ești aceea care vei hotărî: vei veni cu mine numai dacă vrei. Iubesc și aștept. Dumneata ești întruchiparea vie a

binecuvântării.

— Domnule – îngână Déruchette – nu știam că sunt băgată în seamă duminica și joia.

Vocea continuă:

— Dumnezeu a vrut să-și manifeste intențiile sale creând florile, aurora, primăvara, și voința sa este să iubești. În întunericul misterios al nopții ești atât de frumoasă! Această grădină a fost îngrijită de dumneata și în parfumul florilor ei e ceva și din respirația dumitale. Domnișoară, întâlnirea dintre două inimi e independentă de voința lor. Nu este vina noastră. Dumneata veneai la slujbă, nimic mai mult; eu eram acolo, nimic mai mult. Uneori am ridicat ochii asupra dumitale. Am greșit, dar ce puteam face? Totul s-a întâmplat astfel fiindcă te-am privit. E un lucru care nu poate fi împiedicat. Inima e cel dintâi dintre temple. Fie ca făptura dumitale să-mi împodobească locuința, acesta e paradisul terestru spre care năzuiesc; consimți la asta? Cât timp am fost sărac, nu ți-am spus nimic. Știu vârsta dumitale. Dumneata ai douăzeci și unu de ani, eu am douăzeci și șase. Plec mâine; dacă mă respingi, nu mă mai întorc niciodată. Vrei să fii logodnica mea? Ochii mei, de nenumărate ori, și fără voia mea, i-au întrebat pe-ai dumitale. Te iubesc, răspunde-mi! Voi vorbi cu unchiul dumitale de îndată ce mă va putea primi, dar în primul rând mă îndrept spre dumneata. Afară doar dacă nu mă iubești.

Déruchette își plecă fruntea și murmură:

— Ah! Îl ador!

Spuse totul atât de încet, încât numai Gilliatt auzi.

Ea rămase cu fruntea plecată, vrând parcă să-și ascundă gândurile.

Urmă un răstimp de tăcere. Frunzele copacilor nu mai foșneau. Era acea clipă gravă și liniștită, când somnul lucrurilor sporește somnul viețuitoarelor și când noaptea pare că ascultă bătăile inimii naturii. În această atmosferă de reculegere se înălța, ca o armonie care completează tăcerea, vuietul imens al mării.

Vocea reluă:

— Domnișoară…

Déruchette tresări.

Vocea continuă:

— Vai! Aștept.

— Ce așteptați?

— Răspunsul dumitale.

— Dumnezeu l-a auzit – spuse Déruchette.

În clipa aceea glasul deveni aproape sonor și în același timp mai dulce ca oricând. Cuvintele acestea se desprinseră dintre arbori ca dintr-un tufiș în flăcări:

— Ești logodnica mea. Ridică-te și vino. Fie ca albastrul adânc unde strălucesc aștrii să fie martorul primirii sufletului meu de către sufletul tău și ca prima noastră sărutare să se contopească cu cerul.

Déruchette se ridică și rămase o clipă nemișcată, cu privirea ațintită drept înainte, fără îndoială asupra unei alte priviri. Apoi, cu pași înceți, cu capul sus, cu brațele lăsate în jos și cu degetele mâinilor răsfirate, ca atunci când te bizui pe un sprijin nevăzut, ea se îndreptă spre tufiș și dispăru îndărătul lui.

O clipă mai târziu, în locul unei singure umbre, pe nisip, erau două, care se contopeau, și Gilliatt vedea la picioarele lui îmbrățișarea celor două umbre.

Timpul curge din noi ca dintr-un ceasornic cu nisip, dar noi nu simțim fuga asta, mai ales în unele clipe supreme. Această pereche pe de o parte, care ignora prezența acestui martor și nu-l vedea, de cealaltă parte martorul care nu vedea perechea, dar care o știa acolo, câte minute vor fi rămas ei așa, în această suspensie misterioasă? Cu neputință de spus. Deodată, un zgomot bubui în depărtare, o voce strigă: „Ajutor!” și clopotul din port începu să sune. Probabil că cei doi îndrăgostiți, care trăiau clipele unei fericiri divine, n-au auzit nimic.

Clopotul continua să sune. Dacă cineva l-ar fi căutat pe Gilliatt în ascunzișul său din ungherul zidului, nu l-ar mai fi găsit acolo.

• Cartea a doua • RECUNOȘTINȚĂ ÎN PLIN DESPOTISM

Bucuria și suferința

Mess Lethierry trăgea clopotul cu furie. Deodată se opri. Un om cotise de după colțul cheiului. Era Gilliatt.

Mess Lethierry începu să alerge spre el sau mai bine-zis se năpusti asupra lui, îi luă mâna între mâinile sale și îl privi un moment drept în ochi, fără un cuvânt, una din acele tăceri care sunt exploziile ce nu-și găsesc loc pe unde să răbufnească.

Apoi, mai mult cu forța, zgâlțâindu-l și trăgându-l după el și strângându-l în brațe, îl făcu pe Gilliatt să intre în sala cea joasă a casei „*Neînfricatelor*”, împinse cu piciorul ușa care rămăsese întredeschisă, se așeză, sau mai bine-zis căzu pe un scaun de lângă o masă mare, luminată de lună, ale cărei raze aruncau o slabă licărire pe fața lui Gilliatt, și, cu un glas în care se amestecau hohote de râs cu sughițuri de plâns, strigă:

— Ah! Fiul meu! Omul cu cimpoiul! Gilliatt! Știam eu bine că tu erai acela! „Burduful”, drace! Povestește-mi tot. Așadar, ai fost acolo! Acum o sută de ani ai fi fost ars pe rug. E curată vrăjitorie. Nu lipsește nicio serpentină. Nu lipsește niciun tub. Tubul prizei de apă nici n-a fost mișcat din loc. E de necrezut cum de-a scăpat mașina asta fără nicio stricăciune. Trebuie unsă doar cu puțin ulei. Dar cum ai reușit să faci una ca asta? Și când te gândești că Durande va naviga din nou! Arborele roților a fost demontat ca de mâna unui ceasornicar. Dă-mi cuvântul tău de onoare că nu sunt nebun.

Se sculă în picioare, respiră adânc și continuă:

— Jură-mi numaidecât asta! Ce revoluție! Mă ciupesc și-mi dau seama că nu visez. Ești copilul meu, ești băiatul meu, ești bunul Dumnezeu. Ah, fiule! Când te gândești că s-a dus să-mi caute afurisita mea de mașină! În largul mării! În capcana aceea a recifului! Am văzut multe drăcii în viața mea, dar una ca asta nu mi-a fost dat să văd. Am văzut parizienii, care-s diavoli adevărați. Te asigur că n-ar reuși să facă un asemenea

lucru! E mai grozav ca Bastilia. Am văzut gauchos[183] arând pământul în pampas cu cracă de-un cot în loc de plug și cu o legătură de mărăcini trasă de-o curea în loc de grapă. Și cu astea ei recoltează boabe de grâu mari cât alunele. Dar e un fleac față de ceea ce ai făcut tu. Ai făcut o adevărată minune, ce mai una alta! Ah! Ticălosule! Vino să-mi sări de gât. Tot ținutul îți va fi recunoscător. Ce-au să mai mârâie cei din Saint-Sampson! Mă pun numaidecât pe lucru și-mi refac luntrișoara. E uimitor cum de-a scăpat chiar și biela teafără. Domnilor, el a fost la Douvres. Repet, Douvres. Și-a fost acolo singur. Douvres! Nu există stâncă mai rea ca asta. Ai aflat? Nu ți-a spus nimeni? Acuma-i sigur, totul a fost pus la cale, Clubin a scufundat Durande ca să-mi șterpelească banii pe care trebuia să mi-i aducă. L-a îmbătat pe Tangrouille. E-o poveste lungă, am să-ți povestesc altă dată toată tâlhăria. Și eu, dobitoc stupid, am avut încredere în Clubin. Dar el și-a săpat singur groapa, căci n-a mai ieșit de acolo. Există un Dumnezeu, canalie! Vezi tu, Gilliatt, trebuie să ne punem numaidecât pe lucru, și repede-repede, să refacem Durande. Și încă cu douăzeci de picioare mai lungă. Vapoarele se construiesc azi mai lungi ca altădată. Voi cumpăra lemn de la Danzig și Brema. Acum, că am mașina, îmi vor da ei și pe datorie și creditul îmi va renaște.

Mess Lethierry, ducându-și degetul mijlociu de la mâna dreaptă la frunte, semn că în mintea lui încolțise un plan, spuse:

— În orice caz, pentru ca să reîncep totul pe o scară mai largă, ceva numerar mi-ar fi prins de minune. Ah! Dacă aș avea cele trei bancnote, cei șaptezeci și cinci de mii de franci pe care tâlharul de Rantaine mi i-a restituit și pe care tâlharul de Clubin mi i-a furat!

Gilliatt, fără a rosti un cuvânt, căută ceva în buzunar, scoase un obiect și-l puse în fața lui. Era cingătoarea de piele pe care-o adusese cu sine. Desfăcu și întinse pe masă această cingătoare, în interiorul căreia lumina lăsa să se citească cuvântul: Clubin; scoase din buzunarul cingătoarei o cutie, și din cutie trei hârtii împăturite, pe care le desfăcu și le întinse

lui mess Lethierry.

Mess Lethierry examină cele trei hârtii. Era destulă lumină pentru ca cifra 1000 și cuvântul thousand[184] să poată fi limpede văzute. Luă cele trei bancnote, le puse pe masă una lângă alta, se uită la ele, se uită la Gilliatt, rămase un moment năucit, apoi fu ceva ca o erupție după o explozie:

— Și asta! Ești formidabil! Bancnotele mele, toate trei! De câte o mie fiecare! Cei șaptezeci și cinci de mii de franci ai mei! Ai coborât deci până-n infern. E cingătoarea lui Clubin. Drace! Citesc înăuntru scârnăvia lui de nume. Gilliatt aduce înapoi mașina și pe deasupra mai aduce și banii! E de dat la ziar, nu alta! Voi cumpăra lemn de cea mai bună calitate. Pricep acum, i-ai găsit scheletul, Clubin putrezit în cine știe ce colț! Vom cumpăra lemnul de brad de la Danzig și cel de stejar de la Brema, vom face un bordaj minunat, vom pune stejar în interior și brad pe dinafară. Altădată navele se construiau mai puțin bine și țineau mai mult; asta pentru că lemnul era mai bine ales, fiindcă nu se construia așa de mult ca acuma. Poate ar fi mai bine să facem corpul vasului din ulm. Lemnul de ulm e minunat pentru părțile care stau în apă; zvântat și muiat tot mereu, asta-l putrezește; ulmul are nevoie să stea tot timpul în apă, el se hrănește cu apă. Ce minunată Durande vom construi! Nu mi se va impune nicio condiție. Nu mai am nevoie de credit. Am bănișorii mei. S-a mai văzut vreodată un om ca Gilliatt?! Eram la pământ, strivit, mort. Și el mă pune din nou pe picioare! Și eu care nici nu mă mai gândeam la el! Îmi ieșise cu totul din minte. Acum îmi reamintesc totul perfect de bine. Bietul băiat! Ah! Uitasem, știi, ai să te însori cu Déruchette!

Gilliatt se sprijini de perete, ca unul care abia se mai ține pe picioare, și cu vocea slabă, dar foarte lămurită, spuse:

— Nu.

Mess Lethierry avu o tresărire bruscă:

— Cum asta, nu?

Gilliatt răspunse:

— N-o iubesc.

Mess Lethierry se duse la fereastră, o deschise și o închise la

loc, se întoarse la masă, luă cele trei bancnote, le împături, puse deasupra cutia de fier, se scarpină în cap, luă cingătoarea lui Clubin, o aruncă cu violență de perete și zise:

— E ceva la mijloc. Își înfundă mâinile în cele două buzunare și continuă: N-o iubești pe Déruchette! Atunci pentru mine cântai tu din cimpoi?!

Gilliatt, care continua să stea rezemat de perete, păli ca un om care peste câteva clipe va înceta să mai respire. Pe măsură ce el se îngălbenea, Lethierry se înroșea.

— Iată un adevărat imbecil! N-o iubește pe Déruchette! Ei bine, fă ce-ai face și s-o iubești, căci nu se va mărita decât cu tine. Ce poveste vii să-mi îndrugi mie aici? Și tu îți închipui că eu te cred! Ești bolnav poate? Foarte bine, trimite după doctor, dar nu vorbi prăpăstii. Nu-i cu putință să fi avut timpul să vă certați și să te superi pe ea. E drept că îndrăgostiții sunt așa de proști! Ai poate vreun motiv serios? Dacă ai, spune-mi-l și mie! Nu face cineva pe prostul așa, fără niciun motiv. Și-apoi, eu am vată în urechi, poate n-am auzit bine, repetă ce-ai spus.

Gilliatt răspunse:

— Am zis nu.

— Va să zică, ai zis nu. Se încăpățânează, dobitocul! Fără îndoială că e ceva la mijloc! Ai zis nu! Iată o prostie care le-ntrece pe toate. Li se fac dușuri reci unora pentru mai puțin lucru decât atâta. Ah! N-o iubești pe Déruchette! Atunci de dragul bătrânelului ai făcut tu tot ce-ai făcut? Pentru ochii frumoși ai tăticului te-ai dus tu la Douvres, ai îndurat frigul, ai îndurat căldura, ai crăpat de foame și de sete, te-ai hrănit cu vermina stâncilor și-ai avut ceața, ploaia și vântul drept adăpost, și te-ai trudit să-mi readuci mașina, așa cum se aduce unei femei frumoase canarul care-a scăpat din colivie! Și furtuna de acum trei zile! Îți închipui că eu nu-mi dau seama de ce-a însemnat acest lucru! Trebuie să fi avut strașnic de furcă. De dragul căpățânii mele bătrâne ai tăiat tu piatra și lemnul, ai strunjit, te-ai învârtit în toate părțile, ai cărat greutăți, ai pilit, ai tăiat cu ferăstrăul, ai cioplit lemnul, ai născocit, ai sfărâmat și ai făcut, de unul singur, mai multe

minuni decât toți sfinții din paradis la un loc? Ah, idiotul! Și cât m-ai plictisit, totuși, cu cimpoiul tău! În Bretagne i se zicea biniou. Și mereu aceeași melodie, animalul! Și zi așa, n-o iubești pe Déruchette! Habar n-am ce-i cu tine. Îmi amintesc foarte bine cum s-au petrecut lucrurile. Stăteam în ungherul ăsta și Déruchette a spus: „Mă voi mărita cu el”. Și se va mărita cu tine! Și zici că n-o iubești! Oricât m-aș căzni să pricep, nu pricep nimic. Sau tu ești nebun, sau eu. Și-acum priviți-l cum a amuțit. Nu-i îngăduit să faci tot ceea ce-ai făcut, și-apoi să spui: „N-o iubesc pe Déruchette.” Nu faci cuiva un serviciu, ca să-l înfurii pe urmă să-și iasă din minți. Ei bine, dacă nu te însori cu ea, nu se va mărita niciodată. În primul rând, eu sunt acela care am nevoie de tine. Vei fi pilotul Durandei. Te înșeli, băiete, dacă-ți închipui c-am să te las să pleci așa, cu una, cu două! A! Nu! Asta nu, inimioara mea; nu-ți mai dau drumul acuma. Te țin, nici nu vreau s-aud ce-mi spui. Unde mai găsesc eu un marinar ca tine! Tu ești omul de care am nevoie. Dar vorbește odată!

Între timp, clopotul trezise toată lumea din casă și de prin vecini. Douce și Grace se sculaseră și intraseră tocmai în sala cea joasă, buimăcite și neputând rosti un singur cuvânt. Grace ținea în mână o lumânare. Mai mulți vecini, burghezi, marinari și țărani, care ieșiseră în grabă, stăteau pe chei privind înlemniți coșul Durandei, care se afla în „burduf”. Câțiva, auzind glasul lui mess Lethierry în sala cea joasă, începură să se strecoare în tăcere prin ușa întredeschisă. Între chipurile a două cumetre se vedea ieșind capul lui sieur Landoys, care avea norocul să se găsească întotdeauna acolo unde ar fi regretat dacă nu ar fi fost.

Marile bucurii nu cer decât să aibă public. Punctul de sprijin, puțin cam nestabil, pe care li-l oferă mulțimea, le place; de acolo, ele pornesc mai departe. Mess Lethierry băgă deodată de seamă că în jurul lui se adunase lume multă. Și fu mulțumit de auditoriu.

— Ah! Iată-vă și pe voi. Foarte bine c-ați venit. Știți noutatea! Omul acesta a fost acolo și s-a întors cu ceea ce-ați văzut. Bună ziua, sieur Landoys. Adineauri când m-am trezit

am văzut coșul. Era chiar sub fereastra mea, nu-i lipsește mașinăriei nici un singur cui. Se fac gravuri cu Napoleon; ei bine, mie-mi place mai mult isprava asta decât bătălia de la Austerlitz. Abia ați ieșit din pat, oameni buni, Durande vi s-a întors înapoi pe când dormeați. În timp ce voi vă puneți scufele pe cap și stingeți lumânările, există oameni care fac acte de eroism. Nu suntem decât o ceată de lași și de trântori, nu facem altceva decât să ne încălzim reumatismele, dar din fericire asta nu împiedică să existe și spirite înfierbântate. Ei merg acolo unde trebuie și fac ceea ce trebuie. Omul din „Casa de la capătul drumului” vine de pe stâncile Douvres. El a pescuit Durande din fundul mării, a pescuit banii din buzunarul lui Clubin, o văgăună și mai adâncă. Dar cum ai reușit să faci toate astea? Tot iadul era împotriva ta, vântul și mareea, mareea și vântul. Nu se poate să nu fi vrăjitor. Cei ce spun asta nu-s chiar atât de proști. Durande s-a reîntors! Furtunile pot fi ele și crâncene, Durande își râde de ele. Prieteni, vă anunț că de azi înainte nu mai există naufragii. Am inspectat mașina. E ca și nouă, întreagă, ce mai tura-vura! Sertarele de vapori funcționează perfect! S-ar zice c-abia ieri a ieșit din fabrică. Știți că apa care se scurge din vapor iese printr-un tub, așezat în alt tub prin care intră, și toate astea pentru a se folosi căldura; ei bine, amândouă tuburile sunt neatinse! Ca toată mașina, de altfel! Și roțile de asemenea! Ah! Ai să te-nsori cu ea!

— Cu cine? Cu mașina? întrebă sieur Landoys.

— Nu, cu fata. Ba da, cu mașina. Cu amândouă. Îmi va fi de două ori ginere. Va fi căpitanul. *Good-bye*, căpitane Gilliatt. O să fie strașnică Durande! Ce afaceri vom mai face, și ce curse, ce negoț, ce transporturi de boi și oi! N-aș schimba Saint-Sampson pentru toată Londra. Și iată cine-i autorul. Vă spun că e ceva care iese din comun. Vom citi despre asta sâmbătă în gazeta lui moș Mauger. Gilliatt cel isteț e într-adevăr isteț. Dar ce-i cu ludovicii ăștia de aur?

Mess Lethierry zărise tocmai, prin crăpătura capacului, că în cutia așezată peste bancnote se găseau mai multe monede de aur. Luă cutia, o deschise, deșertă conținutul în palmă și

puse apoi pumnul de guinee pe masă.

— Pentru săraci, sieur Landoys, dă banii ăștia din partea mea contabilului din Saint-Sampson. Cunoașteți scrisoarea lui Rantaine! V-am arătat-o; ei bine, am și bancnotele. Am cu ce să-mi cumpăr și stejar, și brad, și am și cu ce face lucrările de tâmplărie. Dar să lăsăm asta. Vă reamintiți de vijelia de acum trei zile? Ce furtună și ce ploaie! Îți făcea impresia că cerul trage cu tunul. Și Gilliatt a înfruntat toate acestea pe Douvres. Asta nu l-a împiedicat însă să scoată epava, așa cum îmi scot eu ceasul din buzunar. Datorită lui, eu devin din nou cineva. Vaporul bătrânului Lethierry își va relua serviciul, doamnelor și domnilor. O coajă de nucă cu două roți și cu un ciubuc de pipă, sunt nebun după asemenea invenție! Mi-am zis întotdeauna: voi face și eu una la fel. E poveste veche; e o idee care mi-a venit într-o zi la Paris, într-o cafenea din colțul străzilor Christine și Dauphine, pe când citeam un ziar în care se vorbea despre asta. Știți voi că Gilliatt nu s-ar sfii defel să pună mașina lui Marly în buzunarul cel mic de la cingătoarea pantalonilor și să se plimbe așa cu ea? Omul ăsta e fier forjat, oțel călit, nu alta, diamant, marinar strașnic, fierar, om de ispravă, fără pereche. Iată ceea ce numesc eu om cu adevărat deștept. Noi suntem niște terchea-berchea. Lupi de mare, dumneata, eu, noi toți; leul mării, însă, iată-l! Ura, Gilliatt! Nu știu ce-a făcut, dar e un drac și jumătate, și atunci, cum vreți să nu i-o dau pe Déruchette?

De câteva clipe, Déruchette se afla în sală. Nu rostise un singur cuvânt și nu făcuse nici cel mai mic zgomot. Se strecurase ca o umbră. Se așezase aproape neobservată, pe un scaun, în spatele lui mess Lethierry, care stătea în picioare și vorbea fără întrerupere, vijelios, cu voce tare, vesel, gesticulând. La scurt timp după ea, altcineva își făcu în sală apariția, fără să scoată un cuvânt. Un bărbat îmbrăcat în negru, cu cravată albă, ținându-și pălăria în mână, se oprise în pragul ușii. În grupul care devenise din ce în ce mai numeros se vedeau acum mai multe lumânări. Ele luminau dintr-o parte pe omul acesta îmbrăcat în negru; profilul lui, de o frăgezime tinerească și fermecătoare, se desena pe fondul

întunecat cu o puritate de medalie; se sprijinea cu cotul de una din tăbliile ușii și-și ținea fruntea cu mâna stângă, atitudine firească, plină de grație, care făcea să iasă în evidență mărimea frunții în comparație cu micimea mâinii. Se vedea o cută de adâncă neliniște în colțul buzelor sale strânse. El privea și asculta cu atenție încordată. Cei prezenți recunoscându-l pe reverendul Ebenezer Caudray, rectorul parohiei, se dădură în lături spre a-i face loc să treacă, dar el rămase în pragul ușii. Gesturile lui trădau oarecare șovăială, dar în privire i se vedea hotărârea. Privirea lui o întâlnea din când în când pe aceea a Déruchettei. Cât despre Gilliatt, fie din întâmplare, fie dinadins, stătea în umbră și chipul aproape că nu i se vedea.

Mess Lethierry nu-l zărise la început pe Domnul Ebenezer, dar o zărise pe Déruchette. Se duse la ea și o sărută cu toată înflăcărarea care poate fi cuprinsă într-o sărutare pe frunte. În același timp întinse mâinile spre ungherul întunecos unde se găsea Gilliatt.

— Déruchette – spuse el – iată-te din nou botezată și iată-ți și soțul!

Déruchette ridică fruntea și, cu priviri rătăcite, căută în întuneric.

Mess Lethierry continuă:

— Vom face nunta imediat, chiar mâine, dacă e cu putință, vom obține dispensă; de altfel, formalitățile nu sunt complicate la noi, decanul face ceea ce vrea, te trezești căsătorit înainte de-a avea timpul să strigi „păzea”, nu-i ca în Franța, unde e nevoie de strigări, de publicații, de termene, de o droaie de formalități inutile, și-ai să te poți lăuda că ești nevasta unui om de ispravă, și pe lângă toate astea, a unui marinar în toată puterea cuvântului, lucru pe care l-am crezut chiar din prima zi când l-am văzut întorcându-se din Herm. Acum el se întoarce de la Douvres cu averea ta și-a mea, cu averea întregului ținut; e un om despre care se va vorbi într-o zi cum nu se poate mai bine; tu ai zis: „Mă voi mărita cu el”, și te vei mărita cu el; și veți avea copii, și eu voi fi bunic, și tu vei avea norocul să fii o lady, lângă acest bărbat serios, care

muncește, care-i folositor, care-i uluitor, care face cât o sută, care salvează invențiile altora, care e o providență, și tu, cel puțin, tu nu te vei mărita, ca aproape toate ciumele bogate de pe-aici, cu vreun soldat sau cu vreun preot, adică ori cu un om care ucide, ori cu un om care minte. Dar ce faci în colțul tău, Gilliatt? Nu te vede nimeni. Douce, Grace, voi toți, lumină! Luminați-mi ginerele *a giorno*{185}. Vă logodesc, copiii mei, și iată-ți bărbatul și iată-mi ginerele, Gilliatt de la „Capătul drumului”, băiatul de ispravă, marele marinar; și eu nu voi avea alt ginere, iar tu nu vei avea alt soț, îmi dau din nou cuvântul de onoare în fața lui Dumnezeu. Ah, iată-te și pe dumneata, domnule pastor, ai să-mi cununi pe tinerii ăștia.

Privirea lui mess Lethierry se oprise asupra reverendului Ebenezer.

Douce și Grace îndepliniseră porunca. Două lumânări așezate pe masă îl luminau pe Gilliatt din cap până în picioare.

— Cât e de frumos! exclamă Lethierry.

Gilliatt arăta îngrozitor.

Era așa cum ieșise în dimineața aceea chiar, din reciful Douvres, în zdrențe, cu coatele rupte, cu barba peste măsură de mare, cu părul zbârlit, cu ochii injectați și roșii, cu fața jupuită, cu mâinile însângerate, era desculț. Câteva din bășicile pe care i le lăsaseră ventuzele caracatiței se mai vedeau încă pe brațele lui păroase.

Lethierry îl privea cu admirație.

— E adevăratul meu ginere! Cum s-a bătut el cu marea! E numai zdrențe! Și ce umeri! Ce palme! Cât ești de frumos!

Grace alergă în grabă lângă Déruchette și-i sprijini capul. Déruchette leșinase.

Cufărul de piele

Întregul Saint-Sampson se sculase o dată cu revărsatul zorilor, iar Saint-Pierre-Port începea și el să sosească. Învierea Durandei stârnise pe insulă o vâlvă asemănătoare aceleia pe care o provocase în sudul Franței *La Salette*. Lumea se

îmbulzea pe chei pentru a privi coșul Durandei, care ieșea din „burduf”. Cu toții ar fi vrut să vadă și să pipăie puțin mașina; dar Lethierry, după ce făcuse din nou, și de data asta la lumina zilei, inspecția triumfătoare a mașinii, postase în barcă doi marinari cu sarcina de-a împiedica apropierea curioșilor. De altminteri, era destul lucru să admiri și coșul. Lumea privea și se minuna. Nu se vorbea decât despre Gilliatt. Se comenta și se sublinia porecla de „cel isteț”; admirația se sfârșea în mod obișnuit cu această frază: „Nu-i întotdeauna plăcut să ai pe insulă oameni în stare de asemenea isprăvi”.

De afară, mess Lethierry putea fi văzut șezând la masa sa în fața ferestrei și scriind, cu un ochi pe hârtie și cu celălalt la mașină. Era atât de absorbit, încât nu se întrerupse decât o singură dată, ca s-o „strige” pe Douce și s-o întrebe ce face Déruchette. Douce răspunsese: „Domnișoara s-a sculat și a plecat”. Mess Lethierry spusese: „Foarte bine că s-a dus să ia aer. I s-a făcut rău astă-noapte din cauza căldurii. Era foarte multă lume în sală. Și-apoi, surpriza, bucuria și, pe lângă toate astea, ferestrele închise. Ce mândru soț are să mai aibă!” Și începu din nou să scrie. Parafase și sigilase două scrisori adresate celor mai de seamă meșteri constructori de vapoare din Brema. Tocmai terminase de lipit cea de-a treia scrisoare.

Zgomotul unei roți pe chei îl făcu să-și ridice capul. Se plecă peste pervazul ferestrei și de pe cărarea care ducea spre „Casa de la capătul drumului” văzu venind un băiat împingând o roabă. Băiatul se îndrepta spre Saint-Pierre-Port. În roabă se găsea un cufăr de piele galbenă, bătută în cuie de aramă și de cositor.

Mess Lethierry îl întrebă:

— Unde te duci, băiete?

Băiatul se opri și răspunse:

— La *Cashmere*.

— Ce-ai de făcut acolo?

— Duc cufărul ăsta.

— Bine, atunci vei duce și scrisorile astea trei.

Mess Lethierry deschise sertarul mesei, luă un capăt de sfoară, legă laolaltă cele trei scrisori pe care le scrisese și

aruncă pachetul băiatului, care-l prinse din zbor cu amândouă mâinile.

— Să-i spui căpitanului de pe *Cashmere* că eu i le-am trimis și să aibă grijă de ele. Sunt pentru Germania-Brema, via Londra.

— Nu pot vorbi cu căpitanul, mess Lethierry.

— De ce?

— *Cashmere* n-a acostat la chei.

— Ah!

— E în radă.

— Ai dreptate, din cauza mării.

— Nu pot vorbi decât cu patronul bărcii.

— Să-i spui că-s scrisorile mele.

— Da, mess Lethierry.

— La ce oră pleacă *Cashmere*?

— La ora douăsprezece.

— La prânz, astăzi, fluxul crește. Va avea fluxul împotrivă.

— Dar are vântul de partea lui.

— Băiete – zise mess Lethierry, întinzând arătătorul spre coșul mașinii – vezi tu asta? Asta își bate joc și de vânt, și de flux.

Băiatul puse scrisorile în buzunar, apucă brațele roabei și-și continuă drumul spre port. Mess Lethierry strigă:

— Douce! Grace!

Grace întredeschise ușa:

— Ce s-a întâmplat, mess?

— Intră și așteaptă.

Mess Lethierry luă o foaie de hârtie și începu să scrie. Dacă Grace, care stătea la spatele lui, ar fi fost curioasă și și-ar fi întins gâtul în timp ce el scria, ea ar fi putut citi, peste umărul lui, următoarele:

> *„Scriu la Brema pentru lemnărie. Am toată ziua de lucru cu marangozii pentru deviz. Reconstrucția vaporului va merge repede. În ceea ce te privește, du-te la decan pentru a căpăta dispensele. Doresc ca această căsătorie să se încheie cât mai curând posibil, chiar*

imediat, dacă ar fi cu putință. Eu mă ocup de Durande, tu ocupă-te de Déruchette".

Dată scrisoarea și semnă: Lethierry.

Nu-și dădu osteneala să pună biletul în plic, îl împături și-l dădu fetei.

— Du asta lui Gilliatt.

— La „Casa de la capătul drumului"?

— La „Casa de la capătul drumului".

• Cartea a treia • PLECAREA CASHMERE-ULUI

Golfulețul din apropierea bisericii

În târguri și târgușoare știrile zboară repede. Să se ducă și să vadă coșul Durandei sub ferestrele lui mess Lethierry devenise încă în zorii zilei problema cea mai importantă a cetățenilor din Guernesey. În fața acestui eveniment, toate celelalte trecuseră pe planul doi. Niciun cuvânt despre moartea decanului din Saint-Asaph: nimeni nu mai aducea vorba nici despre reverendul Ebenezer Cuadray, nici despre îmbogățirea sa neașteptată, nici despre plecarea sa cu vasul *Cashmere*. Readucerea mașinii Durandei de pe stâncile Douvres constituia singura chestiune la ordinea zilei. Nimănui nu-i venea să creadă. Naufragiul păruse un lucru extraordinar, salvarea vaporului însă de-a dreptul cu neputință. Trebuia să se convingă cu propriii lor ochi. Orice altă preocupare era amânată. Lungi șiruri de orășeni cu întreaga lor familie, începând cu „vecinii" și terminând cu „mess"-ii, bărbați, femei, gentlemeni, mame cu copii și copii cu păpuși se îndreptau pe toate drumurile din Saint-Pierre-Port spre lucrul „care trebuie neapărat văzut", la casa *„Neînfricatelor*". Multe prăvălii din Saint-Pierre-Port erau închise; în Comercial-Arcade încetase complet orice vânzare și orice fel de comerț; atenția tuturor era îndreptată spre Durande; niciun negustor

„nu făcuse saftea”; în afară de-un giuvaiergiu care se minuna că vânduse o verighetă de aur „unui ins care părea foarte grăbit și care-l întrebase de locuința domnului decan”. Puținele prăvălii care rămăseseră deschise se transformaseră în locuri de întâlnire unde se comenta zgomotos salvarea miraculoasă a mașinii. Pe Hyvreuse, care se cheamă astăzi, nu se știe bine pentru ce, Cambridge Park, nu se plimba nimeni; în Hight-street, care se chema pe vremea aceea La Grand’ Rue, nu se vedea țipenie de om, de asemenea nici în Smith-street, care se numea pe atunci strada Fierarilor, și ei nici în Hautville. Esplanada însăși era deșartă. S-ar fi zis că-i duminică. Toată tulburarea asta, provocată de un om atât de neînsemnat ca acest Gilliatt, făcea pe oamenii gravi și persoanele corecte să ridice din umeri.

Biserica din Saint-Pierre-Port se afla pe malul mării, în fundul portului, chiar pe debarcader aproape. Această biserică constituie majuscula liniei lungi care formează fațada orașului spre ocean.

Ea este în același timp parohia districtului din Saint-Pierre-Port și sediul decanului întregii insule. Slujba e oficiată de locțiitorul episcopului, pastor cu depline puteri.

Portul din Saint-Pierre, foarte frumos și foarte larg în prezent, era în acea vreme, și chiar acum zece ani, mai puțin însemnat ca portul Saint-Sampson. Erau doar două ziduri ciclopice, în formă de semicerc, care plecau de pe țărm, unul spre stânga și altul spre dreapta, atingându-se aproape la celălalt capăt al lor, unde mai puteau fi văzute încă cele două verigi ale lanțului care, în Evul Mediu, închidea intrarea, permitea trecerea vapoarelor. Imaginați-vă cleștele întredeschis al unui rac și veți vedea portul Saint-Pierre. Acest cleşte încălca o mică suprafață din imensitatea mării, obligând-o să stea liniștită. Totuși, când bătea vântul de răsărit, în dreptul deschizăturii se iscau adevărate valuri care pătrundeau apoi furioase în port, și era mult mai înțelept să rămâi atunci în radă. Era tocmai ceea ce făcuse în acea zi și vasul *Cashmere*. El ancorase în rada portului fără să acosteze.

Navele cu vele, atunci când bătea vântul de răsărit, alegeau

bucuros această soluție care, printre altele, le economisea și cheltuielile portuare. În acest caz, luntrașii orașului, această tagmă de marinari curajoși, desființată o dată cu crearea noului port, veneau să ia călătorii în bărcile lor, fie la debarcader, fie în stațiile de pe plajă, transportându-i, pe ei și bagajele lor, uneori pe-o mare foarte agitată; dar întotdeauna fără accident, la vasele care urmau să plece. Vântul de răsărit e un vânt de coastă, foarte bun pentru traversarea spre Anglia, vasele au ruliu, dar n-au tangaj.

Când vasul care trebuia să plece se afla în port, toată lumea se îmbarca în port; când se afla în radă, atunci te puteai îmbarca într-unul din punctele de pe coasta din apropierea locului de acostare a vasului. În toate golfulețele acestea găseai luntrași „la discreție".

Havelet era unul din aceste golfulețe. Acest mic port, deși era foarte aproape de oraș, era atât de singuratic, încât îți făcea impresia că se găsește departe de tot. Existau mai multe poteci care duceau la Havelet. Cea mai scurtă mergea de-a lungul țărmului; partea ei bună era că te ducea în oraș și la biserică în cinci minute, iar neajunsul ei, că fluxul o acoperea de două ori pe zi. Celelalte poteci, mai mult sau mai puțin abrupte, se înfundau în văgăunile povârnișurilor râpoase. Havelet, chiar în toiul zilei, se afla în penumbră. Blocuri, care păreau spânzurate în aer, îl înconjurau din toate părțile. Pretutindeni se vedeau tufișuri dese de mărăcini, care aruncau o umbră plăcută asupra acestui colț, unde stâncile și valurile dădeau peisajului un aspect sălbatic; nimic mai calm decât acest golfuleț pe vreme liniștită, nimic mai furtunos însă când marea era vijelioasă. Erau aici ramuri veșnic acoperite de spuma mării. Primăvara, golfulețul era plin de flori, de cuiburi, de miresme, de păsări, de fluturi și de albine. Datorită lucrărilor din ultimul timp, aceste locuri sălbatice nu mai există astăzi, frumoase linii drepte le-au luat locul; se văd construcții, cheiuri, grădinițe; târnăcopul a făcut ravagii; frumosul a învins ciudățeniile muntelui și neregularitățile stâncilor.

Deznădejdile puse față în față

Era ceva mai devreme de ora zece dimineața; „un sfert înainte”, cum se spune la Guernesey.

Afluența, după toate aparențele, devenea din ce în ce mai mare la Saint-Sampson. Populația, arzând de curiozitate, se îmbulzise în partea de nord a insulei, așa că Havelet, care se afla în partea de sus, era mai pustiu ca oricând. Totuși se vedea acolo o barcă și un luntraș. În barcă se găsea o geantă de voiaj. Luntrașul părea că așteaptă pe cineva.

În rada portului se zărea ancorat *Cashmere*-ul care, urmând să ridice ancora abia la amiază, nu făcea nicio pregătire de plecare.

Un trecător care, de pe una din potecile în formă de scară ale falezei, ar fi putut trage cu urechea, ar fi auzit un murmur de șoapte în Havelet și, dacă s-ar fi aplecat peste povârnișurile ce străjuiau acel loc, ar fi putut vedea, la o oarecare distanță de barcă, într-un colțișor stâncos și plin de ramuri, unde nu putea răzbi privirea luntrașului, două persoane, un bărbat și o femeie: Ebenezer și Déruchette.

Aceste colțișoare ferite de pe malul mării, ce ispitesc de obicei femeile care vin acolo să se scalde, nu sunt întotdeauna atât de singuratice cum par. Ești uneori supravegheat și auzit. Cei care se ascund sau se adăpostesc acolo pot fi cu ușurință urmăriți prin desișul vegetației, datorită nenumăratelor poteci întortocheate. Granitul și arborii ce ascund pe cei care nu vor să fie văzuți și auziți pot tot atât de bine ascunde și un martor.

Déruchette și Ebenezer stăteau în picioare unul în fața celuilalt, ochi în ochi; se țineau de mână. Déruchette vorbea, Ebenezer tăcea. O lacrimă care i se oprise între gene stătea gata să cadă, și nu cădea.

Deznădejdea și pasiunea erau întipărite pe fruntea evlavioasă a lui Ebenezer. O resemnare sfâșietoare se adăuga acestor sentimente, resemnare potrivnică credinței, deși izvorâtă din ea. Pe fața lui, de-o seninătate îngerească până atunci, începeau să se ivească semnele fatalității. Acela care până atunci nu meditase decât asupra dogmei începea să

mediteze acum asupra destinului, meditație vătămătoare, pentru un preot. Meditații de felul acesta destramă credința. Nimic nu e mai tulburător decât să te încovoi sub puterea necunoscutului. Tot felul de nori întunecau spiritul lui Ebenezer.

O privea cu prea mare intensitate pe Déruchette. Aceste două ființe se idolatrizau.

În privirea lui Ebenezer se putea citi tăcută adorația deznădejdii.

Déruchette spunea:

— Să nu pleci. N-am tăria să îndur asta. Vezi, credeam că-ți voi putea spune adio, dar mi-e cu neputință. Nimeni nu te poate sili să poți. De ce-ai venit ieri? Nu trebuia să vii dacă aveai de gând să pleci. Nu ți-am vorbit niciodată. Te iubeam, dar nu-mi dădeam seama de acest lucru. Numai atunci, în prima zi, când domnul Hérode a citit povestea Rebecăi și când ochii tăi i-au întâlnit pe-ai mei, numai atunci am simțit cum îmi ard obrajii și m-am gândit: Ah! cum trebuie să fi roșit Rebeca! Oricum ar fi, dacă alaltăieri mi-ar fi spus cineva: Îl iubești pe rector, aș fi râs. Tocmai asta a fost latura teribilă a acestei iubiri. A fost ca o trădare. Nici n-am băgat de seamă. Veneam la biserică, te vedeam, credeam că toată lumea e la fel ca mine. Nu ți-aduc nicio învinuire, n-ai făcut nimic ca să te iubesc, nu ți-ai dat nici cea mai mică osteneală, te uitai la mine, nu e vina ta dacă te uiți la oameni, dar asta m-a făcut să te ador. Nici nu bănuiam măcar. Când luai cartea de rugăciuni în mână, era ca o lumină; când o luau ceilalți, nu era decât o simplă carte. Uneori ridicai ochii spre mine. Vorbeai despre arhangheli, pentru mine arhanghelul erai tu. Ajungea să spui un lucru, pentru ca imediat să-l gândesc și eu. Până la tine nici nu știu dacă credeam în Dumnezeu. După ce te-am cunoscut, am devenit o femeie care se roagă. Îi spuneam Doucei: „Ajută-mă să mă îmbrac mai repede, ca să nu întârzii de la slujbă”. Și alergam la biserică. Așadar, asta înseamnă să fii îndrăgostită de-un bărbat. N-o știam. Îmi spuneam: „Încep să devin evlavioasă!” Tu mi-ai dezvăluit că nu mă duceam la biserică de dragul bunului Dumnezeu. Veneam acolo pentru

tine, e drept. Ești frumos, vorbești minunat, când ridicai brațele împreunate spre cer mi se părea că ții inima mea în mâinile tale albe. Eram nebună și nu-mi dădeam seama de asta. Vrei să-ți spun care-a fost greșeala ta? Că ai intrat aseară în grădină și mi-ai vorbit. Dacă nu mi-ai fi spus nimic, eu n-aș fi știut nimic. Ai fi plecat, aș fi fost poate tristă, dar acum simt că voi muri. Acum, când știu că mă iubești, când știu că te iubesc, e cu neputință să mai pleci. La ce te gândești? Ai aerul că nici nu m-asculți.

Ebenezer răspunse:

— Ai auzit doar cele ce s-au spus ieri!

— Din nefericire, da!

— Ce pot face eu atunci?

Tăcură o clipă. Ebenezer continuă:

— Nu-mi rămâne decât un singur lucru de făcut. Să plec.

— Și mie să mor. Ah! Aș fi vrut să nu mai existe mare, să nu fie decât cer. Cred că asta ar soluționa totul, am pleca împreună. N-ar fi trebuit să-mi vorbești. De ce mi-ai vorbit? Dac-ai făcut-o, nu trebuie să mai pleci. Ce-are să se aleagă din mine? Îți repet, voi muri. Cu ce vei fi mai câștigat când mă vei ști în mormânt? Oh! Mi-e inima sfâșiată. Sunt tare nefericită. Totuși, unchiul meu nu-i un om rău.

Era pentru prima oară în viața ei când Déruchette spunea, vorbind despre mess Lethierry, unchiul meu. Până atunci ea spusese întotdeauna: tatăl meu.

Ebenezer se dădu un pas înapoi și făcu semn luntrașului. Se auzi zgomotul căngii printre pietre și pașii omului în barca sa.

— Nu, nu! strigă Déruchette.

Ebenezer se apropie de ea:

— Trebuie, Déruchette.

— Nu. Niciodată! Pentru o mașină! E oare cu putință? L-ai văzut ieri pe omul acela groaznic? Nu poți să mă părăsești. Ești un om deștept, trebuie să găsești un mijloc. Nu-i cu putință să-mi fi spus să vin aici azi-dimineață, dacă aveai de gând să pleci. Nu ți-am făcut niciun rău doar! Cu ce ți-am greșit? Vrei să pleci cu vasul acesta? Nu vreau. Nu trebuie să mă părăsești. Nu deschizi cuiva cerul, numai ca să-l închizi

apoi la loc. Trebuie să rămâi. De altfel, mai este încă timp. Ah! cât te iubesc!

Și strângându-se la pieptul lui Ebenezer, îl cuprinse de după gât cu brațele, vrând parcă să-l înlănțuiască, împreunându-și în același timp mâinile ca pentru rugăciune.

El desfăcu această înlănțuire gingașă, care rezistă cât putu mai mult.

Déruchette căzu pe muchia unei stânci acoperite cu iederă, iar mâneca rochiei i se ridică până la cot, lăsând să se vadă minunatul ei braț alb, dezgolit; în ochii ei, ațintiți în gol, se putea vedea o lumină difuză și palidă. Barca se apropia.

Ebenezer îi cuprinse capul cu amândouă mâinile; fata avea aerul unei văduve, iar tânărul aerul unui bătrân. Îi atingea părul cu un fel de evlavie aproape; o privi timp de câteva minute, apoi o sărută pe frunte, unul din acele săruturi sub care ai impresia c-ar trebui să răsară o stea și, cu un accent în care tremura cea mai adâncă deznădejde și în care simțeai sfâșierea inimii, el rosti cuvântul acesta, cuvântul adâncurilor:

— Adio!

Déruchette izbucni în hohote de plâns. În acel moment ei auziră o voce domoală și gravă care spunea:

— De ce nu vă căsătoriți?

Ebenezer întoarse capul. Déruchette își ridică ochii.

Gilliatt era în fața lor. Venise pe-o cărare lăturalnică.

Gilliatt nu mai era omul din ajun. Își pieptănase părul, își potrivise barba, se încălțase, purta o cămașă albă de marinar, cu guler mare răsfrânt, îmbrăcase cele mai noi haine marinărești pe care le avea. Pe degetul său cel mic se vedea un inel de aur. Părea foarte liniștit. Fața lui dogorită de soare era lividă.

Un chip de bronz înfățișând suferința, așa era figura lui.

Îl priviră uimiți. Deși nu era de recunoscut, Déruchette îl recunoscu totuși. Cuvintele rostite de el erau atât de departe de ceea ce gândeau ei în acel moment, încât nici nu le prinseră înțelesul.

Gilliatt urmă:

– Miss Déruchette are douăzeci și unu de ani. E deplin

stăpână pe soarta ei. Unchiul ei nu-i decât unchiul ei. Și apoi, vă iubiți…

Déruchette îl întrerupse cu blândețe:

— Cum se face că ești aici?

— Căsătoriți-vă – spuse din nou Gilliatt.

Déruchette începu să-și dea seama de ceea ce voia să spună omul acesta. Ea îngână:

— Bietul meu unchi…

— El s-ar opune – spuse Gilliatt – dac-ar fi vorba să-și dea consimțământul, dar, odată lucrul făcut, n-ar mai avea nimic împotrivă. De altminteri, veți pleca. Când vă veți întoarce, vă va ierta. Gilliatt adăugă cu amărăciune în glas: Și-apoi, el nu se mai gândește decât la reconstrucția vaporului. Asta îl va absorbi cu totul în timpul lipsei voastre. Își va găsi mângâierea în Durande.

— N-aș vrea – îngână îndurerată Déruchette, dar în vocea sa se simțea bucurie – să las în urma mea mâhnire.

— Nu va ține multă vreme – spuse Gilliatt.

Ebenezer și Déruchette rămăseseră o clipă ca uluiți. Apoi își reveniră. Pe măsură ce tulburarea lor descreștea, începeau și ei să înțeleagă sensul cuvintelor lui Gilliatt. Nu era totul clar, dar interesul lor era să nu opună niciun fel de rezistență. Te lași condus orbește atunci când e vorba să fii salvat. Obiecțiunile la intrarea în rai sunt slabe de tot. Era în atitudinea Déruchettei, ușor sprijinită de Ebenezer, ceva care făcea cauză comună cu cele spuse de Gilliatt. Cât privește misterul prezenței acestui om și al cuvintelor sale care, în mintea Déruchettei mai ales, dădeau naștere la tot felul de nedumeriri, erau chestiuni secundare. Omul acesta le spunea: „Căsătoriți-vă”. Lucrul acesta era clar. Dacă exista vreo răspundere, el și-o lua asupra lui. Déruchette simțea în mod nelămurit că, din diferite motive, el avea acest drept. Ceea ce spunea el despre mess Lethierry era cu totul adevărat. Ebenezer, îngândurat, murmură:

— Un unchi nu-i totuna cu un tată.

Suferea efectul unei schimbări fericite și neașteptate. Scrupulele pe care-ar fi putut să le aibă preotul se topeau și se

dizolvau în această biată inima îndrăgostită.

Vocea lui Gilliatt deveni răspicată și tăioasă și simțeai în ea parcă pulsațiile febrei.

— Nu-i timp de pierdut. *Cashmere* pleacă peste două ceasuri. Mai aveți încă timp, dar numai timpul strict necesar. Veniți.

Ebenezer îl privea cu atenție. Deodată el exclamă:

— Te recunosc acum! Dumneata ești acel care mi-ai salvat viața!

Gilliatt răspunse:

— Nu cred.

— Acolo, la capul Băncilor.

— Nu cunosc acest loc.

— Asta s-a întâmplat chiar în ziua sosirii mele aici.

— Să nu pierdem timpul – spuse Gilliatt.

— Și, dacă nu mă înșel, dumneata ești omul de ieri seară.

— Poate.

— Cum te numești?

Gilliatt ridică glasul:

— Luntraș, să ne aștepți. Ne întoarcem imediat. Miss, m-ați întrebat cum se face că sunt aici, lucrul e foarte simplu, mergeam în urma dumitale. Ai douăzeci și unu de ani. Prin părțile astea, când tinerii sunt majori și depind numai de ei înșiși, se pot căsători într-un sfert de oră. Să mergem pe poteca de pe marginea apei. O putem folosi cu ușurință, căci marea n-o va inunda decât la amiază. Dar repede de tot. Veniți cu mine.

Déruchette și Ebenezer păreau că se sfătuiesc din priviri. Stăteau în picioare nemișcați, unul lângă celălalt; erau ca beți. Se întâmplă câteodată să ai asemenea șovăieli ciudate la marginea abisului care e fericirea. Ei înțelegeau fără să înțeleagă totuși.

— Îl cheamă Gilliatt – îi șopti Déruchette lui Ebenezer.

Gilliatt reluă oarecum autoritar:

— Ce mai așteptați? V-am spus doar să veniți după mine.

— Unde? întrebă Ebenezer.

— Acolo.

Și Gilliatt arătă cu degetul turnul bisericii.

Ei îl urmară.

Gilliatt mergea înainte. Pasul îi era sigur. Al lor șovăia.

Pe măsură ce se apropiau de biserică, se vedea răsărind pe chipul pur și frumos al lui Ebenezer și pe cel al Déruchettei ceva ce-avea să se transforme curând într-un zâmbet. Apropiindu-se de biserică, fața lor se lumina. În ochii duși în fundul capului ai lui Gilliatt era noapte.

S-ar fi zis un spectru conducând două suflete spre paradis.

Ebenezer și Déruchette nu-și dădeau prea bine seama de ceea ce-avea să se întâmple. Intervenția acestui om era paiul de care se agață înecatul. Îl urmau pe Gilliatt cu supunere, așa cum urmează deznădăjduiții pe cel dintâi venit. Acela care se află în pragul morții primește cu ușurință tot ceea ce-i prelungeşte viața. Déruchette, mai naivă, era mai încrezătoare. Ebenezer era îngândurat. Déruchette era majoră. Formalitățile căsătoriei la englezi sunt foarte simple, mai ales în regiunile de sine stătătoare, unde rectorii parohiilor au o putere aproape absolută; dar cu toate acestea decanul va consimți el oare să celebreze căsătoria, fără să se informeze măcar dacă unchiul consimte? Asta era o problemă? Totuși trebuia încercat. În orice caz, era o amânare.

Dar cine era omul acesta? Și dacă el era într-adevăr acela despre care mess Lethierry declarase în ajun că-i e ginere, cum se putea explica ceea ce făcea el acum? El, piedica, se transforma în providență. Ebenezer nu înțelegea nimic, dar acorda evenimentelor încuviințarea tacită și rapidă a omului care se simte salvat.

Poteca nu era peste tot locul la fel, în unele părți ea era noroioasă și greu de străbătut. Ebenezer, absorbit de gândurile sale, nu dădea atenție nici băltoacelor, nici grămezilor de pietre. Din când în când Gilliatt se întorcea și-i spunea lui Ebenezer:

— Luați seama la pietre, ajutați-o pe Déruchette.

Până unde merge prevederea celor ce se jertfesc

În momentul în care intrau în biserică, clopotul anunța ora zece și jumătate.

Din cauza orei timpurii și a pustietății ce domnea în oraș în ziua aceea, biserica era goală.

Totuși, în fund, lângă masa care în bisericile reformate înlocuiește altarul, se găseau trei persoane: decanul și asistentul; apoi registratorul. Decanul, care nu era altul decât reverendul Jaquemin Hérode, ședea pe un scaun; asistentul și registratorul stăteau în picioare.

Biblia deschisă era pe masă.

Alături, pe o mescioară, se afla o altă carte, registrul parohiei, deschis și el, și pe care un ochi atent ar fi putut observa o pagină proaspăt scrisă de pe care cerneala nu se uscase bine încă. O pană și o călimară se aflau alături de registru.

Văzându-l intrând pe reverendul Ebenezer Cuadray, reverendul Jaquemin Hérode se ridică în picioare:

— Vă aștept, spuse el. Totul e pregătit.

Decanul, într-adevăr, era în odăjdii.

Ebenezer se uită la Gilliatt.

Reverendul decan adăugă:

— Sunt la dispoziția dumitale, colega.

Și se înclină.

Salutul acesta nu se abătu nici la stânga, nici la dreapta. Urmărind direcția razei vizuale a decanului, era clar că pentru el nu exista decât Ebenezer. Ebenezer era preot și gentleman. Decanul nu cuprinsese în salutul său nici pe Déruchette, care era alături de Ebenezer, nici pe Gilliatt, care era în spatele lui. În privirea sa era o paranteză în care nu era admis decât Ebenezer. Păstrarea acestor nuanțe face parte din buna orânduire a lucrurilor și consolidează societatea noastră!

Decanul continuă cu o amabilitate în care se simțea totuși o ușoară nuanță de trufie:

— Colega, te felicit de două ori. Unchiul dumitale a murit și te însori; iată-te, deci, pe de o parte bogat, și pe de alta fericit. De altminteri acum, datorită vaporului care va fi reconstruit din nou, miss Lethierry e și ea bogată, lucru de

care mă bucur cu deosebire. Miss Lethierry s-a născut în această parohie, am verificat data nașterii ei în registru. Miss Lethierry este majoră și nu depinde decât de ea însăși. De altminteri unchiul ei, care reprezintă întreaga ei familie, și-a dat consimțământul. Vreți să vă căsătoriți imediat din cauza plecării dumitale, înțeleg foarte bine; dar, dat fiind că e vorba de căsătoria unui rector al parohiei, mi-ar fi plăcut să fie celebrată cu oarecare solemnitate. Voi scurta însă ceremonialul, ca să vă fiu pe plac. Esențialul poate fi cuprins în puține cuvinte. Actul a și fost redactat în registrul acesta și n-a mai rămas decât de completat numele. Potrivit legii și obiceiurilor în vigoare, căsătoria poate fi celebrată imediat după înscrierea în registru. Declarația cerută pentru dispensă a fost făcută în formele legale. Iau asupra mea o mică neregulă, căci cererea de dispensă ar fi trebuit înregistrată cu șapte zile înainte de oficierea căsătoriei; dar mă închin în fața necesității și a urgenței plecării dumitale. Fie. Am să vă căsătoresc. Asistentul meu va fi martorul mirelui; cât privește martorul miresei…

Decanul se întoarse spre Gilliatt.

— Totuși, mai există o piedică.

Gilliatt dădu din cap afirmativ.

— E de ajuns – spuse decanul.

Ebenezer stătea nemișcat. Déruchette părea imaginea împietrită a extazului.

Decanul continuă:

Déruchette tresări.

Decanul urmă:

— Trimisul lui mess Lethierry, aici de față, care a făcut pentru dumneavoastră cererea de dispensă și a semnat declarația în registru – și cu degetul cel mic de la mâna stângă decanul arătă spre Gilliatt, ceea ce îl scutea să pronunțe acest nume lipsit de importanță – mi-a comunicat azi-dimineață că mess Lethierry, prea ocupat pentru a asista personal la celebrarea căsătoriei, dorește ca ea să aibă loc fără întârziere. Această dorință însă, exprimată verbal, nu-mi e de ajuns. Din cauza dispenselor pe care trebuie să le acord și a neregulii pe

care trebuie să mi-o asum, n-aș putea trece așa de ușor peste acest lucru și ar trebui să mă informez la mess Lethierry, afară doar dacă nu aveți semnătura lui. Oricât de mare-ar fi bunăvoința mea, nu mă pot mulțumi numai cu consimțământul verbal care mi se transmite. Mi-ar trebui ceva în scris.

— Nu trebuie să vă faceți griji din cauza asta – spuse Gilliatt.

Și-i întinse reverendului decan o hârtie.

Decanul luă hârtia, o parcurse într-o privire, păru că trece cu vederea câteva rânduri, desigur fără importanță, apoi citi cu voce tare:

— „… Du-te la decan pentru a căpăta dispensele. Doresc ca această căsătorie să se facă cât mai curând posibil, chiar imediat dac-ar fi cu putință”.

Puse hârtia pe masă și continuă:

— Semnat Lethierry. Ar fi fost mult mai respectuos, dacă scrisoarea mi-ar fi fost adresată mie. Dar, deoarece e vorba de un coleg, mă voi mulțumi și cu atâta.

Ebenezer îl privi din nou pe Gilliatt. Există și înțelegeri între suflete. Ebenezer simțea că la mijloc e o înșelătorie; dar el nu avu puterea, poate că nici nu-i trecu măcar prin minte s-o dea pe față. Să fi fost pentru că se supunea la acest eroism ascuns al jertfei, pe care-o întrevedea, să fi fost din cauza tulburării conștientei sale, produse de lovitura de trăsnet a fericirii? Destul că el rămase mut.

Decanul luă în mână pana și completă, ajutat de registrator, locurile albe de pe pagina scrisă în registru, apoi, îndreptându-și ținuta, îl invită printr-un gest pe Ebenezer și Déruchette să se apropie de masă.

Ceremonia începu.

Fu un fenomen ciudat.

Ebenezer și Déruchette stăteau unul alături de celălalt în fața preotului oficiant. Oricine-a visat că se căsătorește a simțit în vis ceea ce ei simțeau aievea în acel moment.

Gilliatt se afla la oarecare distanță, în umbra stâlpilor.

Déruchette, sculându-se în dimineața aceea deznădăjduită,

cu gândul doar la sicriu și la giulgiu, se îmbrăcase în alb. Gândul acesta al morții se întâmplă să fie cât se poate de potrivit pentru nuntă. Rochia albă dă numaidecât unei fete tinere înfățișarea unei mirese.

O adevărată aureolă învăluia chipul Déruchettei. Niciodată nu fusese atât de frumoasă. Pe obraji, lacrimile nu i se uscaseră încă. Surâsul ei înflorea poate peste-o lacrimă.

Decanul, în picioare lângă masă, puse un deget pe biblia deschisă și întrebă cu voce tare:

— Există vreo împotrivire?

Nimeni nu răspunse.

— Amin – spuse decanul.

Ebenezer și Déruchette făcură un pas către reverendul Jaquemin Hérode. Decanul zise:

— Joë Ebenezer Caudray, vrei să iei această femeie de nevastă?

Ebenezer răspunse:

— Vreau.

Decanul continuă:

— Durande Déruchette Lethierry, vrei să iei acest bărbat de soț?

Déruchette, care simțea că se sfârșește de prea multă bucurie, asemenea unei lămpi prea pline cu untdelemn, murmură mai mult decât pronunță:

— Vreau.

Atunci, potrivit frumosului obicei al căsătoriei la anglicani, decanul privi în jurul său și adresă întunericului din biserică această întrebare solemnă:

— Cine dă această femeie acestui bărbat?

— Eu – zise Gilliatt.

Urmă un răstimp de tăcere. Ebenezer și Déruchette simțiră adierea unei tulburări nedeslușite străbătându-le fericirea.

Decanul puse mâna dreaptă a Déruchettei în mâna dreaptă a lui Ebenezer, și Ebenezer spuse Déruchettei:

— Déruchette, te iau de soție, fie că vei fi mai bună sau mai rea, mai bogată sau mai săracă, bolnavă sau sănătoasă, pentru ca să te iubesc până la moarte, jurându-ți credință.

Decanul puse mâna dreaptă a lui Ebenezer în mâna dreaptă a Déruchettei și Déruchette spuse lui Ebenezer:

— Ebenezer, te iau de soț, fie că vei fi mai bun sau mai rău, mai bogat sau mai sărac, bolnav sau sănătos, pentru ca să te iubesc și să-ți dau ascultare până la moarte, jurându-ți credință.

Decanul întrebă:

— Unde e verigheta?

Era ceva cu totul neașteptat. Ebenezer, luat fără veste, n-avea verighetă.

Gilliatt scoase inelul de aur pe care-l purta pe degetul cel mic și-l prezentă decanului. Era fără îndoială inelul de nuntă cumpărat în dimineața aceea de la giuvaergiul de pe Comercial-Arcade.

Decanul puse inelul pe biblie, apoi îl dădu lui Ebenezer.

Ebenezer luă micuța mână stângă, tremurând toată, a Déruchettei, îi trecu inelul pe cel de-al patrulea deget și zise:

— Prin acest inel îmi devii soție.

Gilliatt, în picioare, își plecă capul.

„Pentru soția ta, când te vei însura”

La ieșirea lor din biserică văzură *Cashmere*-ul, care-și începuse pregătirile de plecare.

— Ajungeți la timp – spuse Gilliatt.

Și porniră din nou pe cărăruia care ducea la Havelet.

Déruchette și Ebenezer mergeau înainte. Gilliatt mergea acum în urma lor.

Erau ca doi somnambuli. Erau tot copleșiți, schimbaseră doar deznădejdea în fericire. Nu știau nici unde sunt, nici ce fac; grăbeau pașii în mod mecanic, nu-și mai aduceau aminte de nimic, se simțeau aparținându-și unul altuia, dar nu puteau lega două idei între ele. Nu poți gândi în stare de extaz, după cum nu poți înota într-un torent. Din mijlocul întunericului căzuseră brusc într-o Niagara a bucuriei. Era ca și cum ar fi intrat în paradis. Nu-și vorbeau, căci sufletele lor își spuneau destule lucruri. Déruchette se lipea de brațul lui Ebenezer.

Pașii lui Gilliatt, în urma lor, le reamintea din când în când că el se află acolo. Erau profund emoționați, dar fără să poată scoate un singur cuvânt: excesul de emoție te paralizează. Starea în care se găseau ei era plină de încântare, dar îi copleșea. Erau căsătoriți. Amânau orice fel de explicație, se vor revedea doar, ceea ce făcea Gilliatt era bine, acesta era principalul. În adâncul inimilor, ei îi mulțumeau fierbinte, deși sentimentul acesta era încă nelămurit. Déruchette își spunea că există unele lucruri pe care va trebui să le lămurească într-o bună zi, mai târziu. Deocamdată, ei primeau totul. Își dădeau seama că sunt în puterea acestui om hotărât și iute, care, forțându-i aproape, le dăruia fericirea. Să-i pună întrebări, să vorbească cu el, le era cu neputință. Prea multe impresii năvăleau peste ei dintr-o dată. Tăcerea le era dinainte iertată.

Să închidă ochii, să-i aducă mulțumiri în sufletul ei, să uite pământul și viața, să se lase condusă în cer de demonul acesta bun. Aceasta era tot ce-i rămânea de făcut. O explicație ar fi cerut prea mult timp, să-i mulțumească numai, ar fi însemnat prea puțin. Cuprinsă de dulcea moleșeală a fericirii, ea nu spunea nimic.

Le rămânea doar atâta luciditate, cât să-și poată conduce pașii. Sub apă, unele părți din burete rămân albe. Cu puțina luciditate care le rămăsese, ei puteau deosebi marea de uscat și *Cashmere*-ul de un alt vas.

În câteva minute ajunseră la Havelet.

Ebenezer intră cel dintâi în barcă. În momentul în care Déruchette se pregătea să-l urmeze, ea avu senzația că mâneca îi e ușurel apucată. Era Gilliatt, care-i atinsese cu un deget faldurile rochiei.

— Doamnă – spuse el – știu că nu erați pregătită pentru călătorie. M-am gândit că veți avea poate nevoie de rochii și de lenjerie. Pe puntea *Cashmere*-ului veți găsi un cufăr în care se află obiectele necesare unei femei. Cufărul, mi-a fost lăsat de mama mea. Era hărăzit femeii pe care-aș fi luat-o de nevastă. Dați-mi voie să vi-l dăruiesc.

Déruchette se trezi pe jumătate din visul ei. Se întoarse spre

Gilliatt. Acesta, cu o voce scăzută și care abia putea fi auzită, continuă:

— Acuma – și nu fac asta pentru ca să vă întârzii, dar, vedeți doamnă – trebuie să vă explic. În ziua aceea în care s-a întâmplat nenorocirea, vă aflați în sala cea joasă, ați rostit un cuvânt. Firește, nu vă mai reamintiți acest lucru. Nimeni nu-i obligat să-și reamintească toate cuvintele pe care le-a rostit. Mess Lethierry era tare mâhnit. Fără îndoială că era un vapor bun și aducea mari foloase. A intervenit naufragiul; tot ținutul era cuprins de emoție. Sunt lucruri care, firește, au fost date uitării. Au mai fost și alte vapoare care-au pierit printre stânci. Nu te poți gândi toată viața la un accident. Voiam numai să vă spun că, întrucât se spunea că nimeni nu se va duce, eu m-am hotărât să mă duc. Ei spuneau că e cu neputință; altceva era cu neputință. Vă mulțumesc că mă ascultați câteva clipe. Veți înțelege, doamnă, că dacă m-am dus acolo, n-am făcut-o ca să vă jignesc. De altfel, faptul datează de foarte multă vreme. Știu că sunteți grăbită. Dac-am avea timp mai mult, dac-am putea sta mai mult de vorbă, v-ați reaminti, dar asta nu mai folosește la nimic. Lucrul acesta s-a întâmplat într-o zi, pe când ningea. Și-apoi într-o altă zi, pe când treceam, mi s-a părut c-ați zâmbit. Așa se explică totul. Cât privește seara de ieri, n-am mai avut timp să mă duc acasă, veneam direct de la lucru, hainele mi-erau numai zdrențe, v-am speriat, v-ați simțit rău, am greșit, nu trebuie să te prezinți așa în fața oamenilor, vă rog să mă iertați. Cam asta e tot ceea ce-am avut de spus. Și acuma, veți pleca. Veți avea vreme bună. Vântul bate de la răsărit. Adio, doamnă. Nu-i așa că nu-mi veți lua în nume de rău că v-am spus câteva cuvinte? Sunt ultimele clipe.

— Mă gândesc la cufărul acesta – răspunse Déruchette. De ce nu-l păstrezi pentru soția dumitale, când te vei căsători?

— Doamnă – zise Gilliatt – cu siguranță că nu mă voi căsători niciodată.

— Ar fi păcat, căci ești om bun. Îți mulțumesc.

Și Déruchette zâmbi. Gilliatt îi răspunse și el printr-un zâmbet.

Apoi îi ajută să se urce în barcă.

După mai puțin de un sfert de oră, barca în care se găseau Ebenezer și Déruchette ajunsese în rada portului, lângă *Cashmere*.

Mormântul cel mare

Gilliatt merse pe marginea apei, trecu repede prin Saint-Port, apoi se îndreptă spre Saint-Sampson, de-a lungul mării, ascunzându-se de oameni, ocolind drumurile pline de trecători.

De multă vreme, știți doar, el avea un fel al lui de a bate ținutul în lung și-n lat, nevăzut de nimeni. Cunoștea anumite poteci, avea drumurile lui singuratice și șerpuitoare; avea deprinderea trufașă a omului care simte că nu e iubit de nimeni, deprinderea de a se însingura. Încă de copil, văzând pe fețele oamenilor că nu le era drag, el luase obiceiul acesta, care-i intrase cu timpul în sânge, de a se ține departe de lume.

Din când în când, întorcea capul și se uita în urmă, în rada portului, unde *Cashmere*-ul își întinsese pânzele. Vântul era slab, Gilliatt mergea mai repede decât vasul. Gilliatt mergea pe stâncile de pe marginea apei, cu capul plecat. Fluxul începea să crească.

La un moment dat se opri și, întorcând spatele mării, contemplă timp de câteva minute, dincolo de stâncile care ascundeau drumul spre Valle, un pâlc de stejari. Erau stejarii de la locul numit „Casele joase”. Odinioară, acolo, sub acești arbori, degetul Déruchettei scrisese numele său, *Gilliatt*, pe zăpadă. De câtă vreme se topise zăpada aceea!

Își continuă drumul.

Ziua era minunată, cum nu fusese niciuna în anul acela. Era una din acele zile de primăvară când luna mai se dăruiește toată: făptura toată părea să nu aibă altă țintă decât a se desfăta ca-n zi de sărbătoare. Murmurul pădurii, ca și cel al satului, murmurul valului, ca și cel al văzduhului, ascundeau parcă un gungurit. Întâii fluturi se așezau pe întâii trandafiri. Totul era înnoit în natură, ierburile, mușchii, frunzele,

miresmele, razele soarelui. Ți se părea că soarele lumina pentru prima dată. Pietricelele erau proaspăt spălate. Cântecul profund al pădurii era cântat de păsări abia născute. Probabil că găoacea oului pe care-l spărseseră cu cioculețul lor mai era încă în cuib. Fâșâitul aripilor care învățau să zboare se amestecau cu foșnetul frunzelor. Cântau primul lor cântec, încercau primul lor zbor. Era o gingașă vorbire de pițigoi, de pupeze, de botgroși, de sticleți, de vrăbii și de ghionoi. Liliacul, lăcrămioarele, lemnul câinesc și glicinele alcătuiau, în desișul crângurilor, un delicat amestec de culori. O minunată lintiță de apă, cum se întâlnește des la Guernesey, acoperea bălțile cu o pânză de smarald. Codobaturile și stăncuțele, care-și clădesc cuiburi atât de gingașe, se scăldau în apa de smarald. Printre crengile crângurilor se întrezărea albastrul cerului. Câțiva nori galeși se fugăreau pe bolta azurie, cu unduiri de nimfă. Simțeai, trecându-ți parcă pe deasupra capului, sărutări trimise de guri nevăzute. Nu era zid vechi care să nu aibă, ca orice mire, buchetul său de micșunele. Porumbarul era în floare, bobițele la fel; între hățișurile verzi vedeai mănunchiurile acelea de flori albe care străluceau și mănunchiurile acelea de flori galbene care sclipesc. Primăvara își arunca tot argintul și tot aurul în uriașa împletitură a pădurilor. Mlădițele erau de un verde proaspăt. În văzduh se încrucișau strigăte de bun sosit. Vara ospitalieră își deschidea portițele păsărilor venite de departe. Era vremea când sosesc rândunelele. Piramide de măcieși împodobeau povârnișul drumurilor desfundate, în așteptarea piramidelor de păducel. Frumusețea și gingășia trăiau în bună vecinătate; splendoarea se completa cu grație; ceea ce era maiestuos nu stingherea cu nimic ceea ce era firav; nu se pierdea nici o singură notă din acest concert.

Era frumos, era lumină, era cald; dincolo de gardurile înflorite, în curți, se vedeau copii râzând. Câțiva jucau șotron. Merii, piersicii, cireșii, perii acopereau livezile cu coroanele lor mari de flori albe sau roșiatice. Iarba era presărată toată cu ciubotica-cucului, coada-șoricelului, pervănțele, margarete, crini de primăvară, zambile, cu toporași și veronici. Flori

albastre de boranță și stânjenei galbeni erau răspândiți pretutindeni, alături de acele frumoase steluțe trandafirii, care înfloresc în mănunchiuri dese, de unde le și vine numele de „tovarășe”. Gângănii aurii mișunau printre pietre. Urechelnițe în floare împurpurau acoperișurile de stuf. Muncitoarele din stupi erau pe afară. Albina era la lucru. Văzduhul era plin de murmurul mării și de bâzâitul insectelor.

Când Gilliatt sosi la Saint-Sampson, apa nu pătrunsese încă până în fundul portului și el îl putu străbate astfel cu piciorul, nevăzut de nimeni, prin spatele corpurilor de nave aflate în bazinul de carenaj. Un șirag de pietre netede, distanțate unele de altele, care se aflau în acel loc, permite această trecere.

Nimeni nu-l observă. Mulțimea se afla la capătul celălalt al portului, aproape de intrarea îngustă, lângă casa „*Neînfricatelor*”. Numele lui era pe toate buzele. Se vorbea atât de mult de el, încât nimeni nu-l luă în seamă. Gilliatt trecu, adăpostit oarecum de vâlva pe care-o stârnise.

Văzu din depărtare „burduful” pe locul unde-l legase de țărm, coșul mașinii între cele patru lanțuri ale sale, câțiva marangozi trebăluind împrejurul lui, siluete nelămurite venind și plecând și auzi vocea tunătoare și voioasă a lui mess Lethierry, care dădea ordine.

Se înfundă într-un șir de ulicioare.

În dosul casei „*Neînfricatelor*”, nu se afla nimeni, toată curiozitatea fiind concentrată asupra celor ce se petreceau în fața ei. Gilliatt apucă pe poteca paralelă cu zidul scund al grădinii. Se opri în ungherul în care se înălța nalba sălbatică: revăzu piatra pe care stătuse de atâtea ori, revăzu banca pe care șezuse Déruchette. Privi aleea unde văzuse cele două umbre îmbrățișându-se și apoi dispărând.

Porni din nou. Urcă colina castelului din Valle, apoi coborî și se îndreptă spre „Casa de la capătul drumului”.

Houmet-paradis era pustiu.

Casa era așa cum o lăsase dimineața, după ce se îmbrăcase spre a merge la Saint-Pierre-Port.

O fereastră era deschisă. Prin ea se vedea cimpoiul agățat de un cui bătut în perete.

Pe masă se zărea mica biblie, care-i fusese dăruită drept mulțumire de un necunoscut, care nu era altul decât Ebenezer.

Cheia se afla în ușă. Gilliatt se apropie, puse mâna pe cheie. Încuie ușa de două ori, vârî cheia în buzunar și se îndepărtă.

Se îndepărtă nu în direcția uscatului, ci în direcția mării.

Străbătu grădina pieziș, apucând pe drumul cel mai scurt, fără să mai țină seama de straturi, având totuși grijă să nu strivească verzele de mare, pe care le semănase deoarece îi plăceau Déruchettei.

Sări parapetul și coborî printre stânci.

Urmă, mergând mereu drept înainte, șiragul lung și îngust de stânci care ies din mare și care leagă „Casa de la capătul drumului” de obeliscul de granit din mijlocul mării, căruia i se spunea „Cornul fiarei”. Acolo era „Scaunul Gild-Holm’Ur”.

Sărea de pe-o stâncă pe alta, ca un uriaș care-ar umbla pe crestele munților. Să sari pe un șir de stânci e ca și cum ai merge pe muchia unui acoperiș.

O pescăriță care umbla de colo până colo desculță, prin băltoacele de pe malul mării, nu departe de el, și care se întorcea la țărm, îi strigă:

— Ia seama! Se umflă marea!

El își urmă drumul.

Când ajunse pe marea stâncă de la capătul șirului de stânci, pe „Cornul” ce se înălța ca un pisc din mare, se opri. Uscatul se termina acolo. Era capătul micului promontoriu.

Privi.

În larg, câteva bărci ancorate pescuiau. Din timp în timp se vedeau pe aceste bărci șiroiri de argint în soare: apa care se scurgea din plase. *Cashmere* nu ajunsese încă în dreptul portului Saint-Sampson; vasul își desfășurase vela gabier. Se afla între Herm și Jethou.

Gilliatt ocoli stânca. Ajunse sub „Scaunul Gild-Holm’Ur”, la piciorul acelei scări abrupte, unde, cu trei luni în urmă, îl ajutase pe Ebenezer să se dea jos. Se sui pe scară.

Cea mai mare parte din treptele ei le și acoperise apa. Numai două sau trei erau la suprafață. Urcă până în vârf.

Aceste trepte conduceau la „Scaunul Gild-Holm’Ur”. Ajuns

la „scaun”, îl examină o clipă, își duse mâna la ochi, făcând-o să lunece ușor de la o sprânceană la cealaltă, gest prin care pare că alungi trecutul, apoi se așeză în scobitura stâncii, având înspre peretele de granit și sub picioare oceanul.

Deasupra capului lui Gilliatt, printre crăpături, câteva flori de stâncă tremurau în vânt. Cât vedeai cu ochii, marea era albastră. În depărtare se zărea Franța ca o ceață la orizont și dunga lungă și galbenă a nisipurilor de la Carteret. Din când în când trecea câte un fluture alb. Fluturilor le plăcea să se plimbe pe mare.

Vântul adia slab de tot. Tot albastrul, cel de jos ca și cel de sus, era nemișcat. Niciun tremur nu tulbura șerpii aceia lungi, de un azuriu când mai închis, când mai deschis, care indică, la suprafața mării, învolburările line ale apelor de mică adâncime.

Cashmere, din cauza vântului prea slab, își desfășurase toate bonetele{186} pentru a-l prinde mai bine în vele. Se acoperise în întregime de pânze. Dar vântul bătând de-a curmezișul, bonetele îl siliră să navigheze foarte aproape de coasta Guernesey-ului. Trecuse de baliza de la Saint-Sampson. Se afla în dreptul colinei castelului din Valle. Era momentul când avea să treacă în fața promontoriului pe care se găsea „Casa de la capătul drumului”.

Gilliatt îl privea apropiindu-se.

Văzduhul și marea ațipiseră parcă. Nivelul apei se înălța liniștit, fără zvâcnituri. Marea creștea, umflându-se treptat, fără valuri. Rumoarea stinsă din largul mării părea respirația unui copil.

Se auzeau, dinspre portul Saint-Sampson, mici zgomote înăbușite, cu siguranță lovituri de ciocan. Erau marangozi care așezau probabil macaralele și platforma de încărcat pentru a scoate mașina din barcă. Aceste zgomote ajungeau foarte slab până la Gilliatt, din cauza masei de granit de care era rezemat.

Cashmere se apropia cu o încetineală de fantomă.

Gilliatt aștepta.

Deodată, un plescăit și-o senzație de frig îl făcură să privească în jos. Valul îi atingea picioarele.

Își plecă ochii, apoi îi ridică din nou.

Cashmere era foarte aproape.

Peretele stâncos în care ploile săpaseră „Scaunul Gild-Holm'Ur" era atât de vertical și apa era atât de adâncă, încât pe vreme liniștită navele puteau, fără primejdie, să-și croiască drum la numai câteva sute de metri de stânca.

Cashmere apăru. Se apropia, se înălța văzând cu ochii. Creștea parcă pe apă. S-ar fi zis o umbră ce se mărește din ce în ce mai mult. Catargele se conturară în negru pe azurul cerului, în minunata legănare a mării. Velele lungi, interpuse la un moment dat între el și soare, se colorară în trandafiriu și căpătară o transparență de nedescris. Valurile aveau un murmur nedeslușit. Niciun zgomot nu tulbura lunecarea maiestuoasă a acestei siluete. Vedeai tot ce se petrece pe punte, ca și când te-ai fi aflat acolo.

Cashmere trecu chiar pe lângă stâncă.

Timonierul era la cârmă, un mus se cățăra pe sarturi{187}, câțiva pasageri, sprijinindu-se cu coatele de marginea vaporului, admirau albastrul cerului și al mării, căpitanul fuma.

Dar Gilliatt nu vedea nimic din toate acestea.

Era pe punte un colț inundat de soare. În direcția aceea privea el. În colțul acela însorit erau Ebenezer și Déruchette. Ei ședeau în lumina aceea, unul alături de celălalt. Se ghemuiau cu gingășie unul în altul, ca două păsărele care se încălzesc la razele soarelui de amiază. Capul Déruchettei se lăsase pe umărul lui Ebenezer, brațul lui Ebenezer înlănțuia mijlocul Déruchettei; stăteau mână în mână, împletindu-și degetele.

Era o liniște dumnezeiască.

În privirea lui Ebenezer era mulțumire și admirație; buzele Déruchettei se mișcau; în clipa fugară în care vasul alunecă la câțiva stânjeni doar de „Scaunul Gild-Holm'Ur", Gilliatt auzi, în liniștea aceea fermecătoare, glasul duios și suav al Déruchettei, purtat de vântul care adia în direcția uscatului, spunând:

— Privește! Parc-ar fi un om pe stâncă!

Apariția aceasta fugară trecu.

Cashmere lăsă în urmă promontoriul „Casei de la capătul drumului” și se afundă în cutele adânci ale valurilor, în mai puțin de un sfert de oră catargele și velele sale se transformară într-un obelisc alb în largul mării, descrescând treptat către zare. Apa îi ajungea lui Gilliatt până la genunchi.

El se uita cum se îndepărtează cuterul.

Vântul se înteți în larg. Putu vedea cum *Cashmere*-ul își ridică bonetele de jos și focurile de la prova, folosind această încețire a vântului. *Cashmere*-ul ieșise din apele Guernesey-ului. Gilliatt nu-l părăsea o clipă din ochi.

Fluxul creștea. Marea îi ajungea până la brâu. Timpul trecea.

Pescărușii și cormoranii zburau în jurul lui, neliniștiți. Ai fi zis că încearcă să-i atragă atenția. Poate că era, în stolul acela de păsări, vreun pescăruș de pe Douvre, care-l recunoștea.

Trecuse o oră.

Vântul din larg nu se simțea încă în radă, dar *Cashmere*-ul descreștea văzând cu ochii. Vasul era, după toate semnele, în plină viteză. Ajunsese, aproape, în dreptul stâncilor Casquets.

Nu era nici urmă de spumă în jurul stâncii „Gild-Holm-’Ur”, niciun val nu se spărgea de granitul stâncii. Marea se umflă încet-încet. Lui Gilliatt apa îi ajunsese aproape până la umeri.

Mai trecu încă o oră.

Cashmere era dincolo de apele Aurigny-ului. Stânca Ortach îl ascunse o clipă. El trecu prin spatele acestei stânci, apoi ieși, ca dintr-o eclipsă. Vasul se îndreptă cu repeziciune spre nord. Naviga acum în largul mării. Nu mai era decât un punct care, din cauza soarelui, scânteia ca o lumină.

În jurul lui Gilliatt păsările se roteau, scoțând strigăte scurte.

Nu i se mai vedea decât capul.

Marea creștea cu o încetineală sinistră.

Gilliatt, nemișcat, privea *Cashmere*-ul dispărând la orizont.

Fluxul nu mai avea mult până la înălțimea sa maximă. Se însera. Îndărătul lui Gilliatt, în radă, câteva bărci de pescari reveneau din larg.

Ochii lui Gilliatt rămâneau pironiți în zare fără să se poată dezlipi de vas.

În privirea aceasta tragică și liniștită se reflecta o stare cu neputință de exprimat prin cuvinte. În ochii lui era toată resemnarea dureroasă pe care-o lasă visul neîmplinit; era acceptarea funerară a unei alte împliniri.

În timp ce-n jurul stâncii „Gild-Holm-'Ur” nemărginirea apei creștea necontenit, în privirile adânci ale lui Gilliatt urca nețărmurita liniște a întunericului.

Cashmere, care abia se mai zărea, devenise o pată ce se contopea cu negura. Ca să-l poți deosebi, trebuia să știi unde era.

Treptat-treptat, această pată, care nu mai avea nicio formă precisă, păli.

Apoi se micșoră.

Apoi se destramă.

În clipa în care vasul se șterse de pe linia zării, capul dispăru sub apă. Și nu se mai văzu nimic decât marea.

Sfârșit

{1} Varec – plantă marină din familia algelor; crește pe stânci și este aruncată de mare pe coaste; servește la îngrășatul pământului.

{2} Brizanți – stânci submarine.

{3} Marangoz – dulgher specializat în prelucrarea lemnăriei pentru vase sau ambarcații de lemn.

{4} Bazine de carenaj – bazine în care este curățată carena unei nave de depunerile vegetale sau animale, și unde este totodată vopsită.

{5} Cezar (Iuliu) – consul și dictator roman. Unul dintre marii conducători de oști din antichitate, cuceritorul galilor, legislator și istoric (101-44 î.e.n.).

{6} Rollon – Căpetenia corsarilor normanzi. Obține de la Carol cel Simplu o parte din regatul franc de apus, care ia numele de Normandia. Primul duce al Normandiei. Moare în 931.

{7} Quaker – membru al unei secte religioase răspândite mai ales în Anglia și Statele Unite.

{8} Mormon – membru al unei secte religioase din S.U.A., întemeiată în 1827.

{9} Calas (Jean) – Protestant din orașul Toulouse, victimă a fanatismului religios. Condamnat la moarte de parlamentul din Toulouse sub învinuirea mincinoasă de a-și fi ucis fiul spre a-l împiedica să treacă la catolicism, a fost tras pe roată și cadavrul său ars pe rug la 9 martie 1762. Voltaire a desfășurat o activitate uriașă pentru a face să triumfe adevărul. Mobilizând opinia publică, din Franța și din Europa, Voltaire reușește să obțină reabilitarea lui Calas.

{10} Sirven – Inginer hotarnic din orașul Castres (Franța), de religie protestantă, e învinuit și el, ca și Calas, de a-și fi ucis fiica din motive religioase. Cunoscând soarta tragică a lui Calas, Sirven fuge în Elveția. Timp de cinci ani Voltaire luptă spre a dovedi nevinovăția lui, reușind să obțină până în cele din urmă o hotărâre de anulare a sentinței de condamnare la moarte a lui Sirven.

{11} Carol al II-lea Stuart.

{12} Homo edax – omul lacom; aci cu sens de: doritor de a transforma natura, de a progresa.

{13} Xerxes – Fiul lui Darius, I, regele perșilor (485-465 î.e.n). După ce a supus Egiptul care se răsculase, a invadat Atica. A fost învins de greci în lupta de la Salamina.

{14} Marea Britanie.

{15} Iată, de pildă, luând numai cazul Guernesey-ului, proporția sumelor subscrise pentru ajutorarea victimelor inundațiilor din Franța din anul 1856; Franța a contribuit cu treizeci de centime de cap de locuitor, iar Guernesey cu treizeci și opt de centime. (n. a.).

{16} Homo homini monstrum – omul este monstru pentru alt om.

{17} Wesleyeni – membrii unei secte religioase anglicane, foarte rigidă, fondată în secolul al XVIII-lea de către John Wesley.

{18} Guinee – monedă engleză, valorează 21 șilingi.

{19} Amant alterna catenae – lanțurilor le plac schimbările (în limba latină în text).

[20] Dolmen – monument preistoric, format dintr-o lespede mare de piatră așezată pe altele verticale. Astfel de monumente se găsesc în diferite părți ale Europei și chiar în Africa.

[21] Revent – plantă a cărei rădăcină se întrebuințează în medicină.

[22] Jacques I – rege al Angliei între anii 1603-1625, cunoscut pentru autoritarismul său religios.

[23] Baliză – semnal înfipt în fundul apei și cu un cap vizibil la suprafață, pentru a semnaliza prezența unui obstacol pentru navigație.

[24] O leghe marină este egală cu aproape 3 mile marine. O milă marină are 1 852 metri.

[25] Babord – partea din stânga a unei nave (privind de la pupă spre proră).

[26] Tribord – partea din dreapta a unei nave.

[27] Chilă – element principal al osaturii unei nave. Dispus la fundul navei, longitudinal, construit din table groase sau dintr-o grindă (la navele mici).

[28] Pilotină – vasul care servește pilotului pentru a ieși înaintea navelor ce trebuiesc pilotate.

[29] Scotă – parâmă menită să întindă colțul de jos al velelor.

[30] Velă – pânză folosită pentru deplasarea unei nave sub acțiunea curenților de aer, alcătuită din mai multe fâșii cusute între ele și legată cu parâma de o vergă (bară fixă sau mobilă).

[31] Eche – bara fixată pe axul cârmei servind la manevra acestuia.

[32] Fawkes (Guy) – ofițer englez implicat în complotul organizat împotriva regelui Angliei, Jacques I. Prins asupra faptului, și-a recunoscut vina, dar chiar și sub tortură a refuzat să-și
denunțe complicii.

[33] Bordaj – scândurile sau tăbliile care se prind pe coastele vasului în exterior și interior, formând corpul navei.

[34] Mus – elev marinar.

[35] Gabier – marinar însărcinat cu manevra velelor și a manevrelor fixe și curente. (Manevre – parâme folosite îndeosebi pentru manevrarea velelor și a vergilor).

[36] Marangoz – dulgher specializat în prelucrarea lemnăriei pentru nave.

[37] Mongomery – căpitan în garda scoțiană din timpul domniei lui Henric al II-lea. Cu prilejul unui turnir (serbare militară cu prilejul căreia se desfășurau lupte călare cu arme ascuțite), îl răni
mortal pe rege (1530—1574).

[38] La Bourdonnais (Bertrand-François Méhé) – marinar francez în serviciul „Companiei Indiilor”, guvernator, în 1735, în Îles de France și de Bourbon.

[39] Bart (Jean) – Renumit marinar francez. S-a făcut cunoscut prin strălucitele sale acțiuni din timpul războaielor navale ale Franței cu Anglia și Olanda. Curajul, simplicitatea și modestia sa
au rămas proverbiale (1650-1702).

[40] Jocrisse – Personaj din vechile farse franceze, înfățișând tipul nerodului prin

excelență și al naivului de care toți își bat joc.

{41} Polifem – Fiul lui Neptun. Cel mai cunoscut dintre ciclopi.

{42} Secolul al XIX-lea.

{43} Leviatan – monstru legendar, uriaș, de care se pomenește în biblie. Numele lui a trecut în literatură în sensul de ceva uriaș și monstruos.

{44} Fulton (Robert) – Inventator american, a construit și a experimentat o serie de mașini, un submarin și prima navă acționată de un motor cu aburi (1765-1815).

{45} Watt (James) – Inventator englez, constructor al mașinii cu aburi perfecționate (1736-1819).

{46} Cabotaj – navigație de-a lungul coastelor, între porturi situate în apropiere unele de altele.

{47} Hercule-Farnese – operă a sculptorului Glicon din Atena (sec. II î.e.n.), în care eroul exprimă idealul de forță, de bărbăție, în concepția grecilor antici.

{48} Cabeza de moro – cap de maur.

{49} Soulouque – Negru din Haiti, proclamat împărat al insulei în 1849 sub numele de Faustin I. Și-a creat o faimă tristă prin actele sângeroase pe care le-a săvârșit în timpul domniei sale. A
fost răsturnat de la putere în 1859.

{50} Punct velic – punctul unde este aplicată rezultanta tuturor acțiunilor vântului asupra velelor unui vas.

{51} Zbaturi – palele unei roți care servesc la mișcarea (propulsarea navelor).

{52} Tangaj – mișcare de aplecare a vasului de la prova spre pupa și viceversa.

{53} Ruliu – mișcare oscilatorie laterală a vasului.

{54} Tambuchiu – mică suprastructură pentru a proteja intrarea în interiorul navei.

{55} Cuplu maiestru – secțiunea prin coasta de maximă lărgime.

{56} Etambou – piesă masivă de lemn din partea dinapoi a vasului.

{57} Gruie – piesă de fier, curbată în afara bordului, servind pentru a ridica ancora, bărci, greutăți etc.

{58} Working-anchor – în englezește „ancoră lucrătoare”.

{59} A afurca – a ancora cu două ancore, astfel ca direcția vântului să fie perpendiculară pe linia ancorelor.

{60} Cabestan – dispozitiv de ridicare format dintr-un cilindru.

{61} Manevră curentă – parâmă mobilă cu care se manevrează vergile și velele.

{62} Manevră fixă – parâmă ce fixează și întărește arborada.

{63} Arboradă – ansamblul arborilor (catargelor) și vergilor unei nave.

{64} Capelatura – locul unde se leagă manevrele pe arbore, precum și toate accesoriile capelării.

{65} Pescaj – înălțimea vasului cât intră în apă când este încărcat.

{66} Dublura – învelișul de cupru pentru protecția cârmei navelor de lemn.

{67} Cocă – ansamblu construit din scheletul unei nave și învelișul ei exterior.

[68] Săgeata – vergea scurtă cu care se lungeşte bompresul.

[69] Bompresul – arbore înclinat, aşezat la prova vasului.

[70] Gentry and Nobility – Lumea bună şi nobilimea în limba engleză în text.)

[71] Lethierry esq. – în limba engleză, gentilom.

[72] Scrântitoare – specie de plante târâtoare, cu flori galbene, rar albe, roz sau roşii.

[73] Agami – pasăre originară din America de Sud, ceva mai mare decât o găină de la noi. Păzeşte păsările în mijlocul cărora trăieşte.

[74] Păpuşa – figura din prova navei. Se mai numeşte galion.

[75] În limba franceză, joc de cuvinte, pupa numindu-se poupe, iar păpuşa, poupée.

[76] Vicarul din Savoia – „Profesiunea de credinţă a vicarului din Savoia" – una din părţile renumitei lucrări a lui Jean Jacques Rousseau, *Emile* sau *Despre Educaţie* (1762).

[77] Montlosier (François-Dominique) – scriitor francez, renumit prin scrierile sale împotriva iezuiţilor (1756-1833).

[78] Referire la anul 1789, care a marcat începutul revoluţiei burgheze din Franţa.

[79] Loyola (Inigo de) – fondatorul ordinului religios al iezuiţilor.

[80] A pune în pană – a orienta astfel velele, încât vasul să rămână aproape imobil.

[81] Ermelin – hermină, mamifer carnivor, asemănător nevăstuicii, având o blană scumpă, albă iarna, pe care şi-o păstrează imaculată chiar cu preţul vieţii.

[82] Gabie – o mică platformă de veghe fixată pe coloana unui catarg.

[83] Penny – monedă englezească, divizionară.

[84] Farthing – veche monedă divizionară engleză.

[85] Galon – unitate de măsură echivalând cu 1,5 litri.

[86] Butucul coloanei unui arbore – piese din lemn sau fier cu două găuri – una pătrată pentru gâtul arborelui inferior şi una rotundă pentru arborele superior.

[87] Bolivar (Simon) – general şi om de stat din America de Sud. A condus luptele coloniilor spaniole împotriva jugului spaniol. A cucerit independenţa Venezuelei şi a Columbiei şi a înfiinţat, în 1824, noul stat independent al Boliviei. Pentru curajul şi energia de care a dat dovadă în luptele împotriva coloniştilor a fost supranumit *Washingtonul Americi de Sud* (1783-1830).

[88] Morillo (Pablo) – general spaniol trimis de colonialiştii spanioli să reprime mişcarea de eliberare a popoarelor din America de Sud. A fost înfrunt de Simon Bolivar.

[89] Bidassoa – În 1823 guvernator reacţionar al Franţei a trimis o expediţie militară, în frunte cu ducele de Angoulême, să înăbuşe revoluţia spaniolă. Pe malurile de frontieră Bidassoa, trupele guvernului de la Paris s-au ciocnit de un grup de republicani francezi, care au încercat să împiedice trecerea intervenţioniştilor în Spania.

[90] Sacerdoţiu – rang preoţesc; preoţime.

[91] A călăfătui – a astupa cu calafat (câlţi îmbibaţi cu catran) golurile dintre

scândurile bordajelor sau ale punții unei nave.

[92] Nipralǎ – plantǎ furajerǎ cu flori galbene.

[93] Ciuf – pasăre de noapte (buhă cu moțuri mici de trei-patru pene).

[94] Lacenaire – odios asasin din Franța. Executat la Paris la 19 ianuarie 1836.

[95] Gozorar – vânzător de gozuri – pleavă, gunoaie; cel care caută prin gunoaie.

[96] Ludovic – monedă franceză de aur, care valora 34 de franci.

[97] Talleyrand – om de stat și diplomat francez. Sub vechiul regim dinaintea Revoluției Franceze, episcop de Autun. Reprezentant al clerului în statele generale. Se alătură burgheziei și devine președinte al Adunării Naționale în 1790. Ministru al Afacerilor Externe sub guvernul Directoratului, sub Consulat și apoi sub imperiul lui Napoleon, președintele guvernului provizoriu după căderea lui Napoleon, ministru de externe sub Restaurație. A servit toate regimurile și toate guvernele. Despre el s-a spus: „Îi slujea pe cei puternici, îi disprețuia pe cei neîndemânatici și îi părăsea pe cei nenorociți”. (1754-1838).

[98] Napoleon – monedă franceză de aur care valora 20 de franci.

[99] Chesapcakes – golf din S.U.A., pe coasta Atlanticului.

[100] Carambol – la biliard, atingerea pe rând a doua bile dintr-o singură lovitură.

[101] Etravă – element de rezistență care închide corpul unei nave, la extremitatea prorei, și cu care nava își deschide drumul prin apă.

[102] Good-bye – la revedere (în lb. engleză în text).

[103] Galion – navă cu vele, folosită în sec. XVI-XVIII pentru transportului de mărfuri din coloniile spaniole, și uneori ca navă de război.

[104] Verga gabier trinchet de sus – grindă de fier sau de metal fixată în vârful primului catarg.

[105] Arbore trinchet – arbore vertical al unei nave cu pânze, situat la proră.

[106] Floc – velă triunghiulară aflată la prova vasului.

[107] Trinchetin – velă triunghiulară legată la extremitatea spre pupa a bompresului.

[108] A sta la capa – a suporta un vânt puternic sub câteva vele rezistente; capa seacă se ține numai cu o singură velă.

[109] Velatura – ansamblul velelor ce pot fi învergate în același timp pe o navă.

[110] Ghiul – verga fixată cu un capăt la catarg și servind la întinderea velelor numite rande.

[111] Copastie – rama parapetului.

[112] Rama lacrimară – rama exterioară din jurul punții pentru scurgerea apei.

[113] Cebarea – plantă ierboasă, cu flori la început verzi, mai târziu roșietice, folosită uneori pentru salată.

[114] Braț – măsură maritimă egala cu aproximativ 1,62 m.

[115] Sondă – parâmă subțire gradată, având o greutate de plumb la un capăt, cu care se măsoară adâncimea apei.

[116] Se zice că o navă are murele la tribord, când ea merge cu vântul strâns din tribord.

{117} Ambardee – deviere de drum.

{118} Uncie – măsură farmaceutică, egală cu 30,59 gr.

{119} Maluin – în limba franceză joc de cuvinte: malouin, malin (malouin – locuitor din Saint-Malo; malin – om șiret).

{120} Surcouf – vestit corsar francez născut la Saint-Malo, ridicat la rangul de baron sub Napoleon Bonaparte (1773-1827).

{121} Duguay-Trouin – marinar francez, născut la Saint-Malo. S-a distins prin faptele sale de vitejie în timpul războaielor lui Ludovic al XIV-lea (1673-1736).

{122} Odeon – cunoscut teatru din Paris, construit în 1782. A fost distrus de două ori de incendiu, prima oară în 1799, a doua oară în 1818. Apoi a fost reconstruit.

{123} Sabord – deschizătură făcută în parapetul sau în bordul navei pentru a încărca și descărca mărfuri etc.

{124} Habitaclu – cutie metalică în care se găsește busola.

{125} Greement – totalitatea manevrelor fixe și curente de la bordul unei nave.

{126} Goeletă – vas mic cu vele, având de obicei două catarge.

{127} Bigă – macara cu braț oscilant, comandat prin cabluri, folosită în construcții și la bordul navelor.

{128} Cromleh – monument preistoric alcătuit din blocuri de piatră dispuse în cerc uneori; în mijlocul cercului se află un bloc de piatră mai mare.

{129} Epavă – resturile unei nave eșuate și părăsite de echipaj.

{130} Cabestan – troliu, dispozitiv utilizat la deplasarea greutăților sau vehiculelor pe distanțe mici.

{131} Manelă – pârghie de lemn pentru învârtit cabestanul etc.

{132} Stâlpnic – anahoret care își petrece viața în vârful unui munte (n. a.).

{133} Importunaeque volucres – și zburătoarele nepoftite (în limba latină în text).

{134} Bocaporți – deschideri în puntea unei nave, prin care se introduc mărfurile în magazie.

{135} Sacheți – saule (frânghii) lungi cu care se leagă vela înfășurată pe vergă.

{136} Tendă – pânză ce se montează deasupra punții pentru a o apăra de soare.

{137} Strajă – sârmă pe care se întind tendele.

{138} Velastrai – velă triunghiulară susținută de un strai. Strai – parâma care susține arborele în sens longitudinal.

{139} Gruie – dispozitiv la bordul unei nave, pentru ridicat greutăți.

{140} Ancorot – ancoră unică, folosită la manevrarea ambarcațiilor.

{141} Cornaci – fructul unor plante acvatice ierboase.

{142} Marotă – sceptru cu clopoței pe care-l purtau bufonii.

{143} Rai – rotiță de lemn sau de metal cu care este prevăzută macaraua.

{144} Palanc – sisteme de macarale simple sau multiple, prin care se trece o parâmă numită curent, servește la ridicarea greutăților pe nave.

[145] Măr călăuză – piesă de lemn în formă de lentilă, găurită la mijloc.

[146] Sub re – în toiul lucrului (în limba latină în text).

[147] Garid – specie de moluscă.

[148] Bloc eratic – stâncă, bloc transportat la mari distanțe de ghețari.

[149] Batiu – construcție de fontă sau oțel, pe care se montează mecanismele sau dispozitivele unui sistem tehnic și prin intermediul căreia se poate fixa pe o platformă.

[150] Tachelaj – ansamblul parâmelor folosite pentru fixarea arborilor sau la manevrarea pânzelor și a vergilor pe o navă; construcție din bare de lemn, folosită la susținerea tendelor (acoperișuri de pânză) pe o navă.

[151] Mandarul regulator (chițibuș) – este format dintr-o macara simplă care alunecă pe un curent.

[152] Paiol – căptușeala interioară din lemn sau metal a fundului unei nave.

[153] Șafran – partea cârmei care lucrează asupra apei.

[154] Macara-galoș – macara lungă și turtită, având una din fețe tăiată, pentru ca să poată fi introdusă parâma.

[155] Matiseală – împreunare a două capete de parâmă, trecând șuvițele lor unele prin altele.

[156] Bulină – parâmă pentru manevrarea pânzelor inferioare ale unei nave.

[157] Ancore afurcate – cu lanțuri de lungime egală, legale într-un punct cu o cheie.

[158] Bot – legătură menită să oprească alunecarea unor parâme sau a unui lanț.

[159] Deriva – deplasarea sub influenta vântului sau a curentului a navei ancorate (sau a navei în mers).

[160] Carlingă – grinda longitudinală de legătură a osaturii navei.

[161] Encelade – Personaj mitologic, unul din titanii care s-au revoltat împotriva lui Jupiter. Potrivit mitologiei, Jupiter l-a fulgerat și l-a îngropat în adâncurile vulcanului Etna din Sicilia. Se spunea că el continuă totuși să respire și atunci cînd respiră ies aburi și flăcări din craterul vulcanului, iar cînd încearcă să se întoarcă în adâncurile vulcanului, muntele se zguduie.

[162] Diptic – tablou alcătuit din două piese (de obicei panouri de lemn) legate între ele.

[163] Gorgone – Monștri legendari în număr de trei: Meduza, Euryale și Stheno. Legenda, le atribuie puterea de a transforma în stane de piatră pe toți acei care se încumetau să le privească. În literatură, gorgonele închipuiesc o putere înspăimântătoare, un soi de amestec de întuneric, cruzime și groază.

[164] Volta (Alessandro) – fizician italian, inventator în domeniul electricității. A studiat și electricitatea atmosferică. (1745-1827).

[165] În limba franceză, joc de cuvinte: cuvântul „cruche” folosit de autor însemnând și „ulcior” și „nătărău”.

[166] Espadon – peste cu falca de sus prelungită în formă de lamă osoasă.

{167} Sonnini (Charles) – naturalist francez, colaboratorul lui Buffon (1751-1812).

{168} Buffon (George Louis Leclerc) – naturalist și scriitor francez, autorul celebrei „Istorii naturale” apărută în 1749 și 1789 (1707-1778).

{169} Bory (de Saint-Vincent) – general, geograf și naturalist francez (1778-1846).

{170} Peron (François) – naturalist francez, studiat și prețuit de Darwin (1775-1810).

{171} Lamarck (Jean-Baptiste) – naturalist francez. A creat primul sistem evoluționist de clasificare a animalelor și vegetalelor (1744-1829).

{172} Patru picioare engleze sunt egale cu un metru și un sfert.

{173} Calmar – cel mai mare dintre cefalopozii cunoscuți – „uriașul cefalopodelor”, cum i se mai spune.

{174} Necrofor – care se hrănește cu cadavre.

{175} Ispol – lingură de lemn pentru golit ambarcațiunea de apă.

{176} De profundis ad altum – din adâncuri pe culmi (în limba latină în text).

{177} Lisboa – numele portughez al Lisabonei, capitala Portugaliei.

{178} Baraterie – fraudă comisă de un căpitan în dauna încărcăturilor.

{179} Deus ex machina – zeul din mașină (expresie latină).

{180} Coloana Vendôme – coloană înălțată în Piața Vendôme din Paris, în amintirea victoriilor militare ale lui Napoleon.

{181} Cruceta – platformă fixată pe arborele gabier.

{182} A capela – a lega o manevră de un arbore.

{183} Gauchos – crescători de vite și cultivatori din Argentina.

{184} Thousand – o mie (în limba engleză în text).

{185} A giorno – ca în plină zi (în limba italiană în text).

{186} Bonete – vele ajutătoare care se întind numai pe vreme bună în extremitatea vergilor velelor pătrate.

{187} Sarturi – manevră fixă servind la legarea arboradei.